SKALDESTYCKEN

AF

FRANS M. FRANZEN

VII.

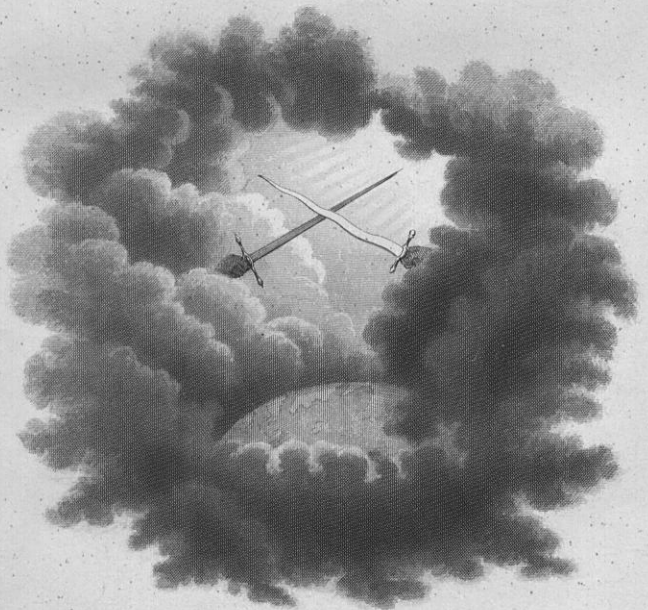

Striden i himmelen är; och skulle ej Gjuset i
Segra? och segrar det der, så segrar det äfven på j

ur „Gustaf Adolf i Tyskland." Sid. 18

SKALDESTYCKEN

AF

FRANS M. FRANZÉN.

SJUNDE BANDET.

ÖREBRO,

TRYCKT HOS N. M. LINDH.

1861.

INNEHÅLL.

Sid.

Lefnadsteckning . . . . . V.

Gustaf III med de förste aderton af Svenska Akademien. Samtal i odödligheten d. 5 April 1836 . . . . . 1.

Rabulisten och Landtpresten. Samtal i Sakristian år 1840 . . . . . 11.

Vitter strid emellan far och son. 1841 . . . . . 93.

Gustaf Adolf i Tyskland. Episka fragmenter . . . . . 157.

I. . . . . 161.

II. Den blinde vid bommen . . . . . 193.

III. Stormen på Felsberg . . . . . 240.

IV. Högtiden i Güstrow . . . . . 245.

V. Seni . . . . . 249.

VI. Magdeburgs belägring 1631 . . . . . 256.

Lefnadsteckning.

Då med detta sjunde band afslutas den samling Skaldestycken, som, redan börjad af den odödlige Skalden sjelf, sedermera, efter hans bortgång, blifvit fortsatt med de dikter, som han i lifstiden ej hann samla eller ordna, har man ansett, att en kort och enkel lefnadsteckning borde här finna rum. Den, som mottagit uppdraget att gifva denna, befarar mindre att af sitt slägtskapsförhållande synas jäfvig än att af bristerna i sin framställning finnas illa motsvara det förtroende han erhållit. Dock lugnas han af den tanken, att i bilden af en hädangången, som varit för hjertat kär och dyrbar, den efterlefvande söker framförallt dragens likhet och, der hon framträder, mindre saknar utförandets praktfulla färgläggning.

Den som en sommardag genomvandrat en skön nejd och står färdig att lemna henne, vänder sig gerna i afskedets stund ännu en gång om, ser sig tillbaka och söker att i en samlad bild bevara de föremål som hänryckt honom, tacksam mot den som beredt honom dessa ljufva vandringsminnen. Så har äfven här en diktens lustgård blifvit genomgången — en nejd af oförgänglig skönhet —: den har blomsterängar, leende som barnets oskuld: den har lunder, djupa och fridfulla, som den vises tankar: der flyter en flod, hvilkens klara och rena våg — lik en christens tro — återspeglar himmelen under det att den vattnar jorden. Vi minnas den diktverld som skalden oss öppnat: vi skola i hans lefnad se, huru det rikaste snille och det ädlaste hjerta förenas att framkalla på en gång beundran och kärlek.

Frans Michaël Franzén föddes den 9 Febr. år 1772. Hans slägt härstammar från Kexholm. Farfadren, Frans Franseen [a]) hade under Carl XII:s krig flyttat undan Ryssarnes härjningar, då de intogo Wiborgs län, och begifvit sig längst upp till Finnlands nordligaste provins — Österbotten. Han nedsatte sig såsom handlande i Uleåstad, sedermera Uleåborg [b]). Hans son Zacharias Frantzén fortsatte fadrens yrke och gifte sig vid 26 års ålder med aflidne Handlanden Michaël Schulins dotter Helena Schulin, som då nyss fyllt 15 år. Hennes far var bondson från Savolax, kom som bodgosse till Uleåborg, blef snart egen handlande och hade förvärfvat en på den tiden och i den orten icke obetydlig förmögenhet. Vid hans dotters bröllop tilldrog sig en händelse af egen beskaffenhet. Dagen var utsatt, talrika gäster samlade och bruden klädd, då en inträdande objuden gäst gjorde vigselförrättaren uppmärksam derpå, att bruden ännu icke uppnått vederbörlig ålder. Angifvelsen skedde af en förskjuten friare. Det ståtliga gästabudet fortfor emellertid, men vigseln förrättades några veckor sednare inför en mindre krets af bröllopsgäster.

Af detta äktenskap föddes en son som i dopet erhöll namnet Frans Michaël. — Modren var då i sitt 17:de år. Med ett fromt madonnalikt utseende förenade hon alla hjertats och själens goda gåfvor. Det tyckes som skulle den iakttagelsen att frejdade män oftast haft utmärkta mödrar äfven här vinna ökad bekräftelse. Med synnerlig ömhet omvårdade hon sin förstfödde son. I sin uppväxt sjuklig och med svag kroppsbygnad gaf han föga hopp att länge på jorden glädja modershjertat. Hans ovanligt tidigt utvecklade själskrafter gåfvo äfven näring åt den föreställningen att han snart skulle kallas hädan. Emellertid utbildades den unge Franzén allt mer och blef allas älskling.

---

[a]) Så skref han sitt namn. Hans son blef i skolan lärd att skrifva Frantzen. Sonsonen lade bort det öfverflödiga t.

[b]) Så kallad af ett litet slott på en holme invid staden. Det är i historien märkeligt, såsom Johan Messenii fängelse, då han ditflyttades från Kajana. Af åskeld förstördes det 1793 —: endast några få ruiner äro qvar.

Den vackre gossen med sitt milda och tillika lifliga väsende intog allas hjertan. Det förtäljes att en gång då han inkom i sin mors rum med snöiga stöflor och hon derföre bannade honom, skulle en närvarande fru yttrat: «låt honom vara. Om jag hade en sådan son, finge han stå på min byrå».

Den första undervisningen erhölls i hemmet af en lärare vid namn Bergsten, som vid Uleåborgs skola tillika förestod apologist-klassen. Han var en sträng man, men behandlade ändock den späde gossen någorlunda mildt. I Lärdoms-skolan mottogs han af tvenne förträffliga lärare, Conrector Karp och Rector Chronander, hvilkas undervisning han äfven enskildt åtnjöt. Genom deras förenade bemödanden hade han förvärfvat för sin ålder ovanliga kunskaper. De öfvertalade ock hans far att låta honom vid akademien få fullfölja sina studier. Fadren hade nemligen ämnat att taga honom ur skolan och använda honom såsom biträde i sin handel. — Han hade nog äfven sjelf funnit, huru oskickligt sonen betedde sig de gånger, då han ville göra försök dermed[a]) och frånträdde nu sin plan att få honom fästad vid sitt yrke. Fadren följde honom till Åbo, der den trettonårige Franzén år 1785 inskrefs såsom student. Professor Porthan var det året decanus och examinerade, enligt den tidens akademiska stadgar, den nykomne lärjungen. Innehållet af det betyg, som han i studentexamen erhöll, lärde han att känna först långt derefter. Porthan räckte honom det ihopviket med tillsägelse att bära papperet till akademiens Rector; men den blyge Franzén vågade ej att under vägen öppna och läsa det. För honom var det nog att han icke blifvit differerad. Vid Porthans död många år derefter fanns det i concept bland dennes papper. Det innehöll en spådom, som tiden bekräftat, att den unge studenten skulle en dag blifva — såsom orden lyda — *lumen reipublicæ litterariæ.*

[a]) Han sålde camfert i stället för alun och återgaf en gång vid en vexling åt köparen mera än hvad denne bort erhålla — skäl nog för en köpman att vara obelåten med en sådan handelsbetjent.

En serdeles lycka vederfors honom, då han äfven upptogs i Porthans hus under dennes tillsyn och omvårdnad. Det dagliga umgänget med denne utmärkt lärde, mångkunnige och medelsamme man hade icke endast ett stort inflytande på riktningen af hans studier, utan afhöll äfven från mången skadlig förströelse, hvartill det friare studentlifvet ofta lockar, synnerligen under den första akademitiden [a]). I tvenne år vistades han i Porthans hus. — Sin vördnad och tacksamhet mot denne faderlige vän har han mången gång uttalat. Vid hans begrafning 1804 sjöng Franzén:

Försvunnen är vår vän, vår far,
Vårt ljus, vårt stöd, vår ära.
Men hans namn till sena dar
Sanningen skall bära.

Den röst är stum, hvars minsta ord
Föll, valdt, att frukter bära;
Men i tusen hjertan spord
Verkar än hans lära. [b])

Under benämningen: *Sällskapet för dygd och flit* hade vid akademien en förening bildat sig af Österbottniska studerande. Deras sammanträden höllos hemliga med iakttagande af vissa ordensreglor. I denna förening intogs äfven den «lilla Franzén», som han då kallades. Latinska taläfningar och försök i svenskt författarskap utgjorde föremålen

[a]) Bland medpensionärer hade han en Baron Sprengtporten, son till den ryktbare Öfversten för Savolaxiska regementet, hvilken, missnöjd med svenska regeringen, öfvergick till Ryssland och spelte der en stor rol samt var en tid Finnlands Generalguvernör. Sonen var rikt begåfvad både till kropp och själ, men röjde tidigt våldsamma begär, som bragte honom på farliga vägar. «Till lycka för oss andra» — säger Franzén i en efterlemnad anteckning från denna tid — «blef han snart af sin fader kallad till Ryssland, der han efter många äfventyr fick ett olyckligt slut». — I Porthans hus upptogs äfven samtidigt med Franzén en Baron Kurk, som med tiden blef Justitieråd och en Baron Wrede, ättling af Henrik Wrede, som räddade Carl IX:s lif med uppoffring af sitt eget.

[b]) Se Andra Bandet Skaldestycken, sid. 293.

för ynglingarnes sammanträden. Vid dem knöts många vänskapsband för lifstiden och mången inbördes hjelp och uppmuntran till förkofran i det goda gafs och mottogs der af jemnåriga kamrater. Stiftaren och styresmannen var den sedermera såsom Referendarie i Finska Senaten använde och för sin skicklighet och frimodighet utmärkte Doktor Bäck.

Sitt första offentliga prof på akademiska framsteg afgaf Franzén, då han såsom respondens försvarade en af Porthans märkvärdigaste disputationer: *de Bircarlis*. Detta försvar, i hvilket auctor föga behöfde deltaga, vann icke endast dennes synnerliga bifall utan väckte äfven Akademiens uppmärksamhet på den unge respondenten. Hans namn började få vingar.

Efter tvenne års vistande vid akademien grep honom längtan att återse fädernehemmet och sin mor. Det långa afståndet af några och sjuttio mil afskräckte honom icke. Julen kom: han fick tillbringa den hemma och qvardröjde der öfver året 1787. Stor förändring hade föregått i det yttre af föräldrahemmet. I stället för den gamla förfallna byggnaden hade ett stort prydligt hus uppstått. Det var en följd af den framgång, som hans far hade haft i sina handelsföretag, i synnerhet genom fartyg, som han under amerikanska kriget byggt och utrustat att försäljas eller befraktas. En ny uppkomst för hela staden härledde sig af detta krig. Då fred 1783 slöts mellan England och Nordamerikanska staterna var derföre nyheten derom icke någon angenäm tidning för köpmännen i Uleåborg. «Jag mins» — berättar Franzén i sin efterlemnade anteckning — «att jag hörde min far beklaga sig öfver den, hvarvid min mor anmärkte: «Ska vi klaga öfver freden? Böra vi icke hellre tacka Gud för den?»» — «Min far» — tillägger han — «var dock icke så egennyttig, som det kunde synas. Hvad han yttrade såsom köpman hindrade honom ej att, när det gällde, tänka och handla lika med min christeligt sinnade moder».

Under detta år fick Franzén för första gången besöka

Stockholm. En af hans mostrar, som der var gift, hade önskat att se någon af sina anhöriga, synnerligen sin systerson, som var hennes stora gunstling. — Genom sin mors öfvertalande fick han fadrens tillstånd till resan. Den företogs på första vårdag. Han har sjelf i en not till poëmet Columbus beskrifvit det intryck som första åsynen af hufvudstaden vid femton års ålder gjorde på honom: «Författaren» — säger han — «kan aldrig förgäta sin första resa till Sverige. Han har sedan farit öfver Östersjön och Nordsjön och sett både Paris och London, men, ehuru detta skedde då han ännu var en för lifliga intryck öppen yngling, stå likväl taflorna af dessa haf och städer dunkla och matta i hans föreställning, emot dem af Bottniska viken, af Svenska skärgården och Sveriges hufvudstad. Denna, om hvilken han nästan hvar natt drömde, och som han äfven om dagarne såg genom inbillningens trollglas, öfvergick likväl all hans väntan, då han ifrån sjösidan fick se på en gång skeppsbrons höga hus och tornen bakom dem och det majestätiska Slottet i fonden, med Djurgårdens präktiga ekar på den ena sidan och på den andra Södermalms höga tempelberg, för hvars blotta dôme han på afstånd ansåg Catharina kyrka, samt den oräkneliga skog af master, som den tiden uppfyllde hela hamnen».

Det var en ny verld som den stora staden öppnade för det unga sinnet. Hvad som förnöjde ögat, äggade nyfikenheten, gaf inbillningskraften ny rigtning och vidgade kunskapskretsen, förenade sig der till ett outplånligt intryck.

Denna färd, som väckt så mycken glädje, skulle dock slutas med sorg. På återresan möttes vid Furusund ett fartyg från Uleåborg. Det låg der för ankar. Af en person, som medföljde det, erhöll Franzén den oväntade underrättelsen om sin faders död. Några veckor förut hade han lemnat honom frisk och sund. Med bedröfvelse i sitt hjerta återvände han till sin arma, nu ensam blifna moder. Af sonlig kärlek beslöt han att blifva hennes hjelp till att fortsätta husets handelsrörelse och sökte med all förmåga

att öfvervinna sin obenägenhet för detta yrke. Han grep sig an icke endast med affärsbref och bokföring utan begaf sig äfven ut på en marknadsresa till Kajana. Vi vilja låta honom sjelf beskrifva denna färd[a]). «Den skedde på Uleå elf med stakning uppför den ena forsen efter den andra, tills vi vid Muhos möttes af den två mils långa forsen. Öfver den kunde båten ej komma: den måste dragas öfver land ända till Uleå träsk. Denna stora insjö, som innesluter ön Manamansalo, öfverforo vi med rodd ända till foten af det lodräta vattenfallet Ämmä, vid hvars fot staden Kajana är belägen. Trött vid marknadsbestyren och de liqvider jag skulle göra med en mängd bönder ifrån de omgifvande socknarna Sotkamo och Paldamo, var jag glad att få sätta mig i båten igen och vända ryggen åt Ämmä och den ofvan fallet belägna ruinen af det slott, der Messenius under sin långvariga fångenskap utarbetade sitt historiska verk: Scondia Illustrata. Då vi redan hunnit öfver större delen af insjön, kom en stark vind och upprörde häftiga vågor. — Mitt mod började förgå, tills vi nalkades stranden. Dock stego vi icke i land, utan styrde vår båt ned i elfven, dit sjön utfaller. Nu foro vi utföre den starka och långa Muhosforsen, förbi hvilken båten måste vid uppfärden släpas till lands. Hela vägen far man i fraggiga böljor, tätt mellan klippor som bryta dem». —

«Men ett ställe var isynnerhet förskräckande. Elfven gör der en så stark krökning att man ej ser annat än en brant häll, emot hvilken båten far så tätt att den måste i nästa ögonblick stöta emot den, om ej styrmannen i samma ögonblick så förde sin styråra, att båten vände sig åt det öppnade farvattnet. Roddrarne, som roade sig åt min räddhåga på sjön, förundrade sig nu att finna mig utan fruktan vid denna långt farligare färd».

Emellertid fann den unge Handelsbetjenten allt mer huru otillräcklig den hjelp var, som han förmådde gif-

---

[a]) Ur den förut citerade anteckningen.

va sin mor, synnerligen som hans håg, oaktadt alla beslut att öfvervinna den, var vänd åt föremål som sysselsätta inbillningskraften och tillfredsställa vettgirigheten. Modren insåg detta sjelf och uppmanade honom att återvända till Akademien, likasom han yttrade för henne sin önskan att hon måtte tänka på att träda i nytt gifte. Hon var då i sitt trettiondeandra år och ännu vacker, ehuru hon redan hade haft sex barn. Det dröjde ej länge, innan den förmögna enkan erhöll flera anbud.

I hemmet njöt Franzén numera frihet att efter behag använda sin tid. Den upptogs af studier och af de första försöken i verskonst. Små skådespel tillställdes, i hvilka hans systrar, alla yngre än han, fingo hufvudrolerna och, i brist på manspersoner, föreställde någon gång äfven sådana. Hans bröder voro för späda att deltaga i denna lilla barnteater, hvars både direktör och författare han sjelf var. — Ett rum bredvid sitt eget hade han inrättat till en stor fågelbur. Hans nöje var att der sköta och omvårda en mängd fåglar. I en sednare tid, då han var i Kumla, omgafs han af dufvor, som om sommarmorgnarna fingo flyga ut och in genom det öppna fönstret i hans arbetsrum, och sitta på hans skrifbord.

Från toppen af en skyhög flaggstång på hans föräldrars gård hörde han ofta i den tysta ljusa sommarnatten milda och sorgliga toner af en sångfågel, som der hvilade sig på sin hemfärd till de Lappska fjällen. Skönare hade han aldrig hört. Denna nordens näktergal «sjöng bort för honom mången sommarnatt» — säger han i det intagande stycket: *Till de hemmavarande*, och i *Fjellens näktergal*[a]) har han under ålderns dagar serskildt besjungit denna sin ungdoms vän. I skaldens hembygd lärer den ännu kallas Franzéns fågel.

Från denna tid datera sig hans äldsta mera utförda poëmer. Några små rim hade han dock förut ihopsatt. Redan som skolgosse skref han ett epigram öfver en kam-

[a]) Se Skaldestycken 6:e Delen, sid. 209.

rat, som rökte tobak. Papperet, som han ämnade smyga i hans ficka, men som hade fallit på golfvet, märktes af Rectorn. Han tog upp det, läste den lilla versen och ref sönder papperet utan att taga reda på författaren. Med nyårs- och namnsdags-rim hade han äfven på fadrens begäran uppvaktat en gammal farbror, som var ogift och rik. Denne tycktes dock icke sätta särdeles värde hvarken på hans verser eller på den ritning, i hvilken han hade aftecknat med träffande likhet den gamles anletsdrag. «Sådant der betalar sig intet», yttrade han till den unge poeten och tecknaren[a]).

«Jag har svårt att förklara», yttrar Franzén sjelf i anförda anteckningar om sin barndom, «huru något sinne för poesi kunde hos mig väckas, då min omgifning, medan jag uppväxte, var så litet poetisk. Hvarken mina föräldrars gård, belamrad af tjärtunnor och handelsvaror och dagligen besökt af bönder, med hvilka endast talades om varupriser och handel, icke heller det fult byggda skolhuset, till hvilket jag ständigt vandrade genom en föga vacker del af staden, kunde hos mig väcka känsla för det sköna i naturen. Orten hade likväl tvenne stora föremål för en poetisk framställning, det ena var den väldiga fors, i hvilken Uleå elf utgjuter sig, och det andra hafvet, i hvilket den faller. Men af den förra fick jag i min barndom endast höra dånet, som i en lugn aftonstund, då nordanvind förestod, sträckte sig ända till mina föräldrars gård. Det sednare såg jag väl hvar gång jag fick fara ut till skeppsredden och stiga ombord på något af min fars hemkomna fartyg; dock fästades min uppmärksamhet mer på de rara och delikata saker, som vankades i kajutan, än på hafvets gränslösa rymd. I en sednare tid, då jag bodde i det nya huset, såg jag från mitt kammarfönster i öfre våningen, stående på mitt skrifbord, den öppna hafsrymden med helt andra ögon. En serskild förnöjelse gaf mig den i hafvet nedgående solen, en af de sublimaste och tillika skönaste syner i naturen.»

---

[a]) På finska: *Ej se maxa mitään.*

Det opoetiska i Franzéns yttre omgifvelser ersattes af det inre lifvet i den förtroliga krets, som efter fadrens död slöt sig omkring hans mor af hennes barn och syskon och några få vänner, och utgjorde en liten idyllverld för sig. Af ett äldre fruntimmer [a]), i denna omgifning, hörde han under de långa vinterqvällarne uppläsas en mängd verser af Dalin och andra den tidens skalder och lyssnade begärligt derpå. Hon förtäljde äfven om ett sällskap af fruntimmer i Uleåborg, som i hennes ungdom förenat sig till vittra nöjen och äfven utfört skådespel. De hade utgjort fem till antalet, och bildat sig till en slags orden, hvars tecken var en liten penning, som föreställde fem sammanbundna liljor med omskrift

I ljuft och ledt
Äro vi ett.

Man bör märka att Uleåborg, der denna kärlek till vitterhet lefde och blomstrade, ligger nordligare än Skalholt på Island och nordligare än Archangel vid Hvita hafvet.

Bland hugkomster från barndomstiden är det en, som Franzén på äldre dagar omtalade såsom märklig för den väckelse, som hans lifliga inbillningskraft deraf erhöll. Han fick en dag med sin mor besöka ett gästrum i en flygelbyggning, der han förut icke varit. Rummets alla väggar voro uppfyllda med målningar, förfärdigade af en i grannskapet boende konstnär. Med häpnad och beundran betraktade han alla dessa taflor, föreställande dels landskap, dels figurer med ämnen ur bibliska historien, dels djur och blommor. Han kunde icke se sig mätt på dessa taflor. — För honom betydde det föga, att de saknade värde såsom konststycken. Inbillningen fyllde hvad som brast i framställningens sanning eller behag. — Att få besöka detta målningsgalleri och dröja der var hans största njutning. — En tafla föreställde Rebecka vid Brunnen, vattnande Eleazars kameler. — Berättelsen derom kände han väl ur Bi-

---

[a]) Hon hette Christina Wacklin och är densamma som beskrifves i ***Hundrade minnen från Österbotten*** af hennes slägting Sara Wacklin.

bliska historien, men bilden fästade sig outplånligt i hans minne. Den träffade törhända någon idyllisk sträng i den lyra, som framdeles skulle ljuda under hans hand. — Af en annan tafla, som visade ett snöbetäckt berg, uppför hvilket en Lapp kör med sin ren, leddes hans föreställning till Lappmarken. Hela nejden i hans födelseort är ett slättland. Ett berg var således för honom något underbart: äfven renarne med sina månggreniga horn och det Lappska åkdonet förvånade honom. Då han diktade sin Emeli framträdde åter lifligt dessa bilder från hans barndom.

De småsaker som han rimmade i sina gossår finnas icke qvar. Endast ett stycke från hans tidiga ålder är bevaradt och är det äldsta vi äga. Vi anföra det i sin ursprungliga form så som det finnes i skaldens efterlemnade papper, från hans fjortonde år. Läsaren torde der igenkänna en vers, som finnes upptagen i ett yngre poëm: *Inbillningens tröst* [a]). Det ifrågavarande har han kallat

Aftonen.

«I dagens spår, som trött sig sänkte neder
På purpurtäcket öfver skogens bryn,
Med mörkgrå vingar qvällen far och breder
Sitt dunkla flor i tysthet öfver skyn.

De långa skuggor, som min vandring följa,
Försvinna småningom i nattens famn.
På afstånd dånar forsens vilda bölja
Och skeppen sofva i en tystnad hamn.

Hör, dagakarl! din hvilotimma ringer,
För spiseln röd din snälla maka står.
Med späda steg din son emot dig springer
Och hänger från din arm, der trött du går.

[a]) Se Skaldestycken, 1 Del. sid. 191.

Se, fladermöss med sakta susning flyga,
Och, spöklikt, ring på ring kring ladan slå.
Se lömska räfven mellan husen smyga,
Men inga gäss på gården mera gå.

Ej heller mer bland sina sultaninnor
Går tuppen stolt och manar en rival
Ur granngåln ut, och bjuder sina qvinnor,
Med kärligt joller, axet som han stal.

Den hätska bandhund, som ifrån sin koja
Mot sjelfva dejan rusade så vild,
Nu lyder spak den hand, som bröt dess boja:
Af stora själars ädelhet en bild.

Hör nu, hur rysligt han i mörkret tjuter:
Helt häpen mormor från sin spinnrock går.
Att någon dör, den visa gumman sluter
Och svär derpå vid sina silfverhår.

Nu börjar hon omständligen förtälja
Hvad hon har haft för svåra äfventyr.
Ej barnen mer ha tid att hästar tälja;
Nu är ej svårt att hålla dem i styr.

Ju mer förskräckta, desto mera lystna
De trängas närmare att höra på.
«Ack», ropa de då gumman tyckes tystna
(Hon tystnar ej så snart), «hur gick det då?»

Icke utan förundran finner man, huru redan vid så tidig ålder en poetisk åskådning hos Franzén kommit till klarhet, och makt öfver språket blifvit vunnen.

Ett annat poem hör äfven till denna tid och således, enligt hans egen uppgift, till hans lyras första toner, det är: ***Modren och Sonen,*** sådant nemligen som det finnes infördt i den upplaga af Franzéns skaldestycken, hvilken

1810 utkom i Åbo. Sin egen mor har han der besjungit och återgifvit hennes ord, så som han ur hennes milda och fromma hjerta hade upphämtat dem. — Om henne talade han alltid med den sonliga kärlekens varmaste uttryck och vid slutet af sin lefnad skrifver han: «Ännu i mitt 75:te år faller en tår ur mitt öga, då jag tänker på min mor och minnes hennes ömhet och minnes den moderliga välsignelse, som följt mig i all min lefnad». — Följande händelse från sin barndom anför han äfven bland de första väckelserna af en poetisk inbillning. Vid sex års ålder hade han en morgon kommit in till sin mor, då hon satt framför spegeln vid sitt nattduksbord och ordnade sitt utslagna, vackra hår. Hon var då i blomman af sin ungdom, nära 22 år. Sonen, som knappt nådde upp till bordskanten, såg sin mors bild i spegeln. De ljufva anletsdragen igenkände han väl, men de syntes honom der ännu skönare. Han hade hört talas om att hvarje god menniska hade sin engel och föreställde sig ett ögonblick att det var modrens, som han såg i spegelbilden. Det var skönhetens ande, som i den stunden for sväfvande öfver barnets själ. — Så stod gossen, försänkt i åskådning och drömmande, tills synen försvann, då modren vände sig om och lyfte honom opp i sin famn.

«Små barn ha säkert något sinne,
Som mer än våra ögon ser»,

heter det i Diktcykeln *Selma och Fanny*, der skalden äfven synes i det lilla, innerligen täcka, poemot *Spegeln* hafva från sin egen barndom hämtat den tafla, han tecknar [a]).

Franzén återvände till akademien att fortsätta sina studier och bereda sig till filosofiska graden. Den erhölls 1789, med betyget dignissimus i Candidatexamen, det högsta, som Akademien plägade utdela. Den unge magistern var då endast sjutton och ett halft år gammal. Den högsta glädje han kände af den vunna lagern var den, som han dermed skulle bereda sin mor. Hon var då i Stock-

[a]) Se Skaldestycken, ny upplaga, 1:a Bandet sid. 22.

holm nyss omgift med Handlanden, sedermera Commerce-rådet, Keckman. På sjelfva promotionsdagen steg han om bord, icke utan ett och annat stickord af promotions-kamraterna, då han skiljdes från dem, midt under den mot aftonen stigande munterheten. Fartyget, som med gynnsam vind öfverförde honom till Sverige, nödgades vid Blockhusudden stanna och någon stund dröja för tullbevakning. Hans otålighet kunde ej förmå honom att afvakta dess slut. Han steg i land och ilade genom Djurgården glad och lycklig som en fågel vid sin flygt om våren. «Det var en af de skönaste dagar i min lefnad» — skrifver han — «då jag inträdde till min mor och slöts i hennes armar». Den ännu friska lagerkransen fick han då fästa på sin ännu vackra moders hufvud. Af sin styffader emottogs han med största vänlighet och hade sedan intet skäl att för sin del blifva missnöjd med sin moders val.

Efter ett kort vistande i hufvudstaden följde han sina föräldrar till hembygden. Under det år som han der tillbragte, tyckte han sig, i likhet med många andra, som med ansträngda krafter bestigit den akademiska parnassen, kunna hvila på sina lagrar. För honom var också, mer än för mången annan, hvila behöflig, om ej själens allt för mycket anlitade förmåga skulle förstörande inverka på kroppens krafter. — Men hvilan öfvergick icke till lättja. Lyran, som under tentamenstiden hade hvilat, strängades åter. Till detta och nästföljande år höra sångerna: *Menniskans anlete*, *Den gamle knekten*, *Till de hemmavarande* och andra. De meddelades först åt skaldens mor och syskon. Icke utan bäfvan lät den blyge skalden utlemna dem till allmänheten. De spriddes snart; och sällan hafva några sånger blifvit med sådan hänryckning mottagna. Då Kellgren i sin Tidning införde den förstnämnda, yttrade han i en not ett loford, som var så mycket mer uppmuntrande, som den stränghet, med hvilken denne förde sin enväldiga spira i den vittra verlden, var känd och fruktad [a]).

[a]) Det var Kellgren, som under poemet satte den signatur F—n, som sedermera bibehölls, ehuru dess likhet med den, hvarmed den mest opoetiska af andevarelser plär betecknas, redan af skalden Oxenstjerna på skämt anmärktes.

Mot slutet af sommaren 1790 begaf Franzén sig till Upsala, att studera Kantiska filosofien, som den tiden vid Åbo var föga känd utom till namnet. Han vistades i Upsala höstterminen äfvensom följande vårtermin. Der fortgick då en häftig strid mellan gamla och nya filosofiska skolan. I spetsen för den förra stod professor Christiernin, en ifrig Lockian, som i sina föreläsningar utfor med bitterhet mot Kant och hans anhängare. Boëthius deremot, hvilkens föreläsningar Franzén afhörde, hade, såsom lärare i praktiska filosofin, upptagit åtskilligt af den kritiska disciplinen. Med Höijer, den sedermera ryktbare filosofen, gjorde Franzén personlig bekantskap. Han hörde honom dageligen vid middagsbordet i ett slutet sällskap af unga akademiska lärare och andra, bland hvilka äfven Leffler var, bekant genom sitt i Svenska Akademien vunna pris. Med denne kom Höijer ofta i dispyt rörande litterära ämnen. — Den uppmärksamhet, med hvilken Franzén följde Höijers genialiska samtal och framställningar, tillvann honom dennes synnerliga ynnest.

Efter återkomsten till Åbo utgaf Franzén sitt första akademiska specimen, «om Språkets ursprung», och blef följande år Eloquentiæ Docens. Han valdes att samma år hålla Tal öfver Gustaf den Tredjes död. — Han höll det på vers. Det vann visserligen åhörarnes bifall — men, då han — vid frågan om dess tryckning — lemnade det till Porthan och bad om dess granskning, visade denne så många fel deruti och anmärkte så många svaga ställen, att Franzén sedermera icke kunde förmås att utlemna det till tryck. För ögonblicket misslynt öfver den stränga kritiken, fann han dock snart, huru grundad den var och erkände äfven deri en välgerning af den förträfflige läraren och vännen[a]).

Då han sommaren derpå reste öfver till Stockholm besökte han Kellgren. Denne hade genom Edelcrantz (förut

[a]) Talet finnes icke bland de handskrifter, som, efter Franzéns död, öfverlemnades åt författaren till denna lefnadsteckning att förvaras.

Clewberg), ett af de snillen, som Gustaf III:e fäste vid sin person med namn af Handsekreterare, fått sig meddelade åtskilliga poemer af Franzén och önskade se honom. Han mottogs icke endast med största artighet utan äfven med hjertligaste välvilja. Under vistandet i hufvudstaden föreslog man honom att der qvarstanna — och lofvade förord till hans befordran; men då dervid förespeglades en plats vid hofvet och namn af Konungens Handsekreterare, fann han blotta tanken ditåt så förmäten och anspråksfull, att han afslog detta välmenande anbud, hvilket likväl gjordes honom af en man, som på den tiden icke saknade inflytande. — Han återvände till Åbo att der fullfölja sin bana.

Af Svenska Akademien tilldeltes honom året derpå det Lundbladska priset med dessa betecknande ord: «Franzéns mästerliga Skaldestycken äro kända och läsna af hela allmänheten. De bära snillets, känslans och ömhetens stämpel och ega en ännu sällsyntare förtjenst att vara fullkomligen originale» [a]). Att Akademien belönade denna «sällsyntare förtjenst», tyckes vara ett bevis på orättvisan af den beskyllning, som ofta gjorts henne för ensidighet och för kärlek till en viss art af poesi.

En utflygt till de inre delarne af Finnland hade han lyckan att samma år få göra, och dervid medfölja sin lärare och välgörare Porthan. Med kustlandet vid Bottniska viken var han förut bekant; nu fick han se trakterna kring de stora insjöarne Päjänä och Saimen, utom andra märkvärdiga nejder. Huru mycket Porthans sällskap bidrog att göra denna resa lika lärorik som angenäm, behöfver ej antydas.

Men en vidsträcktare utflygt bereddes honom följande år, då han fick tillfälle att företaga en utrikes resa. Utan att han sjelf visste derom, var han genom Porthans rekommendation föreslagen till ressällskap åt en rik köpmansson i Åbo vid namn Carl Fr. Bremer [b]), hvilken, för att för-

[a]) Se Svenska Akademiens Handlingar från 1786, 5:e delen sid. 254.

[b]) En dotter af honom är den frejdade Författarinnan Fredrika Bremer.

värfva sig nödiga kunskaper såsom blifvande affärsman, ämnade besöka icke endast Danmark och Tyskland, der han förut varit uppfostrad vid ett handelsinstitut, utan äfven Frankrike och möjligen England. Franzén, föga van vid resebestyr och yngre än Bremer, som dessutom hade svag helsa och nu var knappt återställd från ett sjukdomsanfall, fann väl åtskilligt betänkligt vid detta förslag; men tillfället att få se en önskan uppfylld, som hittills föresväfvat honom såsom en skön dröm, var för mycket lockande att ej häfva alla betänkligheter. — Resan företogs de första dagarne af Maj månad 1795. — Med hvilken ungdomlig liflighet han emotsåg den stundande färden, röjer ett afskedsbref, till en af hans vänner: «I morgon ombord och så till Helsingör och så till Köpenhamn och så, jag vet ej hvart. Nu blott en natt och farväl, så många J ären, bröder och vänner, berg och backar, torn och fyrbåkar. Snart syns ej från stranden en skymt mer af det fartyg, der jag sväfvar mellan himmel och jord». Hans ungdomliga längtan skulle dock pröfvas, ty i Åbo skärgård låg fartyget i 14 dagar för storm och motvind och först den 26 Maj landsteg han i Helsingör. Vid ankomsten till Köpenhamn möttes han af den förfärliga eldsvåda som natten mellan den 6:e och 7:e Juni förhärjade en stor del af staden. Med Danmarks förnämsta Litteratörer gjorde han der personlig bekantskap — med Jens Kragh Høst — Nordias utgifvare [a]) som med synnerlig vänskap emottog honom — med Rahbek, Frankenau och M. K. Bruun jemte andra. I Hamburg lärde han känna Baggesen och hans älskvärda familj. Sitt besök hos den då 72-årige Kloppstock på hans lilla landtgård nära Hamburg har han besjungit i ett hänförande skönt qväde [b]). Efter ett besök i Göttingen, der han hörde

[a]) Det är bekant att Franzéns poem: ***Svenska sånggudinnan till den Danska***, hvilket året förut varit infördt i Stockholmsposten, besvarades i Danmark af Frankenau och gaf anledning till Nordias utgifvande, hvarpå följde Skandinaviska Litteratur-Sällskapets inrättning. Se Skaldestycken 2 Del sid. 327. Med bättre framgång än denna förening har i våra dagar Skandinaviens litteratur i gemensam Tidskrift framträdt.

[b]) Se Skaldestycken, 2:dra Bandet, sid 248.

Heyne läsa öfver Archeologien och Heeren förklara Aristophanes, fortsattes resan längs Rhenstranden — stundom genom de Republikanska lägren — öfver Nederländerna till Paris, dit han kom mot slutet af October 1795. Directorii femmannavälde beherrskade då Frankrike. Ett yttre skenbart lugn hade inträdt efter revolutionens förfärliga stormar och blodiga scener, men i de undertryckta partiernas sinnen jäste dock en hemlig oro, ett doldt missnöje med regeringen, och gaf sig luft i smädelser, då den kände sig för svag att uppträda i upprorsstiftande. Franzén har dels i efterlemnade reseanteckningar, dels i bref till sin välgörare Porthan och till ungdomsvännen Rutström, lemnat intressanta iakttagelser så väl under vistandet i Frankrike, som under hela denna resa. De visa med hvilken vettgirig uppmärksamhet han upphämtade och med hvilken säker blick han bedömde alla de nya föremål i natur, konst och vetenskap, som mötte honom på denna, för hans rika andes utveckling, i så hög grad inflytelsefulla resa. Utrymmet tillåter icke, att här ur dessa anteckningar göra några vidlyftigare utdrag: ett par ställen, rörande tillståndet i Paris vid denna tid, må det dock tillåtas att anföra ur bref till Professor Porthan [a]). «*Panem et circenses*» — skrifver han — «är det allmänna ropet. Det förras dyrhet, hvarom allmänt klagas, söker regeringen att minska — och uppmuntrar deremot de sednare. Här ges 15, 16 till och med 18 spektakler alla dagar och likväl har man möda att få plats». — — «Den enthusiasm för frihet och fosterland, som jag väntade finna hos Fransoserna, röjdes föga. En viss domning i sinnena tyckes hafva inträdt. Man kan döma om publikens tänkesätt af dess förhållande på spektaklerna. Vid Theatre de la rue Feydeau hörde man isynnerhet fransyska parterrens qvickhet mot regeringen. Just de samma sånger som den hade befallt att sjungas blefvo vända mot densamma. *Tremblez tyrans!* heter det

---

[a]) I Åbo Tidning för 1801 införde Franzén Anteckningar under en utrikes resa. De gå ej längre än till besöket i Köpenhamn.

i visan. *Ouvrez la main*, ropte en röst från parterren åt sångaren. En utbredd hand, som visade fem fingrar, skulle således hänföra ordet *tyrans* på de fem af Directorium. Straxt efter denna händelse blef theatern tillsluten; man häntydde förbudet derom på denna tilldragelse, men den togs blott såsom svepskäl, ty theater Feydeau var ett tillhåll för de kitsligaste af det missnöjda partiet: ingen dag gick förbi, att icke der var buller, hvisslingar och satiriska hugg mot styrelsen, gifna med en otrolig behändighet, ofta af den obetydligaste anledning och med en dristighet, som väl icke bör synas oväntad i en republik, men som ibland gick för långt. Jag mins — det förekom en gång i en tragedi — «*que faut il faire?*» som sades med mycket eftertryck och följdes af en tystnad på theatern. *Il faut faire un nouveau treize-vendemiere*, skreks i hopen af åskådarne.» —

I afseende på Theatern yttrar han i ett annat bref: «De Fransyska tragedierna göra icke på mig det intryck, som jag väntat. Det är förmycken declamation i dem och mera vältalighet än poesi. Det satt en Fransos bakom mig en afton, som vid det mest rörande ställe sade åt sin granne: «jag vet ej hur det är, men icke kan jag gråta deråt». Det samma sade jag för mig sjelf: jag var till och med frestad ibland att säga: «hvad det är vackert, men jag vet ej, hvarför jag jäspar» — såsom ett fruntimmer en gång yttrade sig om ett poem».

Vid ankomsten till Frankrikes hufvudstad hade Franzén, intagen af de förhoppningar för menskligheten som den nya friheten hade väckt i hans, såväl som i mången annan ynglings sinne, helsat den med en sång på Fransysk vers. Denna sång *à la liberté Francaise* infördes i en Fransysk litterär tidskrift med en bifallande not. Trettio år sednare lät han den upptagas såsom en inledning till ett af hans större skaldestycken *Julie de S:t Julien*. I denna «symboliserade historia» har han med mästerliga drag tecknat lifsbilderna af den revolutionära tid, som han öfverlefvat, och som han i sjelfva dess brännpunkt haft tillfälle att betrakta.

Med den bittra känslan af mången skön illusions förgänglighet lemnade han Frankrike den 8:de Mars 1796. «Vi hade knappt» — skrifver han — «hunnit ett par kabellängder ur den beqvämliga, men något trånga hamnen af *Havre de grace*, innan vi togo bort frihetskokarderna från våra hattar, deri de sutit öfver 5 månader, och kastade dem i sjön, ej utan en slags ceremoni och en viss högtidlig stämning».

I England blef vistelsen till medlet af Augusti månad. Från London skedde utfarter till Oxford, Bath, Bristol och andra orter, öfverallt med outtröttlig uppmärksamhet på hvad som förekom intressant och märkvärdigt, vare sig i naturen eller menniskoverlden. Under sin frånvaro från Akademien hade Franzén blifvit utnämnd till Bibliothekarie. Detta föranlät flitiga besök vid de utländska Bibliothekerna, hvarigenom han inom kort förvärfvade sig en bibliognosi, som få torde hafva ägt. Det var isynnerhet England, som riktade hans kunskaper i detta fack. Innan vi följa honom derifrån, på återresan till hemlandet, torde det tillåtas oss att anföra hvad han förtäljer om ett besök i Underhuset. «Jag har hört» — skrifver han — «Pitt, Fox och Sheridan med flere. Sheridan höll ett tal, som varade öfver en timma, hvaruti han sade ministrarna nog beska sanningar. Pitt har ej något godt ansigte: det är någonting förargande i hans spetsiga och uppböjda näsa och någonting lömskt i hans blick, hvilket liksom stjäl sig ut under ögonlocket. Hela hans skick visar en sträf och kall ordningsman. Med största köld sitter han och hör de svåraste förebråelser. Sjelfva hans fiender måste erkänna, att han är en stor talare. Han sade endast några ord den gången vi voro der. Fox har ett starkt och tillika godt ansigte. Hans mörka ögonbryn hindra honom ej att se from ut. Han satt och hörde på med magen utom bänken eller ock lyfte han den, tillika med ena knäet, ofvanpå och satt i sned ställning med hufvudet i barmen. Sheridan bär i sitt ansigte en stämpel af geni och rättskaffenhet. Det är en man af universella talenter. Antingen han

skrifver en komedi eller håller ett tal i parlamentet, gör han det ypperligt. Ett gapskratt af hela parlamentet afbröt ofta hans tal; och äfven Pitt förstod att vända löjet mot sin motståndare, ty på hans korta tal följde också ett skrattande chorus». —

Efter en ny långsam sjöresa landsteg Franzén den 9 September 1796 vid Helsingborg, derifrån vägen togs till Lund. Af dervarande Professorer blef han med smickrande uppmärksamhet emottagen. Då han besökte Prof. Norberg och sade sitt namn, frågade denne: «Är han son till den Franzén, som skrifvit *Menniskans anlete?*» — «Nej», svartes, «det är jag som författat det lilla poemet», — hvarpå Norberg sprang opp, öppnade dörrn till ett sidorum och ropade: «Syster! syster! vi ska ha främmande — menniskans anlete är här». — Under uppresan till Stockholm togs ej ginaste vägen: äfven Wexiö och Götheborg besöktes.

I Stockholm, medan Franzén väntade på sjölägenhet att komma öfver till Åbo (öfverfarten skedde i slutet af October), hade han glädjen att återse gamla vänner och äfven att göra nya bekantskaper. Bland dessa sednare var Fru Lenngren, som han då såg för första gången och i hvilkens förtroligare umgängeskrets han upptogs. Man känner att endast i stunder, då en sådan var samlad hos henne, röjde hon, i lekande skämt och blixtrande satir, det snille, som hon eljest sorgfälligt sökte att dölja. Icke endast vid denna utan ock vid sednare vistelsen i Stockholm bereddes Franzén i Lenngrens hus de angenämaste stunder. Äfven sedan han flyttat till Kumla, hugnades han der af hennes och hennes mans besök [a]).

---

[a]) Om det lidande, som slutade hennes dagar, berättar Franzén: «Jag hade sett henne några gånger — då hon trodde sig obemärkt — lägga handen mot bröstet med uttryck af smärta: men orsaken dertill fick jag veta först, när jag 1816 var i Stockholm och vid en måltid hos Lenngrens märkte en ovanlig dysterhet, såväl hos gästerna, som hos värden och värdinnan. Bland de förra voro några läkare. En af dem, som var min granne vid bordet, hviskade mig i örat, att Fru Lenngren skulle samma dag undergå operation för kräfta i bröstet. Ytterst förskräckt såg jag på henne med den ängslan, som denna underrättelse naturligtvis borde väcka. Hon blef varse min oro

Franzéns gynnare och vänner i Stockholm sökte väl att der qvarhålla och fästa honom genom anbud att bereda honom någon passande befattning, och han kände sig ett ögonblick frestad att lyssna dertill. Men de förbindelser han hade till Åbo uppmanade honom att der fortsätta sin bana. Han tillträdde nu den Bibliothekarietjenst, till hvilken han under sin bortovaro blifvit utnämnd. Edelcrantz hade tagit afsked ifrån densamma, sedan han under vistelsen i Stockholm i flera år varit skilld från tjenstgöring. För sin befordran hade Franzén att tacka, icke endast sin faderlige vän och gynnare Professor Porthan, utan äfven Landshöfding Rosenstein, af hvilken han, så väl som många andra vitterhetsidkare, erfor en ynnest, som erhöll ett nytt behag af det förekommande sätt, hvarpå den yttrades såväl i verk som i ord. Porthan, som förut utan arfvode förestått Bibliothekariesysslan och derunder med outtröttlig verksamhet förkofrat Bibliotheket och riktat det med många vigtiga och dyrbara verk, fortfor att äfven nu gå den nya Bibliothekarien tillhanda med råd och upplysningar.

Oaktadt det långa afståndet emellan Åbo och Uleåborg och obehaget af en färd under den sena årstiden, kunde Franzén icke emotstå sin sonliga längtan att återse sin mor och sina syskon. Hemmet skänkte hans barnfromma hjerta några dyrbara dagar. Med hvilken kärlek han var fästad vid sin moder bevittnar äfven denna hans resa.

---

och mötte mina ögon med en blick af sorglig undergifvenhet och med tecken att hon rördes af det deltagande, som min uppsyn röjde. Det var sista gången jag såg henne. Hon lefde väl ett år efter den fruktlösa operationen, men ville ej i det plågsamma tillstånd, hvari hon befann sig, ses af någon annan än sin man och ett fruntimmer, som hon kallade sin engel, för den ömma omvårdnad hon bar om henne både natt och dag. Denna hennes vårdarinna var Mams. Carolina Weltzin, en systerdotter till Medicinalrådet Rutström». — Rörande Fru Lenngren tillägga vi en litterär nyhet, som hon en dag meddelade Franzén: att nemligen den sinnrika fabeln om ***Strutsen,*** som finnes införd i Kellgrens arbeten, icke är af honom utan af henne författad. Misstaget hade skett utan Kellgrens medvetande. Deremot intog han med hennes bifall i sin ***Dumboms lefverne*** tvenne strofer af hennes hand, de som angå kräftorna, som dö lefvande.

Vid återkomsten till Åbo erhöll han uppdrag att på Akademiens vägnar hålla festtalet i anledning af Konungens förmälning. Detta tal, som hölls den 4 November 1797, vann stort bifall och författaren öfvertalades att utgifva det på trycket. Han utvidgade dervid dess plan, hvarigenom, såsom han sjelf i förordet säger, formen af ett tal blifvit bruten och stilen kommit att vackla mellan den historiska och oratoriska. Det oaktadt är detta tal ännu det skönaste som blifvit skrifvet om Svenska Drottningar.

Det är bekant att Gustaf IV Adolf, då han uppträdde på thronen, upphäfde den suspension hvartill Svenska Akademien under förmyndarregeringen blifvit dömd, på den föregifna grund att Riddarhussekreteraren Silfverstolpe i sitt inträdestal yttrat alltför fria, för samhället vådliga grundsatser; ehuru allmänna tanken ansåg orsaken vara att den allrådande Baron Reuterholm icke blifvit, enligt sin derom gifna vink, vald att intaga den stol i Svenska Akademien som Axel Fersen lemnat. Det första prisämne i skaldekonst som Akademien utsatte, sedan hon blifvit återställd i sin verksamhet, var en sång öfver Grefve Creutz. Bland nio täflingsskrifter som inkommo, vann Franzéns sång det stora priset. Öfver den reservation, i afseende på poemets egna form i stil och versart, med hvilken Akademien beledsagade sin belöning, har mycket blifvit taladt och skrifvet och Leopold synnerligen blifvit beskylld att hafva velat hindra belöningen. Sådant är likväl icke förhållandet. De ord, med hvilka han räckte belöningen åt den unge skalden, bevittna huru vida skiljd han var från det honom tillagda misskännandet af det belönta styckets värde och i allmänhet af Franzéns skaldegåfva. Han yttrar: «ifrån den aflägsna strand der er besjungna hjeltes röst först låtit höra sig, har, med lika lätthet som hans, er stämma flugit öfver hafvet och med samma behagens makt tillryckt sig hufvudstadens uppmärksamhet. Man har sett uppstå i vår vitterhet skapelser af ett nytt slag, alster af naturens lyckligaste enfald. Det har varit, nu en tafla ur sagoåldern, i hela sanningen af sin fornlika målningsart; nu en

romantisk sorgescen; nu åter enkla drag af hjertat och lefnaden: ett löje af oskulden, en tår af medlidandet, ett joller af barnglädjen, liksom fattade i flygten, och hindrade att försvinna. Åt ett i början halfgömdt namn, småningom närmare upptäckt af gissningen, men alltid åt ett blott namn, hafva de fleste af edra läsare hittills egnat deras aktning och deras förbindelser. Genom den nya lager som nu fästes vid detta namn, uppfylles i dag deras återstående önskan; och den röst som tycktes vilja blott höras, förvandlas ändteligen till ett för ögat närvarande föremål».

«I den lysande samling af Hof och Stad, inför hvilken Ni här framträder att belönas med det pris hvarom Ni täflat, begynn med att åtnjuta det ej ringare pris som möter Er i en åskådande allmänhets deltagande, bland hvilken få hjertan lära finnas obevekta af edra sånger, få minnen, som ej af dem förvara något lifligt eller rörande drag. Det är skönt, — säger en Romersk Skald — att vara ett förtjent mål för den allmänna uppmärksamheten, och att höra hviskas omkring sig: det är han! För Er, min Herre, är detta ögonblick en sann erfarenhet deraf; för Akademien en smickrande fastställelse på rättvisan af den belöning, som jag har den äran att, i hennes namn, tillställa Er».

Med den förunderligt härliga sången öfver Creutz är likasom första cykeln af Franzéns dikter afslutad. I de följande börjar en ny anda att råda och en ny tonart att höras, mera närmande sig till de gamla mönstren inom Akademien. Han förklarar sjelf att hvarken Kellgren åren förut eller Leopold sedermera hade uppmanat honom till denna omstämning och Grefve Gyllenborg, hvilkens synnerliga ynnest han vunnit genom sin sista sång, rådde honom blott att till bearbetning företaga någon feesaga. Bland den tidens vittre män var Stenhammar den ende, som med Franzén hade talat till förmån för Lärodikten och förklarat att poesiens högsta syfte borde vara sedolärande. Emellertid började han att misskänna sin kallelse. Han skref ett filosofiskt didaktiskt poem öfver menniskans ändamål och skickade in det såsom täflingsskrift till Svenska Aka-

demien. Denna fästade ingen annan uppmärksamhet derpå än att hon utmärkte ett ställe, som innehöll en Allegori. Denna del af poemet har han infört i sina samlade Skaldestycken under namn af Trollslottet [a]).

«Rätta orsaken», säger han, «hvarföre jag dels någon tid upphörde att poetisera, dels gjorde det i en moraliserande ton, var mitt bemödande att alltmera studera mig in i den kritiska filosofien. Redan som Docens hade jag utgifvit en liten afhandling, som stödde sig på Kants grundsatser i moralen. Det var det första vid Åbo Akademi utkomna försök att vidröra det nya systemet. Sedan, då jag från professionen i lärdomshistorien måste för en reglering i de Akademiska lönerna öfvergå till den med verldshistorien förenade professionen i praktiska filosofien, blef denna för mig ett hufvudsakligt studium. Det kom mig till nytta icke blott i katedern utan äfven vid mitt inträde i det andliga ståndet. Det styrkte min öfvertygelse om otillräckligheten af den naturliga religionen, om nödvändigheten af en högre uppenbarelse och af den försoning med Gud, hvarom Christendomen allena kan försäkra oss. Mina tankar derom utförde jag i det prof som jag aflade vid min tillärnade öfvergång till den teologiska faculteten. Biskop Tengström sökte förmå mig att såsom medlem af nyssnämnde facultet förestå det prestseminarium, som genom hans verksamma nit skulle komma i ordning; men när jag besinnade hvad gåfvor och egenskaper detta embete fordrade, afstod jag derifrån. Tengström vände sig då till Choræus, som var Adjunkt vid Krigsakademien på Carlberg och berömd predikant. Men döden kallade honom kort derpå till en högre befattning».

«Redan förut hade jag (1803) ingått i prestestånd och tillträdt Pemars prebendepastorat. Vid min inträdespredikan kom jag af mig och måste upptaga conceptet, hvilket gjorde ett stort uppseende på en ort, der alla predikningar uttalades ur minnet. Denna motgång fällde mitt

---

[a]) Första Bandet sid. 302.

mod; hvartill kom den svårighet, som mötte mig i språket, på hvilket jag skulle predika, nemligen det Finska, som jag väl från barndomen lärt att tala, men hvarpå jag ej öfvat mig att tänka och författa. Församlingen var dock belåten, då mitt ställe företräddes af en väl begåfvad och nitisk vice pastor».

Några år förut hade Franzén sett den Lilly, som blef hans första maka. I Januari 1798 företog han («med Svenska Akademiens pris på fickan» — skrifver han) en resa från Stockholm till fädernebygden omkring Bottniska viken att bevista en älskad systers bröllop, och åtföljdes af sin blifvande svåger, dåvarande Protocollssekreteraren Krogius[a]). Resan måste mot slutet påskyndas med all ansträngning, då de fingo veta att bröllopsdagen redan var utsatt och de befarade att ej till den hinna fram. Det lyckades dem dock på sjelfva festdagens morgon. På en gästgifvaregård afstod en resande sina hästar åt Franzén, då han fick höra hans namn. Under denna färd diktade Franzén sin Emeli eller en afton i Lappland. Hvad han på dagen i sin släda uttänkt nedskrefs vid nattqvarteren — ett vinterstycke således både till sitt innehåll och sin uppkomst.

I sällskap med de nygifta återvände han från Uleåborg till Åbo. Då de hunnit till Gamla Carleby, hölls der bal: de stannade att bevista den. En ung skönhet fästade hans uppmärksamhet. Han hade hört henne berömmas, ej endast för sin fägring utan äfven för sitt goda hjerta. Några drag af den drömbild, som han förut besjungit i sin Selma, tyckte han sig hos henne återfinna. «Hennes ögon» — skrifver han — «voro isynnerhet vackra och intogo mig genom sitt själfulla uttryck af oskuld och blygsamhet.

«Ingen har jag sett så blicka
Och så rodna och så le» —

de orden voro som sagda om henne». Hon var äldsta dottern till Handlanden Anders Roos och hette Margaretha

---

[a]) Sedermera under Ryska styrelsen adlad med namn af Edelheim: Ledamot af Finska Senaten med titel af verkligt Statsråd.

Elisabeth, men kallades vanligen Lilly [a]). Endast med den stumma kärleksförklaring, som hans blickar röjde, reste han från henne, och beslöt att i bref begära hennes hand. Svaret uppfyllde hans hopp. Deras bröllop firades den 24 Sept. 1799. «Aldrig hade jag», säger hon, «anledning att ångra denna i hast knutna förbindelse».

Franzéns hus, der han föga tänkt på att i sin bosättning ordna annat än sitt Bibliothek, öfvertogs och vårdades af hans unga maka med den omtanke och skicklighet, att det behagligaste hemlif der af hennes ömma omsorger bereddes honom. — «Ehuru hon fick», säger en minnestecknare [b]), «såsom maka ett icke mindre verksamt lif i den husliga kretsen, än han måste föra i den offentliga, var hennes framgång icke mindre gagnande i det hon just ordnade deras hus så, att det blef medelpunkten för ett sällskapslif, ett umgänge, hvarifrån smaken och vettet småningom utbredde sig och gåfvo åt sederna ett behag, hvilket den sanna menniskovännen måste unna och önska åt sitt fädernesland».

Lycklig i sitt enskilta lif, var han det icke mindre i sitt offentliga. Det sätt, på hvilket han såsom Akademisk Lärare föredrog sina båda läroämnen, förvärfvade honom i hög grad ungdomens tillgifvenhet och beundran. — Man förvånas ock öfver hans ovanliga arbetsförmåga. Jemte sina föreläsningar, som han sorgfälligt utarbetade, deltog han med verksam omtanka i vården om sitt præbendepastorat och redigerade samtidigt Åbo Tidning, hvilken genom honom vann ett ökadt anseende och blef den bildade allmänhetens käraste läsning.

Den tidiga morgonstunden var Franzéns käraste och dyrbaraste arbetstid. Redan klockan 4 eller 5 var han vid

---

[a]) Några sånger äro henne tillegnade såsom: ***Den första kyssen*** och ***Trösten.*** — Se Skaldestycken 1 Del sid. 146 och 247. Det sednare stycket i anledning af en slägtinges död.

[b]) Se Minnesfest öfver F. M. Franzén af Litteratursällskapet i Stockholm den 24 Nov. 1847.

sitt skrifbord. Hans snilles skönaste skapelser förskrifva sig från dessa morgonväkter. I en sednare tid, då hans handstil började blifva allt mera svårläst, måste han efter egen dictering, så snart som möjligt, låta renskrifva morgonens arbete. Till handsekreterare använde han då vanligen sina döttrar, den ena efter den andra, allt efter som de uppväxte, tills de, såsom gifta, flyttade från fadershemmet. Den yngsta var det i hans sista lefnadsår. Men om något hinder på dagen mötte renskrifningen att den uppsköts, hände det, att han någon tid derefter ej sjelf kunde läsa sin egen handskrift. — Äfven hans bref voro vanligen ytterst svåra att dechiffrera. Medicinalrådet Rutström, med hvilken han flitigt brefvexlade, bad honom förgäfves att skrifva «läsligt». En dag erhöll Franzén på Kumla ett bref af honom från Stockholm, i hvilket han mot slutet yttrar, att han ville omtala en i högsta grad märkvärdig nyhet, som säkerligen skulle mycket intressera honom att känna. Derefter härmar han i flera rader Franzéns stil, med här och der ett läsligt ord mellan andra, som blott bestodo af streck och krokar och slutar så brefvet. «Då du, som jag förmodar, försökt att taga reda på det ofvanstående, kan du erfara, huru ondt jag sliter med dina bref.»

Den sällhet, som Franzéns älskvärda maka beredde honom, afbröts genom döden, då hon, endast 26 år gammal, bortrycktes från maka och fyra barn. I 6 år hade deras äktenskap varat. Hos sina föräldrar fann han skygd och omvårdnad för de tvenne yngre af sina moderlösa små. Hans ogifta syster, som nu flyttade till honom, blef en öm moder för de båda äldre och för honom ett kärt sällskap; men då hon kort derefter gifte sig med Prosten Frosterus, blef det för honom nödvändigt att tänka på inträde i nytt gifte. — Medan hans maka ännu lefde, hade han med henne besökt Stockholm och bland andra vänner äfven Choræus, som då var adjunkt vid Krigsakademien och gift med Enkefru Robsahm, född Wester. «Jag gladde mig» — skrifver Franzén — «åt hans husliga sällhet utan att drömma om det som honom förestod och hvaraf min framtida

trefnad och lycka skulle bero». — På en resa till Åbo, der Choræus skulle aflägga prof för profession i Theologiska Fakulteten, förkylde han sig och ådrog sig en svår hektik, som lade honom i grafven, några månader senare än, i samma sjukdom, Franzéns maka bortrycktes. — Då han fick veta, att Franzén var enkling, och derjemte kände sitt eget slut nalkas, anförtrodde han åt en af sina vänner sin önskan, att enkan måtte blifva Franzéns maka. — Hans önskan uppfylldes. — Året derpå (1807) öfverreste Franzén till Stockholm och vid sitt besök hos den unga enkan, märkte han på hennes rodnad och förlägenhet, att den döende vännens ord voro äfven af henne kända. I September månad samma år stod deras bröllop. Förenad med en förträfflig maka kände han sig åter lycklig. Hon blef hans goda engel. Hvad hon för honom var och hvad han med henne förlorade, då hon af döden bortrycktes 1829, har han uttalat i den djupt rörande sång, som bär namnet: ***De tvenne uren: det egna*** [a]).

Men en tid nalkades, som skulle medföra hårda pröfningar för Franzéns hjerta och bereda en vigtig förändring såväl i hans lefnadsförhållanden som i riktningen af hans själs verksamhet. Kriget med Ryssland utbröt. Knappt hade ryktet om ett fredsbrott hunnit till Åbo, förrän lågorna från den der förlagda skärgårdsflottan (hvilken på Svenska Regeringens befallning uppbrändes, innan nödvändigheten fordrade en sådan uppoffring) och underrättelsen att Ryssarne tågade öfver gränsen utan att finna motstånd, väckte icke endast den djupaste sorg och bestörtning utan äfven den föreställningen, att Sverige alldeles öfvergifvit Finnland. Deraf följde, att det folk, hvars trohet förut aldrig svikit, nu, innan landet genom ett fredsslut blifvit

---

[a]) Se Skaldestycken 4:de Bandet sid. 368. För att förstå en hänsyftning, som förekommer i 4:de stancen, är nödigt känna att, då något angeläget arbete förestod och Franzén var orolig att ej så tidigt på morgonen som han borde komma till sitt arbetsrum, vakade hon om natten med uret i sin hand för att i rätt tid kunna väcka honom. Först då han uppstigit, njöt hon sjelf någon hvila.

till ryska makten afträdt, gaf kejsaren sin hyllningsed. Ånger följde väl på detta steg, då man erfor att Svenska vapnen gjorde motstånd och att Ryssarne drefvos tillbaka; men Sveaborgs öfvergång, fiendtliga härens förstärkning och tidens politiska förhållanden beröfvade snart Finnlands folk allt hopp att bibehållas under Svenska spiran. Då Kejsar Alexander personligen infann sig i Finnland, blef han emottagen icke såsom en fiendtlig eröfrare utan som en erkänd öfverherre. Hans vänliga nedlåtenhet intog folkets hjertan: den svenska regenten hade vändt dem ifrån sig. Då Akademistaten, vid Kejsarens besök i Åbo, uppvaktade honom, vågade Franzén med några ord lägga på hans hjerta hvad Finlands folk af honom väntade.

Kallelse att emottaga det rum i Svenska Akademien, som Gyllenborg lemnat, hade Franzén kort förut erhållit. Icke endast denna kallelse, som vittnade att han ännu ansågs tillhöra Sverige, utan äfven enskilta uppmaningar derifrån, till och med genom anonyma bref, förmådde honom tänka på en möjlighet att genom flyttning öfver hafvet återställas till det fädernesland, som, dittills gemensamt för Svenskar och Finnar, äfven efter upplösningen af det borgerliga bandet, drog honom till sig med de andeliga band, som språket och historien fästa och bevara. — Ännu vacklande i sitt beslut och färdig att återkalla sin ansökan öfverraskades han en dag af underrättelsen, att han var utnämnd till Kyrkoherde i Kumla, hvilket pastorat då var ledigt genom Prosten Rosensteins befordran till biskop i Linköping. — Hans vän, Rutström, hade af ett bref trott sig finna tillräcklig anledning att hos dåvarande föredraganden i ecclesiastique ärender, Landshöfding Rosenstein, anmäla honom såsom sökande. Utom den strid, i hvilken han kom, att nu slita sig lös ifrån slägt och vänner och det akademiska lif, som blifvit honom en vana, oroades han äfven af den betänkligheten, att då han förut, ehuru prestvigd, föga deltagit i presterliga förrättningar, skulle han nu egna hela sin omsorg åt detta vigtiga kall. «Men» — yttrar han sjelf — «då jag ock betänkte den heliga för-

bindelse jag redan genom min prestvigning iklädt mig utan att svara deremot, hoppades jag att finna det mera tillfredsställande att i sjelfva verket blifva, hvad jag förut endast till namnet varit.» — Han blef det ock med hela sitt fromma hjertas värma och fann den tillfredsställelse han sökte. Äfven sin lyra stämde han nu allt mera för den andeliga sången. «Samma rena och oförtröttade nit» — säger hans minnestecknare [a]) — «hvarmed han hittills mött sina pligter såsom vetenskapsidkare och ungdomslärare, egnade han nu åt sina nya, ännu dyrare förbindelser såsom själasörjare och vetenskapligt bildad ledamot af Svenska kyrkans presterskap. Den milda, flärdlösa, apostoliska anda, hvarmed han förstod att gå till mötes de enkla andliga behofven hos dessa landsbygdens konstlösa barn, hvilkas själavård blifvit honom anförtrodd, har qvarlemnat ett kärt och varaktigt minne hos den idoga, sjelfständiga och efter sina vilkor upplysta allmogen i denna trakt, hvilken i honom framförallt vördade en god prest, ehuru den ej utan stolthet sade sig hafva hört talas om att han äfven skulle vara en höglärd och berömd man och på räkningen af denna sistnämnda omständighet skref vissa älskvärda egenheter i hans lynne, som man stundom hörde dem, med en naiv förundran, omtala».

Kumla pastorat skulle först efter 2:ne år tillträdas. Att under tiden, såsom nu mera Svensk undersåte, tjena vid den Akademi som var lagd under Ryska väldet blef för Franzén allt mera besvärande, synnerligen som han icke kunde undgå att hos sina Finska vänner märka missnöje med hans flyttning. Han beslöt då att ett år förr än pastoratet skulle tillträdas, öfverflytta till Sverige. Genom Biskop Tengströms bemedling erhöll han ett års tjenstledighet från professionen med rättighet att under tiden åtnjuta den dertill hörande lönen. Detta år tillbragte han i Stockholm, och höll derunder sitt inträdestal i Svenska Akademien. Hans vänner täflade att göra hans vistelse

[a]) Se Svenska Akademiens Handlingar, 25 Delen sid. 336.

i Stockholm angenäm och visa, huru högt de skattade den lycka att nu äga honom fästad vid Sverige. Bland nya vittra vänner, som han då förvärfvade, var äfven Tegnér. Han vistades det året i Stockholm. De båda skalderna knöto ett vänskapsband, som endast döden förmådde bryta.

I Maj 1812 lemnade Franzén hufvudstaden för att bosätta sig i Kumla. Han hade förut — endast i sällskap med Rutström — besökt stället. «Nu» — skrifver han — «vid min ditkomst förnyades min glädje öfver det trefliga hemmet. Den var så mycket större, som den delades af min hustru och mina barn. Dessa begynte straxt dansa omkring det präktiga kastanieträdet, som stod midt på gården och nyss slagit ut några af sina stora hvita blommor. Ett mörkt åskmoln hade sväfvat öfver nejden, då vi nalkades prestgården; det var skingradt och himmelen klar, då vi inträdde». — Den stora hängbjörken vid inkörsgrinden, fruktträdgården och parken derinvid med sina i flera rader planterade träd — alla dessa den landtliga prestgårdens behag intogo honom. Ett angenämt umgängeslif bereddes honom af den familj, som bodde på Säbylund i hans grannskap. Egendomen, som var fideikomiss på qvinnosidan, innehades af Enkefru Friherrinnan Silfverskjöld, född von Essen. Sjelf utmärkt af ädelheten i bildning och tänkesätt omgafs hon af anhöriga, som liknade henne i hjertats och själens gåfvor. Franzén har egnat henne några sånger, som vittna om hans tillgifvenhet för henne och för denna älskvärda familj. En maskerad på Säbylund har han besjungit [a]). Ungdomen på de båda ställena öfverenskom en dag att utgifva en Tidning af vittert innehåll: den fick namn af *Mera sådant*. En nummer utkom hvarje vecka — den ena gången på Säbylund, den andra på Kumla. Den innehöll många täcka och intagande stycken, dels poesi, dels prosaiska uppsatser, ömsom original, ömsom öfversättning. Franzén bidrog stundom med någon insänd artikel. Att denna tidning, omvexlande både till

[a]) Se Skaldestycken, 2:dra Bandet, sid. 402 och 405.

innehåll och till redaktionspersonal, icke utkom i tryck, behöfver ej tilläggas. Den omnämnes för att visa arten af det sällskapsnöje, som inom dessa båda familjkretsar söktes och värderades. På Säbylund fanns äfven ett vackert bibliotek, till det mesta bestående af Franska litteraturens klassiska verk, men äfven åtskilligt i Svenska historien, som kom Franzén till nytta, då han, efter biskop Nordins död, fick uppdraget att författa de minnen, hvilka Svenska Akademien utger i anledning af skådepenningar, som årligen preglas öfver namnkunnige svenske män [a]).

Men Franzén ägde icke endast inom sin församling, der han af alla älskades och vördades, tillfälle till ett angenämt umgängeslif: hans vänner från Stockholm kommo att besöka honom i hans idylliska hem och skänkte honom dyrbara stunder, såsom Fru Lenngren, Medicinalrådet Rutström och andra. Äfven Tegnér hugnade honom med sitt besök. Franzéns berömda namn föranledde flera främlingar att söka hans personliga bekantskap. I hans gästfria hus voro alla välkomna. De möttes der af en enkel hjertlighet.

Under de år, som han var bosatt i Kumla, började han utgifva en ny fullständig samling af sina skaldestycken. Han ordnade der den sköna diktkrans, som han med en gemensam titel kallar: Selma och Fanny och som med skäl står främst bland hans snilles skapelser. Något ljufvare än dessa sånger äger ej vårt språk. Till de äldre inflätade han många nya blommor af ovansklig skönhet, egnade att med sin teckning och färg fylla den tanke, som uttalar sig med olika syftning i hans Fanny och i hans Selma. — Han utgaf Choræi skaldestycken med den mästerliga lefnadsbilden af den hädangångne vännen. I Stockholms-Posten lät han införa början af sina episka fragmen-

---

[a]) Biblioteket åtföljde fideikommisset. — Det hade tillhört den såsom riksdagsman och oppositionstalare under Gustaf III:s tid namnkunnige Claes Frietzky, hvilken bodde på Säbylund. En minnessten öfver honom hade Friherrinnan Silfverskjöld låtit uppresa på Kumla kyrkogård 1815, och i en vacker minnessång har Franzén tecknat den ädle fosterlandsvännen. Se Skaldestycken, 2:dra Bandet, sid. 319.

ter, *Gustaf den andre Adolf i Tyskland.* Till äldre Psalmer, som han förut författat, lemnade han nya — de anderikaste, som vår Psalmbok äger. Flera större poemer — såsom Mötet vid Alvastra — ehuru i en sednare tid fullbordade, tillhöra denna tid. Äfven till sorgespelet: *Drottning Ingierd* eller *Mordet på Eljarås* utkastades planen och flera scener utarbetades på Kumla.

Under all denna vitterlek egnade han den samvetsgrannaste vård åt sina pligter som lärare. Med sorgfällighet utarbetade han sina predikningar, med skäl beundransvärda för den sannt fromma, evangeliska anda, den «enfaldens vishet», som utmärker dem. I de enklaste uttryck äro de djupaste sanningar sagda. Han försmådde att för dem använda någon annan oratorisk prydnad, än den som ämnets egen höghet innebar. «Om englar skulle predika, skulle de predika som Franzén», har Tegnér sagt. — I vår homiletiska litteratur står hans predikosamling ensam i sitt slag. Han hade icke glömt, då han nedskref dem, Frälsarens egna ord: «dem fattigom varder predikadt evangelium».

Endast af hans ovanliga, förundransvärda lätthet att författa kan man förklara, att han medhann allt detta.

Ehuru lycklig Franzén fann sin belägenhet och kände sig belåten med sin ställning, inträffade likväl förhållanden, som väckte tanken på en flyttning till hufvudstaden. Han vacklade likväl länge att i denna sak fatta ett beslut. Hvad som slutligen förmådde honom dertill, var, utom annat, sannolikt kyrkobyggnaden, som i Kumla förestod. Det gamla templet, alltför trångt för den folkrika församlingen, skulle borttagas. Franzén fruktade för de många ekonomiska bestyr, som med en kyrkbyggnad voro förenade och som skulle, till betydlig del, tillkomma honom såsom pastor. Han ansåg sig icke kunna uppfylla dessa, för honom främmande och mot hans lynne stridiga åligganden. Tvenne gånger var han på förslag till Clara pastorat. Den första gången afslog han uttryckeligen att stå i vägen för Doktor Hagberg, som jemte honom innehade förslagsrum. Den andra gången då Professor Rogberg var hans medtäflare, an-

såg han för gifvet, att de flesta rösterna skulle tillfalla denne utmärkte predikant. Sjelf hade han redan helt och hållet vändt sin tanke från flyttning, då underrättelsen kom, att han var utnämnd. Det var icke utan, att han nu ångrade det steg han tagit. Med saknad såg han sig nödgad att lemna en ort, som blifvit honom kär och en församling, der han vunnit allas kärlek och tillgifvenhet. Vid afskedsstunden hade allmogen talrikt samlat sig på gården, för att ännu en gång se sin älskade herde. Djupt rörde honom den sorg, som i allas ansigten stod målad.

Under de tolf år han var bosatt i Kumla, utgaf han, i förening med Wallin, 2:ne häften prof-psalmer, hvaraf följde förordnande att vara ledamot i Psalmboks-kommitéen år 1814. Förslaget till Evangeliibok, som utkom år 1823, är till det mesta af honom utarbetadt och ordnadt efter en förträfflig plan. Hans inträdestal i Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien, der han invaldes till Ledamot år 1820, har till föremål: «Ryska namnets och rikets ursprung af ett Svenskt, i Ryssland bosatt, folk vid namn Rhos» [a]), ett bidrag till den historiska forskningen öfver de äldsta tiderna, hvilket icke saknar snillets pregel. Såsom pastor i Kumla valdes han till Riksdagsman vid 1823 års riksdag. Under densamma inlemnade han en motion rörande de Finnar, som i Wermland voro bosatta och fäste dervid presteståndets uppmärksamhet på det bristfälliga i deras religionsundervisning, hvilket härrörde af deras ofullständiga kännedom i Svenska språket. — Oaktadt något motstånd från presterna i Wermland, hade motionen likväl den följd, att Finnarnes kristendomskunskap blef föremål för en närmare undersökning och en större omsorg densamma egnad. Bland annat blef en ny kyrka åt dem byggd. — Vid riksdagarna deltog Franzén sällan i discussionen, men följde den med uppmärksamhet och nedlade merendels i den slutna sedeln sin tanke, grundad endast på öfvertygelsen om det rätta. Då den nya Evangeliibokens öde skulle af-

[a]) Se Skrifter i obunden stil af F. M. Franzén, 1:sta Bandet, sid. 65.

göras, höjde han likväl, vid öfverläggningen derom, sin röst. Förslaget blef, efter liflig strid, gilladt af presteståndet, med vilkor att bönerna skulle öfverses och förkortas. Hans tillfredsställelse med denna utgång blef af kort varaktighet, ty då frågan hänsköts till medstånden, beslöts, att den nya bibelöfversättningen skulle först afbidas och Evangeliiboken efter densamma rättas. Detta uppskof på obestämd tid var detsamma som afslag. Det är bekant, att bönerna i Evangeliiboks-förslaget icke äro af Franzén. I afseende på arbetena i Psalmboks-kommitéen yttrar han: «Jag hade dervid nöjet att bevittna Wallins lika lyckliga som nitfulla bemödande på detta af honom till slut så väl utförda verk. Det är en oriktig, ehuru nog allmänt antagen uppgift, att Wallin af missnöje med kommittéens bearbetning företog det särskilda arbete, som han i sitt eget namn utgaf. Men äfven kommittéens Psalmbok var till det mesta Wallins verk, såväl hvad anordningen som valet af psalmer angick. Då den var utgifven, blef han sjelf dess strängaste granskare och domare. Missnöjd med sitt arbete beslöt han att i tysthet på egen hand utarbeta ett nytt förslag [a]). Han gaf mig del af sitt beslut och uppmanade mig att med nya psalmer öfver vissa ämnen bidraga till verkets fullbordan». — Att Franzén icke efterkom denna uppmaning härrörde endast deraf, att andra litterära arbeten då upptogo all hans tid. Hvad han redan af andelig sång hade lemnat, hvad Svenska kyrkan i sin Psalmbok af honom äger, utgör en dyrbar skatt, som det kristeliga sinnet tacksamt skall bevara, så länge kristen tro lefver i församlingen. Tegnér sade en gång: «Wallin är en Psalmbok större än vi andra». — Denna storhet delar han med Franzén. Om i den förres psalmer en kraftfull anda, såsom af Paulus, uttalar sig, så är i den senares ett Johan-

---

a) Detta Wallins förslag med några obetydliga ändringar är vår nu varande Psalmbok. Flera nya psalmer hade tillkommit och deribland åtskilliga af Doktor Åström. Jemför Minnesbilder af Bernh. v. Beskow. 1:sta Delen, sid. 19.

nis-Evangelium sjunget i de skäraste och renaste toner. Från hvilkens harposträngar kristendomens anda sannast återljuder, är en fråga, som här ej är tillfälle att upptaga.

Flyttningen till hufvudstaden beredde icke endast Franzéns dervarande vänner glädjen att hafva honom bland sig, utan äfven honom sjelf, genom ett närmare umgänge med dem och genom närheten af allt hvad litteratur och konst har utmärktast, ersättning för behagen af det landtliga lif som han lemnat. — I nya förhållanden inträdde han, mindre i afseende på sin tjensteutöfning, än i sitt enskilda lif. Dervid bibehöll han den enkla, flärdlösa gästfrihet, som, från dagarne på Kumla, hade gjort hans hus till ett hem för stilla trefnad och förnöjsamhet. Sin vana att tidigt på aftonen söka hvila och tidigt på morgonen återgå till sitt arbete öfvergaf han icke, ehuru han derigenom måste försaka de aftonsamqväm, som, enligt med Stockholms vanor, sent började och först efter midnatt slutade. Om han någon gång i dem deltog, skedde det blott för en stund. Då de trötta gästerna mot morgonen återvände hem, hade han redan njutit nattens stärkande hvila, och vid skrifbordet fann honom den gryende morgonen. Intill senaste åldern följde han samma lefnadsordning [a]). Hade morgonens arbete varit allt för ansträngande blef en half timmas sömn på förmiddagen nog att lifva hans själs och kropps krafter. Under de sista åren, då han för plågor icke förmådde njuta nattens ro, var dock hans själ verksam. Det hände då mången gång, att han på morgonen tillkallade någon

---

[a]) En liten anekdot i afseende derpå må här finna rum. Då Franzén, såsom Biskop, gjorde en visitationsresa inom sitt stift, kom till prestgården, der han bodde, ett bud från en prestenka i grannskapet med anhållan att få «uppvakta» Biskopen och få veta, hvilken stund det vore honom lägligt att mottaga henne. «Klockan 5 i morgon» — blef svaret. — Efter en stund återkom samma bud och yttrade sin fruktan att hafva hört vilse, ty frun hade förnummit, att Biskopen på förmiddagen dagen derpå skulle afresa. — Hon erhöll då den oväntade upplysningen — att det var kl. 5 på morgonen som menades.

af sin omgifning att uppteckna hvad han under de sömnlösa timmarne uttänkt.

De tre första predikningarna, med hvilka han helsade sina nya åhörare, har han särskildt utgifvit, med titel: «de första orden i S:t Clara församling.» De framställa icke endast hans predikosätt, sådant som han det sedermera alltjemt bibehöll, utan de innehålla tillika hufvuddragen af en kristelig troslära, hvilkens djupaste sanningar der framträda i en drägt, som lånar all sin prydnad af bevisningens enkla klarhet och af trons lefvande värma. På de sista åren af sin lefnad började han att samla och ordna de skatter af andelig vältalighet, som, dels i enskilda tal och predikningar tid efter annan utkommit, dels otryckta ännu hvilade i hans förvar. En fullständig årgång utgör icke denna predikosamling, men den är en fullständig skattkammare af de dyrbaraste, de renaste kristendomssanningar, af dessa på en gång så enkla och dock så djupa tankar, af denna vishet, som vid första anblicken synes så föga betydande, men vid närmare skärskådning befinnes äga det rikaste, det djupaste innehåll.

Franzéns flyttning till Stockholm föranledde hans val till Svenska Akademiens Sekreterare[a]). De åligganden,

[a]) Vi anse oss här böra på ett ställe upptaga de tjenstebefattningar, som Franzén tid efter annan erhöll, äfvensom de utmärkelser, som honom af konung och fosterland tilldelades. Han blef, som redan är nämdt, Hist. Litt. Professor i Åbo 1798; Hist. och Moral. Prof. 1801, Pastor i Pemar 1803; Ledamot af Svenska Akademien 1808; Promotor vid Magister-promotionen 1810, samma år Pastor i Kumla af Strengnäs stift. Att aflägga prof till Pastoris Primarii-beställningen i Stockholm kallades han 1811 och 1818; Ledamot af Kongl. Nordstjerne-Orden 1814; s. å. Ledamot af Psalmbokskommitéen; bevistade 1823 och 1828 årens Riksdagar; Theologie Doktor 1818; Ordförande i Nerikes Bibelsällskap 1819; Contraktsprost 1820; Ledamot af Kongl. Vetenskaps-Akademien 1815 och af Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademien 1820; Kyrkoherde i S:t Clara förs. och vice Præses i Stadskonsistorium 1824; s. å. kallad till Sekreterare i Sv. Akademien; Revisor i Stats-, Banko- och Riksgäldsverken 1825 och i Bankodiskontverket 1828; fullmäktig i Riksgäldskontoret från 1829 till 1834; uppfördes på Strengnäs stifts biskopsförslag 1828; utnämndes till Biskop i Hernösands stift den 10 Dec. 1831 och tillträdde 1834; Hedersledamot af Kongl. Vetenskapssocieteten i

som detta förtroende medförde, uppfyllde han med en samvetsgrannhet, som ökade antalet af hans vänner. En angenäm umgängeskrets skänkte honom hans bosättning i Stockholm. Utom de gamla vännerna, som han der återfann, slöto sig yngre skalder och litteratörer till honom, såsom J. E. Rydqvist, Nicander, Fahlcrantz och andra. Åt G. H. Mellin, som af honom njutit uppfostran och nu var Adjunkt i Stockholm, lemnade han bidrag för de *Vinterblommor*, som denne då utgaf.

Hårda pröfningar väntade honom dock och störde hans husliga lycka. Den maka, som i 22 år hade utgjort hans högsta lefnadsglädje, frånrycktes honom af döden år 1829. Djupt var det slag, som träffade hans hjerta. Wallin har i sitt minnestal vid hennes graf förträffligt skildrat det dyra föremålet för hans sorg. Äfven tvenne döttrar förlorade han, innan afflyttandet till Sveriges nordligaste stift företogs. Nya pligter väntade honom der och nya vänner skulle han ock förvärfva sig af det sätt, på hvilket han både såsom Biskop och Eforus vårdade sitt dyra och ansvarsfulla kall. I sitt förträffliga Herdabref har han icke endast framlaggt för församlingarnes lärare det heliga embetets betydelse, utan äfven, i förmaningar och råd, meddelat en rik andelig erfarenhets vittnesbörd. Med kärlek fästade han sig snart vid den verkningskrets och vid det hem, som öppnade sig för hans lefnadsafton. Redan på första året började han sina visitationsresor inom det vidsträckta stiftet. Han tog noga kännedom om tillståndet i församlingarna. Med sitt på en gång milda och allvarliga sätt förmådde han att rätta, der han upptäckte något felaktigt. Hans fromma väsende, som helst med kärlekens hand ville ledsaga, och med milda ord tillrättavisa, uteslöt dock icke kraft och bestämdhet i ord och handling, när sådant af behofvet påkallades. Han liknade Aposteln Jo-

---

Upsala 1832; Kommendör af Kongl. Nordstjerne-Orden 1836; uppfördes på Erkebiskopsförslaget 1837 i det tredje och 1839 i det andra rummet, höll Prestmöte sistnämnde år i Hernösand och 1842 i Piteå; var en af Jubelmagistrarne vid promotionen i Upsala 1839 och i Helsingfors vid promotionen derstädes 1840.

hannes, som vår Frälsare äfven kallat Boanerges, thordönsbarnet, för den liflighet, med hvilken han omfattade sanningens helgd. Franzéns lynne var, synnerligen i tidigare år, någon gång häftigt och uppbrusande. Följande tilldragelse må vittna om det sätt, på hvilket han sjelf kände och ångrade sådana utbrott. En förmiddag i Stockholm hade han häftigt utfarit emot en af sina söner. Vid middagsbordet omtaltes ett beröm, som om honom hade stått att läsa i något af de offentliga bladen. Då Franzén det hörde, utropade han med uttryck af den djupaste smärta: «ack, jag förtjenar icke, jag förtjenar icke, att sådant säges om mig, då jag kunnat så förgå mig emot mitt eget barn!»

För de yngre af församlingens lärare var han en faderlig vän. Han deltog alltid i undervisningen, såväl vid Prestsom Pastoralexamen: hans lärorika samtal, hans ömma förmaningar, utgingo från en själ, lärd af Gudi och från ett hjerta, genomträngdt af sann apostolisk kärlek. Embetsresorna, som inom det vidsträckta stiftet under sommarmånaderna företogos, blefvo icke endast långvariga utan äfven mödosamma. Lycksele Lappmark, der ingen Biskop förut varit, besökte han för att inspektera dervarande lappska missionsskolor och i öfrigt taga kännedom om församlingens tillstånd. Hans sista offentliga embetsförrättning var det Prestmöte som hölls i Piteå 1842. Ålderdomens krämpor hade redan då börjat försvaga den bräckliga kroppshyddan; men hans själ bibehöll all sin fordna liflighet, och i förhandlingarnes jemna och värdiga gång märktes ingen svaghet. I det vackra tal, med hvilket han upplöste synodalmötet, yttrar han: «Icke utan bekymmer öfver den tyngd af åren, som jag allt mera begynt känna, och den svårighet jag har att höja min röst [a]) och finna uttryck för

[a]) Denna svårighet hade på sednaste tiden tilltagit genom det bröstlidande, som allt mer ökades. Men ehuru han icke af naturen hade någon stark stämma, förmådde han dock på predikstolen tillräckligt höja den för att höras. Under de första åren efter flyttningen till Hernösand predikade han ofta nog såväl i Hernösand som i Säbrå kyrkor. En bonde yttrade till honom efter en predikan på sednare stället: «det är märkvärdigt att Biskopen kunnat komma så högt upp i verlden och har så lågt målföre».

mina tankar, isynnerhet då ansträngning tröttat mina krafter, reste jag till detta, eljest äfven för mig efterlängtade möte. Så mycket större är nu min glädje, då jag oaktadt dessa brister, att ej nämna andra af åldern oberoende, kan hysa det hopp att denna sammankomst slutas med en gemensam tillfredsställelse». Tvenne år derefter afslutade han med *Minne af Wargentin* den beundransvärda rad af minnesteckningar, som ifrån 1811 oafbrutet fortgått och utgör i Svenska Akademiens handlingar en sann och varaktig prydnad.

Huru lifligt han i ålderns dagar icke blott med sin uppmärksamhet följde de strider, som pågingo såväl inom kyrkan som staten, utan äfven med värma i dem deltog, visa flera af hans Skaldestycken vid denna tid, såsom *X, Y, Z, eller hvem rår derför; Tron och Förnuftet*, med hvilket stycke han öppnade Hernösands Bibelsällskaps offentliga sammankomst 1835; skaldestyckena: *Det står dock qvar det gamla ordet: Till Straussianerna: Frågor till författaren af grunddragen till den Christliga sedoläran* m. fl. [a]). I inledningen till det sistnämnda säger han: «För gammal och svag att sjelf deltaga i eldsläckningen, må jag åtminstone klämta, nu såsom vid den Straussiska branden, hvars lågor synas redan hafva slocknat». Till dessa, den gamle patriarkens väktarerop på Zions murar, sluter sig äfven skaldestycket: *Rabulisten och Landtpresten*, genom hvilket han hade ämnat att vid prestmötet i Hernösand 1839 fästa en varnande uppmärksamhet «på det ofog, som i Tyskland drifves med den Heliga Skrift och vår derpå grundade religion» — såsom han sjelf yttrar i förordet. Den korta tiden, som för mötet var bestämd, tillät icke detta. Några månader derefter föll han i en svår sjukdom. Under det långsamma tillfrisknandet följande år blef poemet fulländadt och särskildt utgifvet [b]).

---

[a]) Se Skaldestycken, 6:te delen, sid. 1 och följande.

[b]) Det är öfversatt på Tyska: «*Der Rabulist und der Landprediger, Gespräch in der Sacristei von F. M. Franzén, aus dem Schwedischen*», och med beröm recenseradt i *Theologisches Litteraturblatt zur allgemeine Kirchenzeitung* 1843, № 28.

Under den embetsresa, som på försommaren år 1836 företogs till Jemtland och som sträckte sig äfven till Herjedalen, der ingen biskop på 80 års tid hållit kyrkvisitation, hade Franzén tillfälle att bese Åreskutan. Han har i en intressant artikel, införd i Norrlands Tidningar för samma år, beskrifvit denna sin färd och det intryck som det namnkunniga berget på honom gjorde. Tyvärr är icke beskrifningen fulländad: den afbrytes, just då han hunnit upp till bergets höjd, der han omtalar, att han angreps af svindel vid anblicken af den vidsträckta, nästan gränslösa, utsigt som från alla sidor mötte hans öga. Att bergvandraren afbröt sin berättelse just då han stod på toppen af berget gaf anledning till en skämtsam poetisk bit i nämnde Tidningar [a]), med uppmaning till honom att nedstiga för att ej förfrysa deruppe och med önskan att han måtte fullända den nu blott till hälften tecknade bilden. På denna uppmaning svarade Franzén:

«Ja förfrusen, stelnad till en bild
Stod jag, hvit om både skägg och panna
Berget lik, och tänkte: skall jag, skiljd
Ifrån menskor, här för alltid stanna?

Sällsynt ära vore det att stå
Som en ny Stylit på Åreskutan.
Hvilken piedestal! — dock hellre må
Jag der nere lefva den förutan.

Derför tackar jag den hedersvän,
Som mig väckte ur min djupa dvala.
Kan jag lyckligt komma ner igen,
Har jag nog att skrifva om och tala.

Dock hur kan jag måla, hvad jag såg,
Utan pensel? Hellre må jag tiga.

[a]) Se Norrlands Tidningar 1838, № 12 och № 13. — I årgången 1836 och 1837 är artikeln Åreskutan införd.

Men har läsarn kanske tid och håg
Att hitupp till mig på berget stiga?

Hela Jemtland öfverse vi här
Som en såll af sjöar, fält och kullar. —
«Tyst! jag ber, gör ej, som gubben plär,
Då han taflor fram i skåpet rullar.» —

«Stör oss icke, låt oss sjelfva se» —
Men jag står ju här ännu allena.
Nå! så måste jag mig ner bege,
Blott ej föttren med den gamle skena.»

På trettio år hade Franzén icke sett sin fosterbygd, icke det land, der han stämde sin odödliga lyras första toner, derifrån hans skalderykte utgick öfver Norden och der han fordom ägde ett kärt hem. Återseendets längtan uppfylldes, då han år 1840 reste till Helsingfors att, såsom Jubelmagister, bevista den Akademiska festen. Han har egnat denna färd en sång, som tecknar den gamle skaldens känslor vid hugkomsten af fordna dagar och vid åsynen af det myckna nya, som mötte hans öga. Han tycktes finna sig sjelf der såsom främling, äfven om han icke mottogs som sådan. I den varma hyllning, som visades honom af Finlands utmärkte män, så äldre som yngre, kunde likväl ej den sorgliga tanken undertryckas, att han ej mer tillhörde dem. På minnesblad, som han hemförde från detta afskedsbesök, hafva Runeberg, Castrén, Lönnrot och andra tecknat sina namn. Der finnes följande ord: «Pennan kan ej uttrycka, hvad ett Finskt hjerta känner, då ögat ser Franzén». Fr. Cygnæus skrifver:

«Fridfull i ett ögonblick förenat
Har din själ, hvad sekler ej förent».

Snart förbjödo de sjunkande kroppskrafterna några långa utfärder. De sista inskränktes till besök i Umeå, der ännu under det år, som föregick hans död, hans barn fingo hugnaden att hafva den älskade och vördade fadren

ibland sig. Hemma eller der var hans yngsta dotter hans trogna Antigone. Af hennes vaksamma omvårdnad mildrades mången plåga, af hennes glada lynne skämtades den ofta bort. *Hon* var hans föreläsarinna, då han satt framlutad och nästan hopsjunken i sin gungstol, hvilken hon med foten sakta rörde under läsningen. *Hon* var hans handsekter, då han ville låta anteckna, hvad han i de tysta stunderna hade öfvertänkt [a]). Till lekar af hans älskliga snille höra hans *Charader;* i en samling utgifne 1849. I dem har hans barnafromma sinne inväft, med lekens ord, mången allvarlig tanke. En recensent yttrar om dem: «oss synes denna företeelse märkvärdig, såsom i den skäraste bild framställande försoningen mellan djupt allvar och gladt skämt — en försoning, som kan äga rum i ett sinne fullt af kristlig frid och fröjd, men väl också ensamt der» [b]). Det skimrar i alla de små dikter, som den gamle skalden ännu i lifvets qväll strödde omkring sig, ett återsken från snillets himmel —: de äro såsom små guldmoln, som strömoln, på hvilka solen i den stilla och sena sommarqvällen kastar sitt ljus och sitt guld.

Franzén anlitades ofta att gifva förslag till inskriptioner. Några sådana må här antecknas. På Nya Kyrkogården i Stockholm finnes en grafvård öfver P. A. Borg, stiftaren af Institutet för blinda och döfstumma. Den föreställer en afbruten pelare, på hvilkens sockel läses:

«Nu der de blinde se, de döfve höra,
Hvad intet öga eller öra
Förnam på jorden, delar han med dem:
Den rätta *friden* i det rätta *hem.*»

Till ett nybygdt och vackert landthus begärde egaren en inskrift att sätta öfver dess portal. Franzén föreslog: «*Härinne en vän, derute ett fädernesland.*» Det Kongl. sällskap, hvars välgörenhet omfattar fattige ålderstigne, har

---

[a]) Åt henne har han egnat några sånger, införda i 6:te bandet af hans Skaldestycken, sidd. 225 och 326.

[b]) Se Tidskrift för Svenska kyrkan 1850, andra häftet, sid. 99.

i sitt sigill ett lummigt träd, med en bänk vid dess fot och omskrift: «*Hvila och skygd.*» Förslaget till detta sigill lärer Franzén hafva gifvit.

Med våren plägade han flytta ut ifrån Staden till sin älsklingsbostad, den vackra biskopsgården Säbrå. Hans nöje var att låta leda sig till den lilla å, som flyter der fram, sitta vid dess skuggrika strand och lyssna till sorlet af vågorna, som ilade förbi hans fot, och till fåglarna, som qvittrade öfver hans hufvud. Hans själ var i sådana stunder försänkt i stilla, andaktsfulla betraktelser. Ur föremålen omkring honom, hvilka för andras ögon syntes betydelselösa och hvardagliga, tog han ofta antingen en bild för en poetisk åskådning eller en tanke, som han utvecklade till betydelse och skönhet.

Men aftonen af den gamles patriarkaliska lif fick ej så i ostördt lugn framgå till sin sista timma. Det var icke endast kroppens lidanden som följde honom: han skulle äfven hemsökas af sorgen. Från Finland kom det hemska budskapet, att hans äldsta dotter, der bosatt, älskad och lycklig, maka och moder, hade af döden blifvit bortryckt. Något år derefter föll hans son, redan på embetsmannabanan aktad och värderad, i en sinnessjukdom, ådragen genom förkylning och som sluteligen vållade den olyckliges död, sedan Gud likväl kort förut återskänkt honom förnuftets bruk [a]). Med en kristens undergifvenhet mottog

---

[a]) En *Slägttafla* torde här böra finna rum.

Zachris Fransson Frantzén, född 1744, Handlande i Uleåborg, gift med ***Helena Michaelsdotter Schulin***, född 1755, död 1811. Efter mannens död 1787 omgift 1789 med Kommerserådet Lars Keckman. Deras barn:

I. ***Frans Michael Franzén***, f. 1772, gift 1:sta gången 1799 med Rådmannens i Gamla Carleby Anders Roos's och hans maka Maria Elisabeth Rahms dotter ***Margaretha Elisabeth Roos***, död 1806. 2:dra gången 1807 med Choræi enka ***Sophia Christina Wester***, död 1829, och 3:dje gången 1831 med ***Christina Elisabeth Arwidsson***, dotter af Öfverinspektoren Arvid Arwidson och hans maka ***Elsa Christina Riddarpenning***. Barn af 1:sta giftet:

1. ***Maria Helena Rosina***, född 1800, död 1840, gift med Generaldirektören m. m. Carl Daniel von Haartman.

Franzén dessa hårda slag och med en kristens förtröstan väntade han på återseendets glädje. Sin sorg vid dotterns död har han i en rörande sång uttalat [a]).

Öfver den oförgätlige skaldens och kyrkofaderns sista sånger och sista stunder har författaren till dessa rader redan vågat gifva en svag framställning [b]). Det må tillåtas honom att här upptaga den.

Hans lefnads bana hade böjt sig, liksom solens gång under en lång och herrlig sommardag, mot aftonen allt

---

2. ***Franziska Wilhelmina***, född 1802, död 1830, g. m. Carl Julius Wult von Steyern.
3. ***Henriette Elisabeth***, född 1803, död 1833, g. m. dåvarande Lektoren A. A. Grafström.
4. ***Frans***, Major vid Westerbottens fältjägarekorps, född 1804, död 1861, g. m. ***Rosalie Berthon***.

Barn i 2:dra giftet:

1. ***Carl Wilhelm***, född 1809, död 1844, vice Bergmästare.
2. ***Nils Chorœus***, född 1811, död 1856, Stadskomminister i Hernösand.
3. ***Helena Sophia***, född 1813, gift 1838 med A. A. Grafström.
4. ***Sem Johan***, född 1815, död 1857, Häradshöfding.
5. ***Seth Michael***, född 1816, Grosshandlare, gift 1847 med Franziska Charlotta Franzén, som afled 1851.
6. ***Fanny***, född 1820, död 1848, gift med Konsul J. C. Kempe.
7. ***Charlotta Christina Elisabeth***, född 1822, gift 1849 med ofvan nämnde J. C. Kempe.

Samt tvenne söner, döda i späd ålder.

II. ***Anna Maria Franzén***, född 1776, död 1816, gift 1798 med Fredrik Wilhelm Krogius, adlad 1817 med namnet ***Edelheim***.

III. ***Sara Christina Franzén***, född 1778, gift med Lagmannen Jonas af Brunér.

IV. ***Johan Franzén***, Kommerseråd, född 1784, gift 1:sta gången med ***Hedvig Gustafva Roos***, död 1811, 2:dra gången med ***Charlotta Lang***.

V. ***Margaretha Helena Franzén***, född 1781, gift med prosten E. J. Frosterus i Ilmola, död 1848.

VI. ***Zacharias Franzén***, Kommerseråd, född 1787, gift 1:a gången med ***Sophia Lang***, 2:dra gången med ***Lovisa Eleonora Frosterus***.

Alla Biskop Franzéns syskon äro döda.

[a]) Se Skaldestycken. 6 Del., sid. 221.

[b]) Svenska Akademiens Handlingar 25:te Del. sid. 378 o. f.

närmare de nejder, hvarifrån hon om morgonen utgått. I Finlands nordligaste trakt stod hans vagga och i Sveriges nordligaste är hans graf. Hans lefnads morgon- och aftonrodnad närma sig till hvarandra och blanda sin milda glans öfver Bottniska vikens vågor. Från den ena stranden ljödo hans första qväden, «*Modren och Sonen*» samt «*Menniskans anlete*»; och vid den andra, i ålderdomens sena qväll, efter mer än ett halft århundrade, klingade ännu sången med underbart behag från samma lyra. Men af den sökte han numera för sig sjelf endast lindring och tröst. Han framkallade dess toner, att med dem döfva en tärande sjukdoms plågor. Han förmådde ock den qvidande smärtan att tystna för några stunder. Med nedlutadt hufvud satt han i sin gungstol och mången gång, då hans omgifning trodde honom slumra, märktes med förundran, att han under tiden diktat ett qväde, som man skyndade att i skrift bevara. Hans kärlek till naturens skönhet, hvilken uttalar sig i så många af hans ljufva sånger, följde honom till lifvets gräns. På blommor hvilade hans blick gerna: hans själ var fästad, liksom med slägtkärlek, vid dessa ljusets barn. Man var ock villig att samla omkring honom de skönaste, som ort och årstid medgåfvo. Då han ej mer kunde upplyfta sitt hufvud att betrakta dem, ställda på ett bord eller i ett fönster, nedsattes blomsterståndet vid den gamles fötter, att dess skönhet skulle nå hans till jorden sänkta öga. I en särskild diktkrans har han besjungit sådana, till hans sjukrum burna blommor, såsom *Camelian*, *Rosengisseln* (Cactus flagelliformis) och *Purpurvindan* (Convolvulus purpureus). Dessa sånger äro kristeliga symboler, i hvilka hvarje blomma talar om det högre, andeliga lifvets oförgängliga skönhet. De likna en blomsterkrans, virad kring korsets törnekrona. Vi anföra till prof af dessa sinndikter sången öfver Purpurvindan:

«Du sköna sinnebild af menskolifvet!
Hvar qväll, hvar morgon, som jag helsar dig,
Du lär mig prisa Gud, att äfven mig
Är hvad du visar af Hans kärlek gifvet.

Hvar morgon slår du nya blommor ut;
Hvar afton vissna de. Ack! re'n förut,
Bäst de sin purpurglans mot dagen höja,
De blekna, fallna, sin förvandling röja.

Skall i din spegel jag mig sjelf beklaga,
För det att glädjen som med nytt behag
I går mig tjuste, vissnat har i dag?
Nej, skulle än min väntan mig bedraga
Att du hvar morgon vecklar ut en knopp;
Hvar afton dock jag somnar med det hopp
Att se med fröjd den nya dagen glöda;
Om den ock har sin egen sorg och möda.

Jag ser din stängel kring sin staf sig böja
Och fast sig göra, stigande alltmer.
O, kunde, vid det stöd, som tron mig ger,
Jag mig så fästa, så från stoftet höja!
O, att som du, ej blott af jorden närd,
Förrän jag bleknar tynande och tärd,
Lik dig, då ljuset dina blommor målar,
Jag söge in det lif, der ofvan strålar!»

Sin tacksamhet mot en *Nerium splendidum*, som blommade i hans rum, har han tolkat i följande rörande ord:

«Sänkt mot jorden, mitt hufvud ej mer till ditt möte sig höjer,
Der du i fönstret står, stolt af din höga gestalt.
Ack, jag har sett dig rikt utveckla din glänsande skönhet;
Nu förgäfves för mig öppnar du hela din prakt.
Men då jag, nöjd att försaka den syn mina ögon ej nådde,
Lade mig tyst i min säng, ställdes du ned vid dess fot.
Och nu ser jag förtjust dina stänglar, tyngda af rosor,
Rosor af eget behag, eget i skepnad och färg.
Ser dina löf, dem lika, som kröna odödliga minnen,
Pryda din spensliga stam, pryda den krona du bär. —

När jag om morgonen vaknar, på dig mina blickar sig fästa
Och upptäcka en ny klase af blommor i knopp.
Likt en engels fläkt din vällukt sprids till mitt läger,
Och jag känner ej mer plågan, som störde min sömn.»

Men icke endast den gamle skaldens gungstol om dagen begagnades att mildra hans plågor, äfven hans nattliga läger måste med underlagda medar förvandlas till vagga, för att bereda honom sömn: plågorna skulle så vaggas till ro. Från detta sitt hviloläger, då det en afton gungades af hans dotter, diktade han åt henne en vaggsång, i hvilken det milda skämtet öfver hans egen sorgliga belägenhet, öfvergår till det fromma, lidande hjertats undergifna och tröstfulla sinnesstämning:

«Ligg nu stilla, gubbe grå,
Barn ånyo vorden!
Icke stör dig i din vrå
Någon fläkt från norden.
Vaggan går sin jemna gång;
Somna sött vid daddas sång:
Bry dig ej om orden.

Hör likväl ett ord till tröst,
Då du vaknad qvider:
Allas moder vid sitt bröst
Söfver dig omsider;
Och en Fader väcker dig,
För att ta' dig hem till sig,
Om du tåligt lider.»

De smärtor sjukdomen medförde, kunde väl mildras; de veko dock ej bort förrän budet af dödsengeln kom. För fläkten af hans vingar flydde de slutligen och de sista dagarne voro smärtfria. Under stilla slummer löstes af Befriarens milda hand de sista svaga banden, som qvarhöllo inom förgängelsens verld den odödliga anden. Engelen vände sakta om den *bleka lifvets fackla.* Det ringde den

stunden till Sabbath i den närbelägna kyrkan. Klockljuden kallade honom till den eviga Sabbathen i himmelen. Då hans omgifning väntade att han skulle vakna, var hans själ redan stadd på himlafärd. En lätt suck var hans afsked ur tiden. Sin dödspsalm har han sjelf diktat. Den blifver ock en sådan för hvarje kristen, som bevarar, såsom sin högsta skatt, det troende hjertats fasta förtröstan på Gud och Den Han sändt hafver. Denna sin förtröstan har den döende skalden uttalat med dessa ord:

«Min stund lär kommen vara:
Din vilja ske, o Gud;
Jag är beredd att fara
Och väntar på ditt bud.
Hvad kan mig verlden gifva,
Som ej är flärd och brist?
Hos dig vill jag förblifva:
Kom snart, o Jesu Christ!

Ack, jag har mycket brutit;
Men till ditt kors jag ser,
Också för mig du gjutit
Det blod, der rinner ner.
Din lydnad allt fullkomnat,
Min Jesu! ock för mig.
O tag, när jag har somnat,
Min frälsta själ till dig!

Jag lemnar här de mina
Ej utan smärta qvar.
Min Gud! de äro dina:
Du i din vård dem tar.
Behåll dem i din lära
Och på den rätta stig,
Se'n låt mig se de kära
Församlade hos dig!

Välsigne Gud er alla
Nu och i evighet!

Hvem han härnäst vill kalla,
Han sjelf allena vet.
J, som för mig här beden
Till dess min timma slår,
Er sjelfva städs bereden
Att gå den väg jag går.»

Så har han slutat. Det var i Säbrå biskopsgård den 14 Aug. 1847 nära midnatten, som hans odödlige ande återvände till sitt himmelska hemland. En enkel minnesvård på Hernösands kyrkogård betecknar det rum, der hans stoft hvilar. Vi sluta ock vår enkla lefnadsteckning och befara ej att jäfvas då vi, såsom vittnesbörd på hvad han i lifvet var, tillägga dessa ord: *Han var lärd af Gudi, en fullmogen man i Guds kunskap. I honom var en ande, som förståndig var och enig, helig, margfalldig, vältalig, ren, klar, saktmodig, vänlig, allvar, fri, god, villig och lyckosam. Sannerligen, hvad han lärt hafver, skall man länge predika och församlingen skall länge prisa honom. Mång härlig ting hafver Herren genom denna sin tjenare gjort. Hans namn skall ej förgätet varda, med de många, de der förgångne äro, likasom de aldrig hade varit. Medan han lefde hade han ett namn större än andra tusende; och efter hans död blifver honom detsamma namnet.*

A. A. Grafström.

GUSTAF DEN TREDJE

med de

förste Aderton af Svenska Akademien.

Samtal i odödligheten

den 5 April 1836.

GUSTAF.

Hvad nytt från Sverge ser du i den spegel,
Som visar oss, odödliga, ännu
På tidens flod, de ständigt nya segel?
Med denna nöjda blick, hvad skönjer du?

ROSENSTEIN.

Akademien, o Konung, som din spira
Böd fram, till vård om språkets blommor, stå,
De femti år, hon lefvat, ärnar fira,
Och tycks dervid sin ungdom återfå.
På hennes altar nu den offerlåga,
Du med din egen anda blåste opp,
Förklarad stiger; och hon synes fråga
Sin framtids öde med ett nytändt hopp.
Nu kan hon icke blott den seger kröna,
Som på en afmätt täflingsbana vins,
Men, utom den, all sann förtjenst belöna,
Och hedra en talang, hvar helst den fins.

GUSTAF.

Kom, Höpken, du, som främst utaf mig nämndes!
Och må de andra alla följa dig!
Den krets af Aderton, som först bestämdes,
Nu, såsom då, omkring mig slute sig.

HÖPKEN.

Vid denna högtid, hvilka sköna minnen
Ifrån ditt solstånds glada tidepunkt:
Då du ännu förente alla sinnen,
Då allt emot dig log så ljust, som lugnt!

FERSEN.

Då du betog, med ditt behag, ditt snille,
Din talegåfva, äfven fria män;
Då du, med mindre magt, hvad helst du ville
Förmådde mer, än med ditt envåld se'n!

SCHEFFER.

Då, på Europas throner, blott CATHRINA
I statsklok blick med dig jemförlig var;
Då, lik AUGUSTUS, du kring dig såg skina
Hvad konsten skönt, hvad äran upphöjdt har.

HERMANSON.

AUGUSTUS var det ju, som slöt sin bana
Med detta utrop: Se, hur väl jag spelt.

GUSTAF.

Vår muntra HERMANSON har än sin vana,
Att visa med en nål, hvad ej är helt.

NORDIN.

Den nålens udd kan rifva ock det hela.
De samma orden kunde TITUS sagt.
Vi ha ju hvar och en vår rol att spela;
Och allt går väl, när hvar på sin ger akt.

GUSTAF.

Här måste sanningen af alla tålas;
Ty allas tankar genomskina här.

Här ofvan molnen, hur de än bestrålas,
Vi se, hur tomt i dem det inre är.
Dock hvad mitt syfte var ännu mig gläder,
Ehur jag misstog många steg dertill.
Den Svenska äran, ärfd af stora Fäder,
Mig ledde äfven då, när jag for vill.

SCHRÖDERHEIM.

Att den förvara, att dess minnen sprida,
Invigde du, sjelf invigd, det förbund,
Som knöt, från lärdomsvrån och thronens sida,
Hvad ädlast var, i samma sköna rund.

ADLERBETH.

Och det förbundet står, ehuru tiden,
Ej blott i bragdens, men i tankens verld,
Med storm sig vändt. Det står med vinst af striden,
Och samlar byte utan draget svärd.

LEOPOLD.

Hvad! skulle då de nya stora orden
Förkrossat henne, som ej föll den dag,
Då vid sin skyddsväns död, en enka vorden,
Hon fick från magtens höjd ett åskeslag?

KELLGREN.

Det som är skönt, blir skönt i alla tider,
Hur modet än må skifta ton och färg;
Och stjernan för det rätta aldrig skrider
Så ned, att hon ej ses från snillets berg.

GYLLENBORG.

Hvad stormen icke släcker, plär han lifva;
Och efter floden, hur den härjat än,

De frön, som sparats, skjuta fram och gifva
Den spillda frukten hundrafallt igen.

OXENSTJERNA.

Så sker dock icke förr, än när af solen
En blick dem väckt och fram ur stoftet drar.
Så skedde, när du steg på kungastolen,
Och vårens lik, din spira blommor bar.

GUSTAF.

Men nu ej våren blott, som ler åt hoppet,
Bekransar nejden rundt om thronens höjd.
Nu gör en sommar, som i dröjda loppet
Allt mer välsignas, hela landets fröjd.

NORDIN.

Så talar den, hvars egen ära hvilar,
För segrens ankar, i historiens hamn.

GUSTAF.

Dock hvina äfven der de ryktets ilar,
Som rycka upp och slita sönder namn.

CELSIUS.

Ej aktar häfdens tolk hvad agget skriker,
Och hvad förtalet vågar hviska blott.

WINGÅRD.

Den domen först, som evig är, förliker
Vår lefnadsstrid emellan ondt och godt.

BOTIN.

Dock, att det rättas kränkta helgd försona,
Sänds ren i tiden Nemesis af Gud;

Och kungaätter skiljas från sin krona
För skylda brott mot hans försyn och bud.

FERSEN.

När Cæsar föll, trots sina hjeltedater,
Var det vid foten af Pompeji stod.
Du från ett gyckelspel på en theater,
Med fallen mask, blef buren i ditt blod.

ARMFELT.

Hämd ropte Cæsars blod, och det blef hämnadt,
Ej blott med vapen, men af verldens dom.
Hans namn, från kronan ryckt, likväl var ämnadt
Att kejserligt regera ej blott Rom.
Så skall din ära —

GUSTAF.

Må hon stå sitt öde,
Af tiden pröfvad. Nu min tröst det är,
Att, hur dernere än bedöms den döde,
Den lefvande ännu har vänner här.

ARMFELT.

Jag fann vid många hof, ibland de höga,
Beundransvärda, älskansvärda män
Med hjeltens hjerta och med snillets öga,
Men ej din like, Konungslige vän.

OXENSTJERNA.

Hvem såg, hvem hörde dig, och ej bekände
Ditt höga väsens välde öfver sig?
Jag har dig målat, sådan jag dig kände;
Och hvem har känt dig, som ej älskat dig?

LEOPOLD.

Antikens byster ej den bilden hinna,
Ej Plinii Trajan dess fägring har.

OXENSTJERNA.

Må den, ja, må de Aderton försvinna!
De Nio ha ditt minne i förvar.

SJÖBERG.

O sköna tid! då man ett sådant minne
Bland stjernebilder tacksamt lyfte opp.
Så tänkte jag, i det mitt trötta sinne,
Från verlden skildt, blott såg på himlens lopp *).

MURBERG.

En man från skolan, jag ej smickra lärde:
Hvad jag dernere sagt, jag säger nu.
Du mindes all förtjenst, allt prövadt värde,
Men hvad mot dig man bröt, det glömde du.

GUSTAF.

Nu tyst om mig! Nu blott den ädle gifvarn
Af nya frön till Svenska snillets krans
Må prisad bli! Den höge återlifvarn
Af Sverges sjelfbestånd och vapenglans!
Den segerkrönte hjelten, som det rike,
Hans dygder vunno åt hans ära blott,
Med vishet styr! Dess stora kungars like
Re'n förr än kronan blef hans sköna lott.

ROSENSTEIN.

I hela Sverges namn du sagt det ordet.

*) Af sjuklighet stängd i sina rum, sysselsatte sig *Sjöberg* i de sista åren af sin lefnad med Astronomiens studium.

Tillåt min Konung att jag bär det ner
Till någon vid det än mig kära bordet,
Som röst deråt vid dagens högtid ger.

HÖPKEN.

Bär ock vår tack till Skyddarn af det tempel,
Der Svenska språket, täflande med hans,
Af ädla dygder ställer fram exempel
Till efterföljd, ej blott till festlig glans.

GYLLENBORG.

Der han med vingad staf och han med lyra
En gyllne stämpel visa från den verld,
Som öfver mödans vinst och nöjets yra
Upplyfter själen undan dagens flärd.

ADLERBETH.

Der de från lyckans höjder sig förena
Med dem i ryktets brant, att mana opp,
Ej till geniets lätta lek allena,
Men på förtjenstens väg, de ungas hopp.

LEOPOLD.

Och der, hvad brister byggnaden ock hyser,
En invigd källa ger ej rus, men sans;
Och kanske mer i det, som mindre lyser,
Beredt en odling, som förut ej fans.

KELLGREN.

Ej fruktlöst är det moln vid himlabrynen,
Som man en sommarqväll blott blixtra ser.
Elektrisk går derur, ej följd af synen,
En kraft, som skörden allt mer mognad ger.

GUSTAF.

Se fram i tiden: se det sekel fyllas,
Hvars hälft nu firas. Oscars sol går ner,
Välsignad som hans Fars; och bägge hyllas
I än en Carl, som begge återger.
Då, vid den fest, som detta tempel pryder,
Hur ny är talets ström och sångens flygt!
Dock likt det folk, hvars frihet lagen lyder,
Går språket fram, ej från sin regel ryckt.
Svenskt, med ett ord, skall det förbli, och bära,
Bland sena slägter, vittne om er vård.
När tidens tänder brons och marmor tära,
Står språket qvar, en bättre minnesvård.

RABULISTEN

OCH

LANDTPRESTEN.

SAMTAL I SAKERSTIAN

ÅR 1840.

A. Du hör dock ej till de Konservativa:
Du yrkar, som jag har af säker hand,
Att man skall ner den gamla kyrkan rifva.

B. Ja, den förfallna här i Hernösand.
Men icke rår jag, som de Radikala,
Att slå omkull Domkyrkan i Upsala.

FÖRETAL.

Anledningen till denna Skrift torde förklara dess beskaffenhet. Vid det i Hernösand sistlidet år hållna Prestmötet hade jag ärnat, i en vid dylika tillfällen vanlig öfversigt af tidens religiösa horisont, fästa en varnande uppmärksamhet på det ofog, som nu i Tyskland drifves med den Heliga Skrift och vår derpå grundade religion: hvaraf äfven hos oss symptomer begynt märkas. Men den för synoden bestämda tiden, som upptogs af vigtiga stifts-angelägenheter, tillät det icke. Då jag några månader derefter föll i en svår sjukdom, och sedan, under ett långsamt tillfrisknande, hade om natten mången sömnlös stund, fördes mina tankar på det nyssnämnda ämnet och fördrefvo dermed klockslagens långa mellanstånd. Men hvad jag om natten hade tänkt, var om morgonen glömdt; till dess jag begynte fatta det in i meter och rim, som jag vid dagningen lät anteckna.

Jag har tvekat, om jag borde låta dessa för min egen tillfredsställelse skrifna blad komma för allmänhetens ögon, då det för henne vore bättre, att vara alldeles okunnig om de villfarelser, som i dem bestridas. Men då jag funnit, att i de mest spridda och allmännast lästa skrifter allt tydligare vinkar blifvit framkastade om den nya Christendomen i Tyskland, med klander af vårt Presterskap, som ej tillegnar sig dess förmenta högre och renare ljus; så har jag föreställt mig, att denna skrift skulle möjligen kunna tjena till någon varning, isynnerhet för de unga, som så lätt intagas af det nya, helst då det synes förutsätta både genialitet och frisinnighet. Den borde åtminstone väcka deras uppmärksamhet

på det, som i vår tid så mycket misskännes: att den Christna religionen, såsom grundad på en gudomlig uppenbarelse, är oberoende af all filosofisk spekulation.

Några af dagens frågor, t. ex. den om folkskolor, hafva episodiskt inkommit af samma orsak, som föranledt hela samtalet, nemligen det tadel af vår Svenska kyrkoförfattning, hvarmed Rabulisten uppträder och äfven efteråt inbryter. I en dialog, om den än vore på prosa, kan man ej vänta den stränga ordning, som man fordrar af en vettenskaplig afhandling. Början och slutet torde dock sammanbinda det hela och förklara, hvarföre den Svenska kämpen för den nya läran är föreställd såsom en radikal rörelseman i Staten, så väl som i Kyrkan.

Hernösand, 1840.

Var på tidens tecken vaken,
Var vid dess förderf ej ljum.
Låt den helga ljusastaken
Icke stötas från sitt rum.
WALLIN.

RABULISTEN.

Får jag gå in, jag oinvigde, här,
Der presterskapet har som en kuliss;
Och der det verldsliga får rum bredvid
Det heliga? Det skåpet der i vrån
Förvarar ju patén och kalk och mess-skrud;
Men, som sig bör, står penningkistan främst.
Der öppnas källarluckan vid den dörr,
Som gömmer Scrivers själaskatt med mera;
Och här på bordet Bibeln har till granne
En fylld butelj.

LANDTPRESTEN.

Med vatten, som ni ser.

RABULISTEN.

Härinne afläggs med ett ord den mask,
Som man i kyrkan bär.

LANDTPRESTEN.

Jag märker det.

RABULISTEN.

Det gör ju presten sjelf?

LANDTPRESTEN.

Det kan väl hända.
Är det åt mig, som detta infalls udd
Är särskilt vänd?

RABULISTEN.

Förlåt mitt skämt, min bror.
Du känner väl igen din ungdomsvän,
Fast våra vägar skilde oss. Du gick
Den säkra till ett pastorat.

LANDTPRESTEN.

Och du
Till ingen väg dig höll, en flygtig fogel.

RABULISTEN.

Ja, fri som fogeln är jag än; och fri
Förblir jag så i tänkesätt, som handling,
Ej fäst vid statens, ej vid kyrkans tjenst,
Af inga magtspråk, ingen fördom bunden.
Hvad jag behöfver ger min penna mig.

LANDTPRESTEN.

Och den är snabb och spetsig, som din tunga.

RABULISTEN.

Förr var ock du frisinnig nog. Men hur
Du nu är sinnad, vet jag ej.

LANDTPRESTEN.

Det kan
Du lätt få veta, om du vill. Jag plär
Ej smussla undan hvad jag tror och tänker.

RABULISTEN.

Det måste dock en prest, som derför bär
Sin vida kappa, den han sveper om
Det som bör döljas. Oss emellan här,
Då dörrn är stängd och klockarn hålls derute,
Kan du väl yppa, hvad du tänker, skildt
Från det, du talar ut i predikstolen.
Men ärligt tillstår jag, att din predikan
Ej fyllde upp min väntan. Förr, min vän,
Var du berömd som både tänkare
Och talare; men nu var allt, till stil,
Så väl som tankar, biblisk slentrian.
Du vet väl, hur kritiken i vår tid
Behandlar Bibeln. Hvad hon blad för blad
Ej sönderrifver, det förklarar hon
På sådant sätt, att endast det får gälla,
Som för allt sundt förnuft är klart och rent.

LANDTPRESTEN.

Ej tyds derur, hvad Gud deri har ment.
I en katheder mensklig vishet orde,
Om hvad förnuftet säger att vi borde:
I predikstolen står jag, sänd från Gud
Till hans församling, med hans helga bud.

RABULISTEN.

Det stöts i en trumpet, och folket löper
Åt torget, lyss till månglarn der och köper
Ett pulver, som allt ondt skall drifva ut.

LANDTPRESTEN.

Du torde sjelf behöfva det till slut.

RABULISTEN.

Hvad? att en prest, som tro och andakt hycklar,
Skall vid min sotsäng skramla med de nycklar
Till himmelriket, dem hvar andlig slarf
Tillegnar sig, som apostoliskt arf.
Jag tänkte sjelf ta kragen, som du mins;
Men fann, att den till enkel slant är slagen,
Ej kan bli dubbel. Dock har Tysk kritik
Allt sedan roat mig.

LANDTPRESTEN.

Tysk, som hon är,
Må hon förbli.

RABULISTEN.

Nej, snart skall hon bli Svensk.
Allt gammalt murknar, altaret, som thronen.
Ombytas måste sjelfva religionen.

LANDTPRESTEN.

Förändras kan hon endast till sin skrud,
Ej till sitt väsen, som är födt af Gud.

RABULISTEN.

En unken lukt är i vår gamla kyrka.

LANDTPRESTEN.

Dock öppnas fönstren der för himlens vindar;
Och ljuset skymmes ej af färgadt glas.

RABULISTEN.

Hon måste byggas om.

LANDTPRESTEN.

Är det ej nog,
Att putsa henne, om hon det behöfver?

RABULISTEN.

Behöfver! hon, som är så full af dam!
Se'n Luthers tid var ingen damqvast der.

LANDTPRESTEN.

Afdammadt är dock mång't och mycket redan.
Vi ha ny handbok, ny katkes.

RABULISTEN.

Men hvilka?

LANDTPRESTEN.

De kunde vara bättre; men vår Psalmbok
Är ju en skön, en herrlig Davidsharpa.
Ny Bibel vänta vi med stegradt hopp;
Och kyrkolagen innan kort är färdig.

RABULISTEN.

Hvad hjelper det, att ormen byter skinn,
Då han sin art behåller? Med ett ord:
Reformer blott ej båta oss i Kyrkan,
Mer än i Staten. Ny konstitution
Behöfver denna, och den förra ny
Reformation.

LANDTPRESTEN.

Hvad är det då, som brister?

RABULISTEN.

Ibland allt annat brister oss det främsta
Af menskans rättigheter, samvetsfrihet.

LANDTPRESTEN.

Fri gudstjenst ha dock alla trosförvandter,
Calvinianer, Greker, Katholiker,
Hernhutare och Methodister, ja!
Har icke Juden sjelf sin Synagoga?

RABULISTEN.

Hvad dem beviljas, vägras landets barn.
Som Svensk, är jag ej fri, att pröfva sjelf
En sak, som angår endast Gud och mig.

LANDTPRESTEN.

Är det ej fritt, som vi vår tro bekänne,
Vår evangeliskt ljusa, rena tro,
Vi Gustaf Wasas, Gustaf Adolfs folk?
Från deras thron, af deras spira, äger
Hvar Svensk beskydd, ej mindre för sin tro,
Än för sitt lif, sin egendom, sin heder.

RABULISTEN.

Grundlagen bjuder så och lägger till,
Att ingens samvete må lida tvång.
Dock hotar mig ej endast kyrkolagen,
Men allmän lag med arflöshet och landsflykt,
Om jag går öfver till en annan tro.

LANDTPRESTEN.

Af hvilken annan skulle du då finna
Mer sann upplysning, mer uppbygglig tröst?
Har någon Jesuit — det tros de in
I riket smygt sig, fast dem ingen ser —
Dig fått i snaran? Eller frestas du
Af Ryska kyrkan, som nu säges stå

Stridfärdig fram, att yrka, som den äldsta,
Den första Christna, rang för alla andra.
Och dertill skulle väl med tiden höra
En Påflig magt i hela christna verlden.

RABULISTEN.

Jo, jo, med Kejsarväldet i förening!

LANDTPRESTEN.

Nu re'n är Kejsarn i sitt eget rike
Så godt, som påfve.

RABULISTEN.

Är ej Sverges Kung
Det lika så? Ej nog, att af hans magt
I staten bunden är vår yttre frihet:
Som andligt öfverhufvud, lägger han
Sin spira, såsom vore den en kräkla,
Uppå den inre äfven.

LANDTPRESTEN.

Lika litet,
Du sjelf på allvar ville öfvergå
Till någon annan lära, kan väl du
Åt Sverge önska någon af de andra.
Lyckönskom oss ej endast till vår tro,
Men äfven till vår kyrka. Som den bäst
Inrättade af alla, prisas hon
Af våra trosförvandter utom riket.
Och hennes portar skulle vi med flit
Slå upp för sekters och partiers split?
Hvar finns en annan, som med lärans renhet
Dock utan samvetstvång, en sådan enhet,

Som hon, bevarar, i det hela fri
Från liknöjd dolskhet, som från svärmeri?
Bevare henne Gud, så för de bränder,
Dem Tyska nyhetssjukan till oss sänder,
Som för den Franska gudlöshetens gift,
Som göms, ack! i så mången prisad skrift!

RABULISTEN.

Skryt ej förgäfves med det enahanda
I stelnad form, som qväfver lif och anda.
Mångfaldigt brutet, lyser ljuset mer:
Som i de frias nya verld man ser,
Der hundra kyrkor, som hvarann bestrida,
Likt hundra kronor af kristall, som sprida
Kring salens rymd sitt rika återsken,
Hänvisa alla dock till samma en.

LANDTPRESTEN.

Månn ej i lugna sjön, der svanen seglar,
Den klara himlen skönare sig speglar,
Än i en mängd af rännilar, som små
Och grumliga med sorl bland stenar gå?

RABULISTEN.

Din bild är halt. Der stå ju inga stenar,
Till hinders lagda, i det land, jag menar?
Det ned från himlen komna vattnet rör
Sig fritt och klart, och sjelf sig vägar gör.
Hvar en får Gud, som bäst han finner, dyrka,
Ej fäst af Statens band vid någon kyrka.

LANDTPRESTEN.

Der fins ock derför mången, som ej hör
Till någon.

RABULISTEN.

Månn' dock ej till den, som tör,
Fast hon ej syns, den enda rätta vara?

LANDTPRESTEN.

Det inre lifvet kan dock ej undvara
Ett yttre verktyg. Hvad förmår väl här
På jorden själen utan kropp? Ej lär
Guds dolda kyrka många sig tillegna,
Dem ingen synlig i sin famn fått hägna.
Och kan väl Staten stödja sig på den,
Som ej har kropp?

RABULISTEN.

Dock stå de samfund än,
Som Washington från kyrkan skilda ställde.

LANDTPRESTEN.

Der rår likväl ännu ett andligt välde
Af dop och nattvard, vigselring och ed.
Tag bort det äfven, och de ramla ned.

RABULISTEN.

Det gifs en religion, af alla renast,
Som är förnuftets, som har det allenast
Till Prest och Bibel; som sig yttrar blott,
I det man tänker rätt, och verkar godt.

LANDTPRESTEN.

Hvem skulle henne, der hon fins, ej prisa?
Och kanske fins hon ock hos några visa,
Ej blott i höga tankar, sköna ord,
Men ock i ädla verk och dygder spord.
Dock en gång får man se, hvad dessa gälla,
Då den Allvetande sin dom skall fälla.

RABULISTEN.

Den lärofrågan hör ej hit, min vän.

LANDTPRESTEN.

Jo, ganska när. Men låt oss lemna den.
Den vises lampa, om hon ock hans nätter
Upplyser vid hans bok, dock ej ersätter,
Änskönt ett sken deraf på gatan ses,
Det ljus för verlden, som af solen ges.

RABULISTEN.

Ja, mängden har behof af något annat,
Än det, hvarvid förnuftet upplyst stannat.
Men hvad det andra är, om Islamism,
Om Foes dyrkan eller — Christianism,
Beror på tider och omständigheter,
Som gjort till Asien det, som Asien heter,
Och till Europa det, som kallas så.

LANDTPRESTEN.

Hvad? Jesu Evangelium skulle då
Ej gälla mer än denna villervalla,
Som Indiens prester himmelsk vishet kalla?

RABULISTEN.

Jo visst! vår religion har inre halt
Framför de andra, och bland annat allt,
Som dessa sakna, det, att hon kan sofras.
Vi Christne, i den mån, som vi förkofras
I hvad man kallar civilisation,
Vi hyfse äfven det, som angår tron;
Då de i Östern ej en hårsmån vika
Ifrån sin vantros häfd, i sekler lika.

Vår sköna lära, om hon ej trycks ner
Af skumögdt nit, fullkomnar sig allt mer.
Filosofien, som nu igen förvånar
Med nyspräng̃dt schakt, sin fackla dertill lånar.
Snart med förnuftets religion blott en
Den Christna blir. Så närma de sig re'n.
Dock i vår kyrka håller samvetstvånget
Ännu det pröfvande förnuftet fånget.

LANDTPRESTEN.

Likgiltigheten nära otron bor.

RABULISTEN.

Renlärigheten sjelf blir dennas mor,
Då hon sig parar med det blinda nitet:
Hur långt hon går i hat, — ehuru litet
Det ofta är, som hennes ifver gör, —
Är kändt som ordspråk: jord och himmel rör
Hon upp, för hvad hon sjelf ej kan begripa.
Blott alla dansa efter hennes pipa,
Stor sak! hvad takt och skick de hålla se'n.

LANDTPRESTEN.

Hon sitter, der hon sitter, länge re'n
Helt tyst och stilla.

RABULISTEN.

Ja, så hvilar katten
Och lyss, om mössen röra sig i natten.
Men nu, då fria tankar ur sin vrå
Begynna titta fram hos oss också,
Nu hennes ögon glo, som eldkol tända;
Och klorna, som hon gömt, stå redan spända.
Men dagen gryr, hur ugglan skriker än;
Och blunda blott för ljuset kan hon se'n.

LANDTPRESTEN.

Än har ej Luthers ande från oss vikit,
Ännu den kyrka, som, då andra svikit,
Stått i sin trohet fast, bevarar han
Med samma ord, hvarmed han henne vann,
Guds rena ord.

RABULISTEN.

Hvad mägtar han nu mera
Emot en Strauss och andra slika flera,
Som med den Hegelska logikens svärd
Slå ner i stoftet all den helga flärd?
Ej nog att de systemet sönderbryta,
Historien sjelf de till en myth förbyta.

LANDTPRESTEN.

Systemet står på Biblisk grundval fast;
Och midt i dagens ljus ej ställs i hast
En mythisk verld. Hvad samtidsvittnen skrifva,
Kan ej en forntids undersaga blifva;
Och oskedt göra, hvad i tiden skett,
Förmår ej ens den hand, som allt beredt.
Apostlalärans grunder förutsätta,
Hvad Lukas och de andra tre berätta.
Hur blef det blott en myth, hvad denne skref
På samma tid, som Paulus sina bref?
När Paulus sjelf, till Christi tid så nära,
Bevisar honom en gudomlig ära,
Och efter egen åsyn vittne bär
Om den uppståndne, månn' det mythiskt är?
Och Petrus och Johannes, månn' de sofvo,
När dessa dikter spunnos, eller gåfvo

Åt dem sin läras stöd, hvars a och o
Är att på Sonen, Guds enfödde, tro.

RABULISTEN.

Jag lemnar tron derhän, som apostolisk;
Men är ej Christi lefnad parabolisk,
Liksom hans tal? Hans död är en symbol,
Liksom hans börd, som ingen granskning tål.

LANDTPRESTEN.

Symbolisk är naturen sjelf. Se knoppen,
Som öppnar sig för himlens ljus, och droppen,
Som speglar solens bild. Nu, då man vet,
Att Ordet, som vardt kött, af evighet
När Gudi var och är, och dock i tiden
Har lefvat, verkat, lidit, och ur striden
Mot synd och verld och död med seger gått;
När, med ett ord, hans religion ej blott
En lära är, en åskådning af tingen,
Men ock en ked af händelser, som ingen,
Utom den Högste, kunnat knyta så:
Så måste ju dess grund orygglig stå.
Tag bort berättelsen, den undersköna,
Och läran sjelf skall föga framgång röna.
Ej blott en lärare, som säger: "der
Är rätta vägen; den till himlen bär;"
Behöfve vi, hvar en, som vilse gångne,
Af syndens magt och dödens blifvit fångne;
Men ock en Frälsare, hvars starka hand
Kan oss förlossa, bryta våra band:
En Frälsare, som det ej blott har varit,
Men är ännu; som upp till himlen farit,
Och dock ännu på jorden är oss när.

Hur kall, hur död, den nye Christus är,
Som har ett rike utan att regera,
Som lefvat, men för oss ej lefver mera!
Den gamle lefver i och med sitt ord,
Och har all magt i himmel och på jord.
Och si! hans ord, som en gudomlig sanning,
Sig sjelft bevisar, då det från all blandning
Af menskofunder hålles rent; de må
Hvad helst för glans af klyftig visdom få.

RABULISTEN.

Just det, att rent från alla menskofunder,
Från alla sagor, drömmar, syner, under,
Begreppet blott af ordet hålles qvar,
Är granskningens förtjenst i våra dar.

LANDTPRESTEN.

Hvad skiljer det, som Gud oss uppenbarar,
Från det förnuftet af sig sjelft förklarar,
Om ej den väg, på hvilken Guds Försyn
Har fört det underbart från öppna skyn?

RABULISTEN.

Hvar fins det folk, som med en väf af myther
Ej om sin barndoms höga ledning skryter?
Står Odin ej, så väl som Abraham,
Med helig glans ur dunkel forntid fram?
Då alla folkslags häfd ur dikten dagas,
Hvi skulle Juden ensam undantagas?

LANDTPRESTEN.

I verldshistorien, som ett undantag,
Står detta folk, beströdt af den dag,
Som från dess hemvist midt i verlden sprider

Sitt ljus kring alla länder, alla tider.
Hvad ha de hedniska berättelser
Om oförskämda gudars dårskaper
Och laster likt, med hvad Guds folk förvarat,
Om Herren och hans vägar uppenbaradt?

RABULISTEN.

Egyptens sluga prester trängde ner
I djupet af en hemlig visdom mer,
Än Israels: och Grekelands poeter
Uppfunno skönare gudomligheter.
Men i det hela finner sträng kritik
Hebreerns fabelverld de andras lik.

LANDTPRESTEN.

Hvad har väl Jehovah med Zeus gemensamt?
Den Gud, allena sann, som Juda ensamt
Tillbad, deri från alla folkslag skildt,
Han skulle låtit det i vantro vildt
Uppväxa och de andras villor dela,
Och så det stora ändamål förfela,
Hvartill han sjelf det valt och från det land,
Der det förtrycktes, fört med väldig hand!

RABULISTEN.

Bevisa först, att för ett folk, så ringa,
Så rått, så slött, som Moses måste tvinga
Och leda likt ett ök, som plogen drar,
En sådan Guds förkärlek möjlig var.

LANDTPRESTEN.

Förkärlek! huru vrångt att så det kalla,
Då från det folket skulle gå till alla
Upplysning, frälsning. Så till fädren re'n

Guds löfte lydde; och profeter se'n
I Sions ljuskrets sågo alla länder.

RABULISTEN.

Nu är dock Sion sjelft i hedna händer.
Men Kaba togs i vård från Mamres lund:
Så har ju Islam samma helga grund.

LANDTPRESTEN.

Dock ej åt Hagars son var löftet gifvet.
Men sannadt blef hvad om hans ätt var skrifvet:
"Si, dennes hand skall vara mot hvar man,"
Då Muhamed stod upp och seger vann,
I det han läran på sin sabel stödde,
Och vigde in åt Gud en verld, som blödde.
Hur olik Honom, som i qvalfull strid
Gaf ut sitt eget blod för verldens frid!
Var det en slump, att på det bergets kulle,
Der Abraham sin son uppoffra skulle,
Det tempel byggdes, der Guds rena lam,
Att verldens synd borttaga, trädde fram?
Ett sådant samband mellan skilda tider,
En sådan plan, som fram i dagen skrider
Och profetian till historia gör;
Månn' det till mythens vilda virrvar hör?

RABULISTEN.

En "sådan" tydning förutsätter redan,
Hvad den i kretsgång skall bevisa sedan;
Historien passas efter dogmens läst.
Så, när ej Christus mer var jordens gäst,
Begynte de, som hänförts af hans lära,
Poetiskt dikta till den vises ära:
Att på hans blotta ord den lame lopp,

Den blinde såg, den döde hof sig opp;
Och då han hölls för den, som komma skulle,
Den af profeter spådde, underfulle,
Så gjordes sagan profetian lik.

LANDTPRESTEN.

Men att han var densamme, hur en slik
Inbillning uppstod, om han intet gjorde,
Hvaraf hans höga kall upptäckas borde,
Kan det förklaras? — Att en man, som var
Mer arm än fogeln, som dock näste har,
Hölls för den mägtige, den gudalike,
Som skulle återställa Davids rike,
Är det begripligt blott af det han lärt,
Om han ej annat röjt tillbedjansvärdt?
Han sjelf, hur kunde han sig föreställa
Att han var den, hvars bild i helig källa
Stod fram så underbar, om han ej haft
Derom ett vittne i sin Gudakraft?
Hvad han för Rådet vid sin död bekände,
Han re'n som tolf-års barn inom sig kände,
Att han var Guds den Aldrahögstes Son,
Som menska blott, hvar fick han det ifrån?

RABULISTEN.

Från skriften, den om sig han trodde skrifven.

LANDTPRESTEN.

Hur fann han det, om ej af Gud ingifven,
Och i sin späda ålder redan rörd
Af engelns röst, från modrens läppar hörd?

RABULISTEN.

Du tror på englar?

LANDTPRESTEN.

Skulle menskan vara
Det enda väsen i en ändlös skara,
Som kan sin tanke lyfta upp till Gud,
Förstå hans verk och föra ut hans bud?

RABULISTEN.

Hvarföre ser man englar ej nu mera,
Ej heller underverk?

LANDTPRESTEN.

Ty intetdera
Behöfs nu mer, då uppenbarelsen
Är färdig, är fullkomnad längese'n.

RABULISTEN.

Att den, som vill hans faders vilja göra,
Skall tro det ord, han får af sonen höra:
Se der det prof, han sjelf oss förelagt.
Om honom tillhör en gudomlig magt,
Är det i läran blott vi den erkänne?
Hvad vore, hvad betydde utan henne
Orakler och mirakler och hvad mer,
Hvari en judisk vantro tecken ser?

LANDTPRESTEN.

Om Gud en engel ned på jorden skickar,
Så röjer han väl sjelf i ord och blickar
Den himmel, hvarifrån han kommen är.
Men månn' det gyllne moln, som honom bär,
Det ej bestyrker? Molnet, som jag menar,
Fins ju i skriften? Hur man den än renar,
Så står likväl det underbara qvar,
Om det ock blott ett skal för kärnan var.

RABULISTEN.

Han näpste sjelf sin samtids rop om under.

LANDTPRESTEN.

Ty endast otro märkte han derunder.
Dock tecken gjorde han, som sänd af Gud.
Och mot det blinda folkets smädeljud,
Hvad åberopar han? Månn blott sin lära?
Nej, jemte skrifterna, som vittne bära
Om hvad han göra skulle, visar han,
Hvad han har gjort, hvad ingen dödlig kan.

RABULISTEN.

Vår tid har växt ifrån det underbara,
Se'n Vetenskapen lärt att allt förklara
Af tingens samband i naturens ked,
Som fäster länk vid länk och led vid led.

LANDTPRESTEN.

Af menskans frihet bryts den dock beständigt.
Och han, hvars vilja gjorde det nödvändigt,
Som blott var möjligt, skulle sjelf dervid
Sin allmagt bundit inom rum och tid?
Han skulle i den verld, som sönderfölle,
Om ej hans högra hand den sammanhölle,
Ej för det största ändamål förmå
Det minsta verka, som vi ej förstå.
Och hvad förstå vi? Att ett korn ur jorden
Står upp som brådd, ej huru den är vorden:
Naturen följer lagar, som vi se;
Men högre kunna ges; och skulle de
In i den krets, hvari vi lefve, verka,
Så kunne vi det blott, som under, märka.

RABULISTEN.

Tror du om Gud ett slikt — taskspeleri?

LANDTPRESTEN.

Naturen sjelf var lik ett trolleri,
Så länge menskan ej dess spelverk kände.
Allt blir väl klart, då vi till målet lände.
Och för att dit vår tanke och vårt hopp
Från skranket här i stoftet lyfta opp,
Framskymtar derifrån det högre lifvet,
Som redan här blir åt de trogna gifvet.
Men detta är ett bländverk blott för er,
Som ej en annan verld erkännen mer,
Än något utom ordningen i denna.
Ett under måsten J likväl erkänna.

RABULISTEN.

Hvad då?

LANDTPRESTEN.

Jo det, att Gud blott med ett ord
Ur intet frambragt himmel, haf och jord.
Begrips det mer, än att detsamma ordet
Den fallna verldens nya lif är vordet?
Att Gud steg ned i menniskogestalt,
Det undret ensamt kan förklara allt
Hvad oförklarligt syns, som Frälsarn gjorde.

RABULISTEN.

Hans gudom af hans verk bevisas borde;
Och nu skall den bevisa hvad han gjort:
Så löper man i cirkel immerfort.

LANDTPRESTEN.

Verlds-alltet, att ock jag ett ord må låna

Bland dem, som nu ett Svenskt gehör förvåna,
Verlds-alltet, med ett ord, en cirkel är,
Hvars medelpunkt är Gud. Vårt ställe der
Är i dess omkrets blott en prick, som följer
Det stora hela. För vår syn sig döljer,
Hur detta sammanbinds och hvälfs omkring
Sin medelpunkt, som håller jemn dess ring.
Allt hvad vi kunne från vår ståndpunkt veta,
Vi må åt höger eller venster streta,
I cirkel går omkring, ur hvilken ut
Trons radie blott kan föra oss till slut.
Men att ej löpa i den cirkelgången,
Du mente, låt oss stanna vid ingången
Till skriftens helgedom, och märka blott,
Hur allt, hvad Gud befallte fram, var godt,
Och menskan främst.

RABULISTEN.

En orm dock henne fällde.

LANDTPRESTEN.

Så uppkom på vår jord det ondas välde.

RABULISTEN.

Gud hade skapt dem båda.

LANDTPRESTEN.

Skyll ej Gud
För fria väsens brott emot hans bud.

RABULISTEN.

Men detta bud, hur kan man det förklara?
Hur kunde menskan, hvad hon borde, vara,
Om hon ej skilde mellan ondt och godt?
Hon njöt ju eljest endast djurens lott:
Blott hennes fall gaf henne sedligt värde.

LANDTPRESTEN.

Tror du, att Adam denna skilnad lärde
Då först, när han i ormens snara föll?
Nej, det för godt han i sin oskuld höll,
Att Gud i lydnad, som hans barn, tillhöra,
Och det för ondt, att mot hans vilja göra.
Så sinnad ville han ej en gång se
På denna frukt, som skulle döden ge,
Tills ormen kom, den förste Rabulisten,
Och, hvad han äfven var, Rationalisten,
Och bröt hans tro på Gud och på hans ord,
Då han, ej nöjd, att på Guds sköna jord
Hans afbild vara, ville bli hans like
Och stå för sig, liksom i eget rike.
Och när den fallne icke mer, för skam
Och fruktan vågade till Gud gå fram,
Då kände han, hvad han förut ej kände,
Det onda samvetet, och hvad elände
Åtföljer synden, som en andlig död.
Se der den kunskap, Elohim förböd.

RABULISTEN.

Men hur förliks din tydning med de orden:
"Si! Adam är som en utaf oss vorden"?

LANDTPRESTEN.

Ironiskt måste det förstås om den
Ur Eden drifna usla syndaren.

RABULISTEN.

Hur man det än symboliskt må förklara,
En sann historia kan det dock ej vara.

LANDTPRESTEN.

Hvad kan man tänka sig, som bättre svar

På frågan: hur det först i tiden var,
Hur menniskan af Gud var ställd på jorden,
Och hur hans sköna verld är syndig vorden?

RABULISTEN.

Dock löses ej dervid den svåra knut,
Att Gud det ondas uppkomst såg förut.

LANDTPRESTEN.

Jo, om vi tro, att, då hans vishet sade:
"Jag skapar menskan till min bild" — tillade
Hans kärlek i detsamma: "Ur det fall,
Den arma gör, jag henne lyfta skall.
Då hon, som mig på jorden föreställer,
Hon, hvars förnuftsslut, som mitt påbud, gäller,
Nedstiger till den krets, der djuren stå;
Så skall min ende Son till jorden gå
Och, som min afbild, menskoskepnad taga,
Att menskan åter till mitt hjerta draga."

RABULISTEN.

Se der! du visar sjelf med dessa ord
I Skaparns mun, hur snart en myth är gjord.

LANDTPRESTEN.

Att i en taleform en tanke kläda,
Ar ej att in i mythers irrgång träda,
Der tanken sjelf far vill och syner ser,
Som från all sanning vika mer och mer.
Men vi ha Skaparns eget ord, som lyder:
Att qvinnans säd —

RABULISTEN.

Förlåt — hvad det betyder,
Plär missförstås. Det är ju blott af Gud

Till hvar och en, af qvinna född, ett bud,
Att mot förderfvets orm manhaftigt strida.

LANDTPRESTEN.

Ja detta är det ordets ena sida;
Men söndertrampa sjelfva hufvudet
Utaf det onda, helt förstöra det,
Hvem kan det? Hvem af qvinna född?

RABULISTEN.

Omsider
Får menskligheten, efter alla strider
Mot våldets, vantrons, fördomarnes magt,
En gyllne tid, då hon tillvägabragt
Allt hvad hon kan med kunskap, konst och snille;
Då allt det goda, som vi nu förspille,
Blir användt i den mån, som alla ting
Mer kända bli kring hela jordens ring;
Då allt är upplyst i hvar vrå af verlden;
Då ingen dåras af den höga flärden;
Då alla äro fria, alla stå
På lika grund och om sig sjelfva rå;
Då med ett ord civilisationen
Har fortgått öfver allt, och religionen
Fulländat sin nu började reform,
Och samhällsskicket fått sin rätta norm.

LANDTPRESTEN.

Hvad vittna alla folk och alla tider?
Hvad visar den, som nu förbi oss skrider?
Månn vett och konst förmå med allt sitt fynd
Det onda häfva, som vi kalle synd?
Ej mer, än de förmå besegra döden.
Hvad hjelper menskan i den sista nöden,

Om hon ej tror uppå den qvinnans säd,
Som öppnat en ny väg till lifsens träd?
Det lifsens träd, som i en evig sommar,
Ur stoftet lyft, vid ljusets källa blommar.
Om än den gyllne tiden kom till slut:
Hvad tröst för de millioner, som förut
I sekler burit lifvets tunga börda?
Tag bort det hopp, att vi der ofvan skörda,
Hvad här är sådt, hvad båtar väl ett lif,
Som spills i synd och lärd, i sorg och kif?
Men ack! det är med fruktan blott vi blicke
Åt evighetens förlåt, om vi icke
På honom tro, som döden öfvervann,
Så väl som synden. Men hur kunde han,
Som menska blott, det ondas välde krossa
Och den till döden dömdes kedjor lossa?
Det kunde blott Guds Son, i det han bar,
Sjelf ren, den skuld, som dödens upphof var.

RABULISTEN.

Var det en Gudom, som Maria födde?
Var det en Gudom, som på korset dödde?

LANDTPRESTEN.

Nej, men i mandomen och genom den
Blef verldens synd försont af Gudomen.

RABULISTEN.

Hvem kan förstå det?

LANDTPRESTEN.

Hvem förstår på jorden
Guds hemligheter? Hållom oss till orden,
I den förtröstan, att de äro hans.

RABULISTEN.

Derom är frågan. Men om det befanns
Ett påfund blott af kyrkan, som fick välde,
Och gjorde Christus, i hvars stad hon ställde
Sitt öfverhufvud, till en mensklig Gud,
Att ge dess större vigt åt sina bud?

LANDTPRESTEN.

När Christus sjelf all höghet sig tillegnar,
All magt, all ära, på den Högstes vägnar;
Månn han, som menniska, det våga kan?
Om han det gjorde, månn han då den man
Af upphöjd vishet, den som menska store,
Den så af otron sjelf erkände vore?
Nej, värd sitt kors och sina bödlars hån
Var han — o ve! — om han ej var Guds Son.

RABULISTEN.

Hvem vet hvad han har sagt och gjort? Kritiken,
Hon, som nu först slår hufvudet på spiken,
Bevisar ju så klart, att det är blott
En sägen, lik en ström, som bruten gått
Från fall till fall i flera skilda rännor.
Derför så olikt af de fyra pennor
Är den beskrifven. Andra ges jemväl,
Som mindre tros, jag vet ej af hvad skäl.

LANDTPRESTEN.

En blick på dem vid sidan af de äkta
Är nog, att visa, huru falskt de fäkta,
Som deras olikhet ej låtsa se,
Att sanningen, som dikt, en dödsstöt ge.
Hon lefver dock. Och se — för henne alla
Otrons kritiker och sofismer falla.

"Jag är'et", sade Jesus, och hans blick
Slog ned den vakt, att honom gripa gick.
Du mins väl hvad Rousseau, han, som J prisen
Vid Franska svärmningen som sjelfva visen,
Om Evangelium sagt, ehur han var,
Han ock, förledd af otron i hans dar:
"Den som ett verk af sådan art, som detta,
Af eget påfund kunnat sammansätta,
Han skulle varit sjelf mer underbar,
Än allt hvad han deri berättat har *).

RABULISTEN.

Det gjorde dock den hemliga poeten,
Folksagan, hon, som diktar omedveten.
Af drömmar om Messias och de rop,
Som gått om Jesus, smidde hon ihop —

LANDTPRESTEN.

Hvad? en historie, som så sammanhänger,
Så fäster tanken, så i hjertat tränger,
Så lyfter själen upp ur stoftets verld.
Ej mer orimligt fynd af judisk flärd
Är fabeln om de sjuttitvå, som skrefvo,
Hvar i sitt enrum, och dock ense blefvo,
Så väl om orden, som om meningen,
Ja, så att allas skrift befans blott en.

RABULISTEN.

Men att de fyra med hvarann förlika,
Det hoppet är förbi, hur de än skrika,

*) "Ce n'est pas ainsi qu'on invente, et les faits de Socrate, dont personne ne doute, sont moins attestés que ceux de Jesus-Christ. Au fond, c'est reculer la difficulté sans la détruire; il serait plus inconcevable que plusieurs hommes d'accord eussent fabriqué ce livre, qu'il ne l'est qu'un seul en ait fourni le sujet." Emile T. 3. Profession de foi du vicaire Savoyard.

De orthodoxa, så af nöd, som nit,
Då de förlorad se sin fromma flit.

LANDTPRESTEN.

Förstöras kan allt hvad historie heter,
På samma grund, af några olikheter
I de urkunder, som bevittna den.
Uppfunnet är ej det, hvars sagesmän,
Ehur de särskilt hvar för sig blott svara,
Dock i det hela finnas ense vara.
Om deras trohet och sjelfständighet
Intygar sjelfva deras stridighet.
När Gud sin röst i åskan höra låter,
Och den från berg och dalar vänder åter;
Månn dessa alla, fast med skilda ljud,
Ej säga oss: så talar Herren Gud.

RABULISTEN.

Med bilder kan man väl af saken visa
En skugglik skymt; men ingenting bevisa.
När en berättar så, en annan så;
Hvem skall man tro?

LANDTPRESTEN.

Hur vanligt, att af två,
Som hufvudsaken lika sant berätta,
Den ena anför det, den andra detta.
Författarkonst förstodo icke de,
Och sökte ej dess pris. Blott hvad de se
Och höra fått och funno mest märkvärdigt,
Föll dem ur pennan, utan omsorg färdigt,
Och dock så skönt i all sin enkelhet.
Om, hvad förnuftet af sig sjelft ej vet,

Gud genom dem oss ville uppenbara,
Så måste han för irring dem bevara.

RABULISTEN.

Om de än varit himlens sändebud,
Hvarom man strider; tror du väl, att Gud
Dem in i örat blåst allt hvad de skrifvit?

LANDTPRESTEN.

Allt hvad gudomligt är, har Gud ingifvit.

RABULISTEN.

Är Gud tvetalig? Har han annat sagt
För Lukas, annat i Matthei penna lagt?

LANDTPRESTEN.

De voro dock ej verktyg blott. De tänkte,
De skrefvo med den kraft, som Gud dem skänkte,
Af fritt förstånd; och undföll dem i smått
Ett fel, så var det deras eget blott.
På sådant läggs nu vigt, på sådant spejar
En småaktig kritik, som hjertlöst drejar
Hvad heligast, hvad dyrast för oss är,
Tills utan saft det ingen frukt mer bär.
Men tron, som lyfter upp mot skyn sitt öga,
Små moln på klara himlen märker föga.
Och solen lyser för oss lika klar,
Ehur hon, sedd med fjerrglas, fläckar har.
En krona bilda dock de fyra grenar,
Dem samma stam och samma rot förenar;
Och samma flägt af himmelsk anda far
Igenom löfven på dem en och hvar.

RABULISTEN.

Hur skild ifrån de tre är ej den fjerde?

LANDTPRESTEN.

Månn denne derför har ett mindre värde?
Tvärtom bevisar, hvad han eget har,
Det högre sinne, som hos honom var,
Mer himmelskt, mer i stånd att härligheten
Af det ur gudomen i menskligheten
Nedstigna ordet fatta klart och rent.
Att det afspegla, var hans skrift ock ment:
Den visar Evangelii inre mening,
Hur Sonen stod med Fadren i förening.

RABULISTEN.

Hvem än författarn var, (det fanns ju en
Johannes Theolog); så ljuda ren
De första orden mera **Philo-logiskt**,
Än Evangeliskt.

LANDTPRESTEN.

Lika **Theo-logiskt**,
Att jag ett ordspel våga må, som du,
Begynns Episteln; och man finner ju
I denna, hur man än det vill bortblanda,
Den andra skriftens både stil och anda?

RABULISTEN.

De kunde härmas.

LANDTPRESTEN.

Tror du, att en själ,
Som lifsens ord så kände och så väl
Uttryckte, hjerta haft att så bedraga,

Och till sin skylt ej blott Aposteln taga,
Men Herran sjelf?

RABULISTEN.

De långa talen —

LANDTPRESTEN.

Hvem,
Om ej Johannes, skulle minnas dem?
Hans penna troligt dem förvarat redan,
Då han dem hörde. Och hur ofta sedan
Har det förnyats, som hos honom gjort
Ett sådant intryck, då han gerna bort
Förtälja det för andra. Se, de finnas,
Som ord för ord en lång predikan minnas.
Att dikta tal, som dessa, den det kan,
En annan Jesus Christus vore han.

RABULISTEN.

De likna dock hans andra tal så föga.

LANDTPRESTEN.

De likna honom sjelf, den ödmjukt höga,
Den tåligt ömma, då han färdig stod
Att offra för en verld sitt helga blod.
Om än berättarn, såsom J förmenen,
Utaf sitt eget till den ädla stenen
Ett folium skulle lagt, så käns dock den
På sina strålars himlaglans igen.
Den bön, hvarmed de helga talen sluta,
Hvad annat hjerta kunde den utgjuta,
Än hans, som bad: "låt dem, som du mig gett,
Bli ett med mig, som jag med dig är ett."
Och nu, hvad christenheten högst har skattat,

Hvad innerst blef ur Jesu hjerta fattadt
Af lärjungen, som låg invid hans bröst,
Hvad kärnan utgör af vår tro och tröst:
Det dömmes ut af dem, som likt en chria
Behandla dessa lefvande och fria
Utgjutelser af en gudomlig själ.
Johannis vittnesbörd står fast likväl,
Så länge solen uppgår öfver jorden.
Blott se behöfver man, att dag är vorden:
Likså behöfver man, att sanningen
Erkänna i hans bok, blott läsa den.

RABULISTEN.

Dock misstros den af många.

LANDTPRESTEN.

Äfven dagen
Är spilld för den, som är med blindhet slagen.
Den, som för lifsens ord ej sinne har,
Bevis derpå af ingen dödlig tar.
Så visar man förgäfves allt det sköna
I nyfödt landskap, då deri det gröna
Bestänks ur moln, dem solens blick förströr,
För den, som ingen känsla har derför.

RABULISTEN.

Så sluts vår strid, då inga skäl mer gälla. —
Men jag tar an, att Christendomens källa
Är närd ur skyn. Om ådran himmelsk är
Af jord är dock det berg, som henne bär.
Allt det profetiska är öfverflödigt
För oss nu mera; och vi ha ej nödigt
Att först bli Judar, för att christna bli.

Vår tro är sann, för det att hon är fri.
Så må en sann kritik sig sjelf försona.

LANDTPRESTEN.

När stammen fälls, så faller ock dess krona.

RABULISTEN.

Man samlar frukten.

LANDTPRESTEN.

Som förgäfves mer
Söks på det ädla träd, man huggit ner.

RABULISTEN.

Ett nytt planteras i den vända jorden,
Som, ej på länge rörd, nu ny är vorden.
Det förras telning, har det ärft dess saft,
Men ej dess mossa, fullt af lif och kraft.

LANDTPRESTEN.

Skall Guds plantering ryckas upp? Så lyder
Ej ordet, som jag läst. Tvärtom det tyder,
Att den, som menskor göra, varar kort;
Att, hvad ej Gud välsignat, vissnar bort.
Hur du än må, med tidens stolta visa,
Den nya Tyska Christendomen prisa,
Så kan du ej bestrida, att det ord,
Som af den gamla spridts omkring vår jord,
Har löst de vantrons band, som folken fjettrat,
Och menskligheten upplyst och förbättrat.
Var den då ej ett medel i den hand,
Som leder allt med ett osynligt band?

RABULISTEN.

Jag medger det.

LANDTPRESTEN.

Då nekar du ej heller,
Att han som verldens gång, lik urets, ställer,
För afsigt haft, hvad först århundraden
Förkunnande beredt, och tiden se'n,
Då timman slog, uppfyllande fullkomnat.
Men skulle Gud ifrån sitt verk ha somnat?
Om i sitt ord han ville verlden ge
Ett högre ljus, än den kan sjelf bete:
Månn han, som minsta fågels flygt bevakar,
Som för en mask i dyn dess väg utstakar,
Ej bättre sörjt derför, än att det nu,
Som utdömdt papper, rifvas kan i tu?

RABULISTEN.

Vill du kritiken hennes rätt beröfva,
Att intet gilla, utan att det pröfva?

LANDTPRESTEN.

Re'n då, när Skriften sin fulländning vann,
Hon gjort det; månn hon nu det bättre kan?
Det är ett slutet verk med Guds insegel:
Se der om Bibeln kyrkans gamla regel.

RABULISTEN.

Ett slutet verk?

LANDTPRESTEN.

Ja, har det icke slut,
Så väl som början? Såsom det går ut
Ifrån det varde, hvaraf allt är vordet,
Så stannar det med amen vid det ordet,
Som först profetiskt, evangeliskt se'n,

I verlden kom, i hjertat kommer än,
Som Gud i Christo.

RABULISTEN.

Hvad är väl det hela,
Der plan och sammanhang och ordning fela?

LANDTPRESTEN.

Du ser ej dessa, ty du vill ej se,
Hur allt sig hvälfver kring en stor idé:
Guds rikes tillkomst genom Gud på jorden,
Först sedd af Abraham, sist menska vorden.
Märk bibelns ursprung, att den icke är
En mans, en ålders verk; men fast den bär
Så många tidehvarfs och skiftens stämpel,
Den till ett helt sig bildat, till ett tempel,
Likt det Esajas såg, der Herren Gud
Satt på sin stol, och fållen af hans skrud
Uppfyllde rummet. Upp i moln sig hvälfde
Den helga rökelsen; och hvalfvet skälfde
Vid återskallet af den höga sång,
Serapher stämde, alla på en gång.
De skylde för det sken, mer klart än solen,
Som gick ifrån den Väldige på stolen,
Med sina vingar sina anleten;
Och ljudet steg allt upp till himmelen
Af "Helig! helig! helig! hela jorden
Är full utaf din härlighet." — De orden,
Hvad säga de, om ej, att jorden bär
Med himlen vittne om den Gud, som der,
I moln på Sinai, sig uppenbarar,
I ljus på Tabor nådfull sig förklarar?

RABULISTEN.

Vi se Guds härlighet i allt som är,
I minsta blomster, som i himlens här.

LANDTPRESTEN.

Dock ännu mera i det dyra ordet,
Som är ett bud till hela verlden vordet,
Det nådens, kärlekens och fridens bud:
"O menska! låt försona dig med Gud."
Så böd den dunkla profetian redan;
Så ljöd det klara Evangelium sedan.

RABULISTEN.

Glöm ej Profetens skräck, då han förnam,
Att han det budet skulle bära fram.
"Orena läppar har jag;" så bekände
Han för den Helige, som honom sände.
Så borden J bekänna hvar och en,
Som dundren med hans ord.

LANDTPRESTEN.

Ja, hvem är ren?
Hvem känner icke sig af synden fången?
Men se, hur engeln tar med helga tången
Ett eldrödt altarkol, och dermed rör
Profetens mun och ren hans anda gör.

RABULISTEN.

Ty värr! gör mången, som i Bibeln läser,
Sig ren om munnen, fast hans hjerta gäser
Af hat och ondska. Ja, med Skriftens ord
Begår han, hvad i tanken är ett mord.

LANDTPRESTEN.

Bokstafven dödar, lif ger endast anden.

RABULISTEN.

Om han blott vore, jemte den, för handen.

LANDTPRESTEN.

Han är det för de trogna; men han flyr
För otron, ty hon sjelf för honom skyr.

RABULISTEN.

Ja, Platos ande i hans skrifter sväfvar
För den, som upp till hans idéer sträfvar.

LANDTPRESTEN.

Dock, att han sjelf i boken hos dig är,
Kan du ej tro. Men Christus är dig när,
Då du hans ord med bön och tro betraktar.
Och om du blott, hur han dig nalkas, aktar,
Och mot den nådens kraft ej sätter dig,
Hvarmed hans kärlek dig vill dra till sig:
Skall du dig känna en ny menska vorden,
Lik den, som först uppreste sig ur jorden.
Den flägt af Gud, som honom lifgaf, rår
Ännu på stoftet.

RABULISTEN.

Hur jag år från år
Tar till i ett, tar af än mer i annat,
Det känner jag: och till dess verket stannat,
Fortfar det så; ty själen kan ej mer,
Än kroppen göras om, så vidt jag ser.
Jag söker ej den underbara stenen,
Som skulle ge nytt blod, ny merg i benen.

Med Nicodemus tviflar jag också,
Att födelse på nytt kan för sig gå.
Jag hjelper mig med sundt förnuft och sträcker
Min arm ej högre, än, jag ser, den räcker.
Så långt, som Adams, räcker den ändå,
Att den förbudna kunskapsfrukten nå.

LANDTPRESTEN.

Ja, den, som gör, att du dig sätter öfver
Hvad Gud har sagt, och ej hans hjelp behöfver
Mer än hans råd, då du, som ormen dig
Försäkrar, sjelf "blir såsom Gud."

RABULISTEN.

Hvad mig
Beträffar, är det bäst, att vi det lemne,
Och söka rätt på ändan af vårt ämne.

LANDTPRESTEN.

Dertill behöfves, tror jag, icke mer,
Än blott en slutsats.

RABULISTEN.

Säg mig den, jag ber.

LANDTPRESTEN.

Den följer af hvad nyss du sjelf lät gälla.

RABULISTEN.

Hvad då?

LANDTPRESTEN.

Att det dock har en himmelsk källa,
Hvad vi, som Christna, tro.

RABULISTEN.

Ja, den idé,
Som tänkarns blick deri må antydd se.

LANDTPRESTEN.

Men är idén från himmelen oss gifven,
Så måste ock de blad, der hon är skrifven,
Den pregel ha, som allt gudomligt bär.

RABULISTEN.

Hvem aktar skalet, som kring ägget är?
Det brytes sönder, då man detta njuter.
Omsvepet, med ett ord, som innesluter
Idén, på hvilken ensam ligger vigt,
Må kastas bort, som blott en menskodikt.

LANDTPRESTEN.

Då skulle Gud, att oss sin sanning lära,
Med lögnens ande delat verk och ära.

RABULISTEN.

Myth är ej lögn.

LANDTPRESTEN.

J kallen ju för myth
Hvad, som J påstån, diktadt är på skryt
Om Nazareths profet, att honom visa
I gerning lik Elias och Elisa,
Och, som Messias, hög och underbar.
Se der hvad nyss du sjelf förklarat har.
Är detta omedvetet, ouppsåtligt?
Är det ej rentaf svek? är det förlåtligt
Ens för det högsta, bästa ändamål?
En pia fraus, ej blott en from symbol,
Är Christendomen i dess nya mening:
En härlig frukt af dess förmenta rening!

RABULISTEN.

En pia fraus är sjelfva skapelsen;
Ty icke är den sådan, som vi den
Med våra sinnen fatte. Det reala
Är endast bländsken. I det ideala,
Som vi blott tänke, ligger sanningen,
Som skönjes blott af få upphöjda män.

LANDTPRESTEN.

Vår tanke, som vår syn, kan sig förvilla.
Men att oss Gud bedraga vill: så illa
Kan jag ej döma om hans verk, dem jord
Och himmel visa; eller om hans ord:
Ett epos, det mest sköna, det mest rika,
Som dock en sann historia är tillika,
Der händelserna såsom bilder stå!
Så diktar Gud; blott Gud kan dikta så.
En dylik poesi är ock naturen,
Idyll i blomstren, Apolog i djuren,
Lyrik i hafvets svall, i skogens sus;
Och hvilken hymn är solen, verldens ljus!
Om Gud från luft och sjö, från berg och dalar
I sinnrikt sköna bilder till oss talar;
Hvi skulle han i uppenbarelsen
På samma bildspråk ej bli känd igen?
Tro blott, att det är han: och hvad dig möter
I skriften brydsamt, dig ej mera stöter,
Än hvad du finner i naturen hårdt.
Hvad i dem båda än må synas svårt
Att fatta, synas som ett missgrepp fela;
Tro dock, att Herren ordnat har det hela;
Och ditt förstånd från en oändlig strid

Skall hvila, tryggadt af ditt hjertas frid.
Hvad blir vår religion, om vi förlora
Det som nu görs till myth, om allt det stora,
Det sköna, det uppbyggliga deri
Försvinner, som ett röjdt bedrägeri?
Hur visar sig den nya lärans värde
I hennes bruk? Skall presten, se'n de lärde
För honom kritiskt skalat af idén,
Blott den så naken, som den är, och ren
Från allt, som hjertat rör, helt torrt predika?

RABULISTEN.

Till folket måste du väl tala lika,
Med samma språk ur bibeln, som förut.
Dock kan du småningom dels sluta ut
En trosartikel, dels de andra tyda
I annan mening, än som orden lyda.

LANDTPRESTEN.

Nej, måtte förr ett slag mig göra stum,
Än att jag stode på det helga rum
Och inför Gud, så väl som menskor, löge,
Och gift i säden, som han gett oss, smöge.

RABULISTEN.

Nå väl! låt bli att, hvad du malar, sålla:
Sin gamla surdeg folket må behålla.
Hvad du har siktat, göm det blott för dig:
Det angår ingen ann.

LANDTPRESTEN.

Det angår mig,
Att ej till dubbelt svek mig skyldig göra,
Falsk mot mig sjelf och falsk mot dem, mig höra.

RABULISTEN.

All Gudalära, om jag undantar
Den ideala, tvenne sidor har,
En vänd åt folket, som blott tro behöfver,
Den andra åt de få, som tänkt deröfver.

LANDTPRESTEN.

En religion med mask, är den af Gud?
Han sjelf är sann, och sanning är hans bud.

RABULISTEN.

Visst borde äfven folket mer få lära,
Än minneslexor, som ej tanken nära.
Men må det andliga förbli dervid.
I det, som verldsligt är, begär vår tid
Upplysning ock för dem, som jorden plöja.
Man hör derom en allmän röst sig höja.
Dock legio bland er, J andans män,
Ej öra eller hjerta har för den.

LANDTPRESTEN.

Om nit och drift nog många bland oss fela,
Så har likväl allmogen i det hela
Sitt stöd af Presten. Fordom nämd af den
Blott "kära far", han det bör vara än.
Om han det är, så söker han dess bästa
Med fadershuldhet i all väg befästa.
Dock fordrar du väl ej, att han det kall,
Hvartill han invigd är, försumma skall.

RABULISTEN.

Att han skall lära äfven menigheten
Förstå, hvad del hon har i menskligheten,
Är tidens fordran.

LANDTPRESTEN.

Sker det icke då,
När folket lärt sin christendom förstå,
Och känna sig en medlem af det rike,
Der inför Gud vi alla äro like?
Må det likväl sitt fosterland också
Och dess regering lära känna så,
Att det, som Svenskt, sin lycka vet att skatta.
Främst bör det dock om Guds regering fatta
Af allt omkring sig dagliga bevis,
Hur den är faderligen huld och vis.

RABULISTEN.

I kyrkan spänna bönderna sitt öra,
Att Kungens eller Länsmans påbud höra;
Men få begripa, om, och på hvad sätt
De stämma öfverens med lag och rätt.
I skolan re'n bör gossen allt det lära,
Som honom gör med tiden värd den ära,
Att välja Riksdagsman och sjelf det bli,
En man för sig, från skrock och fördom fri;
Som känner en regerings skyldigheter
Och menniskans och folkets rättigheter;
Som grundlagsfrågor likaväl, som dem
Ur katechesen, kan på sina fem.

LANDTPRESTEN.

I ståndet, eller blott i sockenstämma,
Hvem hör ej gerna bondens fria stämma
Sjelfständigt höjas med förstånd och sans?
Men hör det talet! Kan det vara hans?
Hvad stått af ord? Hvad sofistik! Hvad vändning
Från hån till hot? Och det för bränvins-bränning,

Att det, som främst förvåller brott och nöd,
Ohämmadt sprida må sitt öfverflöd.

RABULISTEN.

Den säd, som honom ger den ärfda tegen,
Han sjelf har plöjt, är icke den hans egen?
Och att det egna nyttja, på hvad sätt
Han finner bäst, är en naturlig rätt,
Som han med "våld", om det behöfs, försvarar.

LANDTPRESTEN.

Den samhällslag, som allas rätt förvarar
Och gör ett folk af skogens vilda flock,
Månn' den ej kan; ej bör förbjuda dock,
Att till förgift förvandla, hvad naturen
Till föda ämnat? Sjelfva kreaturen
Till drinkarns stygga last förledda bli
Och lida af dess följder.

RABULISTEN.

Svärmeri!
Är det förgift, som lifvar upp den trötte,
Den frusne, den hvars krafter åldern nötte?

LANDTPRESTEN.

Ja på en timma, att han må dess mer,
I förtid åldrad, tynad, sjunka ner.
Spörj Läkarn och Kemisten.

RABULISTEN.

Hvilka vapen
Af sedoläran eller vetenskapen
Och religionen sjelf än lånas må;

Ej mäkta de omkull den pannan slå,
Hvars ånga eldar mannens mod och ifver,
Mer stark än den, som skepp och qvarnar drifver.

LANDTPRESTEN.

Ja, en af tidens krafter ångan är.
Hvad godt den verkar, ingen neka lär.
Men hvad, om ej den ånga, flaskan sprider,
Det onda gör, hvaraf vår statskropp lider,
Det ruttna med ett ord, hvarom det förs
Så bitter klagan?

RABULISTEN.

Värre klagan hörs,
Ja, öket sjelft i jemmerrop utbrister,
Om det den kära läskedrycken mister.

LANDTPRESTEN.

Dock skall dess lycka, att ha sluppit den,
Sig visa i det hull det får igen,
Sin nyktra herre likt, då jordens gröda
Ger åt dem begge en naturlig föda.
Spörj Agronomen, spörj hans deja blott
Och dessa bönder, som Guds ord förmått,
Att icke mer Guds lån till synd förvända.

RABULISTEN.

Dämm först de floder, som förutan ända
Kring riket strömma, innan du begär,
Att brunnen täppes, som i gården är.

LANDTPRESTEN.

Om så det ena som det andra skedde.

RABULISTEN.

En fåfäng dröm!

LANDTPRESTEN.

Men redan det beredde
Den nya tid, som nu med stegradt hopp
Till hjelp mot allt det onda manas opp,
Om tyngden af den skatt, hvarom man skriker,
Blef lagd, så väl på alla giftfabriker,
Som på hvar en förtärare af gift.

RABULISTEN.

All konst är fri, och idoghet och drift
Ej hindras må —

LANDTPRESTEN.

Att land och folk förderfva.

RABULISTEN.

Hvar en vill rå sig sjelf, först att förvärfva
Och se'n att njuta utan alla band.
Fri, som vår tunga, skaptes ock vår hand.
I hvad beslut man än må sig förena;
Så är det värdt en riksdag det allena,
Hvad dervid talas. Härligt är det ju,
Att i hvar bonde hörs en Thorgny nu.

LANDTPRESTEN.

Det var ej lånt, det stolta språk han förde.
Den fria anda, som hans tunga rörde,
Ej i hans öra inblåst var. Ett folk,
Som en sin like väljer till sin tolk,
Betror hans egen tanke, egen tunga,
Ej dem, som visor honom föresjunga.

RABULISTEN.

Hvi fostras icke så hvar bondeson,
Att han kan undgå dessa pennelån?

LANDTPRESTEN.

Ja, att han må frimodigt och dock stilla
Gå fram sin väg, och undfly sken, som villa;
Låt honom få en lykta, som han bär
Och vårdar sjelf, och som hans egen är.

RABULISTEN.

Att tända den, har Presten bäst tillfälle.

LANDTPRESTEN.

Guds hus är dock hans rätta läroställe.

RABULISTEN.

Är då ej skolan för hans sanna nit
Ett värdigt föremål?

LANDTPRESTEN.

Må han gå dit,
Att andans embete der äfven föra.

RABULISTEN.

Bokstafven tycks mig till detsamma höra.

LANDTPRESTEN.

Peksticka är dock ej den helga staf,
Som i hans hand den gode Herden gaf.

RABULISTEN.

I en katheder han sig gerna sätter,
Att räkna dubbla ej blott dar, men nätter.

LANDTPRESTEN.

Der har dock tanken rum att röras i,
Och lärarn lär sig sjelf. Men skall han bli
Blott en maschin, som små maschiner ställer
Till visare vid taflor och tabeller;
Hvad andekraft kan han väl veckla ut,
Och hur behålla hvad han lärt förut?
Och se'n han veckan spillt i trälsam möda,
Skall han i kyrkan väcka upp de döda
Med en predikan, som han skakat ur
Sin arma hjernas tomma fatebur!

RABULISTEN.

Folkskolan i vår tid gör prestens ära.
Som folkets man, han folkets barn skall lära.
Folklärare var han, som sände er
Och er sitt höga efterdöme ger.

LANDTPRESTEN.

Han är det än i ordet, som vi bära
Från honom fram. Men det han böd oss lära
Och lärde sjelf, hvad var det? månn' att slå
Två tal ihop och skilja andra två,
Att räkna ut intressen, och hvad mera,
Som hör dertill, att pengar inkassera.

RABULISTEN.

En hvar behöfver det.

LANDTPRESTEN.

Men har väl Gud
Dertill förordnat sina sändebud?
Har icke verlden för sig sjelf sin lära

Och sina ombud? Dessa i all ära!
Vi ha ett högre mål, än deras är.

RABULISTEN.

I verlden lefva vi likväl; och der
Behöfva ock de andelige fäder
Tak öfver hufvudet, på kroppen kläder,
Och det, som hunger släcka kan och törst.

LANDTPRESTEN.

Hvar hedning känner det. Men "söker först
Guds rike!" är det bud, oss gafs att bära.
Den spis går främst, som skall oss evigt nära.
Må skolan, som på kyrkans grund är byggd,
Af denna låna både stöd och skygd!
Men icke kan hon henne undanstöta.
Guds dyra hjord skall herden troget sköta
Och lammen taga i sin ömma vård;
Men för att samla dem i Herrans gård. —

RABULISTEN.

Nå väl! må skolan stå för sig enstaka.

LANDTPRESTEN.

Hvi må ej kyrkan öfver henne vaka?
Dertill hon ögon har, om hon ock ej
Har händer nog till hennes grifflar.

RABULISTEN.

Nej:
När jag besinnar rätt, är tid numera
Att alla läroverk "emancipera"
Från kyrkans gamla ok, hvars myndighet
Gjort menskligheten — hvad historien vet.

LANDTPRESTEN.

På kyrkan skolan rår ju från sin sida.
Hon reder läror, som hvarann bestrida;
Hon danar prester; hon ger Ståndet vigt,
Som lärdt och upplyst.

RABULISTEN.

Kyrkans öfversigt
Dock stör den frihet, studierna egnar.
Ensidigt hon af dem en del blott hägnar,
Med ögat på det mål, som hennes är,
Och föga vård om allmän bildning bär.
Ja, hon förhindrar, genom lärans fjettring
I gamla stela former, all förbättring,
All fri utveckling af det lif, hvars saft
I blomnings-åldern sväller, full af kraft.
När snillet snörs i första växten redan,
Hur kan det annat än bli krympling sedan?

LANDTPRESTEN.

Uppfinningsrik är tiden. Nytt hvar dag
Å bane bringas, nytt af alla slag.
Allt tar dock icke rot; men allt må pröfvas,
Hur vidt det kan ej tänkas blott, men öfvas;
Och denna pröfning gör man ej i hast.

RABULISTEN.

Ett sekel dertill åtgår för er kast.

LANDTPRESTEN.

Hvar är den kasten, hvar det vigda gille,
Som någon sann upplysning hindra ville?
Månn' i det riksstånd eller vid det bord,

Der klerk och lekman växla frisint ord?
En lärdomsskola öppen står för alla.

RABULISTEN.

Hvad läres der, hvad plär man lärdom kalla?
Jo, det som, i sig sjelf ej mödan värdt,
Åt Ståndet ger ett sken, att det är lärdt.

LANDTPRESTEN.

Hvad? skulle allt det ädla, allt det sköna
Från Grekeland och Rom den flit ej löna,
Som derpå används? Du, en frihetsman,
De frias storverk ej förakta kan.
Men redan ses vår ungdom sig bemöda
Om språk, som lefva, såsom om de döda,
Och ej blott tankens lagar, men också
Naturens, lär hon sig allt mer förstå.
Förbättringar ha skett och ske än flera,
Blott staten eller folket sjelft gör mera
Att lifva och belöna lärarns kall.

RABULISTEN.

Men kyrkan ingen ting uppoffra skall?

LANDTPRESTEN.

Hvad offer har hon icke gjort?

RABULISTEN.

Ja, tvungen
Utaf den store Reformatorkungen.

LANDTPRESTEN.

Ännu i dag, hur klyfs ej hennes bröd!
Hvad mängd bland oss, som bergar sig med nöd!

RABULISTEN.

Men Ståndet sveper, för att icke tappa
Sin saffranskringla, tätt om sig sin kappa.
Den blir väl qvar, men mössan innan kort
Tör af en bondisk näfve nappas bort.

LANDTPRESTEN.

Man hotar väl; månn' man dock röra gitter
Det gamla hufvud, hvarpå mössan sitter?
Ett hufvud ju behöfs för hvarje kropp.
Se torparsonen, som för Bispen lopp
Att öppna grinden, på hans plats uppstiger;
Och när han se'n ett Herrans hus inviger,
En herde ställer i församlingen,
Hvad tröst för hyddans barn, att ock ur den
Förtjenst och dygd af lyckan lyftas kunna!
Må folkets vän det ej åt folket unna?
Och att det sker, ej blott af gunst beror,
Men af ett val, som på ett värde tror.

RABULISTEN.

Det, tycker du, är något demokratiskt.
Men hierarkiskt och aristokratiskt
Är sjelfva embetet i alla fall.
Dock öfver hjorden, som han för i vall,
Kan herden, utan kräkla, få ett välde,
Som föga efterger det Luther fällde.
Se här ett färskt exempel från ett land,
Som bröt sig längese'n ur Påfvens band.
Strauss, den så fyndige, som oförskräckte,
Hvars fria forskning allmän häpnad väckte,
Förföljes, det förstås, af andligt nit.
Ett frisinnt Råd i Zürich honom dit

Inböd att lära. Men den stora hopen,
Af Presten anförd, icke nöjd med ropen,
Mot kättarn höjda, äfven vapen bar;
Och Rådet föll, och Strauss är, der han var.

LANDTPRESTEN.

Se der ett korståg, som jag framför alla
I medeltiden ville christligt kalla.
Ja, mer än det, som lefver lagerkrönt
I Tassos dikt, mig detta synes skönt.
Om Christus sjelf, ej om hans graf, var striden.

RABULISTEN.

Du prisar det, som är en fläck i tiden,
En sådan presterlig obskurantism,
En sådan massans vilda fanatism.

LANDTPRESTEN.

Ett ädelt folk, som då det ser i fara
Sin tro, sin Gud, står upp att dem försvara,
Försmäds af er, som öfversen med all
Helvetisk stämpling till en Philips fall.

RABULISTEN.

Rör ej det krutet, fäll ej dit en gnista!
I statsmål, med ett ord, vi ej må tvista.

LANDTPRESTEN.

Jag hört dig nämnas, såsom Rabulist.

RABULISTEN.

Så öknämns nu hvar frihetsvän. Men visst
Var jag på gatan med, och tog, bland hopen,
Kring dagens hjelte, del i hurraropen.
Och kanske sprang ett fönsterglas också

För slanten ur min hand. Ja, det var då!
Nu har jag högre mål för bättre pilar:
Satirens båge i min hand ej hvilar,
Förrän dess ilbud, likt en åskvigg, fällt
Från tornets spets den tupp, som der sig ställt.

LANDTPRESTEN.

Du kan ej tåla denna bild, som säger,
Hur kyrkan vakar öfver det hon äger?

RABULISTEN.

Ja, öfver det. För öfrigt döf och blind,
Är han en flöjel blott för magtens vind.

LANDTPRESTEN.

Från Petri hane, som förkunnar dagen,
Och varnar syndarn, är väl bilden tagen.
Men dufvan, som kom ned och satte sig
På Frälsarns helga hufvud, synes mig
En sinnebild, som bäst det stället prydde,
Och kyrkans både mål och medel tydde.

RABULISTEN.

En korp, som skönjer längst hvar åteln är,
Och bådar ofärd, borde sitta der.

LANDTPRESTEN.

Om det är så, du dina pilar måttar;
Så är det blott ditt blinda agg, du blottar.

RABULISTEN.

Agg! ja, hvem retas ej af skrymtarns trotts?
Blindt! då jag ser, att kyrkan, fast hon låts
Den Helge Andes fromma verktyg vara,

Och i hans namn på alla frågor svara,
En skråpuk endast med ett språkrör är
För herskningslust och penningebegär.
Och denna skråpuk samvetena skrämmer!
Och detta språkrör tänkesätten stämmer!

LANDTPRESTEN.

Du skjuter allt till Rom de skarpa skott,
Förbi vår kyrka, som, i det hon blott
Sin Evangeliskt rena lära vårdar,
För ohägn skyddar sina helga gårdar.
Hon blef sitt namn af Protestantisk värd,
I det hon afsvor all den list och flärd,
Hvaröfver du din klagan för — i vädret.

RABULISTEN.

Så barkadt blef dock ej det gamla lädret,
Att icke många hår der sitta qvar.
Men att du, prest, tar kyrkan i försvar,
Är väl naturligt. Dem, som blindt förkättra
Och sinnen mer förbittra, än förbättra,
Med detta stolta nit, som buller gör;
Dem endast Ståndet och dess fördel rör:
Dem kan du, hoppas jag, dock ej tillhöra.
Ej heller ville jag dig gerna föra
Till deras klass, som lägga sig i ro
På mjuka hyendet af kyrkans tro,
Och, utan akt på tiden, sorglöst sofva.
Men det är synd om sådan tankegåfva
Som din, att hon skall här, på landet gömd,
Förlorad gå, till bondtrons amma dömd.
Du har ej läst hvad nu i Tyskland skrifves!

LANDTPRESTEN.

Jag har dock hört om läran, som der drifves;
Men jag är Christen.

RABULISTEN.

Christen är ju ock
En Schleiermacher. Honom bör du dock
Ej sky att läsa. Se, han står emellan,
Som fridens härold, står vid sjelfva källan,
Som redan Plato anade: der Gud
Sig speglar i det ord, som på hans bud
Gick ut och blef förnuftet i naturen.

LANDTPRESTEN.

Och sedan Christus af Maria buren?

RABULISTEN.

Hur han, på djupet dykande, förstår
Det menskolikt gudomliga, det får
Han sjelf förklara.

LANDTPRESTEN.

Namnet synes röja,
Att han deröfver "gör en vacker slöja."

RABULISTEN.

Se här en annan, som jag tog med mig
Med afsigt just att låna den åt dig.
Du kan ej den åtminstone beskylla,
Att han beslöjar eller vill förgylla.

LANDTPRESTEN.

Hvad är hans namn?

RABULISTEN.

Wegscheider.

LANDTPRESTEN.

Jaså! nå!
Han lär väl "skeda bort", kan jag förstå *)
Allt det gudomligt höga, himmelskt sköna,
Som ej förståndet kan med fingret röna,
Med cirkel mäta, inom stoftets verld.
Men lika godt. Jag är blott prest, ej lärd.
Jag håller mig till Paulus och Johannes,
Och bryr mig ej om Jambres eller Jannes.
Som dessas trollstaf, hur den svängdes kring,
Mot Moses' staf förmådde ingenting,
Så skall ock otron nu, ehur beväpnad
Med alla tviflets påfund, se med häpnad,
Hur mensklig vishet, då mot Herrans ord
Hon sätter sig, är snart till intet gjord.

RABULISTEN.

Du läste äfven du, som ung, din Kant;
Och nu är du likväl en obscurant.

LANDTPRESTEN.

För det jag aktar ljuset af den höga
Och klara sol, det stora verldens öga,
Mer än det sken, raketen plötsligt ger,
I det han springer opp och faller ner.

RABULISTEN.

Raketen? syftar du på sjelfva Hegel?

*) "Wegscheider, bortskärare, ett symboliskt namn." Se Inledningen till det Svenska sammandraget af Hases Dogmatik, s. 16.

LANDTPRESTEN.

Det nya ljus, som ger ur tidens spegel
Ett återsken i kyrkan, menar jag.
Om Hegel, som jag hör, nu stiftar lag
I alla vetenskaper, må den döma,
Som bröt de många lås, hans vishet gömma.
Dock, fastän trädets rot förborgad är,
Kan man ju döma om den frukt, det bär.
Det, som i grund förstör vår Christna lära,
Hvad sken af djupt förstånd det än må bära,
Det skyr jag, måste jag, som Christen, sky.

RABULISTEN.

Hon blir ju ej förstörd, då hon blir ny.

LANDTPRESTEN.

Så ny, att hon, ehur bekant och vänlig
Hon ställer sig, ej mer är igenkänlig;
Liksom vår själ (så dagens vishet lär)
Från kroppen skild, ej mer densamma är.
Att hon i "alltet" som är Gud, försvinner,
Liksom en droppe ner i sjön förrinner:
Det är en gammal, blott förnyad, sats
I det system, som sist förfärdigats;
Men hur förlikes den med christendomen?
Hvad är odödligheten, hvad är domen,
Hvad är det nya lif, den nya dag,
Hvad är jag sjelf, när jag ej mer är jag?
Märk mellertid, hur på sitt jag de hålla;
Derur de både Gud och verld framtrolla:
Tills det i svindel går med dem omkring,
Och allt, så verld som Gud, blir ingenting!
Så spindeln ur sig sjelf sin väfnad spinner

Och blir, då mygg han deri fångna finner,
En högfärdig tyrann, till dess i hast
Hans hela verk förstörs utaf en qvast.

RABULISTEN.

Så bitter, fromme prest, och att förkättra
Så färdig är ock du! Vill du då fjättra
I oföränderlig enformighet
Ej endast hvad man tror, men hvad man vet?
All djup begrundning vore då fördömlig?

LANDTPRESTEN.

Nej! sanningen, hvars brunn är outtömlig,
I tänkarns ämbar lägger in, hvar gång
Det sänks i djupet till det friska språng,
En perla af det sanna, sköna, goda;
Om dit ock hoppar, jemte den, en groda,
Vidunderlig i later, som i kropp.
Hon flyr, när hon i dagen kommer opp.
Men perlan, som blir qvar, skall alltid skattas
Hvad hon är värd, och in i guldet fattas,
Ibland de andra, i det diadem,
Som ej går sönder med hvart nytt system.
Filosofin, af intet annat bunden,
Än tankens lagar, pröfve ytterst grunden
Af allt, som är, af allt som vara bör
Inom den synkrets, som till henne hör.
Men när, hvad Gud oss lärt, hon sig tillegnar,
Och Christi ord vill mästra på hans vägnar,
Är det ett brott mot henne sjelf, så väl
Som den, hon både våldför och bestjäl.
Theologin dock värre sig försyndar,
Som, med sitt himlaljus ej nöjd, sig skyndar,

Så snart en ny Filosofi är kläckt,
Att efter modet byta om sin drägt.
Ja, att en fåfäng verldsbeundran vinna,
Förändrar hon, lik en behagsjuk qvinna,
Som blir betagen af en dagens sprätt,
Ej blott sitt skick, men ock sitt tänkesätt.

RABULISTEN.

Hon skulle då, orthodoxin till ära,
Beständigt samma slitna klädnad bära?

LANDTPRESTEN.

Må hon en ny ta ann, blott den är gjord
För henne, af den ull, som är Guds ord.
Naturens vetenskap sitt värde spiller,
Då hon försummar rön och aktar griller.
Så den, hvars grund är uppenbarelsen,
Far vill, så snart hon viker af från den.

RABULISTEN.

Det yttre sinnet forskar ut naturen;
Men religionen, ofvan henne buren,
Uppfordrar tankens flygt.

LANDTPRESTEN.

Ja, i den sfer,
Som trons och kärlekens och hoppets är.
Spekulationen föra må sin fackla
Längst ut på djupet, hur hon än må vackla.
Men stanne inom templets helga gård
Hon, hvilkens kall det är att bära vård
Om den från himlen tända altarflamman.
De verka skilda och likväl tillsamman.

Om det sker rätt, så mötas de till slut,
Då allt i evig klarhet vecklas ut.
Men redan här bispringa de hvarandra,
Två floder likt, som, fast de skilda vandra,
Dock sprida grönskan till hvarandras strand
Och fruktsamt göra ett gemensamt land.
Hvad mensklig ordning röjt, kan sedan bära
Den goda säden af en himmelsk lära.

RABULISTEN.

Om jag förstår dig rätt, så viger du
Dock till ett par de skildt uppfödda tu.
Men jag är rädd att de förlikas föga.
Ty vaksamt är förnuftets husbond-öga
Och skarpt dess klander af den fromma list,
Med hvilken tron vill smusla bort sin brist.

LANDTPRESTEN.

Att mellan dem skall knytas en förening,
Som gör de tu till ett, är ej min mening.
En fader skänkte åt sin son,
Som skulle resa hemifrån,
Ett vackert ur, för honom lagom.
Men det i golfvet föll en dag;
Se'n kom det aldrig mer i lag.
Det blef, som sjuka pläga, dagom *).
Då sändes honom af hans far
Ett nytt, som mer fullkomligt var.
"Behåll dem båda; men dig rätta,
När de gå olikt, efter detta."

*) *Journalier:* i hvilken bemärkelse ordet är nyttjadt, ehuru den i våra ordböcker ännu icke blifvit upptagen.

Så fadren böd. Men sonen nu,
Ej nöjd med denna dyra gåfva,
Tror blindt på mästare, som lofva
Att göra ett utaf de tu.
Att ta dem sönder, går behändigt;
Men att de skilda sammanslå,
Misslyckas måste ju nödvändigt.
Dervid förstöras begge två.
Se der en bild, som tydligt säga torde,
Hur jag förstår, att man det fatta borde.
Min önskan vore, att theologin
Ej lät sig störas af filosofin;
Men att hon deremot åt denna unde,
Att gå sin egen väg, så långt hon kunde.
Dock räds ej tron förnuftets röst. Tvärtom.
Begär hon på det ord, från himlen kom,
Dess pröfningsblick. Men att det, som det tycker,
De helga blad, det erkänt, sönderrycker
Och dem förtyder: skulle hon ej varm
Deröfver bli af nit, så väl som harm?

RABULISTEN.

Skall då förnuftet fegt sig sjelft förneka,
För att med helga skuggverk barnsligt leka?

LANDTPRESTEN.

Hvad vet det sjelft, som ej ett skuggverk är?
Dess egen tankekraft är en mystér.
Skall det ej tro, då det i tvifvel stannar,
En högre röst, som hvad det tänkt, besannar?
Se hvad förnuftet tänker, men ej mer
Än tänka kan, fast det nödvändigt sker,
Om Gud, om dygden, om odödligheten:

Det styrks i tid och rum, i verkligheten,
Af det i dem oss gifna himlaord.
Det inföll Newton, då han på vår jord
Såg ned ifrån sin himmelska begrundning,
Att hennes poler sönko från sin rundning.
Hon sjelf beviste se'n, då hon blef mätt,
Att Newtons snille hade gissat rätt.
Så anar tänkarn vid sin lampa redan
Hvad dagen, som går upp, förklarar sedan.
En högre verld blir viss för tron, som ser
Det helga ord från himlen stiga ner;
Ser öfver dem, som det kring jorden bära,
Guds klarhet stråla, så i verk, som lära;
Ser honom sjelf, som öfver solars sol,
Bland tusen verldar, ställt sin allmagtsstol,
På jorden vandra, först igenom öcknen,
Der Israël förnam hans röst i töcknen,
Sen på den väg, der Sonen, himlaren,
Af Fadrens härlighet ett återsken,
Går fram och bär sitt kors, sin törnekrona,
För att en fallen verld med Gud försona.
Lik insjön, i hvars djup man himlen ser,
Der solen sjelf sin glans så mildrad ter,
Att ögat tål den; speglar för oss Skriften
Ej blott Guds hand i alla tidens skiften,
Men ock hans hjerta, hvars barmhertighet
Är lika stor med hans rättfärdighet.
Och hvadförnuftet aldrig kan förklara,
Hur de förlikas och förenta svara
Emot behofvet i hvart menskobröst,
Att, af sig sjelft fördömdt, dock finna tröst:
Det visar oss det kors, der Christus lider,

Der mot all ondskans öfvermagt han strider
Och segrar, då han dör, ett offerlam,
Och bringar evigt lif ur grafven fram.
Rättvisan här af kärleken försonas:
Den ende Sonen ej af Fadren skonas.
Men Sonen sjelf, som från sin himmel ner
I stoftet steg, sitt blod till lösen ger;
Att vi, af honom frälste, honom like,
(Han blef vår broder) måtte i Guds rike
Som barn upptagas, vi som synden bragt,
Från Gud bortkomna, under mörkrets magt.
Se der en nådens hemlighet, som ingen
På den af solen mätta jorderingen
Kan utransaka. — Är det då en dikt?
Så högt, så djupt, så öfversvinneligt!
Hvarvid Guds englar stanna, häpna, rörda,
Och undret af hans kärlek tysta vörda;
Och dock så fattligt, hvad ett barn förstår,
Och som så innerst i vårt hjerta går!
Det har en dödlig ej uppdikta kunnat:
Det har en allgod vishet oss förunnat,
Till tröst mot ångrens qval i lif och död,
Till evig frälsning ur vår syndanöd.
Om vi med otro denna nåd förspille,
Hvad båtar magt och ära, konst och snille,
Och dessa under af en flit, som, lärd
Af vettenskapen, skapar om vår verld?
Tag denna lära bort: hvad står oss åter,
Då vi förlore Fadren, som förlåter,
Och Sonen, som för oss i himlen ber
Och här oss nalkas, här sin frid oss ger;
Som vill i all vår sorg och nöd och fara

Vår säkre vän, vår trogne herde vara,
Som i sin famn det späda lammet bär
Och letar opp det får, som vilse är?

RABULISTEN.

Kan barnets bilderbok af mannen aktas?
Vår tid, hur olikt än den må betraktas,
Är ingen menlös tid.

LANDTPRESTEN.

Ack nej! ty värr!

RABULISTEN.

En man, som full af kraft, fast höljd af ärr,
Ur striden går att om sitt hus bestyra
Och rätta, hvad han bröt af ungdomsyra,
Är menskligheten nu; den nemligen,
Som nu så kallas, lärd af sanningen
Och friheten, att verka "sjelfmedveten."

LANDTPRESTEN.

Hvar må den finnas utom Christenheten?

RABULISTEN.

Den vård, som amman åt den späda ger,
Behöfver ej den myndigvordna mer.

LANDTPRESTEN.

Se dessa tvenne träd. Se hur det ena
Bär blom, bär frukt, bland löf så friska, rena.
En fågel nöjsamt sjunger i dess topp
Och flyger se'n i ljusa höjden opp.
Det andras krona nyss på gröna ängen
En prydnad var; men nu med gråa hängen,
Af larfver spunna, se huru kalt det står!

Med afsky hvar och en förbi det går.
Den mask, hvars härjning, som på ett och annat
Bristfälligt löf begyntes, förr ej stannat,
Än den förtärt det hela, tviflet är:
Och tron är fågeln —

RABULISTEN.

Som en vindflägt bär.
Men äfven han, hvad väg han än må visa
Åt tomma molnen, måste ner att spisa.
En vacker röst i kyrkan klingar väl;
Dock tror man ej nu mer, att någon själ
Kan upp till himlen messas, mer än ringas.
Och om man dit af den predikan bringas,
Som är på Pauli dröm af Luther bygd,
Och nekar värdet af all mensklig dygd,
Det vågar man allt mer i fråga sätta —

LANDTPRESTEN.

Af missförstånd, som är så lätt att rätta.

RABULISTEN.

Det vissa är, att hvad man vanligt hör
I kyrkan ropas ut, mer skada gör
Än gagn i staten, som likväl så mycket
På henne kostar.

LANDTPRESTEN.

Låt det hufvudstycket
Om tron, som flyr till nåden, falla bort:
Hvad sätter du i stället?

RABULISTEN.

Jo, en kort,
Men grundlig och förnuftig sedolära.

LANDTPRESTEN.

Hvars stränga bud, förnuftet i all ära,
Af ingen efterlefves, som blott få
Uthärda ens att höra och förstå,
Som gjort i Tyskland kyrkorna så tomma.

RABULISTEN.

Är ej moralen religionens blomma?

LANDTPRESTEN.

En blomma utan frukt, om hon ej, närd
Af tron, får lif ifrån en högre verld.

RABULISTEN.

Hur man skall tro, hör man er jemt förklara,
Dock lika oklart tycker man det vara:
Hur man skall lefva, läres ej. Likväl
Var detta Christi läras lif och själ.
Den dygd, han yrkar, styrkt med hans exempel,
Predikas borde i ett christligt tempel.

LANDTPRESTEN.

Det sker ju ock. Men sättom ej det andra
Framför det första. Innan man kan vandra
I Frälsarns fotspår, måste man bli fri
Från syndens bojor. Derför ställe vi
Först lagen fram, ej blott som sede-regel,
Men som ett Herrans bud, och som en spegel,
Der syndarn ser sin skuld, till ånger väckt.
Se'n, då han ej för domen blott förskräckt,
Men sörjande sin synd, sin onda vilja,
Som honom bragt att ifrån Gud sig skilja,
Till nåden flyr: det till vår lära hör,
Att visa, huru tron rättfärdiggör,

Och hur den trogne lefver i förening
Med Gud, som honom ger till daglig rening
Sin Andas kraft, så att hans tro allt mer
I christlig dygd hans nya lif beter.

RABULISTEN.

Allt detta får man idkeligen höra;
Men hvilken verkan finner man det göra?
Se våra krogar, våra marknader,
Och våra öfverfulla fängelser.

LANDTPRESTEN.

Än dessa kamrar, der man sina nätter
I synd förspiller.

RABULISTEN.

Och de kabinetter,
Der ränker spinnas just af dem, som gå
Andäktigt i Guds hus? Är det ej så?

LANDTPRESTEN.

Ogräset växer bland den goda säden,
Och mask förtär den bästa frukt på träden.
Fri skaptes menskan och har frihet än,
Att tro på Frälsarn eller Frestaren.
Då Christus sjelf, så olik de Skriftlärde,
Det häpna folket "väldeliga" lärde:
Hur få af all den mängd, som trängde sig
Att honom höra, följde se'n hans stig!

RABULISTEN.

Det var det folk, som, framför andra alla
Af Gud benådadt, nu var dömdt att falla.
Det måste ju, så var det sagdt förut,
Just genom sin Messias nå sitt slut.

Men frågan rör oss Christna. Hur bevise
Vi, med vår tids förderf, den tro vi prise?

LANDTPRESTEN.

Det rår väl ej den helga läran för,
Som Gud oss gifvit, som allena gör,
Hvad ingen samhällsordning, ingen redning
Af menskliga begrepp och ingen ledning
Af ungdomsvanor, utan att de få
Af henne bistånd, någonsin förmå.

RABULISTEN.

Det vissa är, att sederna ej hålla,
Hvad läran lofvar. Hvilken det må vålla,
Hon eller kyrkan, eller de som hand
Om båda ha: så vittna stad och land,
Att brotten bli allt större och allt flera.
Här måste ske, det hjelper icke mera,
En annan rörelse i land och stad,
Än den med tomma ord och lösa blad.
Vår tid har vuxit från den gamla läran,
Så väl som från den gamla hjelteäran,
I hvilka båda kungligheten haft
Ett stöd, som snart förlorar all sin kraft.
Omhvälfvas måste både stat och kyrka.
När folket och förnuftet lärt sin styrka
Alltmera känna, stannar hos de tu
All magt till slut, om det ock dröjer nu.

LANDTPRESTEN.

Gud och allmogen hjelpte Gustaf Wasa,
Då riket skakadt, söndradt, när att rasa,
Af honom frälstes. Guds försyn skall än
I dylik nöd (tillställom icke den!)

Hans verk bevara; och sin Konung trogen
I farans stund är än i dag allmogen.
Om ock ett sorl af missnöje har gått
Igenom landet, mest ett eko blott
Af tidens oro, som från andra länder
Ger dån till slut också på våra stränder;
Så står dock Svensk allmoge fast, så väl
Vid sin regering, som sin tro.

RABULISTEN.

Likväl
Har den begynt att visa sina tänder.

LANDTPRESTEN.

"Allmogur" säger: alla Rikets Ständer,
Allt folket, allas vilja, allas kraft.
Af ålder ordet denna mening haft*).

RABULISTEN.

En hemlig flägt af demokratisk anda
Tycks de loyala korten för dig blanda.
Du åberopar, hvad du sjelf knappt vet:
Allmänna viljans suveränitet.
Ditt tal emellertid är ståndet värdigt.
Men när det fria samhället blir färdigt,
Behöfver det ej Prester, mer än Kung:
I deras ställe råda press och pung.

LANDTPRESTEN.

När till en början man det krus försakar,
Att Presten jordar lik och viger makar:
Då slipper man ock snart, så Döpelsen,

*) Uti Ihres Glossarium Sviogothicum: *Allmoge*, och Wildes Hist. Pr. p. 280 förklaras ordet så: ut significet omnipotentiam quandam, vel si mavis, omnium potentiam, valorem, atque robur commune civitatis.

Som Skriftermålet, och allt öfrigt se'n.
Skämt eller allvar, må den profetian
Få fritt passera här i Sakerstian.
I Kyrkan tiger du: du måste det.
Nu följ mig hem och der din middag ät!

RABULISTEN.

Godt, godt! så slute vi vår strid vid bordet.

LANDTPRESTEN.

Nej! här i kyrkan må det sista ordet
Bli af mitt hjerta på ditt hjerta lagdt.
Ja, vare det, som af en vän blott, sagdt!
Hvad otro än sig rotat i ditt sinne;
Så kan du dock ej plåna ur ditt minne,
Att du har syndat. Och att du skall dö,
Den tanken, hur du än må den förströ,
Så länge du har kraft att lifvet njuta,
Kan du till slut dock icke undanskjuta.
Då finner du, att du behöfver nåd.
Men ditt förnuft, som är ditt enda råd,
Din högsta lag, snart sagdt, den Gud, du dyrkar,
Vet ej af nåd; nej, endast rätt det yrkar.
Hvad magt, hvad vishet fins, som ger dig ro,
Om du ej vill på Verldsförsonarn tro?
Men märk, att vid det kors, hvarpå han blödde,
Två andra stodo; der af två, som dödde,
Den ene frälstes genom bön och bot,
Den andras själ blef spilld i hädiskt knot.
Är också detta blott en myth? Besinna,
Hvem skulle kunnat, vågat slikt uppfinna?
En Herrans vink deri skall äfven du
Bli varse, när du dör, om icke nu.

RABULISTEN.

Se, vi ha kommit, under det du talat,
Ur kyrkans stängsel i Guds fria verld.
Jag kunde derför taga ordet nu
Och yrka än till slut den samvetsfrihet,
Som jag från början af vårt samtal påstått;
Och hvartill hör, att hvar och en må, trygg
Ej blott för kyrkans bann, men ock för trug
Af prestens nit, bestämma sjelf sin tro.
Om någonsin den tanken föll mig in,
Att jag behöfde mellan Gud och mig
En medlare, och en af kyrkans män
Att sörja för min själ, som det plär kallas;
Så sökte jag ditt bistånd främst af allas.

LANDTPRESTEN.

Med Herrans hjelp behöfver du ej min.
Men o att dig den tanken fölle in,
I dag och alla dar, att du behöfver
En hand från höjden, som dig hjelper öfver,
Då du vid svalget står emellan tid
Och evighet, och har ej tröst, ej frid!

Anmärkning.

Då denna skrift icke hör till den afsigtslösa, egentligen så kallade poesien, som är blott en skön lek af inbillningen eller en melodisk utgjutelse af känslan; så hade Förf. ärnat bilägga den, dels med citater ur den Tyska kritiken, på hvilken Rabulisten stödjer sig, dels med en närmare utredning af hvad Landtpresten ej kunnat mer än antyda. Men dertill skulle fordrats ett större utrymme, än man åt noter till verser vanligen tillåter. Endast till ett ställe, som utgör en hufvudpunkt i den förnämsta frågan, ber jag att få återföra Läsarens uppmärksamhet.

Sid. 53.

En pia fraus, ej blott en from symbol,
Är christendomen i sin nya mening.

Sedan den rationalistiska exegetiken, genom hvilken allt det underbara i den evangeliska historien skulle på ett naturligt sätt förklaras, förlorat sitt anseende hos sjelfva rationalisterna, har i dess ställe den mythologiska, med stöd af en ny kritik öfver den Heliga Skrift, uppträdt. Enligt denna åsigt saknar icke blott allt det öfvernaturliga, utan ock mycket annat, som Evangelisterne något olika berätta, all historisk grund. Det anses ha uppkommit dels som en folksaga, dels som en myth. Den sednare förklaras för en omedveten och således ouppsåtlig, genom en viss nödvändighet ur en idé utgången dikt. Men då Strauss i sin ryktbara bok *) skall tillämpa denna grundsats, nödgas han inskränka den sålunda: "Keineswegs soll jedoch jene Unbewusstheit und Absichtslosigkeit auf alle und jede Alt- und Neutestamentliche Erzählungen ausgedehnt werden, welche wir als unhistorisch betrachten müssen. Bei allen Sagenkreisen, zumal wenn sich ein patriotisches oder religiöses Parteiinteresse damit verknüpft, und wenn sie Gegenstände freier dichterischer oder sonstiger schriftstellerischer Behandlung werden, mischt sich auch bewusste und absichtliche Dichtung ein **)."

På denna grund härleder han det underbara, som om Frälsaren berättas, ifrån en afsigt hos de första christna, att derigenom dels upphöja Jesus af Nazareth till likhet med Moses och andra undergörande profeter, dels styrka den tron, att han var Christus, i det de om honom diktade icke blott sådant, som skulle svara emot profetiorna om Messias, utan ock hvad Judarne dessutom inbillade sig angående den väntade upp-

*) Das Leben Jesu, kritisch bearbeitet.
**) 1 B. s. 110. 3:dje upplagan.

rättaren af det theokratiska riket. "Är icke detta rent af svek?" må man ju med Landtpresten fråga. Emellertid söker Strauss öfverskyla det dermed, att "eine Dichtung, wenn sie auch nicht absichtslos ist, doch darum immer noch arglos sein kann." Detta gäller dock endast om en poetisk dikt eller en moralisk parabel, som icke ger sig ut för något annat.

Om dem, som i den Evangeliska berättelsen till en del vilja behålla det historiska, jemte det att de deri antaga något mythiskt, yttrar han: "So trifft sie die Klage über Inconsequenz mit aller ihrer Schwere: der schlimmste Vorwurf, der einem Gelehrten gemacht werden kann *)." Denna förebråelses hela tyngd faller på honom sjelf, då han, oaktadt den mythologiska förklaringen af det mesta, antar åtskilligt såsom historiskt, äfven i det, som liknar under.

Inkonseqvent är han väl ock deri, att han erkänner idéen af christendomen för sann och gudomlig i detsamma, som han förklarar för osant allt det, hvarigenom den uppenbarat sig. Hvad skulle blotta idéen utan det historiska vehiklet kunnat verka af allt det, som denna religion åstadkommit? Om den i Försynens hand varit ett medel till menniskoslägtets upplysning och förbättring, men icke kunnat blifva det, utan att vara infattad i det som den nyaste kritiken utdömmer såsom diktadt, så skulle ju Gud sjelf deltagit i den pia fraus, som detta förutsätter.

Ett hufvudsakligt missförstånd ligger deri, att det symboliska i christendomen icke erkännes såsom tillika historiskt, och det historiska såsom fortfarande genom Frälsarens närvarelse i sin församling, enligt hans löfte: "Si jag är när eder alla dagar intill verldens ända."

Såsom den nya läran i theoretiskt hänseende innebär en motsägelse, så är den praktiskt ofruktsam och oandvändbar. Strauss förklarar, att för vettenskapen ingenting heligt, utan endast sant gifves; och dem som åberopa: "das christliche Bewusstsein" afvisar han med det maktspråket: Taceat mulier in ecclesia! Den menskliga spekulationen, som så ofta bedragit sig och den lärda kritiken, som aldrig blir ense med sig sjelf, äro således berättigade, att förbyta Christendomen ifrån ett lika betydelsefullt, som underbart, till hjertat och inbillningen, så väl som till förståndet och samvetet talande factum, hvari man ser Guds finger och hör hans röst, till ett torrt och kallt menniskobegrepp, som endast af få kan fattas, och då det i kyrkan skall användas, drifver derifrån alla åhörare, såsom det händt i Tyskland och i Danmark. Derför nödgas ock de sjelfve, som i kathedern neka, så väl det dogmatiska, som det historiska af vår religion, dock icke blott tillåta, utan ock yrka, att det i predikstolen må af Läraren framställas, ehuru han sjelf ej tror på sanningen deraf. Detta sker af dem, som förklara, att endast det sanna, det som de i sin vishet hålla för sant, är heligt! Äfven deri, att sådant ej äger rum i någon af våra theologiska kathedrar, har Svenska kyrkan, som af sjelfva Laing, den så stränge domaren öfver moraliteten i Sverige, så högt prisas, ett gifvet företräde.

*) 1 B. s. 60.

Bihang.

Då Landtprestens ord om den förste rationalisten sid. 36 kunde anses blott som ett löst infall, så torde förf. böra visa dess grund. Detta har han försökt i an annan outgifven skrift, hvarur ett utdrag här följer:

A. Kan du säga mig, hvem som var den förste Rationalisten?

B. Jag vet ej rätt hvad du menar med den förste; men en af de förnämste ibland de Theologer, som yrka, hvad man nu i motsats emot Supernaturalismen, tron på en öfvernaturlig uppenbarelse, kallar Rationalism, är utan tvifvel Wegscheider, hvars dogmatik gjort ett så stort uppseende.

A. Säg mig någon af de hufvudgrunder, på hvilka han stödjer sin lära.

B. T. ex. den "att menniskan, så snart hon är medvetande af sitt förnuft, måste erkänna detta för sin högsta auktoritet, så väl hvad kunskap, som förbindelse angår: hvaraf följer, att hon efter dess reglor och bud både i tanke och handling har att ovillkorligen rätta sig, och ej af en förment uppenbarelse får antaga annat, än, hvad med dem öfverensstämmer, eller hvad förnuftet af sig sjelft pröfvar sant och giltigt vara."

A. Låt oss tills vidare antaga denna grundsats. Men säg mig emellertid: huru anser du den bibliska berättelsen om Adam och Eva?

B. Såsom en sinnrik allegori om menniskans öfvergång ifrån en menlös barndom, som ännu icke kan skilja emellan ondt och godt, till det egentligen menskliga tillstånd, då hon blir medvetande af sin frihet, så väl som af lag och pligt.

A. Således skulle Gud, då han förböd de första menniskorna att äta af kunskapens träd på godt och ondt, velat hindra denna för menniskans förnuftiga och moraliska natur nödvändiga utveckling?

B. Du antar väl icke syndafallet för ett verkligt factum och Adam och Eva för historiska personer?

A. Något menniskopar måste väl ha varit det första. Icke kan det menskliga slägtet härstamma ifrån allegoriska figurer. Icke heller vet jag, huru naturvetenskapen kan förklara det första ursprunget till menniskan eller djuren eller växterna eller ett solsystem eller någonting, som är det första i verlden, annorlunda än Moses gör det genom ett allsmäktigt "varde!"

B. Du har tappat bort den egentliga frågan, hvilken som var den förste Rationalisten?

A. Det är till den, jag nu vill komma. Du bestrider ju icke det bibliska begreppet om de första menniskorna i det hänseendet, att de ur Skaparens hand gingo oskyldiga och rena?

B. Nej, ty motsatsen vore icke förenlig med idéen om Gud, ej heller med begreppet om menniskan, såsom sjelf ansvarig för det onda hos sig.

A. Följaktligen påstår du icke, såsom en del äldre förnekare af den Mosaiska berättelsens historiska sanning, att de första menniskorna varit i det djuriska tillstånd, hvari man finner de råaste vildar, som äta upp hvarandra?

B. Tvärtom föreställer jag mig, att menniskan ursprungligen varit, hvad hon såsom menniska skulle vara, i enlighet med denna grundsats af Wegscheider: "Såsom alla andra lefvande varelser äro begåfvade med krafter, genom hvilka de kunna uppnå sin natur ändamål; så har utan tvifvel menniskan i sitt förnuft, genom hvilket allena hon har företräde för de öfriga, fått förmågan att förstå och iakttaga, hvad till hennes bestämmelse hör, nemligen uppfyllelse af pligter och utöfning af religion eller en moralisk och religiös lefnad." Hvad annat än denna förmåga kan det vara, som Skriften menar med det Guds beläte, hvartill menniskan var skapad?

A. Godt! Låtom oss nu till denna grundsats tillägga den, du förut anfört såsom sjelfva kärnan af Rationalismen. Enligt den borde ju menniskan, såsom en förnuftig varelse, icke erkänna någon högre auktoritet än förnuftets, således icke en gång Guds. Icke heller behöfver hon lyda något bud, icke ens ett gudomligt, hvartill hon icke af en lag, som hon sjelf ger sig genom sitt förnufts autonomi, känner sig bunden.

B. Alldeles. Men du förutsätter en orimlighet. Det är icke tänkbart, att Gud, som gifvit menniskan hennes förnuft, skulle af henne fordra, att hon skall tro eller göra något, hvartill hennes förnuft icke finner något giltigt skäl.

A. Sådant var likväl det budet till Adam och Eva, att de icke skulle äta af Kunskapens träd. Icke kunde deras eget förnuft förbjuda dem det, eller inse något skäl till Guds förbud deraf. Tvärtom borde ju en frukt, som gaf kunskap om ondt och godt, synas dem den bästa af alla. Det oaktadt satte de tro till Guds ord, såsom det synes af Evas svar till ormen: "Gud hafver sagt o. s. v."; och de lydde hans bud, tills de af ormen förfördes. Hvad säger nu rationalismen derom? Måste den icke, enligt sin grundsats, anse Adams och Evas lydnad för detta Guds bud oförnuftig och således äfven omoralisk?

B. Det gäller om menniskoslägtet öfverhufvud, att så länge det ej genom sitt förnufts odling blifvit så myndigt, att det på egen hand inser, hvad sant och rätt är, låter det leda sig af supernaturalismens ok och bindel.

A. Något ok och någon bindel kunde dock icke vara de första menniskorna medskapadt. Af det du sjelf nyss medgaf, följer ju, att vi hos dem måste tänka oss den förnuftiga naturen, ehuru icke fullkomligen utvecklad, dock frisk och ren, oförfalskad och oförderfvad? Emellertid voro de, såsom du sjelf låtit förstå, supernaturalister. Hvem blir då den förste rationalisten?

B. Du menar väl ormen, kan jag tänka! Men ormen gjorde ju rätt, då han drog menniskan till kunskapens träd. Huru skulle hon

kunna likna Gud, hvartill hon dock var skapad, om hon ej genom sin kunskap, sin kännedom af ondt och godt upphöjde sig öfver de oskäliga djuren?

A. Erhöll hon icke kunskap genom sitt umgänge med Gud, då hon hörde och fattade hans ord? Skillde hon icke mellan ondt och godt, då hon fann det godt att tro på sin Skapare och lyda hans bud och höll motsatsen för ondt. Endast den kunskap, som hon genom synd skulle vinna och som ledde till otro, var henne förbuden. Utan tvifvel borde menniskan genom vishet, så väl som genom helig verksamhet, allt mer fullkomna hos sig Guds beläte. Men icke kunde det ske derigenom, att hon, såsom ett olydigt barn, ställde sig emot sin Fader och "trodde mer ormen än Gud." Att i trotts af Gud vilja "varda såsom Gud", vållade ju äfven englarnes fall; och i samma snara falla ännu många de störste tänkare och snillen.

B. Syndafallet skulle då härrört blott af otro, icke af sinlig retelse?

A. Af beggedera. Qvinnan fann frukten "ljuflig att påse." Men det hör icke till vårt ämne. Frågan var blott om den förste Rationalisten.

B. Men säg mig du: hvem var den förste Jesuiten?

A. Äfven det var ormen: som förutsatte, att ändamålet skulle helga medlet, då han genom det heliga hos menniskan förledde henne till synd och föreslog, att hon genom ett brott skulle med ens vinna det som hon främst borde eftersträfva, en allt större likhet med Gud.

VITTER STRID

EMELLAN

FAR och SON.

1841.

Som fågeln under jagtens larm sig svingar,
Från dal till lund, från lund till berg och sky,
Så lyft oss, fria dikt, på dina vingar,
Att undan tidens hemska oro fly.

Anmärkning.

Det torde knappt behöfva anmärkas, att då författaren framställer samtalande personer, drar han sig sjelf undan och lemnar åt läsaren att afgöra, hvad han hos den ena eller den andra må gilla eller ogilla. Men, då man vanligen finner det anspråksfullt att medla emellan två partier; så må jag blott erinra, att det icke är en person, utan en åsigt, som här framträder emellan de två andra: en åsigt, som jag tror vara, numera, de flestas.

Inledning.

ROMAN.

Ja, skulle det ej mig, din far, förtreta,
Att vid det Svenska namn, jag ärligt bär,
Du hängt den Tyska krumeluren Z;
Och att min son ej mer en Roman är,
nej en Romanz.

ROMANZ.

Att ro sig fram i verlden,
Hvad ömklig prosa, mot den fria färden
Med stolta segel, som för vinden gå,
Likt örnens vingar! —

ROMAN.

Lär dig rätt förstå
Det namn, du tyder. Jag har sökt af lifvet
Det klara fatta, utan fåfängt nit
Om höjd och djup i rymder, dit
Att hinna ej en dödlig blick är gifvet.
Den ro, den ädla ro, jag dervid fann,
Som liflig yngling och som sansad man,
Af det i konsten och naturen sköna
Skall, som jag hoppas, än min qväll belöna.

Men nu min son, romantisk, skall man tro,
Ej mer vill heta man och ej på ro
Dess vigt behålla. Men med bitter ånger
Skall du den sakna i ditt namn så väl
Som i ditt hjerta, då blott harm och gräl
Dig skaffar din kritik, än mer, än dina sånger.
Se der i fönstret redan står
Vår vän och nickar med sitt silfverhår.
Hvad råd har han dig gett?

ROMANZ.

Att mellan dem, som ropa,
Från hvar sin skola, mot hvaran,
Tyst höra begge två. Han är en hedersman,
Men heter Grön. Af gult och blått tillhopa
Blir grönt, som beggedera är
Och intetdera dock. Se der
Hans stora fel.

ROMAN.

Ej mer på granskarns ära,
Än på författarns, har han anspråk gjort,
Ej trängts vid ryktets, mer än lyckans port,
Och hvilken färg hans tycken än må bära,
Så gör han sig ej grön: det känner jag,
Som stridt med honom, stundom en hel dag.
Den gröna färgen är af alla
Minst stickande i ögonen.
Ja, att dem skydda, nyttjas den
Mot strålar, som för skarpt i synen falla.

ROMANZ.

Den gör också en klen effekt, som allt
Hvad medla vill, på begge sidor halt.

Med all min aktning för hans lärogrunder
I mycket annat, skrifver jag ej under
Hans juste-milieu för en poët.
Den är i konst och vitterhet,
Liksom i politik, ett noll. Som republiken
Allena svarar mot idén
Om frihet, likså kan blott romantiken
Förklara skönheten, hvars yttre sken
I själlös form tillkonstlas af klassiken.
Af dennas envåld lider poësin,
Som samhället af monarkin.

ROMAN.

Min son! jag ber att slippa Rabulisten:
Jag tycker, jag har nog af Phosphoristen.

ROMANZ.

Det syns ej mer till phosphoros,
Då dagen redan tändt sitt bloss.
För min del tillhör jag en ny förening
Af "verkligt fria."

ROMAN.

I hvad mening?
Men lemnom här vid porten nu
Allt, som till saken icke hör, och lofva
Att mot vår värd ej käxa, såsom du
Är van med mig. Betänk! hvad dyrbar gåfva
Han i sitt enda barn dig ger.

ROMANZ.

Var obekymrad! hellre ser
Den gode gamle, att jag ärligt strider,
Än att jag gilla låts hvad jag ej lider.

För öfrigt hvem, om icke jag,
Erkänna må, att han har bragt det sköna,
Det äkta sköna, i en sådan dag,
Som jag på jorden aldrig hoppats röna.

ROMAN.

Hur skall jag det förstå? nyss satte du
Hans omdöme så lågt, och nu
Står det för dig så högt. Hvad kan du mena?

ROMANZ.

Hon skall förlika oss. Hon kan det, hon allena.

ROMAN.

Hon?

ROMANZ.

Sjelfva skönhetens idé
I henne lefvande vi se,
I henne talande vi höra.

ROMAN.

I hvilken?

ROMANZ.

I hans dotter.

ROMAN.

Du har rätt:
Att se en skönhet, är det bästa sätt,
Att om det sköna sannt begrepp sig göra.

DE FÖRRE. GRÖN och THILDA
mötande.

GRÖN.

Välkomne, far och son! Vi ha en stund
Ännu af dagen qvar, en af de sköna

I Juni månad. Se, oss här en lund
Af silfverpopplar bjuder i det gröna.
Poëter begge två! hvad nytt med er
Från snillets verld, som jag blott fjerran ser?
Om den ett ord jag ville höra gerna.

ROMAN.

Vår nya vitterhet från morgonstjerna
Är plötsligt vorden aftonstjerna re'n.

GRÖN.

Så följer hon dock solen. Men det sken,
Som tiden visar, om min syn ej felar,
Är dagens.

ROMAN.

Norrsken är det. Så det spelar
I vilda flammor, skiftande sin färg.

ROMANZ.

Så lyser morgonen från sky och berg.

GRÖN.

Var hittills natt, ditt tal det förutsätter,
Så var det en af Nordens sommarnätter,
Då qväll och morgon kyssas som ett par —
Blott om vår vittra verld min fråga var.
Der må vi glömma den, som hvälfs af tiden,
Der undan skotten, undan gnyt af striden,
Oss konsten lyfter i det lugn, det ger,
Då man det sköna, såsom skönt blott, ser.
Der må vi gamle lyssna till de unga:
Hvem hör ej gerna vårens fåglar sjunga?

ROMAN.

Om också lom och vipa mången gång
Afbryta lärkans eller trastens sång.

ROMANZ.

Må i sin vrå den gamla harpan tiga!
Den nya fram i tidens fönster står,
På gatan hörd, då hennes toner stiga
Hvar gång en vindstöt hennes strängar når.

ROMAN.

Som spelarn är så måste spelet vara,
Afbrutna missljud utan sammanhang.

ROMANZ.

Så hördes fordom himlaröster svara
På en profetisk harpas höga klang.

ROMAN.

Men lemnom poësin! Hvad har af språket blifvit,
Det sköna, som vi fått i arf
Från ett Augustiskt tidehvarf?
Se dagens skrifsätt.

ROMANZ.

Tidens anda gifvit
Deråt en frihet, som det förr ej haft,
Och genom den ny rikedom och kraft.

ROMAN.

En frihet, som är sjelfsvåld vorden,
Liksom i sak och tanke, så i orden.
Ej mente Kellgren så, när från pedantiskt tvång
Han löste språkets, ej blott versens gång.
Vår goda Svenska, bäst hon sirligt trippar
Upp i salongen, för att sjunga der,
Hon ut på gatan ned i smutsen kippar,
Och träter som en rodderska, och svär,
Ehur hon blommor och juveler bär.

GRÖN.

Dock må ej nekas, att hon vunnit
I mångfald och i smidighet;
Och med de skatter, hennes fyndighet
På egen malmrik grund har funnit,
Kan hon allt mer umbära utländskt lån.

ROMAN.

Hvad kram likväl, som införs utifrån
Af pressens stora "notabiliteter."
Hvad svang af ord, som, fast de ingenting
Hos oss betyda, sprida dock omkring
En smittsam oro, tills det, som så heter,
Blir oförmärkt, ifrån ett härmadt ljud,
Till vådlig verklighet ett förebud.

GRÖN.

Europas bildade nationer
Gemensamt ha ett antal ord,
Som följt kulturen ända till vår Nord,
Dock är vårt ädla språk på egna toner
Och egna former, egna färger rikt.

ROMAN.

Men hur behandlas det? är det ej likt
Med våra damers hår, som, än ett spel för vinden,
Vildt hänger öfver mer än halfva kinden,
Än sammantvingas i en konstig tapp,
En platt och stel osmaklig öronlapp.

THILDA.

Så gerna kunde liknelsen bli tagen
Af våra unga herrars mod för dagen.
Se skägget under hakan i förbund

Med polisongerna, och paret öfver mun
Och Ryssluggoch cigarr —

ROMAN.

Som röker för publiken
Midt på Norrbro. Ja, du har rätt:
En sådan blandning af Kalmuck och sprätt
Är ett förträffligt prof på romantiken.

ROMANZ.

Hvad föreställer då den gubbe, som man ser
Ännu med pudradt hår, manchetter och hvad mera
Som hörde till hans tid, men som man nu beler,
På Lejonbacken upp och ner spatsera
I skor och strumpor?

ROMAN.

Äfven det är ju
Romantiskt, att man klumpar nu
Med stöflar in i högtidssalen.
Ja, ungherrn svänger sig med dem på balen.

ROMANZ.

Vår tid ifrån pedanteri,
Så väl som servilism, har gjort sig fri.
Den söker elegans, men ännu mera
Hvad "comfort" gör.

ROMAN.

Och träffar intetdera.
Se här ett titelblad: läs det i hast! —
Hvad nu? du kan, min herr Magister,
Ej läsa innantill, ej med ett ögonkast
Uppfatta Svenska ord? — Man mister
Ju tålamodet, innan man får rätt

På titeln af en bok. Är det ett sätt
Att sig i läsarns gunst rekommendera?
Ja, icke ens bokstafven får nu mera
Stå fram, sig lik, och säga hvem han är.
Nej, han skall siras, utstofferas,
Att han med möda känns igen.
Hvad under då, att stylen förblommeras
Och tanken öfverhöljs med bjäfs, som qväfver den.

ROMANZ.

Till stylen höra troper och figurer.

ROMAN.

Ja, på sitt ställe. Men som fioriturer
I sång användas ofta så,
Att de all melodi, allt uttryck störa,
Så metaphorer sammanfösta stå
Och undra på hvarann hvad der de månde göra.
Förr höll man språket till det minsta rent.

ROMANZ.

Som vatten.

ROMAN.

Ja, och starkt, som detta
I ström och bölja, men ock lugnt och lent.
Då brukte man sitt skrifsätt rätta
Så efter tillfälle, som sak:
Då var i tanken sans, i stylen smak.
Men smak hos drinkarn!

GRÖN.

Hvad! du finner —

ROMAN.

Att man, ej nöjd med bordsvin, dricker nu

Likör på kaffe: ja, man äter nu,
Till russinpudding, sprit som brinner.

ROMANZ.

Nå väl! de två förena ju
Behag med kraft, det skarpa med det ljufva.

ROMAN.

Förr var desserten blott en klassisk drufva;
Nu en krokan romantiskt stapplas upp,
En Göthisk kathedral med torn och tupp.

ROMANZ.

Utländska frukter, tvungna fram i Svenska
Orangerier, prydde bordet då.

GRÖN.

Det samma sker väl nu också.
Dock har vår nya tid bragt fram inländska,
Utom vårt land, och derför äfven der
Erkända alster af ett klassiskt värde.

ROMANZ.

Af ett romantiskt.

GRÖN.

Lika godt! jag lärde
Förstå med klassiskt hvad förträffligt är.

ROMAN.

Nu, blott en spenamn, kastas det i synen
På Boileau, på Horatius till och med,
Af poëtastern, som blir vred,
När åt hans romantik de rynka ögonbrynen.

ROMANZ.

All deras verskonst är ej poësi:

Med rätta öfver den sig sätter ett geni.
En egen väg åt sig det banar,
Och bryter alla stängsel ner.
Det drömmer hvad det icke ser,
Och hvad det icke vet, det anar.
I bergets vägg, i blåa skyn
En lönndörr öppnas för dess vigda syn.

ROMAN.

Geni! ja mången med det namnet prålar
Och tror sig kunna konst och flit försmå.
Arachne vill ej i en vrå
Mer spinna, utan kastar långa strålar
I fria luften, der, med silfversken
Mot dagen, de än hit än dit sig svänga,
Till dess de fastna på en naken gren
Och som en lumpen spindeltråd der hänga.

ROMANZ.

Det må Arachne svara för,
Som fångar flugor. Psyche det ej rör,
Som blott bland sköna blommor leker,
Än liljan, än narcissen smeker,
Och dricker dagg, som föll från himlen ner.

ROMAN.

Hvar är den Psyche? Hvad jag ser
Är blott en larf; som friska löf uppäter,
Som äfven blom och löf förtär.

ROMANZ.

En larf?

ROMAN.

Ja, en kritik som allt omkring sig fräter.

GRÖN.

Af larf blir fjäril.

ROMANZ.

Han det redan är.
Ja, re'n ur skalet bröt han sina vingar
Och sig från ros till ros, belyst af solen, svingar,
En skön Apollo, hvit och skär.
Romantisk med ett ord vår nya skaldkonst är;
Men våra vittra digniteter,
Hvad är hos dem, som klassiskt heter?
Blott en peruk, på Franska viset gjord.

ROMAN.

Hur ofta sagdt är detta lösa ord?
Hvad heter fågeln, som, att våren prisa,
Beständigt gal på en och samma visa?

GRÖN.

Rör ej vid askan af en slocknad strid.

ROMAN.

Den ryker än. Ja, från en annan sida
Den blossar upp att nya lågor sprida,
Som hota icke blott hvad vitter pregel bär,
Men ock hvad sannt, hvad rätt, hvad heligt är.

ROMANZ.

Det ruttna gamla, så i snillets rike
Som samhälls-kroppen, för det friska vike!

ROMAN.

Se der det språk, vår fria ungdom för.

GRÖN.

En flock af bin jag både ser och hör,

Nyss sluppna ut i vårens första värma,
Kring en rabatt af blomster svärma.
Hvem skulle ej värdera deras flit,
Och deras honing, en gång samlad, prisa?
Men hvartill tjenar detta bittra nit,
Som de med gadden mest i otid visa?

ROMANZ.

Behöfs den ej mot kräk, som fläcka ner
Så blad som blom, och annat ohägn göra?
Om någon gång ett misshugg sker,
Skall derför all kritik upphöra?

GRÖN.

Det ges en tyst afgörande kritik,
Fast man den ej i dagens blad får läsa.
En sann förtjenst är vinet lik,
Som klarnar af sig sjelft, blott det får tid att gäsa.
Men granskas må hvad pris begär.
Om man ej tadla fick, hur kunde man berömma?
Hvar en må yttra hvad hans tycke är;
Men ej i allas namn hvar en må dömma.

ROMANZ.

Den må det, som det kan, som med bevis
Bestyrker så sitt tadel, som sitt pris.

GRÖN.

Och långt ifrån att nyckfullt sönderskära
En äkta ymp, en ädel knopp,
En förstling af det bästa hopp,
Blott putsar grenen, att den frukt må bära.
Men den kritik, som dömmer om en sko
Ej efter foten, utan efter lästen,

Och den, som hindrar att predikan tro,
För nöjet att få häckla Presten;
Den må vi hata; äfven den som stör
På soiréen den nyss begynta sången
Med dom deröfver, innan man den hör. —
Hvad ler du åt?

ROMAN.

Åt bockarna på spången,
Som stånga så hvarann, att begge falla ner.

ROMANZ.

Den gamle äfven? om så sker,
Ack! då är segern vunnen af den unga.
Den simmar nog till lands.

ROMAN.

Ormtunga!
Jag mente striden mellan er; ty split
Inom er sjelfva drar er hit och dit.

GRÖN.

Hvad mig beträffar, då jag ej är svuren
Vid någondera fanan, sitter jag
Liksom de gamle på Trojanska muren,
Och ser på hennes himmelska behag,
Om hvilken striden förs. Och, såsom de, jag finner
Att hennes skönhet är det bullret värd.
Lyckönskom den, som henne vinner,
Och glädoms åt hans segerfärd!

ROMANZ.

De Grekers var hon. Deras skall hon vara.
Se, Ilion har varit, är ej mer.

ROMAN.

Rätt sagdt, Trojan. Med oss tillbaka fara
Skall hon, som skamlöst röfvades af er.

ROMANZ.

Trähästen står ju midt i Troja redan.

GRÖN.

Den nya skolan i den gamla?

ROMANZ.

Ja;
Och denna skall i rök försvinna sedan,
Då vår Ulysses —

ROMAN.

Ropa ej: hollah!
Förrän du står på strand.

ROMANZ.

Vi äre Greker,
Vi unge, tappre, djerfve, vi
För hvilka hela verlden leker
Som en poëtisk fantasi.

ROMAN.

Ny-Greker mån J vara, half-barbarer.

ROMANZ.

Nå väl! hvad äro de som dem förtryckt,
Ur hvilkas ok de nyligen sig ryckt?

ROMAN.

Illsluge Klept!

ROMANZ.

Ursprungligen Tartarer.
Turk och Tungus gå ut på ett.

ROMAN.

Pandur!

ROMANZ.

En sådan var det ju, som stod på lur
Mot Preussens hjeltekonung; men då denne,
Som såg hans bössa redan vänd mot sig,
Med bister blick och rynkadt änne
Till honom ropte: understår du dig!
Lät han förskräckt geväret falla.
Så jag med häpnad mig tillbaka drar
Och fäller vapnen, då jag ser min Far
Med dylik uppsyn det befalla.

ROMAN.

Stå qvar, min son, i ärlig strid,
Lik den i fordna ärans Riddartid.

GRÖN.

När ur den sky, der våren sitter,
Hans fulla händer blommor strö,
Hvem talar och hvem höra gitter
Om trettondagens ur och snö?
Nu görom rätt åt alla, på hvad sida
De än må stått och stå. Det dock förgäfves är,
Att värdet af de namn bestrida,
Som ryktet kring Europa bär.

ROMANZ.

Dem vi tillegne oss.

ROMAN.

Er böd dock ej Iduna
Sin gyllne frukt. Ej sista kämpens runa,
Ej Frithiofs saga tillhör er.

ROMANZ.

Jo beggedera: Huru än Tegnér
Må med sin qvickhet mot oss sig förklara,
"Oss tillhör han med hull och hår."

GRÖN.

Låt honom det han är, få vara,
En man för sig.

ROMAN.

Dock tätt om honom går,
Som kring en ny Linné, en hänförd skara,
Och plockar blommor i hans rika spår.
Omkring hans lager, hvad han sjelf ej anat,
Än mindre åtrått, sig en skola danat,
Som skiljer sig från er.

GRÖN.

Go- vänner! frågan rör
Ej blott vår vitterhet. Den hör
Till striden om den nya lära,
Som hotar hela folk och tidehvarf,
Att plötsligt plundras på sitt sköna arf
Af snillets, konstens, ryktets ära.

ROMAN.

Blott Tyskeri! grillfängeri!

ROMANZ.

Se, hur de flyga, hennes röda bränder
Och öfverstråla sjelfva Seinens stränder.

ROMAN.

Ett ögonblicks fyrverkeri!

ROMANZ.

Hör hennes bomber, hur de hvina!

ROMAN.

Och gå i vädret, träffa luften blott.

ROMANZ.

Nej, vetenskapligt gräfver hon en mina
Och spränger hela det förfallna slott.

ROMAN.

Dock ren vid Seinen står igen klassiken
I all sin ära.

ROMANZ.

Folket löper blott,
Att se det under, som theatern fått
I en Judinna. Dock skall Romantiken
Behålla segern. Från theatern nu
Enheterna fått afsked på grått papper.

GRÖN.

Hvad äfven styckets enhet?

ROMAN.

Ja,
Man öfverraskas med attrapper
I lösa scener. Nyss var denne ju
En yngling i Paris på modet, som är nu
En gammal trashank i Vestindien,
Och snart igen en Nabob i Ostindien.
Grått papper, säger du: så må
Det kallas det som nu är skrifvet
På det förut så eleganta, så
Graciösa språket.

ROMANZ.

Sen hon slapp snörlifvet
Bevisar Franskan, förr så sipp och nätt,
Sig lika stark och fast, som vig och lätt.

ROMAN.

Dess värre! då moral och religion så gäckas,
Som det till tonen hör bland snillen i Paris.

GRÖN.

Medusas skönhet lik är den, som nu får pris*):
Man kan ej se den utan att förskräckas.
Hvad blodig lust! hvad vild lyrik!
Hyeniskt rånas, skändas äfven lik.

ROMANZ.

Det rysliga blir skönt, när mästarn det framställer.
I konsten nu som regel gäller,
Att det sublimas rätta höjd blir sedd,
När det groteska ställs med det i bredd.
Af Quasimodo, till exempel,
Hvad stor effect i Hugos Nôtre dame!

GRÖN.

Märkvärdigt är ju, att det sticker fram
En Quasimodo mest i alla tempel
Af Göthiskt ursprung. Arkitektens grin,
Som röjs i stygga bilder, likt demoner
Insmygda bakom helgonthroner,
Har Skalden flyttat in i poësin.

ROMAN.

Allt skall nu vändas upp och neder
I snillets omkrets, som i samhällets,
Der pyramiden ställes på sin spets:

*) Om någon läsare möjligen skulle igenkänna denne och några föregående rader ur ett i Svenska Biet infördt stycke om Tiecks Accorombona; så får författaren ge tillkänna att han hade ärnat detta såsom en episod i närvarande poëm, men inskränkte sig sedan till de Fransyska exemplen allena.

Allt blir barbariskt, så i skrift som seder.
I medeltiden lefva vi på nytt.

GRÖN.

Det kommer ej igen som en gång flytt.
Se vi på tiderna som farit,
Den äfven som jag mins och du,
Så finner man, att, då som nu,
Ju mera ljus, dess större skugga varit.

ROMANZ.

De två tillsammans lif åt taflan ge.
I en romantisk natt hvad månskenslik bestrålning
Den nya dikten låter se!
Hur tjusningsfull är derför ej dess målning!
Hvad färg, hvad glöd, hvad styrka, hvad behag!
Hvad friska bilder!

ROMAN.

Af det slag,
Hvaröfver blygseln drar en slöja.

ROMANZ.

Antikens bilder nakna stå:
Ärbara ögon kunna ju ändå
Vid dem med öppna blickar dröja.

ROMAN.

I deras hållning är ett majestät,
Som tyglar lättsinnet, som qväfver det.
Hvem skulle våga, då han på de höga
Gudomligheter lyfter upp sitt öga,
Inom sig hysa något slemt begär?
Se Venus sjelf, hur allvarsam hon är.
Ja, hon vill låta oss besinna,

Att hon är skönhetens, ej vällustens Gudinna.
Och när en Plato bjuder dig,
O Yngling! offer ge åt Gratierna,
Är det förförerskor, han tänker sig?
Nej, bland de himlaburna varelserna,
De renaste, de mest etheriska.

ROMANZ.

Men Amor hos de gamle?

ROMAN.

Ja,
Hans skepnader och skiften äro många.
Sjelf blir han fången, då han far att fånga;
Då han förblindar, binds hans egen syn.
Dock se, han lyfter sina vingar,
Och rycker bindeln upp från sina ögonbryn,
Och fri ur stoftets band i ljusets rymd sig svingar.
Hvem kan vid Psyches sida honom se,
Och ej bli heligt rörd, då endast fasa ge
De fräcka bilder, romantiken sprider.

ROMANZ.

Det var dock hon, som ingaf Tassos sång
Och andra, der vi se, hur på en gång
För Gud och för sin fröken Riddarn strider
Med högsint kärlek, ej af Greken drömd.

ROMAN.

Men nu, ty värr! af henne sjelf förglömd.
Förr var det dygderna, som, då de gingo
För vida, namn af romaneska fingo.
Nu, då till stöld och mord ett möte stäms,
Af ett par kära, det romantiskt nämns.

Hvad är så godt, att, när det öfverdrifves,
Det ej blir ondt, och hvad fullkomligt gifves,
Som till karrikatur ej bildas kan,
Liksom när apan härmar menniskan?
Jag afskyr, såsom du, de ny-Fransyska
Romanvidundren, äfvensom de Tyska;
Af dem ej blott vår ungdoms smak förvänds,
Men i en menlös själ en oren låga tänds.
Dock ej den sanna romantikens värde
Af dem beror. Jag henne skatta lärde
Ren då jag läste Odyssén.
Romantisk är ju den, så till idén,
Som äfventyren. Han som icke låter
Af elementens eller trollens makt
Sig dragas från det mål, hans dygd sig förelagt,
Att se sitt land, sitt hus, sin maka åter,
Är han ej lika ridderlig med dem
Som stridde för sin mö och för Jerusalem?
Dock skiljas må i poësin två tider,
Den då hon himlen drog till jorden ner,
Lät Gudarne ta del i folkens strider
Och fäste menskans lust vid det hon ser;
Och den då hon för trångt och tomt fann lifvet,
Som inskränks inom stoftets verld,
Och till ett högre, genom tron oss gifvet,
Invigde skaldens sång och hjeltens svärd.
Skön är den glada morgonstunden,
Som väcker sångarne i mörka lunden,
Och skön är sommardagens fröjd
Af stämma öfver stämma höjd.
Men när de tystnat, månn ej näktergalen,

Då du i södern var, dig tjuste med sin sång,
Då vid en rosenhäck i myrtendalen
Du satt i svalkan af ett vattensprång
Och såg i skyn, som än mot dagen glödde,
De bleka stjernor mystiskt blicka fram?
Månn' denna sång ej tankar hos dig födde
Och känslor, dem förut du ej förnam?
Romantiskt eller klassiskt! orden gälla,
Som man dem tar. Ur samma ljusets källa
Upprinner morgonens och qvällens glöd,
Och äkta ros är både hvit och röd.

ROMAN.

Nå väl! sin skönhet har ock romantiken.
Men som du anmärkt, röjer re'n antiken
En art deraf. Se, äfven hos Virgil,
Snarlikt romantisk är den pil,
Af hvilken Didos hjerta sönderslites.

GRÖN.

Och Psyches äfventyr, och Aphrodites,
Som steg ur hafvet upp och med en himmelsk blick
Åt stjernekretsen, som Urania, gick!
Hvem märker ej i dessa dikter redan
En skymt af hvad för tro och kärlek sedan
Är uppenbaradt, som ett återsken
Af evig skönhet, såsom ljuset ren.

ROMAN.

Men hur den afgörs än, den stora striden,
Antikens mästerverk dock trotsa tiden.
De gamla stjernor på sitt ställe stå,
Hvad nya än upptäckas må.

GRÖN.

Hvi skulle konsten mer än vetenskapen,
Om något nytt hon vinna kan,
Förlora hvad förut hon vann?
Med lyran, som är skaldens vapen,
Blef Thebe bygdt, ej rifvet ner.

ROMANZ.

Men ej blott slöjdens verk få nya lagar
Och nya verktyg, då man mer och mer
Naturens hemliga bestyr uppdagar.
Nu i det skönas element också
Begynner ångan öfver vinden rå.

ROMAN.

Lätt som i dans far seglarn öfver vågen,
Af vinden förd, som hviner genom tågen,
Då ångarn far med rök och stoj och bråk
Af hjul som rifva upp en skummig stråk.
I diktens verld förhåller det sig lika:
Då det moderna buller gör och bång
Med konstigt drifverk, ser man det antika
Med stilla kraft gå fram sin ädla gång.

ROMANZ.

Men märk, då seglet utifrån är drifvet,
Så rör en inre kraft, som liknar lifvet,
Det nya fartyg, på organer rikt.
Ja se det fläsar ju, ett sjödjur likt.
Likså har blott den yttre öfversigten
Af tingen burit fram den gamla dikten,
Den nya inifrån sin anda har,
Och nya länder i besittning tar,
Se'n äfven tänkarns djupa spaning
Med nya kort bestämmer diktarns aning.

GRÖN.

Som snillet, så är konsten fri,
Och äldre än sin theori.
Försöken äro, som J veten, många,
Att reda ut, hur penningen sig rör,
Då en bankir, som lyckas att den fånga,
Blott sina vexlar goda gör.
Så gör, i trotts af dagens tycken
Och skolans griller, ett geni
I tysthet sina mästerstycken,
Som se'n för alltid mönster bli.
Att det förträffligå i dessa visa,
Det synes mig den bästa esthetik.
Men kan väl skönheten, då som ett lik
Hon dissekeras, vetenskapen prisa?
Jag skattar högt anatomin,
Men ej den vittra; äfvenså kemin,
Men ej i konsten. All den förras möda
Blott verktyg framter, och dem döda.
Det är dock lifvet, som det sköna gör.
Den andra endast söndrar och förstör;
Till kalk förvandlar hon den klingande metallen,
Till jord den strålande kristallen.

ROMANZ.

Hon löser anden ur det bundna stoft.

GRÖN.

Och den försvinner, dunstar bort i tratten.

THILDA.

Men thét behåller ju sin kraft och doft,
Ehur det silas genom kokhett vatten.
För öfrigt har vårt stackars kön

Ej någon röst i frågan om kritiker.
Vår känsla finner mången vårsång skön,
Hur än en recensent emot den skriker.
Oss synes fjärilns morgonkyss
På rosens knopp, som spruckit nyss,
Mer än den pumpning, biet gör, esthetisk.

ROMANZ.

Den är som bild åtminstone poëtisk.
Sin grund, sin lag, sin vetenskap har dock,
Liksom det rätta, så det sköna ock.

THILDA.

Nu är det tid för mig att gå.

ROMANZ.

Nej stanna!

THILDA.

Hvad! för att höra hvad jag ej förstår.

ROMANZ.

Du kan min theori besanna.

THILDA.

Jag?

ROMANZ.

Med din anblick blott.

THILDA.

Nej tack, jag går.

GRÖN.

Benranglet af det sköna konsten lemne
Åt Filosofen, som ett tankeämne;
Men medan denne med sin tråd till slut
Ur grubblets labyrinth sig letar ut,

Har skalden klippt sig ett par vingar,
Och se, hur skönt hans flygt till målet honom bringar.

ROMAN.

Har du, min son, hört något ord om smak?

ROMANZ.

Så hette, fast jag ej, att henne känna,
Den äran haft, en sipp Duenna,
En Fornfransyska, som höll Fröken rak,
Ej tillät henne yttra sig förtroligt
Och lärde henne fråga: har jag roligt?
För öfrigt känner man ett äkta par,
Som vigdes under namn af Smak och Snille.
De lefde stort i tredje Gustafs dar;
Men mannen snart ej hemma trifvas ville:
De skildes åt. Hon sitter nu
Förskjuten, stackars lilla fru;
Men Snillet hjelper sig allena.

GRÖN.

De skaptes dock att sig förena.
De tu, så heter det, ej äro tu, men ett.

ROMANZ.

Hvad är då smak? Jag har väl sett
Hvad Franska kockar derom skrifvit;
Men klok derpå har jag ännu ej blifvit.

ROMAN.

Har du ej gom, du sjelf, och är ej gommen
Från tändren skild, som tugga blott?
Så afgör smaken vid den vittra dommen,
Sen granskningen har föregått.
Men mången som har hvassa tänder

Att bita och att krossa med,
Har dock ej smak; och det ej sällan händer
Att sjelfva munnen är på honom sned.

ROMANZ.

Smak är således — smak?

GRÖN.

Smak för det sköna.

ROMANZ.

Nå väl! hvad är det sköna då?

ROMAN.

Hvad är det söta? Gifs det svar derpå?
Men der det fins, vi det med tungan röna;
Och vid det rönet gäller intet skäl
För den, ej finner, att det smakar väl.

GRÖN.

Se dessa äppelträd, som fälla blommen:
Hvem tänker på den frukt, som der bereds för gommen!
Blott i sig sjelf oss nöje ger
Det öfverflöd, der regnar ner.
Hvad täck förvirring! Ögat tvekar
Om silfver eller snö der far ikring;
Men fast det hvimlet säger ingenting,
Att det är vackert, ingen af oss nekar.

ROMANZ.

Än hon, som i det regnet går
Och kring sitt rika svarta hår
Ett diadem af stjernor får!
Hon kan för oss det sköna bäst förklara.

GRÖN.

Må hon ett anspråkslöst exempel vara!

Ja hon är vacker, men ej blott för dig,
Hvars brud hon är: hon är det ock för mig
Och för din Far. Dock ej behöfver
Du någon oro göra dig deröfver. —
Förtjusar icke dig också
Den stjerna, som vi se än före solen gå,
Än efter henne? Men hur enthusiastisk
Du än må vara —

ROMAN.

Säg fantastisk!

GRÖN.

Ej kan du kär i henne bli ändå.

ROMANZ.

Ja det har grund, som Kant oss lärde,
Att det är skönt, som utan allt begär,
All afsigt oss behagligt är.

ROMAN.

Hvad! ha då konstens verk ej högre värde
Än barnets lektyg? Allvar rår
I allt det vackra hos de Greker.
Se i de nios krets hur värdig står
Thalia sjelf så väl som Terpsichore.

ROMANZ.

Aristophan är dock en fan som leker
Med sjelfvaste Sokrat. Ja, hos Homer
Af gudaskratt olympen genljud ger.

GRÖN.

Hvad Kant till regel för det sköna ställer
Törhända mera om det täcka gäller.
Då detta nöjer sig med ett, "jag vet

Ej hvad" som intar, är det helas enhet
Vid delarnas mångfaldighet,
Det förras villkor.

ROMAN.

Tillägg formens renhet!
Se denna tärna, som i Thildas spår
Bär théanstalten Med sin rosenröda
Och liljehvita hy, med yppigt hår,
Med stora ögon, som af lifslust glöda,
Är hon dock ful; ty näsan är en dvärg,
Och kindbenen stå upp som berg,
Och nedra läppen från sin fina maka
Skjuts fram af en ofantlig haka.

GRÖN.

Ej präktigt färgspel, ej melodisk klang
Ersätter bristen på allt sammanhang.

ROMANZ.

Dock hänför oss ej sällan ock det vilda,
Det från all sed, all vanlig ordning skilda.

GRÖN.

Ja, om deri en stor natur är röjd,
Liksom i forssens fall från klippans höjd.
Dock gillar konsten ej vidunder;
Och snillet är ej raseri.
Det ges en gräns, hvaröfver och hvarunder
Ej något rätt, ej något skönt kan bli *).
Beryktadt blef i hast det djuret,
Som, längst i Söderns verldsdel buret,

*) Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos ultra citraque nequit consistere rectum. Hor.

Befanns, fast det på fyra går,
En anka likt i näbb och tår. *)
Men länge ej det ropet räckte,
Som blott den första undran väckte.
Det paradoxa retar vårt förstånd
Och det bizarra vår inbillning kittlar;
Men falskt är falskt, hur man det än betitlar.
Det sanna blott i längden håller stånd.

ROMAN.

Jag finner vackrast hvad jag bäst ser svara
Emot idén om hvad det borde vara.

ROMANZ.

Fullkomlighet och skönhet äro två.

GRÖN.

Men tvillingar. Den ena sitter inne
Och prisas osedd, som ett mönster, så
I verk och gerning, som i själ och sinne.
Den andra ute syns, och rör dess mer,
Då man i henne systerns afbild ser.

ROMAN.

Uppfyller ej hvar del, liksom det hela,
I skapelsen ett ändamål?
Får då i verk af konsten detta fela?
Skall man uppoffra det för skum och prål?
Hvem studsar ej att se en villa,
En landtlig tillflykt, gömd i skogens skygd,
Lik ett palats, med cariatider byggd?
Hvem kan i altartaflan gilla
En bild som liknar vinets runda Gud?

*) Ornithorhynchus Paradoxus.

Hvem vill i psalmen höra dansens ljud,
I predikstolen se de stolta later,
Som med beundran ses på en theater?

ROMANZ.

Hvad mer bevisar allt det der,
Än att det vackra illa användt är?
En narr må kasta perlor för en höna
Och ge sin brud ett halsband utaf korn;
Men perlorna förbli dock sköna,
Och kornet, om det än är himmelskorn,
Ej till de smycken hör, som fästmör bära,
Mer, än till äkta poësi
Man räkna kan den sedolära,
Som kröntes af en viss Akademi.

ROMAN.

Som till exempel "Tålamodet"
Och "Ålderdomen." Har du läst dem?

ROMANZ.

Nej, min Far.

Jag tör väl göra det på gamla dar;
Ännu för ungt dertill hos mig är blodet.

ROMAN.

Och du fördömmer dem ändå?
Fördömmer hvad vi andra finne
Så rent, så rikt! det ena ger i drag
Af snille blixt på blixt: det andra med behag
Sig tränger ömt och ljuft i själ och sinne.

THILDA.

Jag kan dem utantill och torde få
Snart lära dig det ena; och med tiden

Får du väl lof, att se det andra ock
I synen. Vackrast vore dock
Att nu bedskedligt sluta striden
Och låta all förtjenst, hvad den än bär
För färger, gälla hvad den är.
Så gör ju hon, som ännu hvilar
I trygghet på sin Svenska grund,
Och, fast ett mål för edra pilar,
Er sjelfva drar i sitt förbund.

Till ett altar skulle en Prestinna
Samla blommor i en morgonkrans,
Äfven vilda, hvar helst någon fanns
Värd att rum ibland de valda vinna.
Midt på vägen hade hon förut
Sett en törnebuske sina spjut
Likt en igelkott mot henne vända.
Vackra blommor har du dock törhända,
Tänkte hon och sökte dem; men fick
Hvassa taggar i sin hand och gick.
Äfven af en ros, som än ej sprucken,
Och fast dvergsnät höljde om dess knopp,
Främst af alla väckte hennes hopp,
Hade hon oväntadt känt sig stucken.
Men nu såg hon henne ren och klar
Morgonrodnans höga färger låna,
Och med blick af himmelsk glans förvåna
Ur de perlor, hon i skötet bar.
"Hon mig sårat: skall jag henne lemna
Obemärkt, och låtsa, som hon ej

Funnes eller kom i fråga? — nej!
Hon mig sårat och jag vill mig hämna:"
Sade hon i det hon blomman bröt
Och i kransen till de andra knöt.

ROMAN.

De Aderton å sido: spörj de nie,
Spörj honom sjelf, som gör att de bli tie,
Om en af dem ingifven sång
Ej folken undervist på samma gång
Som den förtjust dem.

ROMANZ.

Åh! den tiden,
Då Skalden var Profet, är längese'n förliden.
Champagne-vin, hvars perlor fägna mer
Än sjelfva vinet, poësin oss ger.
Dels lockar hon ur lyran känslans toner;
Dels ställer hon för ögat fram personer
Som handla; eller gör för örat kändt,
Hvad de bedrifvit, hvad dem händt.
En annan krets ej ges för henne,
Som äkta konst, än dessa trenne.

ROMAN.

En fjerde hon dock haft och har.
Om ock poëten hvad han fordom var,
Som lagens tolk ibland en halfvild skara.
I våra dagar ej behöfver vara;
Om han nu mer skall roa blott:
Så bör ju ock förståndet ha en lott
I det som själen öfver stoftet höjer,
Då hon i diktens lustgård sig förnöjer.

ROMANZ.

I diktens lustgård; ja, det är just der
Poëten visa skall, att han det är.
Men frågan är ju nu —

ROMAN.

Om lärodikten.

ROMANZ.

Den skuffe vi, med all respekt för vigten
Af hvad den lär, ur poësin,
Då den har ingenting för fantasin.

GRÖN.

En dikt deri, ej blott en lära,
Tycks sjelfva namnet innebära.
Från andra dikter i sin afsigt skild,
Den att en sanning låta gälla,
Och under form af saga eller bild,
Af samtal eller sång, den fram i dagen ställa.

ROMANZ.

Om Skalden undervisar, han dock bör
Ej låtsa om, att han det gör.
Ej ställs på bordet flaskan med en sedel,
Att det hon hyser är ett läkemedel,
Ehur den ädla drufvans saft,
Som hälls derur, ger blodet lif och kraft.
I sjelfva fabeln blott en sedeglosa,
En sinnebild, som talarn nyttja kan,
Den store Granskarn Lessing fann,
Och gjorde sina, som Esop, på prosa.

ROMAN.

Men se hos Lafontaine, hvad skådespel!

Hvad lif! hvad handling! Den som honom nekar
Af stora skalders sanna ära del,
Må prisa dessa bubblor, dessa lekar
Med ord och rim, som säga ingenting
Med allt sitt skimmer, allt sitt kling klang kling.
Hvad är mot vargens dialog med lammet,
Blott såsom Phædrus den oss gett,
Den konstigast infattade sonnett?

GRÖN.

Allegorin, satiren, epigrammet
Bekänna sig till en didaktisk slägt:
Dock lånar poësin åt dem sin drägt.

ROMAN.

Än dessa mästerverk som rent af lära:
Jag nämner blott en Maros Georgik,
En Popes "Försök om menskan." Deras ära
Månn den kan ramla, pojkar, för ert skrik?

ROMANZ.

Jag måste tiga för det argumentet.

GRÖN.

Men sägen mig: hvart hör det elementet,
Der sig idyllen egendomligt rör,
Som än berättar, än en visa qväder,
Än språkar, eller i en scen uppträder?
Och landskapstaflan, som åskådligt gör
Blott hvad som är, hvar skall man henne ställa?
Är det ej bäst, att hålla med Voltaire,
Som låter alla slag få gälla,
Med undantag af det, som ledsamt är?
Så får ock elegien ha qvar sin luta,

Och i dess ömma ljud sin känsla gjuta,
Likt turturdufvan.

ROMANZ.

Ja, som hon', så fadd,
Så blott i jemmerdalen hemmastadd.

ROMAN.

Det hör till dagens ton hos dessa unga,
Att allt fördömma, som till hjertat går,
Allt som ur ögat lockar fram en tår.

GRÖN.

För känslan dock så många af dem sjunga.
Elegiskt hållen, och det Grekiskt skönt,
Är ju Angelika, som nyss blef krönt.

ROMANZ.

Hon har en gloria af det "ideala."
Vi klandre blott det "sjukt sentimentala."

ROMAN

Se der två stora ord af utländskt lån.
Med dem, fast meningsrika i sig sjelfva,
J blott i vädret kring er slån,
Och tron er kunna snillets verld omhvälfva.

GRÖN.

Hvart smög sig Thilda? ack! jag ser, hon går
Åt kyrkogården, der hon ofta står
Invid en urna, gömd bland sorgepilar,
Och blommor strör och tårar öfver den;
Ty der en huld, en oförgätlig vän,
Den moderlösas fostrarinna, hvilar.

ROMAN.

Nå väl, min son! är hon nu mindre skön
Då hon der stannar med en suck, en bön,
Och lyfter ögonen, som dugga,
Likt tvenne stjernor, upp åt skyn
Och tror sig se på molnets bryn
En skymt af den begråtnas skugga?

ROMANZ.

En vacker tafla! men hvad är i den
Det vackra? månne duggningen?
Nej stjerneblicken. Se hur gråt förvrider
Ej blott den gamles vissna anletsdrag,
Men ock hos ungdomen, som lider,
Dess klara, rena, blomstrande behag.

ROMAN.

Mins du den blinda fältherrn, som det bleka
Ormstungna barn, sin trogne ledsven, bär?*).
Sjelf af den taflan rörd, kan du väl neka,
Att den ett äkta konstverk är?

ROMANZ.

Den vekligt känslosamme finne nöje
I gråtmild klagan, ängsligt svärmeri.
Men se det friska lif hos ett geni,
Som ropar: "kom du fria löje,
Du barn af ironin, som öfverser
I tankens djup det stora hela,
Kom med det hån, hvars pilar aldrig fela,
Och slå den lumpna barrhög ner,
Som dagens vittra myror bygga."

*) Belisarius af Gerard.

ROMAN.

Är du här åter, lilla mygga,
Hvars fula larf, i vattnet kläckt,
Fick vingar se'n och blef en stygg insekt?
Ej nöjd att pipa, du ock sticker.
Se, hur hon full af blod sig dricker.
Min son bekänne myggornas parti;
Jag vill vid myrornas förbli.

GRÖN.

Om i vår vitterhet nu mera
Ges två partier — men de äro flera —
Så finns hvad mygg och myra nämnas må
På begge sidor. Begge ha också
Hvad fjär'l och bi af ålder föreställa.
Men hållom oss till saken blott!
Se'n det personliga förgått,
Stå sanningarne qvar och måste alltid gälla.
Om smak var frågan. Huru olik än
Den är hos menskor, och det heter
Att man ej tvista kan om den
Mer än om andra egenheter:
Så vänte vi, hvar en, likväl,
Att det vi tycke vackert vara
Skall anses så af alla.

ROMANZ.

Ur hvad skäl?

GRÖN.

Guld säger du är gult. Kan du förklara,
Hvarför du sjelf det finner så,
Och fordrar, att hvar en det finna må?

ROMANZ.

Ty guldet återger blott gula strålar.

GRÖN.

Än dessa då, hvad gör dem gula?

ROMAN.

Ja,
Förklara det. Han som der står och målar,
Gör han ej vagnen gul, ehur han ej kan ha
Det minsta hum, af hvad optiken
Om strålens klyfning i ett prisma lär?
Så tror jag ock, att föga vigtigt är
För en poët, hur i metafysiken
Det sköna söndras, tills det återstår
Jag vet ej hvad för gas, som vi ej se, ej känne,
Om det oss ej i näsan slår;
Vi andra, menar jag. Dock äfven vi bekänne,
Att snart ett fattighjon blef poësin,
Om hon ej lånte af filosofin.
Men jag okunnige förstår med henne
Ej den som skalar lök och klyfver hår.
För mig är hon en bank, der man valuta får
För sedlar, som i lifvet cirkulera.
Vid mogen ålder nöjs ej smaken mera
Med mjölk och bröd: den fordrar kött och vin.
En tanke vill man se, som ynglar flera.

ROMANZ.

Den måste dock bli klädd af fantasin.

ROMAN.

Förstås, i drägt som skiljer den från prosa.
Men månne ock i mask? Skall en poët

Ta sig en uppsyn full af hemlighet,
Taskspelarn lik, som gycklar med en dosa?

ROMAZN.

Ideer måste poësin oss ge
Och lära oss att andesyner se.

ROMAN.

Ideer! ja hvem skulle dem ej skatta?
De sanna, klara, som, demanten likt,
De strålar, de af ljuset fatta,
Ge åter lika rent, som rikt.
Men andesyner! skall då, för att fånga
En mängd af dårar, på Cagliostros vis
Poëten gyckla med en bild af ånga,
Som ljuger ett besök från paradis?

GRÖN.

Det går dock ärligt till när skalden trollar.
Som barnet roar sig att granna bollar
Ur såpan blåsa upp; så utan svek och flärd
Han leker fram sin andeverld.

ROMANZ.

Hvi skulle han ej det, så väl som Greken
Med den Dryad, han sväfva såg vid eken,
Och den Najad, som han i källan fann?

ROMAN.

Nu i sin sanning oss behagar
Naturen, känd till sina lagar.
Af barnets lek ej roas mer
En man, som tingens väsen ser.

GRÖN.

Med allt det värde, vetenskapen vinner,

Ju högre eller djupare hon hinner,
Åt poësin hon dock en otjenst gör,
Då hon allt sken, all illusion förstör.
Nu är ju Flora blott ett örtregister,
Ej en Gudinna mer.

ROMANZ.

Fast under vattnets bryn
Vår tanke dyker, sjön dock icke mister
Sin spegelklarhet för vår syn.
Hur lifligt rör oss ej det sköna
I blomstren på en solskensdag.

GRÖN.

Ja, äfven i det enkla gröna
Hvem finner ej ett ljuft behag?

ROMAN.

En slagen äng är mera i mitt tycke,
Än en, som öfverfull af blommor är;
Och myrtenkronan mer, än något smycke
Af guld och perlor, brudens lockar klär.

GRÖN.

Det täcka har sitt rum bredvid det höga;
Guldvifvan tittar fram vid ekens fot.
När Solen gömmer bort sitt stora öga,
Små stjernor blicka gent emot.

ROMANZ.

Dock tröttar oss det enahanda
I skog och fält. Med nöje se vi dit
De vissna blad om hösten blanda
Sin pittoreska kolorit.

GRÖN.

Än vintern med sin hvita slöja
Och sin beständigt gröna krans,
Då solsken vexlar om med månsken, att förhöja
Den enas dunkelhet, den andras glans.

ROMAN.

Så har naturen smak i det hon målar:
Hon öfverdrifver ej, och ej hon prålar.
Allt är så enkelt och likväl så skönt.
Döm sjelf, min son, hvad vunne väl det hela,
Om öfverallt, der nu är grönt,
Regnbågens färger skulle spela,
Om träden bure löf af gull
Och marken vore af kristaller full?
Väl tyckes mången nu sig föreställa
Det skönas verld bergkungens thronsal lik,
Så på rubiner och smaragder rik.

ROMANZ.

Ja, folktron är för poësin en källa
Mer värd, än —

ROMAN.

Hvad vår Herre skapat?

ROMANZ.

Mer

Än hvad naturen alla dar och stunder
Sig likt oss visar. Konsten oss med under
Förvånar. En ny verld oss dikten ger.

ROMAN.

Jag läser helst en dikt, hvari jag känner
Vår egen verld och menniskan igen.

Jag gläds dervid att möta gamla vänner
Och nya få, dem jag ej glömmer se'n.
Se Finlands nya Skald, som äfven J beundren.
Han jagar icke efter undren,
Vidundren af en fantasi,
Som hellre nämnas må fantasteri.
"Idyll och Epigram," hur egna och hur sanna!
Hvem annan kunde dem förena så?
Och "Grafven" se'n vid Perrho och de två
Naiva taflorna: "Elgskyttarne och Hanna."
Naturen sjelf sig satt vid hans staflett
Och i hans hand sin egen pensel gett.

ROMANZ.

Och hans Nadeschda! Re'n i första sången
Jag tryckte tjust på hennes bild en kyss,
Ej utan harm att känna mig så fången
Af en Ryssinna, och, hvad mer, en Ryss.

THILDA.

Och jag, betagen af dem beggedera,
Hvad gjorde jag i glädjen, då i hamn
Jag såg dem räddas och ej skiljas mera?
Jag kysste skalden, nemligen hans namn
På titelbladet; och i fall jag finge
Se honom sjelf, så räds jag, att jag ginge,
Ja, sprunge, trotts en svartsjuk blick af dig,
Med öppen famn —

ROMANZ.

Nu ger du den åt mig.

ROMAN.

Hvad nyhet så i seder, som personer!

Hur lifligt framställd med så enkla drag!
Hvad skiftadt spel af färger och af toner,
Så osökt egna, med så rent behag!

ROMANZ.

Och hur betydningsfullt är ej det hela!
Men att den fågeln der fått flyga ut,
Ej qväfd i bot! —

ROMAN.

Var tyst!

ROMANZ.

Det kan ej fela,
Att den —

ROMAN.

Hvad rör det oss? Håll du din trut

GRÖN.

Ej öfver hafvet vi behöfve fara
För ett bevis, att sanning och natur,
Trotts allt hvad spöklikt en förtrollad lur
Ur natten blåser fram, ännu sin rätt försvara.
Att nu ej brydsamt välja ur en rad
Af unga namn, till vårlik täflan stämda:
Se hur de flyga genom land och stad
Som täcka fåglar, de naiva blad
Af den för alla kära, fast ej nämda.
Af den Skaldinnan skrifs väl raden full.
Dock allt som rörs af hennes penna
Förvandlas i poëtiskt gull;
Och hur hon än sig klär, som fröken, som duenna,
Som mor, som tant, vi Gratien igenkänna.

ROMANZ.

Som fordom Gefion från Mälarn tog
Den vackra ön och den till Danmark drog,
Så hon från foten af de Norrska fjellen
Fört hem en härlig dal, ett af de ställen,
Der man så gerna tänker sig ett par
Från en idyllisk oskulds sälla dar.

ROMAN.

Men dessa två hur vill hon dem förena,
En Sverges dotter och en Norges son,
Som aldrig mötas utan att den ena
Den andra sårar med sitt skryt, sitt hån?

GRÖN.

Dock till hvarandra drar dem sjelfva striden
Med denna aktning, som dess mer är sann,
Ju mindre den bekännes, och med tiden
Blir kärlek, kärlek, som ej slockna kan.
Se dem i stormen, som demoniskt hviner
Bland fjellets troll, hvars lakan spöklikt skiner;
Der klippan darrar, från sitt fäste skild,
Och forssen rasar fram allt mera vild;
Hur med sin starka arm han henne stöder!
Hvad sinnrik bild bakom idyllens flor,
Hvad mening, som den tyst åt oss förtror!
Till slut, när Sanna är ej mer Barbara
Och Hulda kommer för att allt förklara,
Hvad skön förening! I en dylik frid
Upplöser sig de begge folkens strid.
Hvad hon än skildra må af menskolifvet,
Det rör oss ljuft, som af en engel skrifvet,
Och hennes löjen leka såsom små

Menlösa barn, med fint förstånd ändå.
Det muntra skämt, den milda känslan höja
Hvarandras färg och smak, som mjölk och bär.
Vid hennes taflor våra ögon dröja,
Vår tanke vid den själ, som blickar der.
Om de ock endast "Hem" och "Grannar" måla,
De af ett återsken från himlen stråla.
De likna, med ett ord, naturen sjelf,
Som speglar i ett sund, en elf,
Den gröna strand, der glada tärnor
I oskuld leka vid den trefna byn;
Men ock det höga blå, de klara stjernor,
Och templets hvita torn i purpurstänkta skyn.

ROMAN.

En sådan lycklig lärling af naturen
Vet fästa vårt behag vid sjelfva djuren.
Se hönsens lifliga och käcka tupp
Hur stolt och ridderligt han för sig upp!
Och hvita gåsen och den grå: — jag tycker
Att jag i dem ser tvänne tidens blad:
Bäst som det ena, främst i rad,
Med uppblåst högmod sin rival förtrycker,
Så blir det halt: det har emot en sten
I hastig vändning stött sitt ena ben,
Och hackas undan af det andra,
Som nu, med långa halsen ormlikt sträckt,
Far fram och hväser lika stolt och käckt.

ROMANZ.

Men utan att det näpna jollret klandra,
Är väl en hönsgård föremål
För konsten?

GRÖN.

Må det ädla och det stora
Bevaras i sin helgd så väl för smuts, som prål!
Se'n kan hon ej sin värdighet förlora,
Hvad helst hon målar, blott det skickligt sker
Och med vår egen värdighet kan sämjas.
Men bort med henne, om hon taflor ger,
Åt dem vi blygas måste eller vämjas.
Ja, när af konsten skys hvad ej bör ses,
Kan blotta sanningen, då den fullkomligt ges,
Till skönhet adlas. Trotts den Italienska
Högskolan, gäller ock den Nederländska.
Jag har en tafla, der en liten katt
Sin gamla matmor gör det spratt,
Att härfvan, som hon nystar, trassla,
Då hon till fönstret går att med sin granne tassla.
Som i en spegel ser man der
Hvart murrhår så på henne som på katten
Och alla blanka kärl som väggen bär.
Man frestas, om man törstig är,
Att ta från bordet glaset, fyldt med vatten.
Fast hvardagsting, man dem med nöje ser,
Då penseln dem så troget återger.

ROMANZ.

Det fula till och med sitt rum försvarar,
Då det betecknar något. Ja,
Framför det sköna det karakteristiska
Är konstens mål, som Hugo det förklarar *).
Han åberopar ej naturen blott,
Men Shakspeare, alla Skalders öfverdrott.

*) Si le poète doit *choisir* dans les choses, (et il le doit,) ce n'est pas le *beau*, mais le *caractéristique*. Se företalet till Cromwell.

ROMAN.

Nyss på den plats, dit de dock höra,
De stackars hönsen du ej ville se.
Nu är du färdig att ditt bifall ge
Åt något kraftgeni, som skulle föra
In i en prägtig kungasal
Djur, som ej nämnas i ett höfligt tal.

ROMANZ.

Det är jag ej. Men storligt vill jag prisa
Den skald, som kan mig sådan fulhet visa
Som Hexornas, dem Macbeth ser.

ROMAN.

Jemför med dem antikens Eumenider.
Hvad helig vördnad deras sång inger
Midt i den skräck, som deras åsyn sprider!

GRÖN.

Med all sin frihet dikten dock beror
Af tidens färg, af hvad den vet och tror.
Derom vi mellertid förlikas böra,
Att hvad än idealt, ja, underbart
Genit uppfinner, konsten det så klart
Så ögonskenligt måste göra,
Att det naturligt syns.

ROMANZ.

Vi sett ej längesen
Den punktligaste härmning af naturen:
Jag menar den berömda vaxfiguren,
Som vänder hufvet, rör på ögonen.
Det är Napoleon, den föreställer,
I ställning och i anletsdrag

Precist som honom minns Europa än i dag,
Med hatt, som för hans egen gäller.
Han lyfter den, han nickar; och likväl
Är denna bild oss vidrig.

ROMAN.

Af det skäl,
Att vi en konst, som vill bedra, ej gilla.
Med allt det sanna i hans yttre skick,
Hur stel, hur själlös är dock ej hans blick!

GRÖN.

Ja, vid den sköna ögonvilla,
Som sker af äkta konst, går ärligt till.
Ej för naturen sjelf hon anses vill.
Se denna Gudabild, af marmor skuren:
Som om den lefde, vi beundre den.
Att det är marmor minnas vi dock än.

ROMANZ.

För konsten ges ett högre, än naturen.

GRÖN.

Dock att det finna, måste hon bli lärd
Just af naturen sjelf.

ROMAN.

Den tanken är mer värd
Än många konstigt gjorda theorier,
Jag ville säga phantasmagorier,
Som visa oss i mörkgjordt rum, än när,
Än längre bort, hvad blott en skenbild är.

GRÖN.

Mig gamle må det ju förlåtas,
Om jag ej känner dem, och dock tillåtas,

Att yttra häpnad, om ej tvifvelsmål,
När jag en yngling hör med skryt och prål
I ord, som knappt förstås, förklara, att poëten
Skall blindvis dikta såsom i en dröm,
Och deri likna Gud, som omedveten
Frambringar ordningen i tingens ström.

ROMAN.

En omedveten Gud! Så i det djupa
Den nya visheten sig störtar hufvudstupa,
Att det som ofvan är blir ned för henne vändt.

GRÖN.

Dock sägs i hennes namn hvad hon ej sjelf bekänt.
Men lemnom det som hör till en katheder.
Vi från en trägårdsbänk betrakte här
Blott hur naturens friska stam bereder
För konstens ymp den ädla frukt, han bär.

ROMANZ.

Jag finner dikten lik en magisk spegel,
Som derför tjusar oss att man deri
Från verklighetens tvång sig känner fri.

GRÖN.

Förgäfves dock ur Alchymistens degel
Du hoppas få ett gyllne korn till slut,
Om dit ej smygts naturligt guld förut.

ROMANZ.

Hvad våller, att man ej försummar gerna
En aftonstund hos Hugo Löwenstjerna,
Om ej det nöje, som man finner der
Af en fantastisk lek —

GRÖN.

Som dock rätt huslig är.
Se "Törnrosbusken" med de regellösa
Nyckfulla stänglar, som med blommor slösa:
Hvad gör att, jemförd med den klippta häck,
Dess sjelfva vildhet synes oss så täck?
Och hvad förtjusar oss hos "Hinden",
Som, skild från hjorden, yr och fri
Kring fältet irrar, lätt som vinden,
Om ej det skönt naturliga deri?

ROMAN.

En död, som väcks till mat och dryck ur grafven,
Och hon som likna skall ett himmelskt djur,
Med mera slikt, hvaröfver stafven
Bryts af ett sundt förnuft, är det natur?

ROMANZ.

För att de höga skönheter bedömma,
Som Indiens djupa tempelgrottor gömma,
Är det ej nog att utanföre stå:
Man måste in i helgedomen gå.

ROMAN.

Jag är ej invigd: må så vara.
Ja, jag bekänner, att ju mer
Man söker hans mystik för mig förklara,
Dess mindre klart jag in i henne ser.

GRÖN.

Hvad ej "Går an", hvad hans förvägna snille
Ej blott i diktens, men i tankens verld,
Har gett till pris för otrons flärd,
Man ej förlåta kan, dock glömma ville,

Och minnas blott Kapellets barn och prest
Och hvad förträffligt mer oss rört och fäst.

ROMANZ.

Naturen sjelf på lek gör under.
Hör ekos svar från klippans bryn.
Se vid en hägring strandens lunder,
Som undra på hvaran i skyn.

GRÖN.

Det underbara i en dikt förvånar
Och hänför oss, men hvarmed? Säg!
Månn med sin onaturlighet? Månn ej
Just med det sken af sanning, som det lånar?
Homers Olymp och Dantes Helvete
Och Miltons Paradis, hvad vore de,
Om man tog bort hvad verkligheten
Dertill har spunnit för poëten?
Och utan menskoanlete
Och menskligt sätt att sig bete
Hvad vore englar, sylpher, feer?
Hvad är naturen sjelf, och allt
I himmel och på jord, om ej ideer
Af Gud, som tänkt det ut till anda och gestalt?

ROMANZ.

Så bör ock konstnärn icke efterapa,
Men efter egen urbild skapa.

GRÖN.

Af intet? Med ett allmaktsbud?
Då vore han ju Gud.

ROMANZ.

Nå det förstås, att han förut i ringen

Af jord och himmel kring sig ser;
Men ej på ytan blott af tingen;
I djupet stiger snillet ner.

ROMAN.

Väl! om dess fångst är perlor, sköna, rena,
Ej tomma musselskal och tång allena.

ROMANZ.

Se hvalen, som från hafvets bryn
Sin djerfva stråle sprutar upp åt skyn:
I djupet bor han och sin styrka vinner:
Likså det stora väldiga genit
I tankens afgrund det sublima finner.

ROMAN.

En örn, som flög på höjder, dit
Blott han med sina starka vingar,
Mot solen blickande, sig svingar,
Slog plötsligt på en gädda ner.

ROMANZ.

Nå väl?

ROMAN.

Han syntes icke mer.
En fiskare sitt nät drog upp med möda;
I gäddan sutto örnens klor;
Men gäddan var mer stark och stor.
Nu voro begge redan döda.

ROMANZ.

Skall då ej dikten något mer oss ge
Än hvad en hvar kan se och höra?

GRÖN.

Jo, men i dagen är det som vi se;
I luften ljudet når vårt öra.

THILDA.

Föreställom oss en färd
I Tropikens sköna verld.
Som på glas (så genomskiner
Hafvet allt i djupet ner)
Far man der; och bäst jag ser,
Mellan tumlande Delphiner,
Vingad fisk i luftig dans,
Tjusar mig Doraders glans,
Som med fenor, lika lansar,
Svänga sig i gyllne pansar.
Ögat följer deras spår
Och med häpnad skåda får
Röda skogar af koraller,
Gula fält med sand af gull;
Här en dal af snäckor full,
Der en grotta af kristaller,
Och ett slott af perlemor,
Der den sköna Hafsfrun bor.
Och hvad mängd af underbara
Vattenväxter, vattendjur,
Som i dagen uppenbara
En ny verld, en ny natur.

GRÖN.

Så öfver djupet konsten oss må föra.

ROMANZ.

Så se vi ju den nya göra.

GRÖN.

Den sanna. Ja, på sådan sjö
Hon upptäckt har "Lycksalighetens ö."

THILDA.

Och denna strand, der blommor tala, sjunga,
Som hade de en englatunga;
Och detta berg, som på en skyhög topp
Det tempel bär, der Gud sig uppenbarar
I sinnebilder, dem han sjelf förklarar
För tron, som stöds af kärlek och af hopp.

ROMAN.

Jag räds, att du mig nu i er mystik inviger;
Dock segrar än min otro. Men jag tiger.

GRÖN.

Ur jorden gräfves guld och ädel sten;
Här uppe är det dock som de sitt sken
Af solen låna. Allt hvad hon bestrålar
Inom vår synkrets, hvad på jorden grönt,
På himlahvalfvet blått hon målar,
Är ju en yta. Är det dock ej skönt?
Se bergets snö, som morgonen förgyller,
Och bågens färgspel i den däfna skyn,
Och silfverskenet öfver skogens bryn
Af månen, då sitt horn han fyller.
Se ängens sammetslika väf
Och tegens gula korg, der axet nickar,
Och vikens spegel med sin ram af säf,
Och aftonstjernan, som dit blickar.
Se äfven konstens verk. Madonnan der
Med all sin själfullhet, hvad är hon annat
Än blott en skugga på en duk? Och här,
Hvad är af Psyche, som i marmorn stannat
Odödligt lefvande, det inre mer
Än sten?

ROMANZ.

Hvad under får man dock ej röna,
När man naturens innanmäten ser!

GRÖN.

Ja väl! men icke hör det till det sköna.
Den verld af kräk, som mikroskopet ter
I hvarje droppe, endast afsky ger.
Se detta öga, der en himmel lyser:
Hvad Anatomen om dess byggnad vet,
Ger högt begrepp om dess fullkomlighet;
Men att det blottadt se, man ryser.

ROMANZ.

Skönt vore då det yttre blott,
Hvad vi för ögonen behagligt finne?

GRÖN.

Nej, äfven det som rör vårt inre sinne,
Vår känsla af hvad ädelt är och godt.
Men anden kan ej ses, kan blott sig röja,
En Österns Drottning lik, bakom sin slöja.
Se hur de stora, svarta ögonen
Med blick, som lågar, genomskina den.

ROMANZ.

Den högsta skönhet finns hos Gud: så lärde
Oss Ehrensvärd.

GRÖN.

Och lade till, att den,
Om vi den såge, oss förtärde.
Vi se likväl dess sken i skapelsen.

ROMANZ.

Och tanken flyger, att den efterspana.

GRÖN.

Förgäfves dock: den kan ej mer än ana.
Af Skaparn, som försvann, fick Moses se
Blott skuggan, ej hans anlete.
Han skulle dött att se hans ögon stråla.
Månn ens de högsta englar tåla,
Att skåda af hans klarhet mer
Än återskenet, som all verlden ger?
Oss bakom förlåten, som höljer
Det inre templet, oss i den betes
En sinnebild af hvad den döljer.
Blott så det sköna kan i tiden ses.

ROMAN.

Dock rör oss äfven det som öppet talar
I oskuld ut allt hvad det är,
Och sorglöst springer öfver berg och dalar,
Att söka blommor blott och bär.

GRÖN.

Ja, det naiva oss förnöjer.
Men hvarför? Månn det icke röjer,
Likt dessa blommor, dessa bär,
Det himlaburna, som dess ursprung är?
Ett i sig sjelft, hur olikt är dock ljuset
I stjernan, blomman, perlan, snön,
I fraggan på den vilda sjön,
I norrskensflamman och i glittergruset!
Likså det sköna, blott för tanken ett,
Är tusenfaldigt kändt och hördt och sedt.

ROMANZ.

Hvad blir begreppet då om detta ena?
Hvad är för oss det sköna med ett ord?

GRÖN.

En bruten glimt, ett återsken allena
Af det som strålar ofvan tid och jord.

ROMAN.

Och allt det stygga, allt det fula,
Som nu sprids ut i blå och gula
Och röda omslag, hvad är det,
Om ej ett återsken från helvetet?

GRÖN.

Här kommer ren vår Martha med det ordet
Som slutar striden: det att aftonbordet
Är för oss dukadt.

ROMAN.

Thilda skulle ju
Förlika oss, min son!

ROMANZ.

Det gör hon nu
Blott med sin åsyn. Vi erkänne
Ju begge, att vi se i henne
Skönheten sjelf i lefvande gestalt.
Hon med ett ord förenar allt:
De klassiskt regelbundna dragen
Med de romantiska behagen,
På en gång Gratie och Sylfid.

ROMAN.

Räck mig din hand, så slute vi vår strid.

GRÖN.

Nu, låt oss gå! Tack, mina vänner,
För nöjet som jag kännt och länge känner

Af denna tvist emellan Son och Far.
Den liknar den som är, nej! var,
Emellan våra vittra skolor,
Också deri, att hur de strida må,
De dock i skyldskap nära stå.

ROMAN.

Den unga mellertid en dotters folor
Emot sin ädla mor ej haft.

ROMANZ.

Ty ungdomen har mod, som den har kraft.
Men denna skyldskap vi bestrida.

ROMAN.

Vi neka den, vi äfven på vår sida.

GRÖN.

Begynntes ej "den nya skapelsen"
Af Kellgren sjelf, hur mycket än
Han stred mot Thorild? Men nu var min mening
Ej att vi skulle strida om igen.
Tvertom jag ville yrka en förening.
Sjung, Thilda, ord, som tyda den.

THILDA.

Mån jag väl törs er låta höra
Hvad för mig sjelf jag sökt åskådligt göra:
Att i sig sjelf den äkta skönheten,
Nu klassisk, nu romantisk, är blott en.

Våren än den unga svanen smekte,
Snöhvit speglad i det friska bad.
Små Zephirer rundt om honom lekte
Med en täck i hvassen gömd Najad.

Snart kring viken i allt större ringar
Svängde han de segellika vingar.

Sen, i trotts af stormens tjut och fragga,
Sam han ut på hafvets öppna rymd;
Lät de vilda vågorna sig vagga
Långt från stranden, som af moln blef skymd.
Upp i ljuset var hans höga syfte,
Upp så lätt, som kraftfull, han sig lyfte.

Hvita skenet i den blåa dagen
Tecknade hans flygt för seglarns syn.
Herden sedan lyssnade betagen
Till hans segersång i stjerneskyn,
Då han målet hann och steg på spetsen
Af Olympen in i Gudakretsen.

Örnen, stolt att Dundrarns viggar bära,
Från hans skuldra blickar ned med hot.
Dock ej bytte svanen mot hans ära
Den, att än vid Aphrodites fot
Framför charen, der hon sitter, ila,
Än vid lyran hos Apollo hvila.

GUSTAF ADOLPH I TYSKLAND.

EPISKA FRAGMENTER.

Anmärkning.

Den Theokratiska åsigt, som ligger till grund för detta stycke, och för hela det poem, hvartill det hör, och hvars åsyftning det antyder, hoppas jag af ingen skall missförstås genom förblandning af Theokrati med Hierarki. Det är just striden mellan den Påfviska Hierarkien och den Evangeliska Theokratien, som utgör poemets ämne; och dess poesi skulle bestå deri, att framställa denna strid, icke blott i Historiens synliga verld, utan i den osynliga, som Philosophen *) ej mindre än Theologen kan, och nästan bör, tänka sig stå med den förra i ett nära, ehuru för oss fördoldt, och endast genom dikten och konsten, utan vidskepelse, föreställbart sammanhang. På detta sätt har jag tyckt, att äfven den sidan af mitt ämne, som är den mest prosaiska, men likväl ej får undangömmas, nemligen den politiska, kunde upplyftas till en högre verld och derifrån få en poetisk färg.

Oviss, om jag någonsin kan, eller ens bör, med så mycken uppoffring af tid som dertill fordras, fullända detta redan i ungdomen påtänkta, men först i en aftagande ålder begynta, och beständigt genom inre och yttre hinder afbrutna företag; önskade jag att lemna åtminstone ett ungefärligt begrepp om idén dertill, såsom en episk idé, i allmänhet betraktad. Långt ifrån den förmätenhet, att tro mig sjelf, om jag än fullbordade mitt arbete, kunna upplösa det så mycket omtvistade problemet om ett modernt epos, som skulle motsvara det antika: föreställer jag mig likväl, att det på detta sätt skulle kunna upplösas. Här är icke fråga om företrädet af Romantiska poemer, som utgöra den nyare — snart äfven den Svenska — Skaldekonstens ära; icke heller om det större eller mindre värdet af de rent historiska, hvilkas poesi ligger i stilen, i behandlingen, i de särskilta dikter, hvarmed de verkliga händelserna prydas och förskönas. Utan här är fråga om möjligheten af ett poem, der historien och poesien skulle så sammansmälta, att man under dess läsning kunde på allvar tro sig se för sina ögon det, som man vid läsningen af Verldshistorien blott tänker, nemligen:

Striden i himmelen är; och skulle ej ljuset i himmeln
Segra? och segrar det der, så segrar det äfven på jorden.

Att till en epopée af detta slag ämnet måste tagas, icke ur fabelverlden, utan ur den sanna historiens område, och helst ur en sådan

*) Universus hic mundus una civitas communis Deorum atque hominum existimanda. Cic. de Legibus L. I. c. 7.

del deraf, som ingriper i det allmänna verldsloppet, är en nödvändig följd af sjelfva begreppet derom. Tidens aflägsenhet, som i en Romantisk dikt medför så stora förmåner, synes mig i detta slags epopée så litet nödvändig, att jag tror det frihetskrig, som nu föres af Grekerna, ifall de uppnå sitt mål, utgöra ett förträffligt ämne dertill, såsom på engång klassiskt och christligt. Man föreställe sig Mahomet sjelf tvungen att lemna sitt Harem — i månen, för att försvara det hotade Islam, och hela skaran af Grekelands fordna hjeltar och visa, förundrad, att på Olympen, Parnassen och andra klassiska ställen, mötas med christliga helgon i strid för samma sak. Nu, om icke förr, skulle väl Sokrates och Plato underrätta sig om Christus och hans lära *).

Idéen till en sådan epik bör kunna bedömmas, oberoende af den dom, som nu eller framdeles drabbar närvarande i mer än ett afseende ofullkomnade försök att utföra den. Härmed vill jag dock för ingen del afböja eller mildra den granskning af det sednare, som redan nu låter sig göra.

Naturligtvis kan om dess plan och composition ännu intet omdöme fällas. Endast om graden och arten af Författarens gåfva att utföra vissa detaljer, torde något begrepp kunna hämtas, dels af de i Stockholms-Posten införda fragmenter, dels af några ställen i de tvenne stycken, som i tidskriften Svea äro intagna. Föröfrigt, då jag med dessa sednare haft den särskilta afsigten att antyda den ofvannämda idéen, så har jag i dem båda, jag bekänner det, infört åtskilligt, som jag eljest skulle alldeles förbigått eller till ett annat ställe uppskjutit. Så blef i det förra stycket traktaten i Beerwald intagen, ehuru den hvarken enligt händelsernas verkliga gång, eller poemets plan, dithörde. Jag fann dock efteråt, att jag genom denna omflyttning snarare motverkat än befrämjat äfven det tillfälliga ändamålet. Tjenligare dertill skulle Riksdagen i Regensburg varit, och det deremot svarande mötet af Philip med de öfrige hierarkiska och despotiska Andarna, hvartill ett utkast finnes i St. P. 1817, och hvaraf endast en liten bit är införd i Svea, (III. s. 88). De höra ock i sjelfva verket till första sången; men voro då ännu icke färdiga, såvida förf. vid utarbetningen af särskilta delar icke alltid följer det helas ordning.

Det är således blott studier och esquisser som här exponeras, torde någon säga härvid. Ja, svarar jag; det plär ju vara ett af ändamålen vid

---

*) Märkvärdig är den aning, som Sokrates hos Plato yttrar om en kommande Lärare, som sjelf ett mönster af vishet och rättskaffenhet, skulle föra menniskorna till Gud, i det han skingrade dimman ifrån deras ögon, såsom Pallas hos Homerus gör med Diomedes, så att han ser Gudarne vid Troja, hvarvid Alcibiades yttrar den önskan att se den dagen då han kommer, och hoppas att den icke är långt borta. Se Alcib. Sec. mot slutet. Äfven på ett annat ställe (De Rep. L. 2.) förekommer en målning af en fullkomlig man, som står fast i sin dygd, ehuru han gisslas, bindes och slutligen upphänges på en skampåle.

en exposition, att Målaren sjelf skall lära dervid. Det är naturligt, att om man skall uppoffra sig till ett lifstidsarbete, man vill göra sig något hopp om dess framgång. Jag känner alltför väl den regeln, och erkänner äfven dess riktighet, att en Poet och Konstnär förnämligast bör fråga sin egen genius. Dock bör han förut vara viss, att han i sjelfva verket har en genius att fråga, och en genius, på hvilken han i det ämnet, eller i den grenen af konsten, kan med trygghet förlita sig. Derföre kan det icke vara onyttigt, att lyssna äfven till en röst utom sig sjelf; och det fins en röst, som i det afseendet säger mycket, också när den tiger. Expositionen af dessa fragmenter kan då tjena dels till det ändamålet, att bestämma författarens beslut, om han skall fullfölja det hela eller icke; dels att låta dem, såsom särskilta stycken försöka sin lycka i verlden, liksom det skett med flera porträtter och figurer, ärnade till en stor tafla, ifrån hvilken Målaren dött, innan han ens hunnit uppställa ramen och duken.

I.

Sjung den heliga strid, som för folkens och sanningens frihet
Fördes af Manhems Konung, då sänd, i ljusets ånyo
Mörknande tid, han bröt på Tysklands blodiga skuldror,
Sjelf till ett offer bestämd, det Romerska oket af Habsburg.
Sjung, hur han trodde på Gud, och segrade än, då han dödde.

Så uppmanade mig en röst i det tempel vid Mälarn,
Der hvad Sverige har stort, omsväfvar i talande minnen
Dess odödliga Konungars grift. Ännu, hvad det varit
Känner dess folk hos sig, blott länder beröfvadt, ej äran.
Ja, du Store! hvars namn ännu välsignas af verlden,
Strålande öfver ditt land: det folk, som du förde till segren,
Än, då det nalkas ditt stoft, och fanornas himmel deröfver,
Känner hos sig en kraft, som står förtryckets och mörkrets
Magter emot, och när det behöfs, kan rädda en verldsdel.
Lifve den känslan min sång, att ynglingen lyssne och säge:
Också jag är Svensk, och ville för fäderneslandet,
Ville för menskligheten och Gud gå döden till mötes.

Säg, osynlige du, som mig väckt, eho du må vara,
Stjernhjelm, eller en annan, som än, från himmelska harpor,

Aktar hit ner på fädernes språk och lifvar dess samljud:
Säg, hvad andar i strid omgåfvo den kämpande Hjelten;
Icke som spöken, dem vantron ser ur djupet af natten
Vinka, och suckande fly vid ljudet af morgonens härold,
Utan i dagens värf, i handlingar, hvilka de fordom
Sjelfve beredt, deltagande än; de Olympiske Gudar
Likt, och de andra, som upp ur hafvet och skuggornas rike
Reste sig, stridande hvar för sitt folk, sin gynnade älskling,
Eller en helig sak, ett mål, odödliga värdigt.

Hundrade gången igen kom året, då segren i Augsburg
Vanns af den renade tron, kom dagen, som segren beredde,
Sorgfull, under en ny förföljelses blodiga tecken;
Dock med ett tröstfullt hopp af en skönt uppgående stjerna.
Ty den dagen det var, som Gustaf Adolph i Tyskland
Landsteg, böjde sitt knä, och helgande svärdet med bönen
Lemnade lugn i den Eviges hand sitt öde och verldens,
Följd med en blick ur skyn af Vasa och Frankrikes Henrik.
Dock ej Frankrikes blott, Europas var han i döden.
Begge ifrån sin himmelska höjds oändliga utsigt,
Älskande, sågo ännu på sitt fädernesland, och den verldsdel,
Der en ny omskapande tid dem glädt och bekymrat.

"Han skall göra det, Han min själs odödliga tanke
Bringar i stående verk", utropade Henrik med glädje.
"Först skall hans hämnande svärd förkrossa det blodiga örnbo't,
Habsburgs hus, som, sekel från sekel plågande folken,
Sökt förmörka den verld, det ville förslafva och fjettra.
Sedan reser han upp det fredens tempel, jag ärnat,
Der upplysningens heliga eld bevaras everldligt,
Medan ett stort förbund, Europas fria Nationer,

Vägda emot hvarann, de starka ett stöd för de svaga,
Tryggar för verlstyrannit. Af himmelen sänd i mitt ställe,
Han uppfyller det hopp, som ännu i döden mig följde,
Hvarförutan jag ej i sjelfva den eviga glädjen
Kände mig säll, då jag såge dit ner på våldet och vantron.
Ja, det stundar en skönare tid, som endast förbidar
Slutet af striden ännu emellan ljuset och mörkret.
Kom! till det värdiga mål förenom min son med din sonson."

"Hvi har Frankrike spillt för sig, och för verlden kanhända",
Svarade Vasa, "det ljus, som tillböds äfven dess Kyrka,
Rent, som det strömmar från himmelen ner, ur den eviga källan,
Utan de färgade sken af Påfviska bilder i fönstren?
Sedan ej Frans, som jag och Elisabeth, aktade tidens
Mägtiga brytning, och grep den lyckliga stunden i flykten,
Blef det för sent för dig. Din son, vid Romerska kyrkan
Bunden, hur kan, hur vill han gå mot henne i striden?"

"Dock", gaf Henrik till svar, med en suck, (han mindes sitt affall)
"Dock har Gustaf ej dragit sitt svärd mot Romerska kyrkan,
Utan mot Romerskt våld. Hans strid är ej för det nya,
Mer än det gamla, i satser och former, utan för frihet
Både i Kyrka och Stat, att allt det goda på jorden,
Allt det ljusa från skyn, må fritt uppblomstra i begge.
Richelieu, som tycks allt mer uppfatta min tanke,
Finner, hur Frankrikes magt uppmanas af tiden att kraftigt
Gripa deri, och förent med den ädle och starke från Norden
Vinna igen, hvad min död för menskligheten förspillde.

"Fattar en själ, som hans, din statskonst?" frågade Vasa.
"För det stora deri har han sinne, men knappt för det ädla.
Dock hans klokhet blott bör honom förmå, att sin Konung
Fästa vid Sverige, om än dess Hjelte försvunne ur striden.
Rikt och starkt af sig sjelft är Frankrike, mellan de trenne
Vidt omfamnande haf, Europas yttersta skyddsvärn,
Men olyckligt, så snart det sjelft vill henne beherrska.
Frans det kände, som du, och den långa och blodiga striden
Förde han, ridderligt stor, för verlden, ej endast om Mayland.
Derför böd han ock mig sin hand, med den aning, att Göthen
Skulle ifrån de stränder, dit Roms legioner ej vågat,
Der en folkförtryckares ok än aldrig är buret,
För Europa ännu engång som en hämnare framstå.
Sjelf på de skummiga klippor i skygd, hur verlden än stormar,
Endast vid folkens nöd går Svensken ut, och dem räddar."

"Kunna då ej", tog Henrik igen, "Europas Regenter
En gång skönja det mål, försynen beredt för dess sällhet.
Bröder äro dess folk, upprunna ifrån en gemensam,
Ädel och kraftfull stam, och blandade, Nordens och Söderns
Barn med hvarann, Latiner med Galler, Iberer med Göther.
Christne och frie, och vexlande midt i de blodiga fejder
En med den andra sitt ljus, sin konst, sin tanke, sin anda,
Äro de blott en slägt; fast nu den främste ibland dem,
Österländskt obroderlig, vill nertrycka de andra.
Men dem alla de två förenade skola befria,
Svensken och Franken. Om Kejsarn i Wien tilltror sig att Romersk
Vara, ej kalla sig blott: så är Svensken en Göthe, och Franken

Är en German. Ej blott German, till hälften en Norrman,
Räcke han Svensken sin hand, och folken frukta ej mera.
Fred och frihet hvar åt sitt land vi vunno, o Vasa,
Medan vi lefde på jorden. Om nu åt hela den verldsdel,
Der vårt namn välsignas ännu, vi kunde dem vinna:
O! hur skulle vi blicka dit ner med glädje och kärlek.
Jorden åt himmelen sjelf sin sällhet strålar tillbaka."

Talande så, de sänkte sig ned på de ljusnande molnen
Efter en storm i den ängd, som redan var vunnen af Gustaf,
Der af Wollin och Ysedom mött, vid sin vändning åt hafvet,
Odern förbyts till en sjö. Derifrån de sågo de första
Visa och lyckliga steg, som befäste de Svenska i landet,
Utan strid och blod. "Eröfre han öar, en viking!
Här skall han finna sin gräns:" utropade Conti, den stolte,
Medan vid Gartz han förskansade sig, och på stranden af Peene.
Dit förväntad ännu, stod Gustaf med svällande segel
Redan i Odern, ej störd af den storm, som hotande uppsteg.
Saktad och vänd, vid hans bön, den flög med det flytande lägret
Fram till Stettin, det mål, som Conti sig trodde för honom
Stängt med hela sin magt. Sitt vapensäte bestämde
Konungen der, att dän så floden, som landet beherrska.

Bogislaus, som satt med sitt silfverhår i sin hvilstol
Vördnadsvärd, fast svag, mer vissnad af sorger än ålder,
Hörde ett larm, och reste sig upp, och såg med bestörtning
Strömmen betäckt af segel, som fälldes, vapen, som blänkte,
Båtar, som fylldes med män, kanoner, som drogos på stranden.
Snart en gulblå här stod utanför staden och slottet.

"Bären mig sjelf dit ut till den ädelmodige Hjelten,"
Ropade Försten, och bars i sin stol till Gustaf, och sade:
"Se mitt grånade hår, mitt darrande hufvud, o Konung;
Icke är jag en man att gå i den väldiga striden
Med dig eller emot. Nyss fordrade Conti i Kejsarns
Namn Stettin. Jag afslog honom: skulle jag icke
Afslå dig, en främmande magt? Min Gud och hans sanning
Trogen i döden, jag dör också min Kejsare trogen,
Fast han brutit sin tro. Emellan oss dömme den Högste!"

"Var det ej riket, du svor din ed, då du svor den åt Kejsarn?"
Svarade Gustaf; "och svor du den ej, som Hertig i Pommern,
Samt Evangelisk Prins, betryggad af freden i Augsburg?
Nu, då den freden är kränkt, då riket lutar, då banden,
Hvilka dig fäst, upplösas af Ferdinand sjelf, då hans härsmagt
Går, som en fiende öfver ditt land, som förbytts till en öcken:
Nu emot ditt folk, och det rike, den Kyrka du tillhör,
Mot dig sjelf, som Regent och som Christen, bevisa din trohet.
Frukta ej Kejsarn mera än Gud. I strider, som denna,
Den som icke är med, är emot. Du mins, att de orden
Sades af Honom, som kom en fridens konung, men äfven
Sanningens, kom att med strid bereda en fred, som ej upphör."

Träffad af Konungens ord och hans blick, som den höga gestalten
Höjde än mer, en blick, som syntes ej endast en Hjeltes
Framför en segrande här, men en högre och ljusare andes,

Teg den gamle och sönk i betraktelse. Folket ur staden
Strömmade ut, att se och beundra de tappre från Norden.
Redan om Svenskarna flög ett rykte som skulle i landet,
Härjadt af villdjur nyss, nedstigit en skara från himlen.
Derför vågade nu så döttrar, som mödrar till fönstren.
Äfven af hofvets blommor en rad sig viste i slottet.

Konungen såg dit upp, och klappande Prinsen på axeln,
Sade: "Med dem der uppe, min vän, försvaras ej staden
Mot Dalkarlarna här och Finnarna."*) — "Dock är det icke
Desse", var Prinsens svar, "som göra dig stark, och bestämma
Nu mitt beslut, o Konung. Jag såg på din fana de ordens
Gyllene skrift: Är Gud med oss, ho är då emot oss?
Den, som en stråle ur skyn, upplyste mitt tvekande sinne.
Tag, o Konung, Stettin och allt mitt land i din omvård.
Gif mitt folk, hvad ej jag, olycklige, kunnat det gifva,
Fred i sin kyrka och fred i sitt hus. Barnlös, har jag suckat
Dagligen upp till Gud, att mitt Pommern icke må falla
Under ett Påfviskt ok af en Kejserlig Prins eller Höfding,
Såsom för Magdeburg och Meklenburg det var ärnadt.
Herren har hört min bön. Jag skådar i hoppet en arfving,
Under hvars spira mitt land uppblomstrar i ljus och i frihet.
Snart skall jag gå till den eviga frid. Belöne dig, ädle!
Freden på jorden en dag med alla dess gyllene frukter!"

"Fred är det mål, för hvilket jag lefver, ehuru i harnesk
Hela min lefnadstid", utlät sig Gustaf, och vänligt
Tryckte den åldriges hand. "Jag trädde i vapen som yngling
Blott för freden, och vann dess oliv tredubbel i Norden.
Nu i Tyskland söker jag den, att trygga för folken
Ej blott land och bo, men en väg till ljuset der ofvan."

*) Egna ord af Gustaf Adolph.

Upp från jorden han lyfte sin blick, som möttes af Bourbons
Strålande blick ur skyn. Ej kunde hans dödliga ögon
Skönja det himmelska par, der satt. Men den luftiga thronen,
Ensam öfrig ännu af den lugnade aftonens skyar,
Fäste hans syn. Han betraktade rörd dess förblindande skönhet,
Ej dess egen likväl; ty de färger, den lånat af solen,
Bleknade bort i den glans, de två odödlige spridde.
Öfver dem båda, i ändlös höjd, till naturens och ljusets
Eviga ursprung, steg hans suck vid den präktiga synen.
Men på honom sin blick med en fröjd, som englar ej känna,
Ty blott mensklig den var, och likväl ej timlig, ej jordisk,
Dröjde hans himmelska vän. Så blickar i purprade insjön
Hesper ur morgonens sky på sin bild; och skalden ur lunden
Skådande hänryckt, upp till den ena och ned till den andra,
Finner så himmel, som jord, i det speglande vattnet förskönas.
Sjelf i sin sång han önskade så dem spegla tillsammans.

Äfven Vasa förnöjd i sin sonson icke blott Manhems
Älskade Konung såg, men tidens korade Hjelte.
Dock med en skuggande bild, lik fågelns öfver ett snöfält,
Flög ett bekymmer öfver hans själ, då han tänkte på vådor,
Möjliga genom hans mod och sjelfva hans lycka, för Sverige.

Måtte han ej, utbrast han, dig o Henrik, i anda,
Dig i mål och bemödanden lik, dig äfven i öde
Likna en dag! Ännu en dolk kan helgas af vantron.

Dock skall himlen ej mer tillåta en seger af mörkret.
Den osynliga hand, som förut så ofta, då döden
Öfver hans hufvud sig sänkt, det bevarat, skall än det bevara,
Tills han det mål beredt, hvartill hans vapen bestämdes.
Genom ett krossande slag skall han visa för folken, att brytas
Kan likväl den förtryckande magt, som öfver dem uppstått
Såsom en verldsstorm, hvilken dem synts orygglig som ödet.
Sedan han lärt dem tro på sin egen kraft och försynen,
Må han falla, om Gud så beskärt, och sin strid för hans sanning
Genom sitt blod besegla, och mig åt stjernorna följa!
Ja, utslockne min ätt, blott Sverige består i sin frihet!

"Hel! dig Vasa, ej blir det ordet, den tanken dig olönt:"
Ropte ur höjden en röst, den mägtige rösten var Luthers.
"Så utplånas din skuld för det split, du med faderlig blindhet
Vållde inom ditt hus, till ditt verks hardt nära förstöring.
Högre i ljus och i kraft du stiger igenom det offret,
Medan vi vänte den dag, då domaren kommer, och jorden
Under hans fot förgås, och han öppnar sitt eviga rike.
Der försvinna de verk och de namn, som vi lemnat i tiden,
Der blott tron, som i döden oss följt, skall gälla för evigt,
Tron, och den kärlek, han fann hos oss, då, fördold i en menskas
Lidande skepnad, han sjelf, Guds Son, oss mötte på jorden;
Men i den timliga verld, vi ännu åskåde från höjden,
Skall vid din sonsons död du se förhöjas din ära;
Ty ditt rikes ära är din; och Sverige skall stiga
Högre ännu på hans blodiga stoft, igenom hans andas

Lefvande kraft i hans här och det råd, af ädla, han danat.
Så fulländas ditt verk, så äfven mitt skall bevaras.
Undransvärda försyn! det rena gudomliga ordet
Bragtes till Norden att dän, då det åter mörknat i Tyskland,
Kalla en hämnare fram, som bereder dess seger ånyo.
Här fullkomnas de ord af profeten: Ett stort ljus skiner
Klarliga öfver det folk, som bor i mörkaste landet."

Luther sin flygt nedsänkte, och stod, lik morgonens härold,
Öfver det älskade land, der först Evangelii klarhet
Rörde hans själ. Det mod, hvarmed tillförne i Sachsen
Förstarne stridt för sanningens ord och samvetets frihet,
Ville han tända igen, och begaf sig till slottet i Dresden.
Äfven de öfrige två sitt mål fullföljde i tysthet.

Såsom en stjerna, med tyst inflytelse, blickar i dalen
Ned på en snöhvit knopp, som stjernlik möter dess anblick:
Så i sin sonsons själ en dag, då han hem till sitt rike
Sände en faderlig suck, instrålade Vasa sin tanke.
Fri, då han ensam var, och stark igenom sin frihet
Kände sig Gustaf, och undvek Frankrike. Broderligt handslag
Mötte han glad, men skydde en arm, som öfver hans skuldra
Lagd med ett stolt beskydd, blott tryckte och hindrade honom.
Nu ett klagande bref af hans maka, som kommande sorger
Anade, väckt i hans bröst en Faders och Konungs bekymmer.

Rörd erinrar han sig den stund, då sin dotter på armen
Lyftande, så han talte ibland de församlade Ständer:
"Svear! jag skiljs vid er och mitt barn, kanhända för alltid.
Väl har Herren sin engel mig sändt, som ur hundrade faror
Räddat mig underbart; dock torde jag falla omsider
För hans sak och verldens och er, och lemna på jorden
Faderlösa mitt barn och mitt folk. Men derofvan en Fader
Vänder ej från dem sin vårdande hand, sitt vakande öga.
Konungar, midt i sin ban, och Konungaätter försvinna
Sverige har sett; dock står det ännu. Om Herren mig kallar,
Sänder han Er och min Dotter ett stöd, som fyller mitt ställe.
Måtte blott hon, och J, erkänna hans eviga huldhet!" —
Detta farväl, hvarvid hans folk försmälte i tårar,
Medan den spädas kyss med hans egen tår blef begjuten,
Stod nu fram i hans själ, som kände ånyo den aning,
Att ej återse han finge sitt land och sin Dotter.
Också nu var hans tröst till Folkens Fader i höjden,
För hvars heliga värf han skilts från sitt älskade rike.
Dock uppstod i hans själ den frågan med växande oro:
Faller du midt i din ban, hvem stöder ditt folk, i ett ändlöst
Krig, emot en magt, som Kejsarns, lemnadt allena?
Frankrike bjuder dig stöd. Det stod med Sverige i vänskap
Under din Farfar ren. Han sjelf föreningen yrkar,
Han, hvars hjerta är Svenskt ännu i grafven, i himlen.
Så inom sig en svarande röst han trodde sig höra,
Från den stunden bestämd för det länge betänkta förbundet.
Dock fördröjdes det än en tid, oaktadt hvad Henrik
Ingaf både sin son och Ministern, som styrde hans rike.
Sonen ej höjde sig upp till hans tanke; Ministern sin egen

Blandade in deri; och Frankrike svepte sin afsigt
Länge ännu i ett sken, som Påfven ej mindre än Kejsarn
Bländade, under det Sverige sin väg gick öppet i dagen,
Tryggande sig vid sin sak och sitt svärd; och dess segrande Konung
Aktade mer den ked, han knöt bakom sig af fästen,
Än de i Regensburg vid dess riksdag slingrade näten.
Ändtligen möttes en dag i det sjöomringade Beerwald
Sveriges och Frankrikes sändningebud, då hvarderas skyddshamn
Äfven möttes i skyn, i detsamma en skugga i Rådsaln,
Smög sig, skygg för en blick af de strålande andar i höjden.

"Var det ej Hon, den ännu, och till yttersta dagen
Stämplande själ, som Italien sändt till Frankrikes ofärd?"
Yttrade Henrik. "Ej nöjd, att dess plågoande ha varit
Medan hon satt på dess thron, ur grafven ännu med en tvedrägts-
Fackla, hon rest sig der, att sinnena söndra och tända.
Också hit hon når, och söker det nära förbundet
Hindra igen, som förut engång, då genom de Franskas
Sårande öfvermod, hon kränkte den Nordiska stolthet.
Kom! af vår anda en flägt skall stilla den fåfänga striden."

Likt två stjernfall, stego de ned, och trädde i salen.
Ögonblicket förut uppstod der Horn med de orden:

"Väl! — hvad betydelsen är af förbundet, som Ludvik med Sverige
Ingå ärnar, det märka vi straxt, då vi höra hans första
Helsande ord; som förnärmar dess folk, så väl som dess Konung.

Fritt, sjelfständigt, aldrig ännu af främmande kufvadt,
Främst i ålder ibland Europas Konungariken,
Sverige med segrande svärd står fram, att beskydda dem alla,
Hvad! och dess krönta Regent J vägren att helsa för
Konung?"

"Herrans smorda är ej hvar förste, som griper en spira,"
Svarade Joseph, och sänkte sin blick och vred på sitt
radband,
Medan än Charnacé sitt svar betänkte förlägen;
"Endast dem, som Gud förordnat, ej dem som en folkhop
Sätter af och till, har Frankrike Konungar kallat." *)

"Öfverheten (var svaret af Horn) är af Gud: det är
sanning.
Finns hon utan ett Folk? är ej detta med lagar och ordning
Äfven skickadt af Gud? Är dess rätt ej helig, som Förstens?
Går den icke förut? Är ej Frankrike äldre, än Bourbon?
Skall med hans ätt, en dag, då den slocknar, ock
Frankrike slockna?"

"Rodnar ej Henriks son", utropte Banér, "för sin faders
Skugga (han steg i det samma derin), att skymfa en Gustaf?
Sverige en Konung har, vet, Munk, ej endast till namnet.
Säg det åt Richelieu. En sjelfregerande Konung,
Bär han i egen hand sitt svärd, ej mindre, än spiran.
Ensam kom han hit. Här mött af ingen Förbundsbror,
Snarare hindrad af dem, som han roptes att hämna och
rädda,

*) En effet la France ne donnoit point alors ce titre-là (de majesté) aux Rois électifs, ou présumés, tels, comme les Rois de Pologne, de Suéde et de Dannemark. Mauvillon Hist. de Gust. Ad. L. VII.

Står han dock herrskande här; och segren står vid hans sida.
Ej för en dödlig magt, för Konungars Konung allena
Lägger han ner sin throns majestät, sin Konungahöghet."

Begge begåfvo sig re'n åt dörrn. Då drog dem tillbaka
Charnacé, i det Catharina, som stod, med ett hånfullt
Segrande löje, fördold vid hans stol, vek undan för Bourbon.
Dröjande dock sin flykt, hon fällde de trotsiga orden:

"Stiger du ned till oss i stoftet, du stjernornas arfving,
Dem du ej nått likväl ännu, en förste — i luften?
Väl! så strid här nere med mig. Jag skugga på jorden
Verkar ur mörkret mera, än du, upphöjde, ur ljuset.
Bringar du än förbundet i stånd: så skall dock ett hemligt
Afundsfrö deri förlama dess kraft; och då Gustaf
Hinner sin äras höjd, det bryter hans segrande bana.
Hör! en Konungs gemål, än mer, tre Konungars moder,
Styrde jag Frankrike längre än du, och det styrs af min anda
Än. Hvad är Ludvik din son? sin Ministers nickande docka?
Tror du dig ha hos denne ett öra: så vet att det andra
Lånar han mig. Ty medan han här protestanterna stöder,
Skall Hugenotternas blod i Frankrike rena, för Kyrkans
Straffande ögon, hans skuld. Ja, genom honom jag hoppas
Fägna dig än med en blodröd natt, lik den vid ditt bröllopp."

Henrik, som ryste ännu att minnas den gräsliga natten,
Svarade intet. En blick blott sände han genom den spotskas
Bäfvande själ, som nu ej mer förställa sig kunde,
Ej med lånadt anlete le, som, när hon till honom,

Såsom sin svärson, kom med moderligt öppnade armar,
Medan på gatorna rann af hans offrade vänner en blodström.

Qvald af den härliges blick, försvann hon, och möttes af Alba
Nära vid Schreckhorns spets. Der stod allena en vålnad,
Dyster och mörk. De vissnade drag, de slocknade ögon,
Buro dock stämpeln än af Spaniens fruktade Philip.
Såsom det blixtrar stumt ur ett moln, som efter en åskdag
Stannat vid himmelens bryn och ännu i natten förfärar;
Så han blickade rundt om den verld, han skakat och blodat.
"Bäfve ännu de fräckt upproriska, kätterska folken:
Philip i Ferdinand lefver igen och Alba i Tilly.
Äfven är Medicis än ej död." Med de orden begyntes
Mellan de tre, i det en storm omkring dem i öcknen
Öfver Lavinerna hven, ett hemskt blodtörstande samtal.

Mötet i Beerwald nalkades nu det önskade målet.
Horn och Charnacé, ju mer de kände sig lifvas
Hvar af sitt fäderneslands upphöjdaste, ädlaste ande,
Närmade sig dess mer till hvarann. De mindes den vänskap,
Sverige med Frankrike knöt, då den mest fullkomnade Fransman
Räckte sin kongliga hand åt den störste af Svenskar på thronen;
Skulle de ej förena sig nu till ett mål, dem så värdigt?

Leende gick Banér till Patern, och sträckande fingret,
Öfver hans skuldra, emot den säck, Capucinerne bära,
Yttrade: "Var det der, du gömde den Böhmiska kronan
Undan för Ferdinands son i Regensburg? Det är Kejsarns

Egen klagan. Så fann han sig lönt för sitt offer af Friedland,
Tro ej likväl det lyckas, att dit bortsmyga den Svenska."

Rodnande, dock förnöjdt småleende, svarade Joseph:
"Stridom ej mer om titlar: ett ljud, ett väder de äro:
Inför Konungars Konung är Dogen lika med Kejsarn.
Nu beror det blott på ett villkor, det första, och sista.
Romerska Kyrkans helgd vi yrke i alla de länder,
Som eröfras af er, om Gud det kätterska svärdet
Låter hinna så långt, hemsökande äfven de trogna."

"Ja", vidtog Ministern, "det kan ej Frankrike frångå.
Blott det verldsliga Rom, ej det andliga, vill det bekriga;
Se, det båtar ju er jemväl, det betinget vi fordre,
Genom den söndring, det gör de Påfviska Förstar emellan.
Ligan sjelf, då hon ser, att endast mot Kejsarens våldsmagt
Kriget är fördt af de Svenska, men ej mot kyrkor, och kloster,
Skall i sitt nit afsvalna och draga sig undan i tysthet.
Lofven de Romerska blott den frid, som J sjelfve begären
För de Lutherska nu: så knyte vi händerne genast.
Frankrikes ädle Monark en ära sig gör, att i Gustaf
Helsa en Konungslig bror. Ja, lik sin Fader, den store,
Vill han för verldens lugn härvid uppoffra sin höghet.
Gustaf råde för sig med sitt svärd; men verke med Ludvik
Till ett gemensamt mål, Europas räddning i Tyskland."

"Vare det så!" gaf Horn till svar: "Det fåfänga ordet
Om uppoffrande ligge så tomt, som det föll, och förgätet.
Nog, vår Konung och er, som bröder, helsa hvarandra.
Helgd för templen, beskydd för allt, så gudomligt, som mensklig,

Hvar helst Gustaf befallande är, jag lofvar för honom.
Väl mot de Påfviska ropar om hämnd allt landet omkring oss,
Höljdt i grus och aska och blod af Tilly och Waldstein,
Ropa de plundrade folk, de landförviste Regenter,
De inkräktade stift, de fräckt vanhelgade altar;
Men upprättelse blott, ej förstöring, är hämnden af Gustaf.
Lika beskydd med ett ord, må lemnas åt kyrkorna begge,
Till dess freden en dag emellan dem gränsen bestämmer."
Sagdt och förbundet beslöts. Och Svenskarna begge, som hellre
Stridde med vapen än ord, begåfvo sig glade till Gustaf.

Redan glänste hans svärd, välsignadt, ej endast i Pommern,
Utan i Meklenburg och Mark. Torquato di Conti,
Söderns yppige son, fann plötsligt vissna i Nordens
Luft sin lager, och drog för dess män, som dess vinter, sig undan.
Tyskland andades åter och upp ur det blodiga oket
Lyfte sitt hufvud med hopp. Dock Tilly, som nu var allena
Kejsarns arm, se'n blindt han låtit beröfva sig Friedland,
Tilly, som rik på år, var rikare än på bedrifter,
Lagrar och ärr, ej pröfvat ännu den Nordiske Hjelten.
Men nu trädde han fram, och folken förskräcktes ånyo.

Innan till Odern hann det bäfvande bud om hans antåg,
Kommo till segraren der två män. Den ena en andlig,
Syntes igenom det lugn, i hans blick från himlen var gjutet,
Än mer vördnadsvärd, än genom det vågiga silfret
Kring de jordiska blommor, hans kind, trots vintern bevarat.
Hos den andra, en borgerlig man, stod borgerlig frihet

Ädelt fram i hans enkla gestalt, som egnat en kämpe.
Braun var den andliges namn och Schmidt den andres: de namnen
Allt hvad värdigt är betydde på fäderne-orten.
Såsom i templet, hvars höjd, hvitt glänsande, parken beherrskar,
(Ljusets tempel det är), en grupp af Sanning och Frihet
Talande står framför den Gud, som Python besegrat;
Så i Konungens tält de stodo för honom, och talte:

"Magdeburg oss sändt. Med hela det suckande Tyskland
Flyr det till dig. Ej stort är vårt samfund; dock med de främsta
Står det i nit och i mod; ännu det samma, som fordom,
När det mot Carls förtryck till slut blef ensamt i striden.
Ensamt har det ock nu, bland alla, för hvilka du kämpar,
Vågat, o Konung, för dig och din heliga sak sig förklara;
Derför söks det ock främst af Kejsarns hämnande gissel.
Sedan i strid på strid vi oss tröttat, segrande stundom,
Nalkas oss Tzerklas sjelf, den förskräcklige. Hjelp oss, du Gode.
Christian lofvade oss ditt stöd, då, ett offer för våldet,
Stött ur sitt stift, och ur riket förvist, han genom sin ofärd
Rörde oss, mer likväl som ditt bud, o hämnare, aktad."

"Christians brådskande nit er bragt förtidigt i vapen",
Svarade Gustaf, "jag räds, i en olycksstund, för er vackra,
Rika, berömliga stad, om den ej försvaras af egna
Murar och män. Ännu är min väg ej banad till Elben."

"Mägtig är Han, som dig sändt. Ett gny blott frälste Samarien" *)
Yttrade Braun. "Kanhända en dag oss räddar i nöden
Endast det ropet om dig: han kommer, hämnaren nalkas.
Gif oss endast ett ord, som tröstar oss, låter oss hoppas."

"Väl! mitt svärd skall göra mig väg", var svaret af Hjelten.
"Söker ej Tilly mig här, så söker jag honom vid Elben.
Sachsen, hoppas jag, ej, ej Brandenburg mig förhindrar.
Magdeburg är det värdt, att om än min bana af segren
Drogs derifrån, jag böjer den dit. Uthärden så länge,
Striden, bevaken er borg. Se här! jag sänder en Höfding,
En af de mina, att styra ert värn. Dig sänder jag, käcke,
Rådige Falkenberg; och med dig ett bud, som med staden
Knyter min vänskap. Gån, och trösten på hjelparn i höjden."

Magdeburg förbi gick Tilly med hela sin härsmagt,
Öfver Elben; och nu på hans möte med hjelten från Manhem
All Europen fäster sin blick. Det gäller ej endast,
Hvem af de väldige två skall se sig af segren och äran
Öfvergifven till slut. Den väntade dagen skall folkens
Frihet, skall verldens lugn och ljus afgöra för sekler.
Ännu dröjde den dock. Ty begge, så vise som tappre,
Trodde ej blott sitt svärd och sitt mod. Det af Elben och Uckern,
Warta och Spreen begränsade fält med alla dess höjder,
Skogar och bygder och slott, med dess slingrande vägar och strömmar
Öfversågo de, likt ett schachspels rutiga bräde.

---

*) Se 2 Kon. B. 7: 6, 7.

Ej på detta de två, som leka. bevaka hvarandras
Syften och rörelser mer, och förut dem beräkna och möta
Bättre, än de hvart steg af hvarann, hvar vändning och ställning.

Svenskarnes Konung, innan han fram till drabbning sig ställde,
Ville sin ked förstärka ännu med Demin och med Frankfurt.
Grefven af Tzerklas, som snart bemärkte sin fiendes afsigt,
Hastade sjelf till värn för det sednare, trygg om det förra
Genom dess styrka i murar och folk. En kärna af Contis
Skingrade härsmagt dit ännu var bergad tillsamman.
Taga det dock och först derifrån den manande möta,
Hoppades Gustaf, och sjelf beslöt belägringen leda.
Sjelf med sin blick och sitt ord allstädes, som vinden, som ljuset,
Verkande, flög han från Schlesiens gräns, der han ställde för Landsberg
Horn, till Meklenburgs, och plockade städer på vägen,
Såsom en hängande frukt af en ryttare plockas i flykten.

Hvar han syntes, en mängd af anleten ljusnade åter
Från den förfäran, som väckts af Österrikarnes antåg.
Ty Araben ej mer förskräcks, då en rodnande molnfläck
Bådar ur öcknens haf af sand den gräsliga vinden,
Under hvars il allt gräs, allt löf, allt lefvande vissnar,
Än de plågade folk förskräcktes, då Tilly blott nämndes.
Högar af grus och aska ännu i bygderna viste
Spår af hans förra besök; och de mindes, hur efter hans bortgång
Hungern och pesten förödt, hvad elden och svärdet förskonat.
Mången landtbo ren i skogen beredde sin boning,

Mången Moder sitt barn omslöt med bäfvande armar,
Liksom hon redan förföljts af Kroater med blodiga sablar.
Dock försvann all skräck, hvar helst af Svenskarnes fanor
Syntes det gulblå kors, som likt regnbågen, då haglet
Hotar ur molnen de mognande fält, förkunnade frälsning.

Efter det tecknet sågs vid Loitz, med stigande oro.
Dodo *) var väntad dit, att taga det, innan med Teuffels
Tropp han förenade sin, vid Demin. De Tyskarne begge
Kunde ej Konungen, ej hans folk från Svenskarna skilja.
Nu ett gladare tecken ännu de väntande tjuste:
Hämnarens egen syn. Med Banér och Brahe allena
Kom han, gömd i den enklaste drägt. Dock kändes den store.
Skådande upp från Hjelten till himmelen öfver hans hufvud
Ropte de: "Gud är med honom. På Gud och Gustaf vi tröste."

Dodo emellertid, af ett dammoln bådad till staden,
Väckte der larm. Dess värn var endast ett slott, som förfallit.
Gråtande bar dit upp en flock af blomstrande tärnor
Stadens bön till dess höfding, att ej med retande motvärn,
Fruktlöst, endast förderf och förödelse öfver dem bringa.
Svag för en skönhets tår var Peralta, ehur hans benämndes,
Både med skräck och med spott, Järnfrätaren, icke förgäfves,
Ty väl hundrade hjelmar han klyft, och hundrade harnesk,
Sade han sjelf. Ett lejon i hår, i stämma och styrka,
Leddes han dock af ett barn, när icke hans ära det gällde.

*) von Kniephausen.

Men ej skönhet nu, ej tårar, bevekte hans hjerta.
"Jag", utropte han, "jag en Spanior, mig gåfve så skamligt
Blott för en hes trompet! Nej, icke för hundra kanoner,
Innan de dundrat en dag. Nej, Göthen skall se, att det rinner
Göthiskt blod i Spaniorn också. Min stämma sitt ursprung
Allt från Pelagius drar." — Ett bud föll honom i talet
Flämtande. Gustaf var sedd i nejden, och kunde, försvarslös,
Innan han nådde sin mötande här, uppsnappas och fångas.
"Herre! hvad dyrbar fångst!" — "Betaltes den än med ett Grefskap",
Gaf han till svar, "så vore den dock ovärdig Peralta.
Hvad! en försvarslös man, en vandrare! Störa hans vägfrid!
Konungen vet, att här en Spaniens ädling befaller,
Derför nalkas han trygg. Nå väl! ej endast i trygghet
Fare han fram. Han tage ock, Han, oväpnad, allena,
Slottet af mig. Ej kan det försvaras; dock icke för Dodo
Veke jag utan strid, ej för Konungen sjelf, om han komme
Fordrande, hit med magt. Men nu skall han se, att Peralta
Känner, hvad ädelt är, och förstår, hvad en riddare egnar."

Sade, och satte sig stolt till häst, i ridderlig rustning,
Prydd med en fjädrad hjelm och en sköld, som glänste mot solen.
Så, af en väpnare följd, med stadens nycklar i handen,
Nådde han Konungens spår, och sade för sig vid hans åsyn:
"Rörs ej hela min själ, som skulle jag nalkas ett helgon?
Kättare är han likväl och fördömd. Förlåte mig Påfven!
Endast hjelten jag ser. Ja, midt i det mörker, som evigt
Hotar hans blinda förvillade själ, förbarme sig himlen!

Skiner han klar som en stjerna för mig; och djupt för den store
Böjde jag mig, om än bland afgrundsandar han syntes."

Gustaf förundrad, att se hans gestalt, än mera att höra
Det högtidliga tal, hvarmed han nycklarna frambar,
Smålog vänligt med tack, och böd dem sändas till Dodo.

Innan han nådde Demin, var en djup förskräckelse gjuten
Öfver all dess ängd af ett sällsamt tecken på himlen.

Aftonen, liflig och skön, var undanviken för nattens
Tystande vink, och hon, den himmelska amman på jorden,
Öfver dess tröttnade barn utbredde sin söfvande slöja.
Ingen ro likväl de fingo på stranden af Peene,
Suckande natten ut, i hemsk åskådning af fästet.

Tydligen sågo de der två svärd, som blixtrande möttes,
Svängda i strid, som skulle en hand osynlig i höjden
Hvardera fört. Man trodde sig se, hur Gustafs och Tillys
Vålnader stridde förut i luften den väntade striden.
"Se!" utropte en djupstämd röst. "Det stundar en slagtning,
Blodig och lång; det stundar en dag, för riket och Kyrkan
Mera, än den vid Prag och den vid Lutter, bedröflig." —
"Striden i himmelen är, och skulle ej ljuset i himlen
Segra? Och segrar det der, så segrar det äfven på jorden,"
Svarte ifrån en höjd en ung, välljudande stämma.
Röster hörde man blott, ej anleten skönjdes i natten,
Medan man väntande såg åt skyn på det ljungande svärdslag.

"Nu, ack! nu är det gjordt", utbrast en klagan i hopen,
"Nordliga svärdet är matt, är sänkt, det södra har vunnit."

"Nej, de förbytte sitt rum", skrek en, och flere med honom.
"Det, som var nordligt förut, står nu i södern allena,
Herrskande. Se, för dess glans fördölja sig stjernorna sjelfva."
Många bestredo det: röst mot röst sig höjde med ifver.

"Sen J ej segrens följd? Den visar oss hvilken som segrat",
Sade den samme, som först sig yttrat, bådande ofärd.
"Floden, som mörkröd göt sig omkring de drabbande svärden,
Vidgar sig ut till ett haf af blod, och mötes af lågor
Från hvart himmelens hörn, som stode omkring oss i landet
Städer och byar i brand, med torn, som flamma i höjden.
Sådan är ej de Svenskas triumph. Så nyttjar sin seger
Endast Tilly. Han kommer ej blott med svärd, men med bilor,
Ej med Kejsarens fullmagt blott, men med Inquisitionens."

Gräslig den tystnad var, som följde de orden. En dödsdom
Hörs ej med stummare skräck, oväntad, af lyssnande fången.
Endast barnens gråt (ty äfven barnen ur sömnen
Spruttit med skräck, och hängt sig fast vid de vandrande mödrar)
Tystnaden bröt, då och då, i den långa bedrövliga natten.

Morgonen, bådad ren af de ljudande timmar, ej skildes
Än från de nattliga sken, tills solen sin strålande panna
Lyfte ur skogen, då strax försvann det luftiga bländverk.

"Striden i himmelen är; och skulle ej ljuset i himlen
Segra? och segrar det der, så segrar det äfven på jorden."

Orden, som hörts i natten förut, nu vände i dagen
Allas beundrande blick åt en yngling, som satt på en mjölkhvit
Springare, skön i gestalt, som i anlete. Öfver hans panna
Morgonens förstling föll. Dock göt sig en högre förklaring
Ur hans själ i hans ögon, som mer uttryckte, än orden:
"Sen J hur ljuset, det sanna, som vardt vid den Eviges varde,
Skingrar de falska, förvillande sken af jordiska ångor!
Ja, det himmelska ljus, från ljusens Fader, skall segra
Öfver mörksens magt, i andarnas verld som i denna.
Ej på jorden allena är striden, och ej om en lager
Eller ett land, en thron; den rör det eviga riket.
Var ej tillförne en strid der ofvan, då Michael stridde,
Sanningens förste, och all hans här! Den samme, som vantrons
Välde i Babel och Rom, det Hedniska, gjorde till intet,
Skall ock det Påfviska nu med det Ny-Caesariska störta.
Se i himmelen sjelf vill mörksens Förste regera,
Genom förfalskande flärd i det heliga. Dock skall han falla
Såsom han fallit förut, blott vi tro på Gud och hans sanning."

Sagdt, och den hvite, som re'n otålig begynte sig stegra,
Kände sig fri, och flög med sin älskade börda åt östern,
Snart i dess bländande glans fördold för de ögon, som följde.

"Var det en Svensk? St. Göran ej målas så skön på sin skymmel,
Strålande uppåt skyn med den dän bestrålade skölden.
Var det en dödlig? Jag tror, han lånt den jordiska hamnen
Blott till en klädnad. Jag tyckte mig se inunder den hastigt

Skymta en himmelsk skrud af ljusblå, glänsande ether.
Sjelfva hans häst — så glimmar ej snön der borta mot solen —
Ville han ej åt skyn? Hvad eld, som brann i hans ögon,
Medan de hvälfde sig fram, ur det fladdrande silfret af manen!
En af det brinnande spann, som förde Elias åt himlen,
Trodde jag se, vid hans flykt, i morgonskenet på kullen."

Munn från munn det talades så. Med lugnade sinnen,
Folket begaf sig hem. Snart gick en sägen, att engeln
Michael sjelf nedstigit ur skyn att strida för Gustaf,
Han, som ypperst nämnd bland himmelska Förstar, de starka
Hjeltar i skyn, är nu för Kyrkan den vakande stridsman,
Som han för Israel var, då det ensamt gömde det sanna,
Lefvande ord från Gud, den heliga elden från himmeln.
Michael vare då äfven för oss den hemlighetsfulle
Ynglingens namn, till dess vi få det verkliga känna.

Medan i nejden omkring Demin den nattliga oron
Stillades så, förbytte den blott sitt ämne i staden.
Länge i Kejsarns våld och sist förtryckt af Savelli,
Måste det plågade folk, en husvill träl i sitt eget
Plundrade hus, dock leka och le med de hatade gäster.
Nu i natten en bal sin glans ur den åldrige rådsalns
Högt uppradade fönster omkring all staden förspridde,
Liksom trotsande skenet i skyn. Den dager, en vådeld
Sprider vid midnatt, är för en sjuk, som vaknar i nejden,
Ej mer ryslig att se, än det skimret af tusende vaxljus
Var för skådarnes hop på torget. De sågo med fasa,
Under den vildt sig förhäfvande fröjd af pukor och gigor,
Än åt himmelen upp, och läste der vrede och straffdom,

Än åt det gycklande spel af de dansandes skuggor i fönstren.
Ömsom med ömkan, ömsom med spott, de talte om stadens
Döttrar, som midt i sin skräck för de främmande kände ett nöje
Under de hurtigas svängande arm. "Så dansas på Blocksberg,"
Ropade någon, och greps af en vakt, och begrofs i ett häkte.

Ändtligen hörde hon upp, den skräckomringade glädjen.
Balen tystnade, just då i skyn det förfärande skenet
Slocknade. Folket begaf sig till ro. Men lång var ej hvilan,
Väckt af ett trumlande larm, af ett stridförkunnande hingstskri,
Lyddes det först med stigande hopp. Det trodde sig höra
Svenskarnes härgny, höra det ren på muren, — i staden.
Men det såg der blott de anleten, hvilka det länge
Sett med plåga och harm, nu mer än någonsin spotska.
Teuffel för staden stod och förskansade sig till belägring,
Väntande Dodo. Savelli det sport och beslöt i ett utfall,
Innan förstärkningen kom, förvärfva en lysande lager,
Sin Hertigliga sköld till prydnad vid Kejsarehofvet.

Sjelf anförande, red han fram för de samlade troppar,
Präktig i rustning. Pansarets guld från fönster till fönster
Skimrade, under hans tåg från torget till porten i Öster.
Genom den Vestra han sändt förut en hälft af sin härsmagt.
Såsom ett eldklot far, och det regnar stenar från himlen,
For den, och föll på en flock af Svenskar, som byggde ett skansverk.
Desse med yxe och stör framsprungo; och såsom i skogen
Nyss de huggit, och gren vid gren, som knotig och kraftfull

Sträckte sig ut, och stam vid stam ur sin resliga ställning
Fällt: så höggo de nu i skaran omkring sig, och fällde
Mången arm med sitt svärd och mången man med sin rustning,
Till dess Teuffel kom med här och vapen i ordning.
Nu kolonn mot kolonn gick fram, och linie mot linie
Bredde sig ut; och snart begyntes den molniga striden,
Än ur kanonernas munn det dundrade, än ur gevärens
Skrällde det. Arm vid arm till laddning och läggning och lossning
Höjdes och sänktes. Jemnare ej med handen och foten
Väfvarens rörelser gå. Ja, hela det mördande fältslag
Syntes ett spelverk blott: så höll det sin takt och sin regel.
Kulor der surrade, stora och små, och männer der stulpo,
Käglor likt. Ej restes de mer. Dock andra i stället
Trädde, och föllo som de. Jemlik var styrkan och striden.
Segren vägde ännu, då, att fienden skåda i synen
Närmare, Teuffel böd. "Så slåss vi af hjertat med egen
Armkraft", sade han, "man mot man." Förtjuste, hans kämpar
Drogo sitt svärd, och ilade fram. Geväret blott vände
Mången, och, klubbande, slog med dess kolf. Af det blodiga bollspel
Vardt en fäktning, än mer blodig, och redan var segren
Svenskarnes. St. Julian, den tappre, ej längre förmådde
Hindra de sinas flykt, då Savelli dem mötte och ropte:
"Den som för fienden flyr skall lägga sitt hufvud för bödeln."
Icke det hotet, men skarornas magt, dem han förde till bistånd,
Vände dem om. Nu svag emot den fördubblade styrkan
Kände sig Teuffel, och vek. Det var ej flykt af en slagen,
Endast en fäktandes steg bakut, för att stärka sitt anfall.
Dodo till mötes han gick, och såg bakom sig, med svärdet

Mot de förföljande vändt. Ej långt var han kommen, då plötsligt
Hela hans här brast ut i ett glädjens och kärlekens hurra.
Konungen syntes. Nyss anländ, han stod på en kulle,
Strålande öfver dem ner. I ögonblicket tillbaka
Svängde de sig, och flock på flock, som mötte dem strövis,
Slogo de, skulle hvad helst för härsmagt slagit: så starka
Gjorde dem Hjeltens syn. Det ropet, att Gustaf var kommen,
For långs vägen och likt det ljud, som sprids vid ett vargskall,
Skyndade fiendens flykt. Savelli, som redan åt staden
Tågade, stolt i triumph, ej hann deltaga i striden,
Innan den afgjord var, och han sjelf med de flyende flydde.

Teuffel till Konungen gick, som tryckte hans hand och sitt bifall
Gaf med de skämtande ord: "Förunderligt smidde min hammar,
Utan sitt städ i dag; hvad skulle de gjort i förening?"
Hammar och städ, de namn han gaf åt Teuffel och Dodo,
Dodo så lugn och fast, som Teuffel ifrig och trägen.
Sedan vände han sig till Banér och sade: "Mitt kastspjut,
Du, så hastig som stark och träffande. Dig skall jag sända
Upp till Demin, att dän nedfälla den prunkande örnen."

"Konung!" sade Banér. "Jag hoppas ej endast från muren
Fälla den, utan ifrån den thron, der Försten af Friedland
Satte sig sjelf, den förmätne, då här ett säte för Kejsarns
Välde i Norden, och öfver dess haf, han redan bestämde.
Ja, i slottssaln öfver hans stol var bildad en Romersk

Örn på en glob, der Adriens bugt låg under hans ena
Hvilande fot, och den andra var sträckt åt stranden af
Mälarn.
Si! det var icke förgäfves han antog titel af Romersk
Östersjö-Amiral, och viste, om ej Amiralen,
Dock hans skepp på det haf, vi trott tillhöra oss Nordmän.
Stralsund lydde dock ej den väldige, medan i Tyskland
Allt för hans fötter låg, nedtrampadt i blod och i aska.
Stralsund såg din flagg, o Konung, och log åt hans åskor."

"Le, åt hans fåfänga hot vid Bälten, kunne vi Svenskar
Nu, och logo då re'n, på vår strand", tog Brahe till orden.
"Vist var det rådet likväl, ty äfven vist är det ädla,
Hellre att hasta till hjelp, der det brann, än bida, på afstånd
Skådande blott, tills allt af de växande lågorna höljdes.
Eljest torde en dag ej Norden mera, än Södern
Lett åt det Romerska språk af en Friedland eller en annan
Kejserlig drott till lands eller sjöss. Carthago åt Tiberns
Seglare log ej till slut. En magt, som griper om verlden,
Hämma ej berg, ej haf, blott män, som Spartas och
Sveriges."

"Män har Sverige, som Sparta; de gå med en ny
Leonidas
Glade till offerdöd för det eviga fäderneslandet."
Ropte ur skogen en röst; och undan de skyggande grenar
Svängde den hvite sig fram, och stod med sin yngling
för Gustaf,
"Hel! dig hjelte! du strider ej blott för de böljor och
stränder,
Dig naturen förlänt, och din och Fädernes mandom
Vunnit, till värn för din härliga Nords uråldriga frihet,

Utan för folken och Gud, ty Gud är sjelf i sin sanning
Verkande. Mot en Verldsmonarchi du strider, men äfven
För en, ja, för den, på hvilken vi vänte som Christne,
Ljusets och fridens rike från verldens morgon förkunnadt,
Der med sanning och nåd Gud sjelf regerar för evigt.
Ej att det riket med svärd förökas vill, som ej endast
Dårskap vore, men brott. Dess vapen är ordet från himlen:
Genom det allena det segrar och växer och famnar
Om all jorden till slut. Guds kraft är deri, och till målet
Stilla och säkert går, som de krafter, han lagt i naturen.
Frihet endast begär Evangelium; endast mot våldet
Manar det upp till strids, mot våldet, som lånar dess eget
Heliga namn, och svekfullt vänder det eviga rikets
Himmelska bilder till skygd för jordisk vinning af vantron.
Derför band du ditt svärd vid din sida, du hjelte; och derför
Falla dig folken till. För Sanningens skull, för dess frihet,
Drag välsignad fram: och Hon skall göra dem fria,
Hon med sitt ljus; ty fri är den som vandrar i ljuset."

Konungen, rörd af hans ord, i hans anlete såg, med förundran,
Under en Qvinnas drag af rörande fägring, en Hjeltes
Högt uppsträfvande mod, en Apostels heliga allvar.

"Hvadan är du, och hvem?" han sporde med ord och med ögon.
"Konung!" bekom han till svar: "En fremling på jorden, en flykting
Undan dess villor och brott; jag hoppas det sannas och godas
Seger likväl, och ville dig se bekrönt, af den segren,
Innan jag far till mitt Fädernesland der ofvan i ljuset.
Der är mitt mål — och ditt. Fullända din heliga bana:

Frid skall belöna dig, frid i Himlen, om icke på jorden.
Dödlig är du, men ej den sak, för hvilken du strider,
Ej den magt, som strider med dig!" Vid de orden den hvite
Häfde sig fram, för att bort om den stigande kullen för-
svinna.
Dock på dess höjd ännu han stannade, medan åt Gustaf
Ynglingen vände sig om och ropte: "Dig väntar en krona,
Högre än någon som vanns med svärd. Två kronor af
Segren
Visas dig, hvar på sin väg. O! välj af de tvenne den rätta.

— — — — — — — — — — —

GUSTAF ADOLPH I TYSKLAND.

EPISKA FRAGMENTER.

II.

II.

Den Blinde vid Bommen.

Var det af sanningen sjelf ett besök i himmelsk förklaring *)
Eller en sminkad larf, hit sänd af svärmande vantro,
Eller af hycklande svek? Vid de frågorna, Brahe i lägret
Tankfull teg, och ilade ut den flydda i spåren.
Fåfängt likväl han sporrat sin hingst, om icke den andra
Mötts i sin luftiga flygt af en bom. Väl ville den hvite
Svinga sig öfver, men stod, då han kände den tyglande handen.
Nu är den himmelska här igen! skrek gossen vid bommen,
Blickande upp med beundran och fröjd; men utan att öppna
Sprang han sin Herre till mötes, hvars steg, af händerna styrda,
Mätte ur hyddan sin väg. Ej öfver hans ögon var någon
Molnfläck synlig, och själen i dem än talte till andra,
Sjelf beröfvad likväl allt ljus, förutan sitt eget.
Fram till den ridande förd, begynte den blinde sålunda:

"Fremling! jag hörde din röst, då du for. Vid dess himmelska välljud
Ville jag tro, som de andra, ditt hem på jorden ej finnas.
Dock en dylik klang af naturlig musik, af en inre
Själsharmoni, en gång förut jag hörde i Böhmen.
Likheten slog mitt öra på stunden. Förlåt! Är det landet
Icke ditt Fädernesland?"

*) Se sid. 185.

"Jo", svarte den unge, "om något
Fädernesland mer fins för dem, som föddes i Böhmen."

"Känner du Grefve von Stein?" fortfor den blinde.
"Hans maka
Står för min syn då du talar. Min syn! hvad säger jag arme?
Ja, en syn härinne för mig framställer i taflor
Allt hvad jag fordom sett. Hvad jag nu ej mera kan skönja,
Lånar af dem en skepnad. Din bild jag mig målar af hennes.
Är du ej deras son — eller, vågar jag säga det, dotter?
Far jag vill, så förlåt en blind, som dömmer med örat
Endast, och famlar sig fram med gissningar. Ofta, hvad andra
Icke med ögonen märkt, det märker den lyssnande väktarn
Här vid min kind, nu mer än förr mig trogen och vaksam,
Sen jag förlorat de seendes tjenst. Ja, ofta i tysthet,
Obemärkt bland mängden af folk, som stannar vid bommen,
Fångar jag upp i ett ord en historie eller ett anslag.
Derföre står Herlicius här i rop för en spåman
Utan sin skuld, som förut, då i verlden han nämndes och syntes."

"Glad i min Faders namn, jag helsar dig", sade den unga,
Hoppande ned af sin häst, och tryckte den gamle i handen.
"Icke jag väntat, att här se dig, om hvilken vid hofven
Täflades förr, då läkare, skald, stjernkunnig och skriftlärd,
Äfven den hemliga vishetens dyrk du troddes ha funnit."

"Undan det stormiga haf, der man än åt stjernorna lyftes,
Än i en afgrund sänks, jag gläds att i hamnen mig dölja",
Sade den gamle. "Han lefver då än, min i glädjen och sorgen
Pröfvade ungdomsvän, Gref Stein."

"Ack!" svarte den andra Bleknande; "endast i dag, ej i morgon vi lefve i Böhmen.
Bär jag väl sjelf mitt hufvud ännu? Har ingen af Kejsarns
Bödlar i munkdrägt burit det bort? Så frågar der mången."

"Väl har jag hört om en ny förföljelse", sade den gamle;
"Dock har jag tryggat mig öfver min vän, då han faran tillförne
Lyckligen undgått: först när Thurn, hans frände, ur fönstret
Kastade ut tyrannit med dess två välfödda ministrar;
Sedan då Fredrik föll, och de, som under hans solsken,
Kort som det var, kring honom sig trängt, bortblåstes af stormen.
Undangömd på sitt gods, då han ej deltagit i statens
Skakningar, njöt ju din Far beskydd för sjelfva sin kyrka,
Änskönt alla, der ej vigvatten, rökelse, vaxljus,
Allt det påfviska spelverk fanns, tillslötos för alltid."

"Hör hans öde, men sätt dig förut." Hon ledde den blinde
Under en alm. De satte sig ned; och medan de talte
Qvittrade då och då en vinterfågel i toppen,
Kär för den gamle, hos hvilken ännu, då de öfrige flydde,
Han allena blef qvar i den mörka och kyliga tiden.

"Allt sen Hjelten", sade hon, "steg på stranden af Tyskland,
Är en förvandling skedd hos min Far i sinne och lynne.
Stilla, försigtig och vek i de år, då kraften och modet
Brusa hos andra, han nu i de svagare, såsom en yngling
Brinnande, störtat sig fram, att dö för den heliga saken.
Redan i fängelse förd, hvad annat af Ferdinands grymhet
Kan han förvänta, än döden? För tre sina söner han beder,
Icke för sig om nåd. De fängslades jemte den gamle,
Sedan de yttrat som han det hopp, att vid handen af Gustaf
Böhmen skulle igen upprätta sin thron och sitt altar,
Hvila på egen grund, och blomstra i ljuset från himlen.
Detta likväl blott såsom ett steg till egentliga målet
Tänker han sig. Han tror, det antichristiska väldet
Nära sitt fall; han tror den nordiske hjelten från himlen
Sänd som ett medel dertill. Du vet —"

"Ja, hela hans drömbild
Känner jag", sade den gamle. "Han väntar ett ljusets och fridens
Rike på jorden, der Gud som menniska låter ånyo
Se sig, dock ej som förut, i en ringa och lidande skepnad,
Utan i all den makt och härlighet, menniskosonen
Genom sin seger förvärft på jorden, såsom i himlen.
Hvad i en skuggbild blott, och den befläckad och bruten,
Skymtade fram, då Gud ett folk till sitt eget bestämde,
(Hvilket likväl ej blott af den eviga kärlekens huldhet,
Utan af menskliga slägtets förderf är en stående spegel;)
Hvad af Moses, efter den syn han hade på berget,
Blott i ett utkast tecknades groft; hvad Profeterna sedan
Skönare sågo på moln med glödande färgor sig måla:
Detta han tror en dag, och det snart, fullkomnas på jorden

Genom en verldsmonarki af Messias, som kommer ånyo,
Icke till verldens dom och förstöring, såsom vi andra
Vänta hans ankomst, utan förut att i tiden regera."

"Ja i det hoppet han lefver och dör", tog åter den unga.
"Hela hans själ är full deraf. Som en växande låga
Tär den ock kroppen. En dag, då jag kom till honom i häktet,
Nästan boende der, jag såg i hans ögon och kinder
Feberns brand och kände dess slag i den darrande handen.
Sedan han sport mig om allt det nya, jag visste om kriget,
Fästes hans blick på en bild af Gustaf och smälte i tårar.
Ja, utbrast han förvirrad i uppsyn, hjelten är riktigt
Målad, men icke hans häst. Hvit måste den vara för honom;
Ty han banar ju väg för den Höge, som kommer med ljusets
Hvitt berustade kämpar. Du ser den dagen, min Dotter!
Himmelen öppnar sin port, och dess här nedstiger på jorden.
Ej blott sköldar och spjut och harnesk glänsa af silfver,
Utan ock hästarna skina som snö. För det skenet allena
Flyr all mörkşens makt, då Han kommer, och hämnarens vinpress
Trampande går, att sin thron intaga, som Konungars Konung,
Han som var död och är lefvande. Si, en krona af alla
Verldens kronor tillsammans han bär, och hans mantel är purprad
Genom hans blod; ty hvit är eljest hans skrud, som de andras.
Bör ej hans härold bära hans färg? Ett hvitt regemente

Vet jag att Konungen har, en utvald tropp. — Theodora,
Hör! du är ensam fri: mine hurtige söner i bojor
Sucka med mig. Tag du den yngstes klädnad och vapen,
Sätt dig på springaren opp, den hvite Araben, jag äger;
Far till hjelten med den. På den skall han hålla sitt seger-
Intåg här. Då gån J ur hus och fängelser alla,
Honom till mötes. Bort med bål och bilor från torgen.
Strön ut blommor och löf. Hör! hör! det ringer i tornen.
Kyrkorna öppnas igen, som de svarte kring Kejsarn så länge
Stängt för er arma. O! gån dit in och lofven den Högste." —
Nu af David en psalm, om glädjen att träda i Herrans
Heliga gårdar och hus, ifrån hans läppar sig utgöt.
Under den sömn, som följde hans yrsel, behaglig och stilla,
Trodde jag honom ha glömt sitt bud. Dock, sedan han vaknat
Sansad och lugn, han böd mig utanför fängelsets fönster
Visa mig, stigen till häst. Ibland mina bröder på landet
Öfvad förut i ridderlig lek, jag kände mig lifvas
Både af dotterlig pligt och af glädjen att Gustaf få skåda.
Redan hade vi sagt Farväl, då han efter mig ropte:
"Icke han sjelf likväl är den rätte, som kommer på hvit häst,
Säg honom det, mitt barn, ehur "Sannfärdig och Trofast"
Äro hans namn också, ty med rätt han strider och dömmer;
Så är han värdig att gå med sitt svärd för den himmelske hjelten,
Hvilken sitt namn bär skrifvet på pannan, ett namn öfver allt namn,
Ordet, så heter han, ordet i Gud och Gud uti ordet."

"Midt i hans villa, hvad stråle af ljus!" utropte den gamle.
"Ordet i Gud från evighet var; för de trogna i tiden
Gud uti ordet är. Vansinnige lära oss visa."

Medan de talade så på den höjd, som den blinde bebodde,
Spordes i nejden omkring, att Engeln, som synts på den hvite,
Visat sig åter. Från gård till gård sig samlade flockvis
Qvinnor och män och ropade: se! han besöker den blinde.
Häpen att höra det ropet och se den kommande skaran,
Sprang Theodora till häst och ärnade fly, då i tygeln
Grep för henne en hand och en röst befallte att stanna.
Brahes hand det var och hans röst, som nu saktare sade:
"Dödlig är du som vi; förklara dig, säg hvad betyder
Allt det bländverk här, med hvilket du hopen bedårar."

"Icke bedårar dem jag, ej mer än en bild af Maria
Hopen, som tillber den. De bedraga sig sjelfva med vantro,"
Svarte hon stolt på en gång och from, af de sårande orden
Från sin förvirring bragt. "Bedrar jag mig icke", (hon fortfor)
"Är du ibland de främsta, som omge Svenskarnes Konung.
Väl! så ber jag, att du bär fram till honom mitt budskap.
Låt mellertid af din vink den trängande skaran förskingras."

Stigande af, hon tog den glänsande fålen vid betslet,
Ledde den fram, med de ord: "Se här en bild af det höga,
Rena och brinnande mod, som egnar en kämpe för ljuset.
Böhmen har sändt den hit åt hjelten, som hämnar dess frihet.
Ej kan Gustaf i nöd ohulpet lemna det landet,
Der en Huss stod fram, för Luther, en sanningens härold,
Der mot verldstyranniet sig främst uppreste ett manligt,
Ädelt och trofast folk. Betryckt af den största bland sorger,
Sorgen att se i en rättvis strid sig plötsligt förlora
Ej blott sin egen sak, men menskligheteens och himlens,
Har det likväl sitt mod ej fällt. Det bereder sig hemligt

Under sitt blodiga ok, att på nytt för sin tro och sin frihet
Gripa till vapen, så snart blott Svenskarna nalkas dess gränsor.
Bringa, du ädle, dess bön till din Konung, jemte den Hvite;
Bäre han dit i triumph den af himlen bestrålade hämnarn!"

"Hästen är värd att bära en Konung", svarade Brahe;
"Dock ej på gåfvan allena man ser, men på gifvaren äfven.
Innan jag tar den emot, bekänn: är du skickad af Waldstein!
Yngling! du hör till den flock af de ädlaste ätter i Böhmen,
Hvilka han drar i sin tjenst och fäster omkring sig i tjusning
Genom sitt hofs, sitt namns, sin persons förblindande storhet,
Genom de kongliga skänker han ger, och de större han lofvar.
Väl kan det språk, du för, ej talas hos Försten af Friedland,
Dig det lärde en prest i hans sold; och du lånar dig dertill?
Du, med en sådan själ i din uppsyn! Vore den sann blott!"

"Riddare!" svarte hon lugn. "I landets, icke i eget
Namn, har en dess vän sändt gåfvan och nämner sig icke.
Icke åt sig begär han något. Kanhända han redan
Hunnit dit, der intet behöfs, hvad jorden förlänar;
Dit förtrycket ej når, ej heller det hämnande svärdet."

Under den suck, hon drog, dess barm sig häfde i vågor,
Märkta af Brahe, hvars ögon, från dem åt anletet höjda,
Mätte dess hela gestalt med förvåning och tjusande upptäckt.

Rodnande djupt för hans blickar, som snön för den stigande solens,
Sade hon: "Möt mig i Böhmen en dag, och låt mig i striden
Följa dig der. Då pröfve du sjelf, om jag sålt mig åt Waldstein,
Eller lärt mig att hyckla ett språk, som mitt hjerta förnekar."

"Icke till vapnens bragd naturen synes dig ämnat",
Svarade Brahe, som nu förstod den hemliga dragning,
Hvilken han genast känt till den underbarligen sköna;
"Såsom en fridens Engel en dag du mig möte i Böhmen."

"Riddare!" ropte den blinde, "du sagt ett ord, som betyder
Mer än du tror. Der kriget begynts, der slutas det äfven.
Verldens frihet och fred i Prag eröfras af Svensken.
Minnens en dag, då det sker, att det sade den blinde vid bommen."

"Är du en Siare?" sporde med half bespottelse, Riddarn;
Half, ty den gamles gestalt och uppsyn väckte hans vördnad.

"Siare!" svarte han; "ja, fast blind, jag ser hvad i tiden
Alla ej se. Jag ser af det land, åt hvilket i stormen
Stretar det skakade skepp, en hägring; ser det i molnen
Spegla sig ren. Tillförne en blick åt en fjermare framtid
Sände jag ut i ett blad *), för christenheten mot Islams
Blodiga måne, och blef försmädd! Så drog jag mig undan,
Nöjd att trösta mig sjelf med min utsigt, eller min insigt,

*) Miles Anti-Turcicus. Om i denna, eller de andra Herlicii skrifter, är något slags värde, känner jag ej, så vida jag aldrig läst dem. Jag har lånt hans person emedan den fans i Pommern vid den tiden, och behandlat den för mitt ändamål med poetisk frihet.

Vågar jag säga; ty icke med svartkonst söker jag kunskap,
Utan med tro på en plan i det hela af menniskoverlden
Under betraktelser öfver den ked, som binder dess delar.
Dock ej hit hör talet derom. Jag ville dig säga
Också jag ett ord åt din Konung, rörande Waldstein,
Om hvars ränker du nämt. En dag med hans förstliga helsning
Kom till mig hans förtrogne Sesina och sporde i tysthet,
Hvad min forskning förnam om hans framtid. Fordom vid hofven
Hade jag vist i de nyss uppfunna, med häpen förvåning,
Såsom ett trollverk, skådade glas, stjernhimmelens under.
Äfven en narrs horoskop, jag bekänner det, ställde jag stundom,
Gycklande. Så ibland stjerntydare blef jag beryktad.
Derföre kom, med ett ord, Sesina och ville för Friedland
Veta, hvad stjernorna sagt om hans storhet. Skaparens storhet,
Svarte jag, viste de mig, ej dödligas, medan jag kunde
Än med min blick uppfånga en skymt af de hvälfvande verldar.
Den han sökte, likväl fann Hertigen sedan i Seni.
Denne. som sett förut hans Hertigdöme deruppe,
Nu af Jupiter ser det förbytt till ett Konungarike.
Jupiter är den Gud, som Friedland aktar och tillber.
Under dess strålande hägn han ser den Böhmiska kronan
Glindra i skyn, beredd att sänka sig ned på hans hufvud.
Gustafs lyckliga svärd för sin afsigt hoppas han vinna.
Väntande blott att se i ett stort afgörande fältslag
Segren för honom bestämd, för att resa sin fana i Böhmen,
Bjuder han Gustaf sin hand, som denne ej torde förakta;
Ty den man, som en här för Kejsarn skapte af intet,
Möjligen kan också mot Kejsaren skapa en annan."

"Må han tjena vår sak, men ej vänta att Svenskarne tjena
Hans förrädiska hämd och förmätet stämplande högmod",
Svarade Brahe. "Jag ser", tog åter den blinde till orden,
"Brahe är värd sitt blod och värd att hans minne med Gustafs
Träder ibland odödliga fram. Alexander den store,
Hvarföre kallas han så ännu? För sin plan att i verlden
Sprida det grekiska ljus. Mer stor i den christna historien
Gustaf skall stå, och der hans Ephestion delar hans ära."

"Gubbe! det hörs ännu, att du vistats vid hof i din ungdom",
Yttrade Brahe, "men säg: hur känner du mig?"

"För mitt öra"
Sade han, "är du bekant, alltsedan ditt ljudande maktspråk
Här vid skogen, hvarur ett tjog Croater dig anföll,
Tvang dem att fälla gevär för dig och de tvenne dig följde."

"Skada att icke du ser, som du hör?" tog Riddaren åter.
"Bättre än rösterna här vid bommen, skulle naturen
Kring din boning, så rik på skönt omvexlande taflor,
Sysselsätta din själ, som icke kan hvila."

"Ett öga
Äger jag dock", inföll den blinde. "Min snälle Rudolphi!
Är du tillstädes?" "Ja, Herre, jag står på kullen och kikar",
Ropade gossen — "Nå väl! hvad ser du på jorden och himlen?" —
"Kyrkan i öster förklaras i glans. Ur alla dess fönster
Skiner det såsom af guld." — "Jag förstår: då är solen vid dammen.
Går hon ej klarögd ner? Jag väntar förändring i luften.

"Sommarljumt är det än; men tror du det fryser i morgon?"
Frågade Brahe. "Vi hoppas, att vintern, såsom en gammal
Vän till oss Nordbor, kommer igen och bygger oss broar
Öfver morasen här, att vi snart i Demin få Savelli
Tacka för godt qvarter."

"Brobyggaren kommer i morgon",
Svarte den blinde. — "Jag ser på vägen en ridande främling,"
Ropade gossen. "Hans drägt är besynnerlig. Öfver sitt hufvud
Bär han en snöhvit bunt, som gömmer hans hår i sin rundel."

"Hvad en Turk! hvem leder mig fram?" Med ifver den blinde
Reste sig fattad af Brahe, som sade: "Var stilla så länge,
Turken är fjerran ännu. Rätt skarpt är det öga du lånar.
Sättom oss alla kring almen här står. Se, äfven i vintern
Skön med sin hederskrona, som du, hon oss bjuder ett säte.
Sen skall jag föra dig fram; jag är sjelf nyfiken att höra,
Huru med Portens fall, som du spått Europa, det lider.
Under Gazi, som nu regerar och Solimans segrar
Fruktsamma gör i fred, är jag rädd, att den icke vill falla.
Ja, jag fruktar den står, pyramiderna lik, och betraktar
Hundrade rikens fall omkring sig. Constantinopel
Blef åt det eviga Rom en make. Emellan de båda
Oförstörliga fästen för envåldsmakten och vantron,
Kämpe sig här och der ett folk till sanning och frihet."

"Talar du", skrek den blinde, "som hedning, eller som christen?
Äfven en hedning vill se ett mål, för hvilket sitt omlopp

Jorden gör och hvartåt, ehur den sig kröker och slingrar,
Verldens gång till slut dock leds af handen der ofvan.
Hedningen ser det dock ej. En christen ser det i ordets
Segrande makt, det ordets, hvari är det eviga lifvet,
Ty Gud sjelf är deri. Det ordet, som verldarna alla
Ropte ur intet fram, det är samma, som vandrar på jorden,
Lånande mål af tusende folk, och frälsande ropar:
Syndare! Si Guds lam, som verldenes synd borttager!
Död, hvar är din udd? och helvete, hvar är din seger?
Än en seger likväl dess Konung tyckte sig vinna
När han, sig lik, ur sjelfva den stam, som burit den helga
Herrans telning, ur Abrahams rot frambragte det mäktigt
Genom sanning och lögn hänförande sinliga Islam.
Dock, som det skrifvet står: Guds Kyrka är bygd på en klippa,
Der hon af ingen port till mörksens rike kan ryggas.
Osmans välde så väl som Mahomets eget skall falla.
Skulle ej Ismaels gren bortrensas, då bruten är Isaks,
Den oäkta så väl, som den äkta, att kronan må ensam
Lefva och breda sig ut till skygd för alla på jorden?
Christenhet, var värd ditt namn! Sjelf menniska vorden
Gud dig det namnet gaf. Så blef du den sanna, den högsta
Mensklighet. Ej söndrad ifrån det menskliga slägtet,
Sluter du in i din fostrande famn, hvad af qvinna blott föddes,
Bär det ock nattens färg och suckar i träldomens boja.
Äfven det barn som Fadren försköt, som modren förgäter,
Du i den Fadrens namn tar upp, som är fader för alla.
Christenhet! du har kämpat med Gud, så vorden det rätta
Israel, kämpat en skräckfull natt och vunnit. Välsignad
Ser du i anletet Gud och känner dig frälst. Och du skulle,

Du med solen öfver dig upphöjd, bäfva för mörkrets
Flyende makt och ej se, hur månen bleknad försvinner?"

"Rätt är det taladt och tänkt!" med ett handslag honom de orden
Sade en man, som under hans tal till de andra i tysthet
Satt sig och hört. Det var en Johannes; icke den unge
Blomstrande, hvilkens bild är en Engels, som fällt sina vingar,
Stigen i stoftet ned, att höra den eviga Sonen;
Utan den gamle, som lefde ännu af hans vittnen allena
Öfrig och öfver hans hjord utbredde välsignande händer.
"Äro ej röst och hand Bothvidis?" sporde den blinde.
"Var välkommen, att här förklara en fråga dig värdig!
Säg, Herr Biskop, väntar du ej Evangelii fullhet?
Lofva ej skrifterna den? Fullbordar ej Herren sitt löfte?
Gör han ett halfgjordt verk? Skall icke den Evige Fadren
Bland allt folk i hans Son tillbedjas i anda och sanning,
Innan en ny omskapelse sker af sjelfva det jordklot,
Der på en fornverlds grus vi bo, som föddes af Adam?"

"Tusende år", var Biskopens svar, "J veten det alle,
Äro en dag för Gud. För menniskan sjelf är dess lefnads
Åttiåriga lopp en dag, då hon skådar tillbaka.
Herren skall ej, då hans stund är inne, fördröja sitt löfte."

"Vågar en Yngling ett ord i det höga och heliga ämnet?"
Sade en röst, hvars melodiska ljud i den åldriges hjerta
Rörde dess mildaste sträng, och hans blick på den unga, som talte,
Vändes med välbehag. "Hvad tror du, vördige Fader?
Skall Guds rike, som nu blott andligen käns af de trogna,

Ej framstråla till slut åskådligt för alla på jorden,
Så att dess sanning och nåd stå klara, som solen och månen
Öfver verlden, och friden, som nu i helgade hjertan
Stiger ur skyn fördold, sig uppenbarar på jorden
Såsom en alla dess Folk och Förstar förenande Engel?
Ber du icke derom, då du ber om seger för Gustaf?
Är ej striden, han för, ett steg till det heliga målet?"

Biskopen, öfver hvars drag i allvar smälte det vänligt
Leende lugnet, svarade så: "Då jag utan att forska
Efter den Eviges råd (hans vägar äro ej våra)
Ber för mitt Fädernesland och min Konungs vapen och rådslag,
Ber jag den bön, hvari en Christen lefver beständigt,
Att Guds rike må komma. Jag ber derjemte den andra,
Hvilken ej skiljs derifrån: att på jorden, såsom i himlen,
Herrans vilja må ske. Jag tror att det eviga riket,
Fast det af verlden ej är, och nu i hjertat allenast
Fattas af oss, likväl är mer än en andelig tankbild.
Verkligt det är som skapelsen sjelf, mer verkligt än verlden;
Ty då denne förgås, framstår det i hela sin klarhet.
Äfven det hoppet jag delar med dig, att det redan på jorden
Skall förklara sig mer och mer i sällare tider,
Genom begrepp, som ljusna, och dygder, som höjas och renas."

"Icke vid Jordan blott är i heliga skrifter förvaradt
Verldens hopp om en tid af ljus, rättvisa och endrägt",
Sade den blinde, "det spridt sig med folken från öster till vester.
Skalderna målat dess gyllene bild, och de vise begrundat,
Huru Astrea igen må lockas åt jorden tillbaka.

Ingen förstod det likväl, och förgäfves från tempel och lunder
Offrens försonande rök uppsteg i fyrtio sekler,
Tills från himmelen kom det rätta försonande offret.
Nu fick åldrarnas lopp en betydelse. Anden från himlen
Blåste de strödda förvirrade blad i talande ordning.
Verldens krönika blef ett lefvande Epos, som ändlöst,
Dock till enhet bestämdt af det eviga målet för tidens
Farande flod, med den fortskrider, och speglar ej endast
Strändernas menniskoverk, men himlen; speglar dess stjernor
Mellan dess moln, och på dessa den lugn förkunnande bågen.
Si! den bågen är oss ett vittne, att himlen och jorden
Stå i ett evigt förbund, som begges Herre besvurit.
Derföre skola vi tro på en återkommande guldtid.
Må den ock dröja ännu årtusenden: menniskoslägtet
Går i sin ungdomsyra ännu. Må floden än högre
Stiga omkring den ark, der menskligheten förvarar
Allt hvad hon dyrbart har; må dufvan sitt funna olivblad
Endast visa och fly! Till slut, der hon stannat, skall arken
Stanna också, och der hon sitt bo uppbygger på berget,
Byggs af en sällare verld ett tempel åt friden och ljuset.
Dock det är redan byggdt, fast doldt för dödliga ögon."

"Hören en tanke härvid. Af en Siare kan den ju vågas:
Bär jag namnet deraf, så vill jag ock låtsa det vara.
Gudar och menskor i strid om hvarann fornskalderne sågo,
Så i verldsepopén jag ser odödliga strida
Jemte de dödliga; ser med den kraft, den anda de yttrat
Medan de lefde, Athéns och Roms, ej mindre än Asiens
Hjeltar och vise ännu fortverka i menniskolifvet.
Se! hvad kunde i Sparta Lykurgs, i Latien Numas

Lagar förmått som ord, om ej anden, af hvilken de föddes,
Öfver dem vakat, om icke de sjelfve, ehuru fördolde,
Sväfvat ibland sitt folk ännu och öfver dess hjeltar?
Men då Lykurg steg ner att Spartas frihet bemanna:
Skulle väl Solon förgätit Athén? och de tretti tyranner
Utan förtrytelse sett? och sett Thrasybulos i hjertat,
Utan att lifva hans mod med sin flägt? Ej kunde Carthagos
Undergång med köld af Hannibals ande betraktas.
Nej, när Marius satt på dess grus, han stod der och hånlog
Öfver det eviga Rom, som sjelf slet sönder sitt sköte.
Stolt deremot uppsteg Alexanders skugga på Pharos,
Blickade öfver sin stad, och från Herculis stoder åt Ophirs
Gyldene kust beråg, hur hon spridde i vexlande strömmar,
Rundt om den verld han besegrat, med handelns skatter tillika
Vettenskapernas ljus. Men när Omar till lågorna dömde
Allt hvad der samladt var af Grekisk vishet och skönhet,
Flydde han sorgsen och vred till Persepolis, flydde åt Ganges,
Trädde der in i ett tempel, hvars prakt, uthuggen i berget,
Från en förgången verld stod öfrig och talte i bilder.
Fåfängt sporde hans blick, hvad de underbara betydde;
Tills en ande ifrån den verlden, en af dess visa,
Lyfte en förlåt der. Då stod för hans ögon den höga
Heliga forntid fram i all sin sällsamma storhet.
Skådande huru dess fall beredt den sednare verldens
Daning och flor, och dess ande i den osynlig sig flyttat;
Skådande huru vid allt som i stoftet förvandlas af tiden
Intet förloradt går, af hvad ljuset och himlen sig egna,
Kände han svalna sin harm, att se förstöras sitt sköna
Grekiska verk. Dock förstod han ej än, hvad byggnad Försynen

Öfver det rest, till skygd för en högre och sannare
bildning.
Väl i sin egen stad han bemärkt det gudomliga ordet,
Dit från det tempel spridt, han i Salem vördande skonat,
Spridt derifrån omkring all verlden genom hans segrars
Skönaste frukt, det språk han lärt de kufvade folken.
Häpen hade han sett i Cæsars ofantliga rike
En ny makt, med begrepp blott segrande, växa det jemlik.
Dock dess himmelska grund och betydelse kunde för honom
Ej Aristoteles sjelf förklara, ehuru sin egen
Vishet väfd i dess lära han fann; bestört att ej mera
Kunna begripa sig sjelf, och brydd af den spira åt honom
Gafs i en mörknande tid. I den långa bedröfliga natten
(Stjernlös var hon dock ej) begynte Olympens och Pindens
Glödande spetsar igen förkunna den kommande dagen.
Plato, som länge förut åt Jordans heliga palmer
Vändt sin förvånade blick, sett Logos på jorden och tillbedt,
Väntade glad den stund, då han skulle på stranden af Arno
Träda med Maro och Tullius fram, och gjuta sin anda
Öfver de der en ny uppblomstring af menniskosnillet
Bådande knoppar. Dock mer än dessas stigande fägring
Honom förnöjde det ljus, Evangelii renade fackla
Spridde i Kyrka och Stat. Förut till hälften en christen,
Blef han det nu fullkomligt. Han såg, hvad han grubb-
lande anat,
Dagsklart, fattas af barn i lefvande sanning och kärlek.
Mellan Moses och Luther han stod och såg sig tillbaka
Öfver fem årtusendens rymd, och ordet till verldens
Väldiga gåta han fann, som de, i det eviga Ordet."

"Ja, det förklarar allt. Så behöfs ej annan förklaring:"
Inföll Biskopen. "Endast vi tro, att Ordet ibland oss

Lefver och verkar, att Christus är sjelf i sin lära tillstädes,
Rör det oss ej, om Plato och Cicero äro i månen
Eller i Sirius. Blott i de verk, de efter sig lemnat,
Lefva de än för oss."

"Det är sannt: så lefver ock Moses
Blott i sin lag för oss. Dock neder till Christus på berget
Steg han i synlig gestalt och syntes äfven för Petrus",
Sade den blinde; "och när af Josias lagen var funnen
Templet blef renadt igen, och allt det församlade Folke
Hörde förbundets bok, den länge förgätna, ånyo
Läsas för sig, och svor den på nytt, som vid Sinai fordom:
Månne omkring dem då ej sväfvade anden af Moses?
Månne Elias ej såg åt Jordan, medan Johannes
Gick med hans anda och kraft att väg för Herran bereda?
Skulle ej alla Profeterna sett med stigande väntan
Efter den store som kom? Och tills han kommer ånyo,
Skulle de ej bakom de tolf Apostlarnas stolar
Ställa sig än, att se Evangelii strider och segrar?"

"Bort med frågor, som blott missbrukas kunna, ej lösas",
Svarte den andre. "Min vän! så uppstod helgonens dyrkan."

"Lemnom det helgade fält och följom endast naturen",
Sade den blinde igen. "Se vattnet ur källan i floden
Rinner till hafs, och dän uppstiger i moln, och tillbaka
Gjuter sig ner i regn, ger lif åt säden och blomstren,
Suger sig ner i djupet och blir en källa ånyo.
Tänkom oss himmel och jord likså i andlig förening,
Genom en rörelse upp och ned, som Jacob det drömde.
Hela det synliga spel af krig, statshvälfningar, thronfall,
Sanningens kamp mot villan och frihetsandans mot envåld,

Är kanhända en skuggbild blott af de strider, der ofvan
Eller innanföre utaf odödliga föras."

"Tar du Försynen bort ur historien? Gör du af verldens
Styrelse blott ett menniskoverk?" tog Biskopen åter.

"Har jag då mist med min syn ock förståndet?" svarte den blinde.
"Ser jag ej solen mer, så känner jag dock af dess strålar
Värmen ännu och vet, att dem förutan naturen
Dödde med allt hvad hon bär. Likså i den andliga verlden
Allt försvunne i natt och död, om den eviga solen,
Gud, ej lifvade allt. Men se vi icke i månen,
Icke i morgonstjernan, i daggens perlor på blomstren
Ljuset af solen? Hvad godt i himmelen eller på jorden
Verkas af menniskor eller af Englar, det leder sitt ursprung
Från det eviga ljus, som allt upplifvar och fostrar.
Störa de dödligas verk ej försynens ordning på jorden:
Hvarföre skulle det luftiga spel af andar den störa?" —

"Men det stör för oss — vår frihet", ropade Brahe;
"Gör oss till dockor i spelarens hand, till bilder på väggen.
Hvad! den väldiga strid, här förs till häpnad för verlden,
Vore ett gycklande skuggspel blott? En skugga af skuggor
Vore den store, hvars hand här skakar troner och riken?
Skulle jag sjelf kanske i ledband föras af någon?
Ho det ock är, jag ber, att han icke besvärar sig fåfängt.
Min är handen som för mitt svärd, och mitt är det hjerta,
Hvilket jag känner här slå för fäderneslandet och äran."

"Känner du ej likväl, du måste det", svarte den andre,
"Något hos dig, som icke är du, i sjelfva ditt hjerta?

Hör du ej röster der, som än uppväcka det goda,
Rätta och ädla hos dig, än söfva dig in i din svaghet?"

"Blott en röst jag försport i mitt inre", förklarade Brahe,
"Samvetets röst, som är Guds."

"Nå väl! den rösten emotstå
Kan du likväl, om du vill", tog åter den blinde till orden.
"Viljan är din, af dig beror ditt beslut och din gerning,
Äfven när Gud med sin ande dig rör. Den vilja, som allting
Skapar och styr, förmår ej binda en vilja i stoftet;
Kan då en menniskoröst, den må basuna i örat
Eller i hjertat hviska fördold, upphäfva din frihet?
Akte vi blott vår pligt, så förvillas vi icke af skuggor,
Syntes de än med en dolk oss i vägen hotande träda."

Lyssnande under sitt tal på ett dån, som högre och högre
Spordes af hofvar med vexlande slag och förkunnade Turken,
Bröt han det af och med letande hand sig vände åt Brahe.
Förd af honom sin röst till en turkisk helsning han höjde.

Turken, en skön gestalt med ädelt talande uppsyn,
Svarade glad, och snart på Arabiska (mer vid det språket
Var Herlicius van, och Arab var den andre till födseln)
Taltes de vid om ämnen, hvari, att möta hvarannan,
Begge förundrade sig. Till slut om sin resa Araben
Ordade så: "Jag följt till Wien en turkisk beskickning,
Icke i statsmål. Ljus blott söker jag. Skulle du tro det?
Knappt kan jag tro det sjelf: en österns son, jag i vestern
Söker det vandrande ljus; ej det, som menniskor tända.
Asien känner sig än för det hon varit, som folkens
Fostrerska. Hon, som lärt Europa, försmår att en lärling

Blifva hos henne. Likväl, om det himmelska ljuset sin bana
Böjt åt sin nedgång re'n, så måste de östliga bergen
Genom ett återsken upplysas af vestliga strålar.
Ljus med ett ord, jag söker af Gud. Hvad vi talat tillsammans
Öppnar för dig min själ. Förnim dess djupa bekymmer."

"Abdul hade en vän. Uppfödde tillsammans som bröder,
Följdes de åt till Mecca, och der på den heliga grafven
Svuro åt Gud, hans stora Profet och hvarannan sin trohet.
Sedan reste de vidt omkring, att Sanning och Visdom
Samla ur allt, hvad i skrift Orienten heligt förvarar.
Återkomne till fädernes bygd upphöjdes de begge,
Begge af ansedd ätt, till embeten, hvilka de prydde
Genom sin dygd och sitt nit, ej mindre än genom sin lärdom.
Hassem, så hette den andre, ibland de skrifter, han hembragt,
Läste de christnas heliga bok och rördes och trodde.
Hemligen döpt, fortfor han i embetet. Abdul allena
Kände hans affall. Qvald af en strid emellan de känslor,
Honom som Musulman och som vän förbundo och mante,
Gick han till Konungen, bad om nåd, i det samma han angaf,
Vann den med vilkor, att Hassem på nytt sig svure till Islam.
Såsom bevis derpå han skulle på torget i allas
Åsyn trampa ett kors och kyssa den heliga Coran,
Eljest dömdes hans hufvud att bli uppspikadt på korset.
Abdul lopp till sin vän med förtröstan på sanning och vänskap:
Genom dem båda med sig han trodde sig säker om segern.
Böner och tårar och skäl använde han, länge förgäfves.
Hassem valde att dö. Ännu, då öfver hans hjessa

Bilan var lyft, hans vän framlade för honom ånyo
Coran så väl som korset, och bad. Med förlåtande ögon
Såg han på honom och teg, upplyfte dem sedan åt höjden,
Såsom skulle hans själ ur dem uppfarit förklarad.
Re'n odödliga lik, han böjde sitt hufvud till döden."

Fremlingen tystnade, såg åt skyn, som skulle han frågat:
Ser du från himlen ännu med samma förlåtande ögon
Ner på din vän? Med en tår på sin kind begynte han åter:
"Jag är Hassems vän, den Abdul, som honom förrådde,
Honom som var mig så kär. Ännu i sista minuten
Hyste jag hopp om hans räddning. O! tänk då min fasa och ångest,
När jag midt i min bön såg yxan blänka och falla.
Qvalen, som följde mig hem och söndersleto mitt hjerta,
Kan du ej fatta, ej jag beskrifva. Att stanna på orten
Var omöjligt för mig. Jag lade mitt embete neder,
Reste från land till land, att förströ mina sinnen. Förgäfves! —
Hvar jag än for, var sorgen mitt sällskap. Hvart jag än vände
Tanke och blick, framför mig jag såg det blodiga offret.
Än på marken för mig det bleknade hufvudet hvälfdes,
Än dess strålande ögon ur skyn mig mötte med kärlek.
Ofta i drömmen han talte till mig, och äfven om dagen
Hörde jag liksom hans röst i mitt hjerta: du följer mig icke?
Läs och tro. Jag tog den farliga boken i handen,
Hvilken mig följt ur hans hus; men lade den från mig med afsky.
Slutligen tvang jag mig dock, och begynte om menniskosonen
Läsa, förvånad och rörd. Nej, skrek jag, så lefde, så dödde

Icke en falsk Prophet. Och sedan jag hunnit till stället:
"Saul! Saul! Hvi förföljer du mig?" Jag tyckte mig läsa
Abdul i stället för Saul. "Ho är du Herre, hvad vill du
Jag skall göra?" så ropte jag, dignande neder i stoftet.
Svaret i boken stod. "Statt upp och gack in i staden." —
Hvilken stad? Jag for till Wien; ty Constantinopel,
Der jag befann mig, sände just då en beskickning till
Kejsarn.
Blind af det blixtrande ljus, som visat mig himmelen öppen,
Kände jag mig som Saul. Jag ville till menniskan Jesus
Nalkas så gerna. Men Gud är Gud, utropte jag häpen.
Ingen är Gud utan Gud; och jag tyckte mig höra ej endast
Alla de folk på Asiens fält, i Afrikas öknar,
Hvilkas tro jag bekänner, men hela naturen mig svara,
Ingen är Gud utan Gud. Dock när från öppnade himmeln
Fadrens goda behag jag såg på sonen sig hvila,
Kände jag hemliga band till mer än en dödlig mig draga.
Sjelf bekände han sig från himmelen kommen och sade:
Den mig ser, ser Fadren. Och gick väl nånsin ett osannt
Ord ur hans mun? Så spör jag ännu och famlar i mörkret,
Ty ej föllo i Wien mig ur ögonen fjellen. Der funnos
Tempel och kloster nog; men icke ur något ibland dem
Kom Ananias till mig."

"Här kommer han", ropte den blinde.
"Kom Bothvidi, med ord och anda, och öppna hans ögon.
Låt honom se, att Gud är Gud i det frälsande Ordet,
Såsom i himmelens ljus, i törnekrona, som stjernskrud."

Abdul fäste sin blick på den vördnadsvärde och rördes;
Sporde och hörde, och tryckte hans hand till ett möte
i lägret.

"Lyckligen ledde mig hit två stjernor", sade han sedan;
"Luther och Gustaf. Ju mer man i Wien dem sökte i skugga
Hölja för mig, dess mer de väckte min fikna beundran.
For jag åt Vestern för ljus, så må jag ock fara till Norden,
Tänkte jag. Natten sjelf är ju der bestrålad af solen."

Äfven åt Brahe sin hand Araben räckte förtroligt,
Glad åt det löftet att framställd bli i Konungens åsyn,
Nickade sen, och till närmaste bygd fortsatte sin resa.

Förd till sitt säte igen, Herlicius sade: "En afton,
Sådan som denna, är värd trehundrade. Tycken J icke
Att, för en blind i ett tjell på landet, jag lefver i verlden
Temligen än?"

"Och, jag tror, rätt gerna. Du valde din boning
Klokt i ett bomhus", svarade Brahe.

"I verlden, fast icke
För den, icke dess makt till viljes, skole vi lefva",
Sade han, "tills vi dö; och kanhända vi lefva i verlden
Efter döden ännu. Jag kommer tillbaka till ämnet,
Hvarom talet var nyss. Säg, tror du, att Hassem der ofvan
Ej ger akt på sin vän, ej väntar att honom till dopet
Följa en dag? Du sjelf, då du går med din Konung i striden,
Vet du om ej Per Brahe, din stamfar, jemte sin Konung,
Sätter sig ner på en sky att bestråla dig, såsom sin sonson
Han, och sträcka sin famn emot dig, skulle du stupa."

"Skön och naturlig jemväl, jag bekänner det", svarade Riddarn,
"Synes den tanken, att när vi oss väpne för sanning och frihet,

Fädernesland och Gud, vi följas af "vördade Fäder,
Hjeltar och Riddersmän," som före oss gångne i tiden
Visa oss ärans väg, och på den med glädje oss finna.
Dock vi se dem icke, och de kanhända ej kunna
Eller vilja oss se. Hvem skådar tillbaka, då framåt
Hänförs hela hans själ af hvad högst och sällast han tänker?
De fullfölja sin ban, vi vår."

"Se", sade den blinde,
"Icke bakom en mur för döden oss, utan en trappa
Uppföre. Stå vi deruppe och se i en växande synkrets
Frie omkring oss, skulle vi ej med nöje tillbaka
Kasta hit ner vår blick? Guds berg har foten i stoftet,
Spetsen i skyn. En dimma för oss den glänsande spetsen
Skymmer, i det vi klänge oss upp. Om dimman förspriddes,
Såge vi nära oss leende stå de vänner vi gråta,
Såge dem räcka oss handen till hjelp, då vi streta i branten.
Eller tror du en man, då han lyftes ur stoftet, ej egnar
Sådant, för hvilket en Engel, som står vid den eviga
thronen,
Stiger bland dödliga ner? Vid mörkrets seger på jorden
Grep din Konung med harm till sitt svärd, och med ho-
nom ej mindre
Harmsen du sjelf. Hur kan du då tro, att den skulle
i himlen
Utan förtrytelse ses af en Wasa, en Henrik den fjerde?"

"Lofvar ej himlen oss frid, då vi troget kämpat i tiden?"
Frågade Brahe till Biskopen vänd, som svarade honom:
"Frid, evinnerlig frid är hos Gud."

"Ja", ropte den blinde,
"Såsom i himlen, så ock på jorden. Känner ditt hjerta,

Riddare, midt i din kamp, då för rätt och sanning du kämpar,
Icke en himmelsk ro? Och den skulle der ofvan förspillas,
Om de salige der för menskligheten på jorden
Rördes ännu och toge sig del af dess heliga strider?
Ljuset är lugnt och tyst. Ej gnyr det, som stormen och dundret.
Far det dock ej mer hastigt än de? Så fara och verka
De som i ljuset bo."

"Bland dem kanhända är redan
Du min far", utbrast Theodora, "och medan jag talar
Kommer en stråle af dig, må ske, min tanke till mötes.
Sväfvar du fri i ljuset, så är du mig närmare vorden
Än du i fängelset var. Ack, nyss i din feber-förvirring
Var du ifrån mig skild, långt mera än döden oss skiljer.
Bär jag dig ej i mitt hjerta? Jag ser dig såsom du tänker,
Talar och gör; jag ser din ande, såsom min ande.
Hvad! om jag skådar mig sjelf i en spegel, känner jag derför
Bättre min själ? Om jag ser ditt anlete, fattar jag derför
Mer det jag älskar hos dig, som ej vissnar, ej bleknar, ej slocknar?
Detta ej Kejsarens makt, ej dödens kan mig beröfva;
Himmelen sjelf kan ej min tanke, som följer den sälla,
Hindra ifrån hans spår."

"Det syns en Ryttare åter",
Ropte Rudolphi. "Hans häst är svart, så äfven hans klädnad.

"Dödens bud från Prag, mig söker du! Hvarföre svartklädd?
Bådar du ej förlossning och frid?" Med de orden att ryttarn

Möta hon gick. Mellertid beskref för de andra den blinde
Grefve von Stein, hans sällsamma tro, hans dygder och öden.
Dottren som funnit det bud hon väntat, lyfte åt höjden
Tackande upp sin blick, som ännu af tårarna glänste,
När hon vände igen med ett blad i handen och sade:

"Hören, hvad nåd af Gud, ehuru af menniskor ingen!
När till min far man kom med domen, som öfver hans hufvud
Utan skuld var fälld, så fanns han, såsom man trodde,
Sofvande. Allt stod tillreds. Den blodiga timman var slagen.
Väckas skulle han nu för att dö. Men döden var redan
Kommen med sömnen, sin bror, att upp till en Högre, som dömmer,
Kalla den fromme. En skrift i den stelnade handen är funnen
Såsom hans testamente, ej hans likväl: det är taget
Ur det stora af Gud, som försoningsblodet beseglat.
Läsen det, såsom ett ord i vårt samtal." Biskopen läste:

"Menniskoslägt! Statt upp! Var ljus! Se, öfver dig uppgår
Herrans härlighets sken. Sorgdagarna hafva en ända.
Ingen orätt mer, ej förderf skall spörjas, ej tvedrägt.
Bruten är plågarens staf; och oket, som hotade verlden,
Ligger förbrändt med gisslet, och all den blodiga klädnad.
Spjutet är smidt till en lie och svärdet förbytt till en plogbill.
Konungar hafva förglömt att örliga. Folken sig gläda,
Såsom i skördens stund man gläds. Si! högre än alla
Jordens berg står berget, der Gud har sitt tempel, der Herrans
Lefvande ord går ut. Si! hedningar höra det ordet.

Konungar vandra den stig, som för till den heliga staden,
Vandra i ljuset med fröjd, och läsa i gyldene inskrift
Öfver murarna Frid och öfver portarna Ära;
Frid som födes af rätt och ära som egnas den Högste!
Der ej solens sken om dagen, ej månens om natten
Skola behöfvas mer. Ty Han, som skapade ljuset,
Herren sjelf är dess eviga ljus. — Så ropar ur ålderns
Natt Esaias, och hör! hur Johannes i gryningen svarar.
Si en ny Guds stad, med ett nytt Tabernakel och Tempel,
Stiger från himmelen ner beprydd, som en brud till sin brudgum.
Träden här fram och sen: den Evige kommer till jorden,
Vill bland menniskor bo, vill sjelf regera sitt rike.
Frukten icke att nalkas hans berg och hans anlete skåda;
Ty han kommer ej nu, som på Sinai; icke i åskmoln,
Utan såsom han stod på Tabor, förklarad af kärlek,
Fadrens kärlek till honom och hans till de frälsade bröder.
Nalkens och sen, hur han sjelf aftorkar de pröfvades tårar.
Ingen gråt är sedan, ej strid, ej klagan på jorden."

"Ett har han glömt dervid", tillade den gamle, som läste;
'Ingen död skall vara då mer. Det första förgånget
Är.' Så står det i boken, som nu den salige tyder
Bättre än vi, än han sjelf, då han lefde. Dess rätta förklaring
Tillhör dem, som stå med lefvandes Guds insegel
Tecknade. Der ej regn, ej solsken mera behöfves,
Der ej hunger, ej törst mer är, der finner han riket.
Si! han sjelf som det stiftat och styr, dess evige Konung,
Vann det igenom sin död; och den väg, han oss visat och banat,

Går ju i grafven först, och sedan på himmelens skyar.
Hållom oss fast vid hans ord: mitt rike är icke af verlden."

"Dock till verlden, att der upprätta det, var han ju kommen",
Tog den blinde till orden. "Och skulle han icke försona,
Såsom verlden med Gud, så verldens folk med hvarandra?
Såsom en Fridens förste han var förkunnad och väntad.
Frid på jorden! på jorden, ej först i himmelen lofvad,
Sjöngo i skyn, då han föddes, de framåt skådande buden.
Blinde som jag, J sen ej huru det riket på jorden
Nära omkring oss står i all sin härlighet redan.
Ställ en bistock midt i en park, der luftiga tempel,
Lager och myrt och cypress, och Najader med springande vatten,
Skapa en Grekisk verld. Hvad veta de trefna, sin honing
Letande kräken, af den? Så midt i det nya från himlen
Stigna Jerusalems prakt, vi lefve och skönje den icke,
Innan den starr, som af synden har växt, utstickes af döden."

"Hvad! det är redan begynt, det tusenåriga riket?"
Ropte den unga. "Min far derinne har funnit det färdigt,
Det som han trodde för oss här utanföre beredas,
Genom den väldiga strid mot mörkret, som föres af Gustaf.
Ack! han glömde sig sjelf i sin saliga väntan af verldens
Gyllene tid. Så brann för menskligheten hans hjerta.
Nöjd att förut gå bort, han der med dess möte belönas."

"Se!" utropte den blinde, "han står på det berget, der Moses
Såg det förlofvade land. Han ser det ej sådant det syntes
Israel, eller de folk dit sedan vandrat i synder,
Utan sådant det är för de Salige, sådant det mentes,

Såsom ett land för Guds utkorade. Libanons cedrar,
Blomstren i Sarons dal och Karmels doftande krona
Ser han i himmelsk glans; ty himmelen öfver dem öppen
Gjuter sin härlighet ner i ett regn, hvars minsta på bladet
Darrande droppe en verld, ett solsystem i sin spegel
Visar så klart, som ej för oss telescoper det visa.
Ja en skymt af den Eviges thron, omgifven af ljusets
Söner, är speglad deri. Ej störs i palmernas skugga
Friden af turkiska svärd, ej mer än den fläckas af Ammons
Styggelser. Ej hvad besmitteligt är inkommer i landet,
Mer än i staden, som nu Guds stad är värdig att nämnas.
Si! ett tempel der står, ej bygdt af menniskohänder.
Hvad var marmorns prakt, som i solen glänsande snöhvit
Bländade hedningen sjelf i det gamla, mot glansen af detta?
Fordom ett skuggverk blott, stiftshyddan, med allt hvad hon heligt
Gömde och dyrbart, nu af klarhet skiner igenom.
Öfver förbundets ark, ej mer blott stelnade bilder,
Cherubim lefvande stå och sjungande: Helig är Herren!
Svara de högres chor, som sjunga der ofvan det samma.
Taflornas hot är förbytt till fridens och kärlekens helsning.
Himmelsbrödet ej mer göms bort i det gyllene ämbar.
Dagligen faller det ner från himmelen, samladt af alla.
Arons staf, som bär paradisiska blommor och frukter,
Står i det heliga, midt i den krets, dit de renare ingå,
Medan i gårdarnas mängd det hvimlar af kommande skaror.
Dock i det alldrahelgaste ej, dit Medlarn allena
Träder att bedja fördold, tillåtes för någon att ingå,
Innan vid domsbasunernas dån förlåten har remnat.
Huru det sedan sker, om templet till himmelen flyttas,
Eller på jorden förnyas igen —"

"Det egnar oss icke
Ens att drömma derom", föll Biskopen in, och med oro
Reste sig upp, och tog sin staf. "Så länge vi vandra
Äre vi ej på stället. Vi se det icke. Blott vägen
Visas oss dit. Att den ej förlora, bekymre oss endast."
Vanligen stod hans panna i solsken, såsom en insjö
När hon i aftonens lugn förgylls af den sjunkande solen.
Nu ett moln deröfver sig drog, dock icke ett åskmoln,
Utan ett sådant, som himmelens blick sig bryter igenom;
Icke förföljande nit, den frommes bekymmer allenast
Kände han, lidande sjelf, då han fruktade irring i läran.

"Detta blott ville jag sagt till slut", fullföljde den andre.
"Fatte vi rätt vårt mål, så tror jag att jorden med himlen
Smälter ihop för oss. Det lär oss sjelfva naturen.
Jorden, det gråtande barn, om himmelen lyfte sin slöja,
Kände förtjust igen sin mor, i hvars sköte hon vaggas."

"Skönt och sannt!" utropte Johannes med klarnande uppsyn.
"Tag af naturen hvad bilder du får; men" — hjertligt i handen
Tryckte han honom dervid — "men lek ej med bilder
ur Skriften.
En ny himmel och jord förbide vi efter Hans löfte,
Hvilken de förra har gjort; och nytt", fortfor han be-
tänksam,
"Måste ju allting bli, då vi sjelfva förnyade uppstå.
Redan i tiden för den, som dör från verlden, och åter
Föds till evinnerligt lif, är allt det gamla förgånget.
Se! allting är nytt för en nyfödd, säger Aposteln.
Så är det nya Jerusalem till i helgade hjertan.
Sträcke vi längre vår tydning, så famne och falle vi blindvis
Vilse ifrån den väg, der vi ledas af ljuset från himlen.

Klar i sig sjelf och ren är den himmelska sanningens spegel;
Hvarföre andas vi dit af vårt eget — blott fläckar, som skymma?"

"Rätt af en lärare sagdt. Mitt tal är icke en lära,
Dock ej heller blott lek. Allvarligt i andelig mening
Är det åtminstone", svarte den blinde. "Men lemnom det heligt,
Biskop, som heligt är. På harpan leker jag stundom;
Skalderne ger man ju lof — en tid på Helicon nämdes
Äfven mitt namn — att dikta, hvad helst sig fogar till versslut.
Också bör mig som blind förlåtas, att redan om natten
Drömma om dagen, som gryr. Hvad för ögonen döljes, jag känner
Nära mitt hjerta likväl. Så känner jag doften om våren
Här af de blommor och trän jag ej ser. Och såsom jag skådar
Under vårt samtal er i min tanke, så skådar jag äfven
Plato, Homer och Cicero ren; med dessa i sällskap,
Saknar jag ej Lyceer, ej hof; och smädelsens pilar
Träffa mig ej, då här för mig sjelf jag sjunger min svansång.
Viljen J höra ett prof deraf, en syn af den blinde?
Nyss i en himmelsk stad jag skulle er föra på jorden;
Nu besvärar jag er, förlåten mig, högre än molnen,
Ända till ethern, att der, se'n stoftets blommor förvissnat,
Finna igen, om ej dem sjelfva, åtminstone doften.

Bortom den höjd, der stormarne gå, och de hämnande åskor,
Öfver den klara Saphir, som af jordiska ångor ej fläckas,

Forskande vise bemärkt ett ljus *), som icke af solen,
Icke af månen mer än af stjernorna leder sitt ursprung.
Innan morgonen gryr, det flämtar vid brynet af himmeln;
Sedan aftonen släckt sin glöd, det strålar ånyo,
Mildt och glödande skönt, ej likt de förskräckande norrsken.
Trösta dig du, som lider: du ser i det rörande skenet
Skymta ett nytt paradis. Då det första begrets af de fallna,
Skaptes det. Dock det behöfde ej skapas. Det skilde sig endast
Löst ur det jordiska stoft, då förbannelsen drabbade jorden.
Så i döden utur den kropp, som grafven behåller,
Skiljes en inre gestalt af ether, som följer med själen.
Sedan löftet om nåd upplyftat ur stoftet de arma
Ångrandes hopp, det gick förut att dem vänta i höjden.
Såsom ur vattnet, hvaraf i begynnelsen jorden betäcktes,
Land uppreste sig, ö vid ö, och började grönska;
Så ur det luftiga haf uppflöt det räddade Eden,
Dock från jorden ej skildt. Som en gloria följer det henne.
O! hur lyckligt, att ej alldeles hon miste sin första,
Härliga blomma, att än så nära till henne en tillflykt
Fins för det vingade hopp, som lyfter den tröttnande dygden.
Der af friden du möts, du trogne, som kämpat och vunnit!
Hvila dig der, till dess du far på det eviga hafvet.
Så en Rabbin i en lund vid Cilia rastar från Donaus
Brusande färd, och väntar att se, vid morgonens tändning,
På Euxinen sin väg till det heliga landet, han söker."

"Hvilar du der, min Far, i lugn, och likväl mig så nära?"
Ropte härvid Theodora; och själen i ögonen framstod,
Blickande upp till en sky, som ännu på den nattliga himmeln
Glänste af aftonens glöd. Mellertid fullföljde den blinde:

*) Zodiacal-ljuset.

"Skön är din hvila, du själ! som arbetat i tro och i kärlek;
Skön, ty du verkar ännu. Hvad du här frambragte med möda,
Bildar du der med ett ord, en önskan. Naturen dig lyder,
Såsom hon vore din hand. Än mer, din tanke, din känsla
Ställer hon sjelfmant fram för din syn i lefvande taflor.
Der för att dana ett träd, en blomma, behöfver ej ljuset
Suga sig in i jordiska rör. Regnbågen så hastigt
Byggs ej från jorden till skyn, som kring dig du skapar de parker,
Der du vandrar i frid och gläds åt saliga minnen.
Mins du en strid af din dygd; strax hvälfs om ditt hufvud en skuggrik
Krona af lager och palm, hvaraf här nere den yttre,
Grofva beklädnaden blott är den tappres och vises belöning.
Mins du ett offer, som bars af din kärlek; genast af lunden
Blir en eolsharpa: i ljuft försmältande toner
Yttra de spelande löf din fröjd, din belönade kärlek.
Se! der lyssnar din vän, o känn det svaret, hon sänder
Talande mer än ett bref af en älskande, känn det i doften
Från de blommor, som kring dess fot frambringa sig sjelfva
Genom de suckar hon drar, och tolka dess himmelska känslor."

"Skapa de sjelfva sitt Eden omkring sig", yttrade Brahe;
"Föds det utur det inre hos dem, så måste det gifvas,
Hvar de befinna sig än." "Rätt anmärkt!" svarte den blinde;
"Ned till jorden det följer med dem, och ehuru ej skådadt,
Käns det likväl af den själ, de med himmelsk kärlek besöka.
Dock ehvad Elysé hvar ande sig skapar, beständigt
Skiftande, står den krets, dit Eden lyftes från jorden,

Dock bestämd som den ring, vi se omgifva Saturnus.
Skymtande matt för oss, från Venus den tydligen skönjes;
Månens åbor se den än bättre. Vi resa till månen
Nu på ett ögonblick. På den sidan han vänder åt jorden
Stige vi ned, ehur märkvärdig den andra bör vara.
Kanske en annan gång vi våge oss dit och bevandre
Hela dess krets med dess nattliga djup. Nu vilje vi endast
Uppåt se derifrån. Det är nedan, och således vinter,
Äfvensom natt; ty der är dagen sommar tillika.
Solen är borta. Men se hvad uppgår öfver dess himmel?
Icke som solen så klart, dock mångfaldt större det lyser!
Tellus det är, hur präktig, men ack! hur flyktig och vansklig!
Mer än månen föränderlig. Ny och full och i nedan
Inom ett dygn. Än mer: hvar timme den skuggade taflan
Visar en ny aspekt. Dock ringen, de saligas boning,
Ej förändrar sin glans. Den är egen, ej lånad af solen.
Se, hur de skåda dess prakt, de beundrare, hvilka en månens
Tycho har samlat omkring sig! Hur tjuste de stå vid
hans fjerrglas!
Öar och lunder de tro sig se i det skiftande skenet.
Lyser dess förgård så, utropa de, o huru härligt
Måste det vara derinne! Hvad Englar, hvad salige Gudar
Bo der, se, i de slott af silfver, af guld, af demanter!
Alperna peka de åt och Andernas snöiga öcknar.
Fjellen sjelf, men främst Himalaya's syn dem förtjuser.
Visste de huru vår jord är full af synder och sorger!

Sannare blick i Eden de ha, ej endast åt månen,
Utan åt solen och alla planeter. Ej kunna vi drömma,
Huru sig der för de saligas syn stjernhimmelen visar.
Hvad en tindrande punkt här syns på det nattliga fästet,
Der som en upptäckt verld framstrålar med under på under.

Så vid hafvets bryn en prick, knappt märklig för ögat,
Vecklar sig ut till ett rikt, af menniskor hvimlande fartyg,
Som från Indien bär i triumph, hvad skönast och ädlast
Alstras af söderns sol, juveler och kryddor och silken,
Kokos och Pisangträd, Gazeller och Zebrer och fåglar,
Rika på färger och ljud, förut ej sedda i hamnen.
Äfven på jorden en ny skärskådning in i naturen
Tjusar den frälste. Han ser, hvad förgäfves spana i stoftet
Ville de visa. Han ser i lefvande sanning och klarhet
Allt stå fram som det är och verkar, och högre och högre
Bildar sig ut. Han ser, att blomman, ej blott en förgänglig
Bild af det menskliga lif, sjelf lefver och fostrar åt fjäriln
Inom sin knopp en själ; att fjäriln, ej blott en för dagen
Flygande blomma, sitt lif vid den luftiga leken förädlar.
Samlande känslor, dem snart Philomela, — ej qvinna men fjäril
Var hon förut — i rörande sång utgjuter i lunden;
Äfven i Edens lund, ty näktergalen ur döden
Svingar i färgrik glans sig upp, en paradisfågel
Icke till namnet blott, som den stumma på jorden så nämda,
Bland odödliga sitter han der i den himmelska palmen,
Lyss till de saligas sång, och en hymnton efter dem stämmer.

Öfver naturens ked sig höjer blott menniskans frihet.
Nu den frälsade rätt förstår de orden af Skaparn:
Låt oss göra en bild af oss. Han känner sin anda,
Såsom en flägt ur den Eviges bröst. Han ser i sitt hjertas
Renade källa en bild af Gud. En högre förklaring
Väntar han dock ännu, och ifrån den jordiska trappan
Vänder sin lågande blick åt en himmelsk stege, der Englar

Höja sig öfver hvarann till Gud. Vid dess fot han kän-
ner sig salig
Skådande, än hit ner på vår verlds solvisande skugga,
Huru det lider till doms, än upp på det eviga stjernur."

Under hans tal Bothvidi i tyst tillbedjande andakt
Höjde sig öfver den krets, der sången sväfvar och dikten.
"Härligt att se!" utbrast han, "när stjernornas Herre dem
ropar,
Huru de komma i ordning och svara: Här äro vi alla;
Lysande alla med fröjd för Hans skull, hvilken dem skapat."

Begge de unga härvid på den blinde beklagande sågo.
Fordom hade hans blick till de längst undflyende stjernmoln
Letat sig fram. Nu gick i den stående natten för honom
Ingen stjerna mer opp. Dock än ur hans ögon en stråle
Blänkte åt skyn, lik pilen som når den flygande örnen,
Lysande andra, fast ej honom sjelf. "Så nära till himlen
Har jag aldrig mig känt, som i qväll", utropade Brahe,
Blickande än åt stjernorna, än åt de ögon, som höjda
Eller sänkta, hans själ hänförde i himmelska känslor.

"Sirius uppgår", ropte härvid Rudolphi på kullen,
"Klar som en liten sol!"

"En sol, den störste af solar,
Är han, mitt barn! Se der", fortfor han, vänd till de andra,
"Ett af de slutliga mål, dit en ny uppstigande bana
Andarna för; hur stort, hur härligt är redan det första,
Denna vår sol! dit Eden med alla dess sälla förflyger,
Under det jorden förbränns och dess verk. Hvad syner
der öppnas!
Hvilken förklaring! hvad vexling af fröjd! då planeterna alla

Sända de frälsade dit. Dock höjer sig efter äoner
Äfven ur solarna än, hvad der sin bana han uppfyllt,
Stiger till solars sol, och ur den — hvar stannar du tanke?
Bort i en ändlös rymd du rycks. Ur hvirfvel i hvirfvel
Far du förlorad. Men hör! dig ropar den Store, en allverld
Styrande Anden till sig. Se midt i en krets, der i tusen
Vintergator system vid system sig hvälfver i ordning,
Står hans eviga thron. De högste och renaste andar
Nalkas dess fot, tillbedja, och allt i den Ende betrakta.
Allt hvad han skapat, de se i hans öga sig spegla förklaradt.
Allt hvad han bjuder de se, som ett kärlekens leende, sväfva
Öfver hans läppar. Förgätande sig i hans anletes skådning,
Följa de jemte hans blick och hans ord, kring himlar och jordar,
Salige genom det ljus och den frid, han öfver dem sprider,
Salige genom den fröjd, han känner att saliga göra;
Ty som de se med hans öga, så känna de ock med hans hjerta."

Tystnande ville han sett sig omkring, hvad de hörandes uppsyn
Sade härvid, men drog en suck, då honom hans blindhet
Stängde ifrån den fröjd, att spegla sin tankes och känslas
Träffande sanning och kraft i andras ögon och hjertan.
Dock i tystnaden sjelf omkring sig han njöt en belöning,
Tills af Rudolphi den bröts. "Det föll till jorden en stjerna",
Ropte han. "Se nu föll der en annan, en tredje, en fjerde."
"Ingen dem hittar likväl här nere", sade den blinde.
"Så är det ock med de andar, som hit nedstiga från Eden."

Brahe sig yttrade nu: "Jag tror hvad skalderna dikta
Medan jag hör dem: så tror jag min dröm, så länge jag drömmer.
Nu är jag vaken och spör: är den tänkbar, denna gemenskap
Mellan den verld, der vi blott med ögon och öron och lemmar
Hjelpe oss fort, och den, dit ingen kan taga af dessa
Någon enda med sig?"

"Så tänkbar", svarte den blinde
"Som din kropps och din själs gemenskap. Sedan du frågor
Väcker af sådan art, så lägger jag harpan ifrån mig,
Rynkar min panna och söker ett par glasögon ur lådan,
Blind som jag är. Men säg, hvad annat äro så många,
Hvilka med solglas ställa sig fram, der solen ej skiner?
Hör mellertid mitt svar. Till Gud, den högsta af andar,
Ställer vår tanke sin flygt ifrån den trappa på jorden,
Der vi de öfverste stå, och lånar åt honom ett menskligt
Öga och hjerta. Men sätt, att han oss lånte sin egen
Känsla och blick: hur skulle vi då förnimma och känna?
Eller tror du att Gud ej ser, ej hör, eller känner?
Han som ögat har gjort och örat, och handen och hjernan!
Men lik godt: då han skapte dem, ville han blott, och de vordo.
Ja, hvad han tänker, det sker. Ett nytt system af planeter
Föds i hans hufvud, ej förr, än det hvälfver sin bana i rymden.
Nu hvad hans allmakt gör öfver allt, det gör i en inskränkt
Krets hvar ande; det gör vår själ i sin kropp. Hvad hon tänker
Blir i sekunden ett ord, blir åtbörd, rörelse, handling.

Såsom naturens Herre är lydd af stormen och blixten,
Så af sin tunga, sin hand, sin fot den dödlige lydes.
Dock de tröttna till slut, och fängslad af dem han befallte
Känner sig anden, till dess hans bojor brytas af döden.
Länge förut likväl man dör, blott genom sin tanke.
Ty hvad är döden? Säg! En söndring, förlossning, förklaring.
Anden sig söndrar ur stoftet, och lös ur sinnenas boja
Lyfter sig upp i ljuset. Nå väl! det gör ju den vise
Dagligen. Hvarje hans tanke är död, är en söndring ur stoftet;
Ty det han tänker, är ej det han ser och griper med händren.
Hvarje beslut är död, är förlossning ur sinnenas boja;
Ty han bestäms ej af dem; han försakar och lider och umbär.
Hvarje hans gerning är död, är förklaring, lyftning i ljuset;
Ty den är gjord i Gud, som är ljuset, gjord i hans kärlek.
Kan nu en ande, så länge han än är bunden vid stoftet,
Tänka sig upp till skyn: hvi skulle han icke, befriad,
Kunna ur skyn sig tänka hit ner? Släpp fågeln ur buren:
Flyger han ej omkring den krets af lunder och skyar
Dem han i fenstret beså förut? Ja, kommer den tame
Icke till fenstret, till buren igen? Så fladdrar ock fjäriln
Kring den häck, han bebott som larf, och kysser dess blommor.
Huru det sker, min vän, att anden stiger ur Eden
Neder och upp igen; och huru han skådar och nalkas
Allt, som drar ännu åt jorden hans älskande hjerta,
Vill jag förklara, så snart för mig förklaras, hur själen
Här kan fara ur ögat och se omkring sig i verlden.
Visar man mig en väg i det skalade ögat för ljuset,
Genom dess vatten och glas; så ser jag, hur strålarna komma

In till kammarens dörr, der hon möter de främmande gäster,
Icke hur ut med dessa hon går, och besöker dem hemma.
Här behöfs, för att se, ty värr! det bräckliga synglas;
Här behöfs, för att höra, den lur, som lyssnar vid kinden,
Ja för att tänka behöfs det sin stämning förlorande spelverk.
Om de behöfvas der borta ännu, så skola de finnas
Mer fullkomliga der. Om Engeln som skickas till jorden
Skönjer sin väg, hvi skulle den ej af de salige skönjas?
Ja med en örnblick se de vår verld, den vi skönje som myror.
Har jag ej fällt glasögonen ren? Dess bättre för Skalden.
Nöje han sig med den syn, som öppnas för honom vid harpan,
Medan hon stämmer sig sjelf, osynligen rörd, till hans sånger.
Skalden förunnas att se hvad grubblaren söker förgäfves."

"Säg då till slut ännu, hvad du ser om de andar, dem Eden
Icke emottar", frågade Brahe. Den blinde, betänksam
Teg en stund, och suckade djupt, i det han begynte:

"Nyss då de lemnat sin kropp de vanka omkring på de ställen,
Der de verkat och njutit sitt lif. Det förgängliga endast
Fäster dem än, som förut, med samma begär och bekymmer.
Efter ett skuggverk gripa de hemskt och känna dess tomhet.
Tärde af saknad och harm och ledsnad, fly de omsider
Undan de dem anklagande ställen, och än i en öcken
Ropa vid bergets fot: Fall öfver oss, skyl oss för evigt!
Än i grafvarnas natt sig lägra, som rufvande ugglor.
Sist för att söka den ro, de ofvan på jorden ej finna,

Stiga de ner till den afgrundsbrädd, som innerst i jorden
Öppnar sig mörk, ihålig och tom. Der stå de med ångest
Ropande efter den frid, dem flyr; och höra ur djupet
Endast sin egen röst, af sin egen klagan ett genljud.
Dock i förtviflan de störta sig ner, och plågas än mera.
Ty som kropparna der, i det samma de dragas åt jordens
Medelpunkt och den kärna, som midt i rymden magnetisk
Svänger sig underbart, af den starkare massan, som ofvan
Hvälfver sig, ryckas tillbaka igen: så känna sig äfven
Andarna der i en strid emellan sin längtan att nederst
Hvila, der allt är dödt, och sin svindlande skräck, då de falla.

Hos dem sjelfva jemväl är en kramp, som ömsom tillsamman
Drar dem omkring sitt jag, det trånga, som varit i tiden
Medelpunkten för allt, hvad de tänkt och vetat och verkat,
Ömsom dem stöter ifrån det med skräck och fasa och afsky.
Äfven det enda de älskat, är nu dem förhatligt, — de sjelfva.
Upp ur det rysliga djup de skynda sig åter och hellre
Sitta som spöken, hvar på sin graf, tills verlden ånyo
Lockar dem ut att verka ännu, ehuru blott skuggor,
Genom de lefvandes kraft, hvad ondt de sjelfva ej mäkta.
Dårande dem med bedrägliga sken och vådliga tankspel
Dåra de ock sig sjelfva, och tro sig vara och göra
Än hvad de varit och gjort. Så hör man en sjuk i sin yrsel
Sluta ett köp, och fara på jagt, och segla och bygga.
Tag dig till vara för dem, du Yngling, på flygande fålen.
Hvit är du sjelf och ren, som din springare, aktar ej klippor,
Aktar ej vatten och eld i din flygt. Dess mer på ditt hjerta
Luras af andar, som liknade dig, men föllo bedrövligt.

Vet, då du steg till häst, bakom dig en skugga sig satte,
Följde dig hit. Dock gif dig tillfreds. Den anden dig följer,
Är af de goda, min vän. J sen honom icke, J andre."

"Drömmare!" ropte härvid Bothvidi med glödande kinder,
"Blanda ej diktens spel i det verkliga menniskospelet.
Villa ej andra med dig, om du sjelf med ditt gyckel dig dårar.
Yngling! jag ser din själ omfatta med tro och med kärlek
Sanningen, sådan hon kom från himmeln, och lefver i ordet;
Håll dig vid ordet blott och dess kraft på förståndet och hjertat.
Tänk på Apostelens varnande ord: Ej hvar och en ande
Skolen J tro, förrän J pröfvat, om Gud är med honom.
Ty det vandrar en mängd af falska Profeter i verlden.
Frukta dock ej, hvad andar sig helst omkring dig må lägra;
Med Guds ande hos dig du blåser dem alla ifrån dig."

"Biskop! jag vördar ditt nit", så svarte den blinde med saktmod;
"Dock kanhända du spart din bestraffning, skulle jag hunnit
Tala till slut. Den anden jag mente, var Huss, var det höga,
Rena och heliga mod för sanningen, hvilket hos honom
Starkare brann än hans bål och höjde sig öfver dess lågor.
Blotta hans namn i hans bygd uppeldar själar, som denna,
Liksom Luther din själ, då du läser hans skrifter, bemannar."

"Rätt har den blinde det sett, Högvördige", sade den unga.
"Huss i mitt hjerta jag bär. Jag vördar den härlige mannen
Såsom ej blott en martyr för den tro, jag bekänner med honom,

Utan den förste, som stod en morgonstjerna i natten,
Strålande upp, och hvars blod der spridde en dagande rodnad.
Dock ej rätt var det ord, att hans skugga sig satte bakom mig.
Före mig såg jag hans bild i skyn, då jag lemnade Böhmen.
Brahe! förgät ej det landet och bed din Konung det minnas."

Brahe med Biskopen gick och sade: "om röster i hjertat
Talte han. Nu i mitt hjerta jag hör en sådan för Böhmen."

Biskopen såg på honom bestört, och sade: "Du skämtar.
Svärmeriet likväl är en pest, som brytande plötsligt
Fram ur tidens förderf angriper så starka, som svaga."

Brahe med klappande hand på hans axel svarte den gamle:
"Gif dig tillfreds. Ej mer än Konungen tågar till Böhmen
Efter mitt råd, om han sjelf i sin vishet ej finner det rådligt,
Ärnar jag utan förstånd och skäl ta råd af en skugga,
Hvilken jag icke ens ser. Om än Per Brahe och Wasa
Talte till mig ur skyn, om de stego hit synliga neder,
Lydde jag ej deras bud, förrän jag det pröfvat och gillat.
Tiden skall visa det. Klart är det nu för min tanke, att krigets
Visa beräkning, så väl som menskligheten och hedern
Kalla oss Böhmen till hjelp, så snart blott Tilly är slagen,
Eller vår rygg är befäst; och att der i nejden af Kejsarns
Bäfvande thron emot oss flyger freden med segren.
Stegra dig då, du hvite! men nu var stilla, min gosse."
Sade och satte sig upp på den stolte och vände åt lägret.

— — — — — — — — — — —

III.

Stormen på Felsberg.

Medan det gulblå kors, den hämnande fanan från Norden,
Tågade fram från bygd till bygd, välsignad af alla,
Tilly, med hela sin makt, med begge de samlade härar,
Ligans och Kejsarens, samlade hit från Elben och Wesern,
Fulda och Mayn, och hvar de förödt det suckande Tyskland,
Nalkades. Skräck framföre dem gick, och jemmer bakom dem.
Österrikare, Bayrar, Tyroler, Kroater, Walloner,
Ungrar, Spanjorer, i språk, i gestalter, i rustningar skilde,
Hvimlade kring ett fält, der, likt hafsböljornas fraggor,
Ända till himmelens bryn sig sträckte de radade tälten.
Fältherrns blick, från en höjd, kringskådade hären och nejden:
Sjelf, på den skymmel han red och en blodröd fjäder i hjelmen,
Kändes han fjerran igen och vistes med darrande finger.

Stolt beså̊g han sin magt, och stoltare än han betänkte
Hela sin krigsbans lysande längd, de hundrade ärrens
Minnesrunor, han bar, de segrar, han vunnit i Ungern
Öfver de trotsiga Turkar och öfver det, mera än dessas,
Honom förhatliga trots af kätterska Furstar i Tyskland.
Huru han Mansfeld näpst, och Badens Hertig, och Brunswigs;
Huru de Danskas magt med ett hugg han ur riket förskingrat,
Mindes han, viss att snart med ett dylikt krossa de Svenska.

Innan likväl han ställde sig fram mot den hjelte, dem förde,
Ville han trygga sin väg. Med en hälft af den väldiga hären
Sände han Kratz, att ifrån Neu-Brandenburg, med ett dråpslag,
Utan att skona ett lif, utrota dem, såsom ett förspel
Af det, han ärnade sjelf. På vägen skulle han Felsberg
Taga, som löf af en ridande bryts.

Af ålder, ett bergslott,
Hängde det öfver en brant, befäst af naturen allena,
Samt med femtio Svenskar, ur Horns regemente, beväradt.
"Ingen vall der fins, blott klippan, och inga kanoner:
Endast med svärd och mod och armkraft skall det försvaras!"
Sade han: "hvem vill dit?" Och de femtio valde sig sjelfva.
Främst erbjöd sig en yngling, som, nyss inskrifven i hären,
Sedan han boken mot svärdet förbytt, i spetsen för femton
Hurtiga gossar, sig smög i en båt, på Odern, om natten,
In i fiendens läger och slog, af hundra Kroater,
Några i sömn och andra i strid. De öfriga flydde.
Fram till Konungen förd, han lade för honom en fana,
Der, i högrödt fält, örnvingarna glänste af silfver.
Såsom de femtons förut, så nu de femtios höfding,
Stod han på borgen och såg den fiendtliga hären i nejden
Breda sig ut, som en svallande sjö af en stigande vårflod.

"Si, nu gäller det!" ropte han, glad: "Nu, tappre kamrater,
Visom, att vägen hit skall banas af döda på döda!"

Kratz, som trodde sig der ett vaktombyte blott göra,
Sände dit upp ett befallande ord, som möttes af detta:
"Slottet ej kommer till er, om J ej kommen till slottet.

Icke det tages med ord, ej medan vi femtio lefva!"
Leende, under sin harm, åt svaret, ropade Fältherrn:
"Upp, Soldater, och kasten dem ner, så många de äro!"

Upp i ett språng der stod en flock, med blänkande sablar,
Hundrade man stark: flere på en gång rymde ej branten:
Alla de andra likväl, ur den vidt kringbrusande hären,
Sågo dit upp med begär, de ytterste såsom de främste.
Så i den stormande sjön förifra sig vågorna, alla
Lika, och fradgas och ryta till strids, fast endast de främste
Hinna till holmen och rusa dit opp och hölja dess klippor,
Liksom ville de dem och träden och hela det lilla
Grönskande land bortrycka med sig och svälja i djupet:
Tomma likväl de falla igen och följas af andra
Starkare böljor, som dock bemöda sig lika förgäfves.
Sådant bemödande var vid Felsberg. Bayrarne klängde
Ända till brantens bredd: der, mötte af Svenskarne, stöttes
Alla de hundrade ned, straxt följde af hundrade andra.
Sabel mot sabel på nytt gaf klang. Åt höger och venster
Stridde de Nordmän, en mot två, och träffade begge.
Bragte af slagens kraft ur jemvigt, föllo de utför,
Halkande: bloden, som rann långs sluttningen, halkan förökte.
Femtio stodo der än på höjden och hämtade andan,
Medan en ny uppklängande tropp beredde en tredje
Dylik strid. Nu sprang för mången af Svenskarne klingan.
Dock ett starkare värn var qvar i den seniga armen:
Under sin fiendes hugg nedböjd, han honom om lifvet
Grep, och stjelpte omkull, och hvälfde den fallna i branten.
Mången likväl af den stretande så omsnärdes i fallet,
Att han med honom arm om arm föll rullande neder:
Desse i fallet med sig nedsläpade mången, som uppklef.

De, som förlorat sitt svärd, nu vältrade bjelkar och klippor
Öfver de klängande. Hop vid hop låg, krossad och andlös,
Rundt om berget, som stod ej mer i ett stupande bråddjup,
Utan i hvarf på hvarf af lik och vapen och stenar.
Nu med lätthet öfver dem steg den växande mängden,
Intog höjden och skrek: "Victoria!" Trettio Svenskar
Rådde likväl om Slottet ännu och, med portarna slutna,
Sände ur fönstret en skur af skott ur de sparade bössor.
Mången dem fällde likväl, då de lossades; blödande nedsönk
Lossarens arm: han sjelf sönk ner i den rinnande bloden.
Trampad af fiendens fot, som rusade in genom fönstret,
Dödde han glad, med en bön för sitt fädernesland och
sin Konung.

Nu i rummen begyntes en strid, som i murarna genljöd.
Åtta blott lefde ännu af de femtio. Än med de åtta
Höfdingen stod, till försvar beredd; dock gaf han sig fången
Mot det vilkor, att sjelf åt Kratz få lemna sin värja.
Denne, som hotade nyss att hugga dem alla i stycken,
Rördes, vid ynglingens syn, och sade till honom med godhet:
"Tag din värja igen och var fri!" Han blygdes att visa,
Hvilket barn det var, som vid Felsberg honom fördröjde.

Ynglingen flög till Demin, som en lössläppt fågel, och värjan
Tog till vittne, i det han beskref den nya bedriften.
Gustaf, förundrad att se i de ädelt blomstrande dragen
Skymta en bild, som bekant för sitt hjerta han tyckte sig
finna,
Sporde hans namn.
"Jag döptes till Gustaf!"
svarade gossen,
Rodnande. "Svensk är jag född, ehur uppfostrad i Tyskland.

Genom en hemlig vård af en far, hvars namn jag ej känner.
Hållen i Wittenberg till studier, som egna en ädling,
Flydde jag dän, otålig att mig få öfva i strider
Under din fana, o Konung, med hopp att, genom ditt bifall
Öfver min tjenst, en dag i faderligt sköte bli sluten.
Dold, som Gud, för min syn, som Gud dock nära mitt hjerta,
Från det jag först, som barn, hans kärleks gåfvor emottog,
Är den hulde. Till dess jag efter min fader får nämnas,
Skänk mig ett namn, ett Svenskt."

"Jag skänker dig,"
svarade Kungen,
"Äfven en sköld: i den en borg din ära beteckne.
Borg må du heta också, tills vidare. Om du så fortfar,
Som du begynt, så lofvar jag dig en faderlig huldhet."

Tankfull vände sig Konungen bort, att sin rörelse dölja.

— — — — — — — — — — —

IV.

Högtiden i Güstrow.

Redan var Meklenburg, som Pommern, frälst, då till Güstrow
Konungen, väntad, for, att statens öde bestämma.
"Är då ej Adolph här, ej Albert?" frågade Gustaf,
Då han möttes af Tott, som dän hvar Kejserlig jagat:
"Komma de ej till sitt land? Förskräcker dem Kejsarens bannspråk
Eller mitt svärd? Till värn för verldsligt och andligt förtryckta,
Ej för att sjelf inkräkta, jag drog det, vid altaret invigdt!"

Nu framträdde de två, som hvar sin hälft utaf landet,
Adolf, Schwerins område, och Albert, nejden af Güstrow,
Lyckligen styrt, till den stund, då Danmarks Konung de följde,
Att försvara sin tro och sin frihet, efter hans vapens
Plötsliga fall, fördrifne ifrån sitt folk och de säten
För en hugstor ätt, som i tusen år hon besutit.
Fruktan och hopp, beundrande fröjd och bedjande oro
Skiftade efter hvarann i de två landsflyktiges uppsyn,
Då sin hand Monarken dem böd och sade: "Välkomne,
Ädle Förstar, hos mig, än mer i Schwerin och i Güstrow,
Hvardera hos sitt folk, så hoppas jag, lika välkommen!"

Straxt, med de två vid hvar sin hand, lik morgonens härold,

Strålande. liflig och klar, två mattare stjernor emellan,
Rider han fram och mer än en dödlig synes han folket,
När, med mildt majestät nedblickande, liksom från högre
Varelsers krets, han allt omkring sig med glädje bestrålar.
Aldrig en fest var begången, der hjertat sig sannare yttrat,
Än i de blommor, som strös ur fönstren, de slöjor, der hvifta,
Medan kind vid kind, af stadens skönaste döttrar,
Gör, att fönstret sjelft är likt en samling af blommor;
Än i de rop af lefve, som, längs de strömmande rader,
Stiga elektriskt opp, och de mer uttryckande tårar
Hos de gamla, som, tyst välsignande, öfver altanen
Luta sig fram, ej klagande mer, att de lefvat så länge.

Sedan, i rådsaln, Konungen känt det Gudomliga nöjet
Att upprätta igen, hvad våldet förstört, och i templet
Blott den Högste deraf tillegnat äran och priset,
Gick han i staden ut och sjelf tog del i dess nöjen.

Då framträdde en man, med snöhvit hjessa, och sade:
"Konung! ditt eget folk, då du återvänder med freden,
Kan ej omge dig med sannare vördnad och kärlek.
Måtte dig snart i ditt rike en dag, lik denna, belöna!"

Nu, som en engel, sväfvande opp till Konungens hufvud,
Lade ett barn en krans derpå. Upplyft af sin moder,
Bar det fram hennes ord: "O, lef för ditt land och din dotter
Länge i fred, af ditt folk tillbedd och välsignad af verlden!"

Vid Christinas år och snarlik henne i själens
Talande blick, ur de stora, på himmelen brående, ögon,
Barnet, af Konungen kysst och buret, rörde hans hjerta.
Åt sin moder igen, med en suck, han lemnar den lilla,
Som han länge betraktat, och säger: "J, fäder och mödrar!

Läggen i barnens bröst, med denna välsignade aftons
Outplånliga minne, den grund för hela sin lefnads
Värde, sitt hjertas glädje och frid: att fäderneslandet
I det yttersta trogne, ehur än våldet må segra,
Ej misströsta, och ej, om allt det yttre än fölle,
Dock förneka sig sjelf och ge sitt inre förloradt!"

Sade och gick, och folket en stund förblef, som i kyrkan,
Stilla och tyst, af hans ord så rördt, som det kommit från himlen.
Sedan, med rop af fröjd, begaf det sig åter att täfla
Kring de springande brunnar af vin, de bakade konstverk,
Der en ofantlig örn i vingarna greps af ett lejon,
Eller i dansens skönare lek, kring de kransade majträn.
Maj var kommen i dag och förskönade festen och fröjden.

Bland de anletens mängd, som der hvimlade, alla af glädje
Strålande, syntes ett enda ej del i förtjusningen taga;
Såsom när solens guld, i fönstret, om våren förnöjer
Alla i kammaren utom ett par regnaktiga ögon.
"Hvem är den bleka, der står så hemsk? Är han sjuk eller galen?
Hvad skall den ängslige här?" Så spordes i hopen, men ingen
Svarade. Känd af ingen, han var en fremling på orten,
Fremling i verlden jemväl. Men hvar han är hemma, i ljuset
Eller i mörkret, syns tvetydigt; ty än, med en bönsuck,
Blickar han upp till skyn, än lik en man, som till lönmord
Smyger sig. Småningom fram allt mer till Konungens sida
Tränger han sig, och nu hans hand i barmen sig väpnar.

Klädd som lekman, munk likväl, hit kommen från Amberg,
Han bestämt sig att bli martyr för den Romerska kyrkan.
Trenne nätter å rad han såg en bok, och i boken
En, med palm omlindad, dolk, och hörde det utrop:
"Palmen är din, om dolken du tar ur de heliga bladen,
Och försakar ditt lif, för att döda det kätterska odjur!"
Denna sin dröm, sin syn (han visste ej sjelf, om han sofvit
Eller vakat), berättade han för Priorn i klostret.
Sänd af honom till Wien, till de fäder, der råda hos Kejsarn,
Blef han af dem uppmuntrad och lärd — och begaf sig åt Odern
Först till en Kejserlig tropp, att sen derifrån till de Svenska,
Som en öfverlöpare, gå, men, gripen af sjukdom,
Blef han till Güstrow bragt och der af fienden lemnad.

Dolken ren i sin hand han höll, och skulle emellan
Hjeltens skuldror trycka den in: då denne sig vände,
Genom ett blixtlikt sken till venster varnad af Vasa,
Som, ur skyn, med sin blick bevakande följde sin sonson.
Munken, bestört, nedsläppte sitt jern, och stod, som en bild der,
Blek och förvirrad och stum. Dock lyfte han händerna åter,
Knutna tillsammans, och suckade upp till de skyddande helgon,
Att han ett missgrepp gjort och det heliga målet ej vunnit.

"Dig förlåter jag, blind, som du är, ej dem, som dig sände.
Gå, olycklige, gå i ditt kloster igen, med den lärdom:
Att hvar sanningen än må vara, hos er, som på sägner,
Eller hos oss, som på Ordet blott tro, ej är hon med brottet!"
Sade så Kungen, och böd till första fiendtliga förpost,
Undan folket, som ropte på hämd, bortföra den usle.

— — — — — — — — — — —

V.

Seni.

Nu till segraren kom det bud, att Tilly, som honom
Hotade nyss, med all sin magt sig dragit tillbaka;
Tecknande vägen med spår, som rykte af blod och af bränder.
Först vid Magdeburg han stannade, såsom ett sandmoln,
Stannar i Sennars nejd, och bådar den härjande Samum.

"In i Kejsarens land jag ville", förklarade Gustaf,
"Draga de fasor och plågor, hans här kringsprider i riket,
Draga den blodiga Tilly, och der afgöra med honom.
Men han flyr mig. Välan! Så söker jag honom vid Elben."

"Här, min Konung, här fullfölj din segrande bana!"
Ropte Banér. "Låt der den gamle, som skyr dig af fruktan,
Att förlora i hast sin femtioåriga lager,
Gjuta sin harm på de Förstar, som, än villrådige, vackla
Mellan tyrannen och dig. De förtjena ett gissel, som Tilly:
Böhmen dig väntar. Det suckande folk, ur sin blodiga boja
Färdigt att bryta sig löst och gripa till vapnen ånyo,
Skall dig möta förtjust, och det Hvita Berget förgäta,
Der det begret, begråter ännu, sin thron och sitt altar.
Sedan, i Wien, en dag, då allt står skönast i blomma,
Torde dess hof med rysningar se den ruggiga snöhär,
Som det sade, hit yrd, här skola förgås för en vårflägt."

"Allt från en höjd du ser, blott flygande", sade Monarken:
"Sjelf jag flöge med dig, om blott mitt hjerta jag sporde;

Flöge till Prag, att hämna det folk, som mot tyranniet,
Det all verlden hotande, främst uppreste sitt hufvud,
Stridande troget och käckt, men föll, bedraget af tiden,
Nesligen lemnadt till offer af trosförvandter och fränder.
Göthalejonets mod till slut allt hinder besegrar,
Hoppas jag. Dock förut det mäte de språng, som det vågar.
Horn! hvad är din mening?" — "Jag tror", är svaret af denne,
"Att, till dess Küstrin och Spandau höra till kedjan
Af de fästen, hvarmed din vishet tryggar ditt framtåg,
Kan du ej mer åt Böhmen, än bort om Elben dig våga.
Hittills band du, min Konung, ditt mod med den regel, att aldrig
Framåt taga ett steg, som ej tryggt du toge tillbaka."

Medan de talade så, i skygd af en kulle, vid Crossen,
Höljdes af skuggorna re'n det fält, der hären var lägrad.
Hvitt dock lyste ännu af tälten; och eldar på marken
Läto ett glödrödt anlete se af resliga kämpar,
Hvilkas gestalt förhöjdes än mer af det mörker, dem höljde,
Äfven blänkte gevär bland skuggorna nära och fjerran,
Medan en vandrande vakt och en stående svarte hvarandra.

Nära, der Konungen stod, med de öfrige, ropte en skyltvakt
Upp till kullen: "wer da?" Der syntes en man i en fotsid,
Österländskt besynnerlig drägt. En gyllne triangel
Samt derinne en cirkel, af sju stjernlika demanter,
Strålade öfver hans bröst mot månen, som, nära sin nedgång,
Sände ett darrande sken ännu åt toppen af kullen.
Lyst till hälften deraf, en stjernglob stod vid hans fötter,

Medan hans anlete, vändt åt den stora, som hvälfdes derofvan,
Röjde, att hela hans själ var der. Dit lyftes af vädret
Äfven det snöhvitt glänsande skägg och den fladdrande
manteln.

En ovanlig mängd af stjernor på himmelen redan
Tindrade. Flera nu först framträdde; och många fördröjde
Tills i skogen försvann det silfverstänkande månhorn.
Fiken väntan och hopp om ett stort, afgörande utslag,
Spände hans uppsyn, medan han stod med räknande läppar,
Blickande än i en tub och än på ett rinnande sandur.
Döf för vaktens rop, ett mål för det vända geväret,
Frälstes han genom en vink af hjeltarna. Sjelf med för-
undran
Konungen såg dit upp, då Banér till den sällsamme trädde.

"Kommer du", sade han, vänd åt Banér, och forskande
läste
Genom alla hans drag. "Säg, kommer du hit i ditt eget
Eller din Konungs namn. Ty han är du icke, fast honom
Så i gestalt, som anlete lik. Den stråle, hans ögon,
Såsom himmelen blå, af dess inflytelse hysa,
Saknar du dock, ehur du en dag skall förnya hans ära.
Menniskoanleten te aspecter, så väl som planeter.
Dessa för Gustaf stå i qväll i betydande ställning.
Men jag väntar ännu en ny, uppgående stjerna.
Hör mellertid ett ord, Banér! Jag ställde med Gustafs
Äfven ditt horoscop. Jag vet hvad stjernor, som rådde
Öfver din födelsestund. Tag vara för Sachsen, du äfven,
Framdeles. Nu haf akt om din Konung! Varna den ädle,
Att en trolös vän ej förmörke hans skönaste seger.
Här, på en skiljoväg han står, jag vet det, emellan

Sachsen och Böhmen. Jag ser derofvan märkta de tvenne
Vägarne. Mars beherrskar dem båda; men öfver den ena
Gjuter Saturnus ett gulrödt sken, då öfver den andra
Jupiter strålar så klar som hög. Hvad ser jag? Hvad skimrar
Öfver den vägens mål? En krona, en Kejserlig krona!
Skapar ej skenet sig så med rubiners spel och demanter?
Norrsken vore det likt, om ej det syntes i Södern.
Södern ropar på er: dit skynde sig Gustaf med segren!"

"Endast i himmelen", sade Banér: "Jag trodde dig hemma;
Men jag tycker mig se i ditt tal en timmelig mening.
Är du från Böhmen? Jag vet, der vänta oss hemliga vänner.
Friedland sände dig hit. Du är hans stjerntydare, Seni!"

Seni, ej svarande, såg i sin tub och ropade sedan:
"Ja, nu träffar det in hvad jag väntat. Nu är det stora,
Lyckliga utslag fälldt. Gif akt på Kassiopea,
Der, som du vet, en stjerna, i glans jemförlig med Sirius,
Syntes ett år och försvann, för hjelten från Norden ett förbud.
Gent emot står Venus. Så stor och skön, som i afton,
Såg jag henne ej nånsin ännu. Hon lyser som månen.
Nu förklarar sig först profetian af Tycho. Det stundar
En ny tid, en ny, århundraden glädande, ordning.
En stor magt skall falla, en ann uppstiga i stället.
Nu är det Nordens stund, att verlden ej endast befria,
Utan beherrska. En ny Augustus bereder en guldtid.
Heter din Konung ej så? Sätt om en stafvelse endast.
Tro mig, äfven i namn är betydelse. Himlen och jorden
Vexla ett språk med hvarann, som endast de kunnige känna.
Hvad härnere i ljud antyder sig, eller i siffror,
Eller i handens streck, derofvan är skrifvet med stjernor.
Kunde du läsa den skriften med mig, så såge du Gustaf

Sitta på Romarnes thron och Friedland, Böhmarnes Konung,
Främst bland de hyllande stå. På honom stöde sig Gustaf.
Om han det mål vill hinna, hvartill af himlen han kallas."
Sade och, höljd af natten, försvann, som en vålnad, i skogen.

Leende stod Banér, dock under löjet betänksam,
Steg till sin Konung ned och berättade; yttrande sedan:
"Må han höras likväl, om ej som stjernornas härold,
Dock som Friedlands. Mägtig ännu i sitt fall är den djerfve."

Härvid Horn föll in: "Hans magt, ehur den af Kejsarn
Sjelf var fruktad, berodde likväl af Kejsarenamnet,
Under hvars majestät han stod i spetsen för hären.
Skild från befälet, hvad kan han nu?"

Banér.

Hvad förut han ej kunde,
Medan han böd i Kejsarens namn: mot Kejsaren verka,
Stå för Böhmen emot dess förtryckare. Redan i tysthet
Herrskar han öfver dess folk, med sin ära, sin prakt och sin rikdom,
Från sitt palats i Prag, der landets ädlaste ungdom
Samlar sig tjust kring hjelten, som lik en Konung betjenas.
Han, som åt Ferdinand skänkte en krigshär, skapad af intet,
Torde ock nu förmå mot honom skapa en annan:
Samma förtrollande kraft har ännu hans namn hos soldaten.
Också regnar det än ur hans hand dukater och gyllen.

Horn.

Skulle han sändt, som medlare, hit den drömmaren Seni?

Banér.

Nej, hans egentliga tolk är Sesina, som sväfvar i nejden
Här, vid en vink tillreds att nalkas till hemliga rådslag.
Friedland, tro mig, betyder mer, än hela den härsmakt,

Tilly emot dig för, min Konung. Af Kejsaren saknad,
Ställs han igen, der han stod, och kan fördröja din seger,
Om du ej närmar dig nu till hans hand, då han törstar
att hämnas.
Värd att strida med dig, han äfven din vänskap är värdig.

"Gaf ej Siaren oss en varning", svarade Gustaf,
"Mot en trolös vän: en varning, som, utan att himlens
Stjernor besväras dermed, kan ges och förtjenar att höras:
Den, sin regent förråder, är trolös äfven mot vänner.
Också litar jag ej på ett folk, som till främmande vapen
Mot sin styrelse flyr. Det stormar och stiger i böljor,
Stora och starka, en stund; men de falla och vändas af vädret."

Banér.

Under ditt svärd likväl skall Böhmaren stå med förtröstan
Så till ditt ädelmod, som din magt. Och unnar du Friedland
Böhmens krona, så blir han dig trogen och banar dig vägen
Ända till Kejsarens thron. Omstörta den måste du eller
Lyfta dig sjelf dit upp, så framt du för verlden och kyrkan
Vill fullända det verk, du begynt, och trygga dem säkert.

Gustaf Adolph.

Jag fulländar det ej, ej heller jag det begynte.
Den, det ena har gjort, gör ock det andra med tiden.
Icke af menskor är detta ett verk, och sker ej på dagar,
Månader, år, ej heller för en mansålder på jorden:
Styckverk göra vi blott, vi blinde och svage. Försynen
Gör dock ett helt deraf. Se, der vår Biskop: af honom
Ville jag höra ett ord härom. Min värde Johannes
(Värd det betydande namn, Bothvidi af Kungen tillbaka
Från sitt stift var befalld, att hans härsmakt såsom tillförne,
Följa i all hans strid med sin bön). Min värde Johannes!
Står du och lyssnar i natt till ett mer högtideligt chorum,
Än det, vi hålle, ett chorum af all den himmelska hären!"

"Ja, min Konung", var Biskopens svar, "jag står här och tänker
Öfver de ord, en Profet har sagt: När stjernornas Herre
Ropa dem, svara de: Här, här äro vi alla i ordning;
Och de lysa med fröjd för hans skull, hvilken dem skapat.
Natten, så härlig nu, påminner mig natten, då fridens
Förste blef född, då det sjöngs om frid af det himmelska herrskap.
Frid på jorden förkunnades då. Re'n äro förflutna
Sextonhundrade år. Än syns hon icke på jorden.
Salig är den likväl, som hos sig, i sitt hjerta, förnimmer,
Att förgäfves ej sjöngs om frid, då den Helige föddes."

"Se den blodiga sköld, der öfver skogen sig höjer",
Ropade Kungen, och upp åt månen lyfte sitt finger.
"Snart till en skära förbyts den. Så hoppas jag genom de segrar,
Gud mig förlänar, snart den önskade freden förvärfva."

— — — — — — — — — — —

VI.

Magdeburgs belägring 1631.

Gustaf vid Odern stod, och sitt blödande hufvud ur oket
Lyfte Germanien ren. Dock Tilly, som nu var allena
Kejsarens arm, sen blindt han låtit beröfva sig Friedland,
Tilly, som, rik på år, var rikare än på bedrifter,
Lagrar och ärr, ej pröfvat ännu den Nordiska Hjelten.
Men nu träder han fram vid Elben, och häpnande spänner
All Europen dit sin blick. Det gäller ej endast,
Hvem af de väldige två skall se sig af segren och äran
Öfvergifven till slut. Den väntade dagen skall folkens
Frihet, skall verldens lugn och ljus afgöra för sekler.
Ännu dröjde den dock. Ty begge, så vise som tappre,
Trodde ej blott sitt svärd och sitt mod. Öfver Elben tillbaka
Tilly sig drog, och Gustaf sin ked af fästen vid Odern
Ville förstärka ännu. En dag anlände i lägret,
Der i en krets af hjeltar han stod, och blott på sin uppsyn
Kändes igen, två fremmande män. Den ena en andlig
Syntes genom det lugn, i hans blick från himlen var gjutet,
Än mer vördnadsvärd, än genom det vågiga silfret
Kring de jordiska blommor, hans kind, trots vintern, bevarat.
Hos den andra, en borgerlig man, stod borgerlig frihet
Ädelt fram i hans enkla gestalt, som egnat en kämpe.
Braun var den andliges namn och Schmidt den andras: de namnen
Allt hvad värdigt är betydde på fäderne-orten.
Såsom i templet, hvars höjd, hvitt glänsande, parken beherrskar,

(Ljusets tempel det är), en grupp af Sanning och Frihet
Talande står framför den Gud, som Python besegrat;
Så i Konungens tält de stodo för honom, och talte:

"Magdeburg oss sändt. Med hela det suckande Tyskland
Flyr det till dig. Ej stort är vårt samfund: dock med de främsta
Står det i nit och i mod; ännu det samma, som fordom,
När det mot Carls förtryck till slut blef ensamt i striden.
Ensamt har det ock nu, bland alla, för hvilka du kämpar,
Vågat, o Konung, för dig och din heliga sak sig förklara;
Derföre söks det ock främst af Kejsarns hämnande gissel.
Sedan i strid på strid vi oss tröttat, segrande stundom,
Nalkas oss Tzerklas sjelf den förskräcklige. Hjelp oss, du Gode.
Christian lofvade oss ditt stöd, då, ett offer för våldet,
Stött ur sitt stift och ur riket förvist, han genom sin ofärd
Rörde oss, mer likväl, som ditt bud, o hämnare, aktad."

"Christians brådskande nit er bragt förtidigt i vapen",
Svarade Gustaf, "jag räds, i en olycksstund för er vackra,
Rika, berömliga stad, om den ej försvaras af egna
Murar och män. Ännu är min väg ej banad till Elben."

"Mägtig är Han som dig sändt. Ett gny blott frälste Samarien,"
Yttrade Braun. "Kanhända en dag oss räddar i nöden
Endast det ropet om dig: han kommer, hämnaren nalkas.
Gif oss ett ord allena, som tröstar oss, låter oss hoppas!"

"Väl! mitt svärd skall göra mig väg", var svaret af Hjelten.

"Söker ej Tilly mig här, så söker jag honom vid Elben.
Måtte ej Brandenburg, ej Sachsen fördröja min ankomst!
Magdeburg är det värdt, att, om än min bana af segren
Drags derifrån, jag böjer den dit. Uthärden så länge.
En af de mina, att styra ert värn, jag sänder med eder.
Falkenberg är hans namn; och en falk på berget, i vaksamt
Synande blick och blixtlikt ilande mod, han bevist sig."

— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

Präktig vid Elbens bugt, med en mängd af torn, som åt himlen
Spetsade sig med glimmande kors, af sin ålder och rikdom
Utmärkt, en af de främsta ibland de fria i riket,
Glänste den stad, som nu kringhvärfdes af Kejsarens härsmagt.
Rundt om henne, så långt man såg från höjden af tornen,
Blänkte gevär vid gevär, och skansar stego vid skansar
Hotande upp, med gap, att se blott, rysliga redan:
Gap, som sprutade eld och rök, och med dånande dödsbud
Mötte, eho sig vågade ut på fältet och vägen,
Eller i floden ner på en smygande julle ur hamnen.
Från hvar sida beträngdt, allt folket slöt sig i staden
Äfven ur bygden; och fienden fann på de adliga säten
Endast bilder ännu i de tomt genljudande salar.
Retad emot de stumma, som stolt från väggens tapeter
Sänkte en gäckande blick på hans fåfängt spanande roflust,
Högg han dem neder och såg med harm sin klinga ej blodad.

Närmare skred hvar dag de belägrandes verk i de djupa
Gångarna; der af jord, uppkastad i korgar, de skyldes

Undan den helsning, ur fästningen kom och röjde en Höfding,
Dit af Gustaf sänd och värdig att strida med Tilly.
Tätt omsluten, ej vågade mer den tappre ett utfall.
Så kring stimmet i sjön, som silfverblinkande spritter,
Späns det oändliga nät. Ehvart den prässade skaran
Vänder sig, möter hon knut vid knut. De vådliga garnen
Nalkas och sluta sin krets allt trängre och trängre om henne.

Högt basunande kom från Tilly ett bud med de orden:
"Staden sig lemne åt Kejsarns nåd. Intagen med svärdsegg,
Blir hon ett brinnande bål, det största, som kättare straffat." —
"Säg din herre, att svar från vallarna endast han vänte." —
Så af Falkenberg och Christian, sänd till dem båda,
Vistes han af. Med fröjd bifölls det af Rådet och Folket.

Knappt det förnams af Tilly, så gaf han en vink, och det syntes,
Såsom om himmelens sky med alla dess blixtar och thordön
Stigit till jorden ner. Blott eld man såg der och rökmoln,
Hörde der skräll på skräll, all nejden skälfde och genljöd.
Hvinande flögo de vingade klot: än foro de rakt fram,
Stötta mot muren med dån; än stego de upp i en båge
Sväfvande, såsom man ser en glada på hvilande vingar
Väga sig öfver en gård, der mödrar med pipande ungar
Brösta sig stolt mot hvarann. Med ögonen vända åt höjden
Och med klagande röst, församla de kring sig de späda
Undan den hotandes fall: som ett fall är dess hastiga sänkning.
Så i staden med skräck såg folket de kommande kulor,
Mot det blåa i skyn svart skymtande, böja sin fart ner.

Svart var en del, glödröd en mängd, lik månen, som uppgår.
Desse bevakades främst, att ej de måtte i husen
Lägra sig in. Ty fingo de lönskt mordbrännande gäster
Stanna i skygd af ett röste, ett bjelklag: plötsligt en rökstod
Reste sig upp åt skyn, och elden ur fönstren, der glaset
Klingande sprang, utgöt sig i tungor, lika ett lejons,
Medan det slickar sitt rof. Snart lågorna höljde om huset:
Bjelkarne störtade ner, och öfver gatorna flögo
Bränder, som eldutspyende drakar, hotande fjerran.

Än mer ondt likväl de furier gjorde, dem konsten,
Den förstöringskonst, som med punkter och linjer och ziffror
Manar, besvärjande, ut från dödens rike dess fasor,
In i metallen förtrollat och stängt i de slungade glober.
Under sin flygt de gömma sig tyst, så lönska, som grymma;
Tills de genom ett tak nedstörtat sig, eller en folkhop
Nått på ett hvimlande torg. Då springa de fram ur sin håla,
Rasa, och kasta omkring sig ben och armar och hufvun.

Midt i staden ett hus upphöjde sig öfver de flesta.
Från sin mellersta rad af fönster, sköt det åt torget
Fram en altan, som, prydd med blomster i sirliga krukor,
Glänste och doftade vidt omkring. Der syntes ej sällan
Wolfram, så i sin växt ansenlig, som genom sitt höga
Embete; en af dem, som valts att staden regera,
Bland de fyra den främste. Der njöt han aftonens hvila,
Nöjd att sig helsad se af högre och lägre med vördnad.
Äfven hans maka, som satt der oftast jemte den stolte,
Bland de liljor, der lyste, hon sjelf en lilja i oskuld,
Vann och förtjente beröm, som aldrig hon sökte, som hellre
Hon försakat, fördold, så ofta hon kunde, i skuggan.

Nu för fåfängan ej var tid att i fönstren sig visa,
Eller att skåda dit upp. Dock, der hon stod på altanen
Blickande efter sin man, som, bland flygande dödar, till rådsaln
Skyndade, fäste hon än i sin ångest beundrande ögon.

"Kommer ej Hämnaren ren? O! syns ej hans frälsande fana?
Ack! jag känner, att snart min själ behöfver förlossning"
Knappt hon det sagt, då en knall, kringdundrande, skakade huset,
Fönstren sprungo, och dörrarne upp ur låsen sig bröto;
Stolarne flyttade sig, och vaggan begynte sig röra.
Ilande dit, med händren i höjden, som ville hon taket
Hindra att falla på barnet, hon fann det slumrande ostördt.
Dock i sin egen famn omhägna det vill hon i döden,
Väntande den med lugn, då en bomb ånyo der ofvan
Ramlar, och ger i sitt språng ett dån, som fölle ett torn ner.
Hvalfvet ej brast likväl, men taket försvann i ett dammoln.
Allt var stilla igen. Med en tacksam suck till Försynen
Lade hon ned sitt barn, som fortfor sött i sitt slummer.
Dock det vaknade nu; och hon tog det åter på armen
Med den känsla, som när det nyfödt lades hos henne.
Såsom en mor blott ser, hon såg på dess ögon, der himlen
Speglade sig i all sin renhet, såg på dess kinders
Skära, af sömnen förnyade glans. Paradisiska äpplen
Fägnade Eva ej mer, då hon än ej rört det förbudna.
Nu den jollrande mun, och nu de smekande händer
Kysste hon. Fäst vid sitt barn med syn och tanke och känsla,
Salig af kärlek, förgat hon en stund all fasa derute.

För den lilla förgat hon äfven de öfriga tvenne
Älsklingar, fast ock för dem sitt lif uppoffra hon velat:
Om det ett offer må kallas; ty blott i de späda hon lefde.
Sjelf blott mor, hon älskade ock i sin make nu mera
Endast de käras far. Nyss hade de tvenne med bäfvan
Hängt sig vid modren fast. Nu såg hon dem åter, i sorglös
Oskuld, leka med lam och herdar och palmer och englar
Vid ett Bethlehem, af vax skönt bildadt, till julskänk.
Men dem lockade snart till altanens öppnade glasdörr
Blommornas prakt, och en dufva, som, snöhvit sjelf, med de röda
Fötternas tripp och färgernas spel på den nickande halsen,
Hjertligt fägnade dem, der hon gick längs kanten af gallret.
Skrämd, då de kommo och ropte af fröjd, hon flydde åt höjden.
Glänsande skönt bland kulornas regn på den himmelska vägen,
Hon betraktades än af de små, som velat med henne
Flyga dit upp: då modren dem såg och sprang till altanen,
Blek, som en bild. Som Niobes bild, hon stod der och sträckte
Öfver dem båda sin famn emot den kommande döden,
Utan sans att fly, om än det hinna hon kunnat.
Der hon den väntade, kom dock ej döden. Nära till henne
Surrade kulan förbi, men öfver huset sin båge
Böjde en bomb, föll ner på gallret och brast; och det syntes
Endast en blodig fläck af altanen och modren och barnen.

Wolfram emellertid i rådsaln satt med en hemlig
Oro, snart dock blandad med harm, som förströddе hans aning.
Honom, förut enrådande, nu förtröt att sig bortskymd

Finna af Christians stol i Rådet, och äfven i staden
Under det Svenska befäl nedsatt till ett lydande redskap.
Ej tillstädes var Hertigen: fritt utgöt sig hans hjerta.
"Främlingar trängt sig hit och behandla oss alla som slafvar.
Ingen lag mer gäller, blott krigets rätt, som är endast
Magtens bud. Försvara oss lofva de. Snart skall det spörjas,
Hur det försvaret sker. Förstörd ren, innan hon vinnes,
Staden till slut eröfrarens hämnd skall röna med fasa,
Plånad af jorden ut. Förbarmande känner ej Tilly.
Enda försvaret är, att i tid hon ger sig, med vilkor,
Som betrygga dess rätt i riket, dess tro och dess lagar."
Sade och såg der stå ett bud, som darrande läppar
Öppnade, sjelf förskräckt af den fasa, det skulle förkunna.

Wolfram, stum en minut, utropade, efter en iskall
Rysning, resande sig med högt uppglödande kinder,
Såsom skulle han glad triumferat öfver sin ofärd:
"Sen J, så går det er alla till slut: så staden försvaras."

Rodnande uppstod Schmidt; dock straxt besinnande teg han.
Den olycklige nu han förlät, hvad nyss den af högmod
Svällande, endast sig sjelf hänseende, ej han förlåtit.
Tyst upplöste sig Rådet, och hem till sin sorgliga boning
Wolfram gick, att der först känna, hur hårdt han var slagen.
Der först brast ur hans ögon en tår, då i vaggan den ensam
Blifna han såg. För sig sjelf smålog den lilla åt fönstret,
Med en dylik, skönt uppklarnande, innerlig glädje,
Som då hon kände igen i dess högtidsklädnad sin moder,
Sedan ett ögonblick hon undrat på henne med häpnad.
Äfven nu hon kände igen, i det himmelska skenet,
Modren, som kom att än välsigna den späda, hon lemnat,

Innan hon höjde sin flygt med de två, nu vordne som englar.
Wolfram åt fönstret såg, han äfven, men såg der blott dagen.
Om hit strålar en glimt af saliga andar från himlens
Öppnade port, så skönjes den blott af en själ, som i renhet
Liknar ett barn och bär hos sig sjelf af himlen en spegel.

"Ler du? och jag eländige gråter! Nej, jag vill hämnas",
Sade han, tröstad att se af beklagande fyllas sitt förmak;
Tröstad än mer, att dem igen beklaga och varna.
Älskad förut, och värd att vara det, medan i staden
Han den främste sig fann, för alla ett stöd och en tillflykt,
Rörde han nu i sin sorg all mängden, och böjde dess sinnen
Från det manliga mod till en feg och knotande misstro.
Vid hvar kula, som kom, det mumlades högt mot de Svenska,
Af hans viglande bud. Dock stodo de häpna och tysta,
Syntes blott Falkenberg. Han for med en ridande skara
Natt och dag kring staden, att allt anordna, bevaka,
Styra och öfverse. Der bjuder han ämbarna flyga
Hand från hand, och de högt uppspringande rörliga brunnar
Gjuta sitt regn på seglen, som, vidt utbredda för husen,
Stå mot lågornas ström, en fräsande dam, — och de stanna.
Här åt borgersmän i gevär han nickar sitt bifall,
Visande sjelf, hur blixt på blixt man lossar i striden.
Konstnärn sjelf blir krigare. Mod gör gossen till kämpe.
Mången på takets kam, mer snabb än strålen af vattnet,
Flög, och med händerna dän nedstötte det tändande eldklot.
Mången en rullande bomb i sin famn tog fatt, och i floden
Kastade, innan den hann fullborda sitt mordiska uppsåt.

— — — — — — — — — — —

Väntande stod i en sal på slottet i Dresden en gulblå
Krigsman: dit med ett bref af Svearnes Konung han sändes.

Nyss från sin jagt kom Johan och trött sig satte på soffan,
Smekte sin käraste hund och tömde den skummande bägarn,
Der han sedan förnöjd besåg, i en penning, på bottnen
Glänsande, Gustafs bild och ropte: "Du starke, du ädle!
Löne dig härarnes Gud!" Och en tår af hans ögon i bägarn
Tillrade ner. "Hvi kunne vi ej, som Förstarne fordom,
Mötas med hjerta och hand och klinga som bröder tillsammans!
Skall jag ej en gång dricka med dig det befriade Tysklands,
Jemte ditt Manhems, skål? Ett hem för männer, i sanning!"

"Prins!" med de ord kom Arnheim in, "den Svenske gesandten
Hotar att utan svar till sin Konung vända tillbaka,
Om han ej svaras nu, sen länge han bidat förgäfves.
Före han svarslös bort, så vore väl redan i detta
Ett tillräckligt svar. Dock vet jag, att icke Ers Höghet
Vill med Konungen mer, än med Kejsaren, bryta i otid."

Prinsen med oro reste sig upp och gående talte:
"Endast en väg i mitt land och öfver Elben en brygga
Hjelten begär. Det lilla likväl kan mycket betyda:
Rår man om vägen och bron, så rår man om landet och floden.
Dock till hans ädelmod förtror jag mig. Jemte hans lycka
Växer det, högre än den. Han gör i stort, hvad de fordne
Riddare gjorde i smått, till värn för hvad heligt och rätt är."

A. "Lyckan! min Prins! hon står på ett hjul. Men kunde ock Gustaf
Fästa det; bure han än ett trollsvärd, sådant de Göther
Fordom haft, som klöfve i tu så murar som männer;

Ginge han fram med seger på seger, härefter som hittills,
Ända till Wien: dess värre för er! Hvad band är på honom,
Om han Ferdinands magt förkrossar, att icke hans egen
Än mer tryckande blir? Hans dygd? Ja, dygden! hon målas
Sittande stadig och skön på en kub; men kuben har sidor,
Flera än två, och låter sig vända. Blott ytan bevaras,
Kan den afviga sidan bli rät, och den understa öfverst.
Ställ er på egen grund emellan de stridande begge,
(Sachsen har styrka dertill): på vakt mot främmande
våldsmagt,
Såsom mot inhemsk. Låt mellertid den beställsamma Göthen
Trötta med strid på strid det öfvermodiga Habsburg.
Men när Örnens vingar och klor nog klippta dig synas,
Innan Lejonet blir för farligt, (hjelparen ofta
Stjelper till slut): då träd, min Prins, med sparade krafter,
Såsom en medlare fram, och lyft dig öfver dem båda."

J. "Håll med de smädande ord om den ädle, och
skona mitt hjerta:
Nog att du snär mitt förstånd i det spindelnätet, din statskonst!
Du är Minister: jag tror på dig, sjelf endast en Förste,
Bland mitt folk den förste att stå för det rätta och sanna.
Men der rätt och sannt ej mer få betyda, der icke
Ens bokstäfverna mer, de christliga, gamla, för hvar man
Fattliga, få behålla sin halt, förbytta mot chiffrer,
Der må du råda för mig. Tag pennan och svara åt Gustaf:
Skrif hvad du rättast tror för mitt land, för kyrkan och riket!"

Medan ministern skref, såg Prinsen på kartan och sade:
"Vägen omkring mitt gebit är väl längre, och landet af Tilly
Allt till min gräns är förödt, och hans skansar bloda
väl gången

Öfver Elben der nere. Men Götha Lejonet springer
Öfver strömmar så lätt som fält. — Det arma, beträngda,
Kämpande Magdeburg! — Om Gustaf ej hunne det rädda!
Jag förskräcks, att tänka derpå. En tiger är Tilly —
Vänta ännu! — Ej lemnar mig ro en röst i mitt hjerta."

A. "Hjertat, min nådige Prins! har ingen röst i ett statsråd.
Tilly för Magdeburg är en tiger, sade Ers Höghet.
Vet, att tigerns natur är den, att lemna en redan
Fångad hind, för att störta sig fram på en hjort, som i vägen
Ställer sig. Redan på er misstänksamt Kejsaren aktar,
Mån likväl att bevara en vän, sen kriget i Böhmen
Honom så nyttig. Men Tilly, jag vet det, har fått hans befallning,
Att, vid det första ni rörs för staden, med hela sin härsmagt
Gjuta sig öfver ert land och af sorgespelet vid Mühlberg
En förnyelse ge."

J. "Det har du ej sagt mig tillförne:
Det bestämmer mig. — Ja, jag förenar mig genast med Gustaf.
Griper till vapen i dag." —

A. "Och blir af honom en skugga,
Blir ett verktyg blott, en vasall åt en främmande Konung!
Hvad! ni offrar ert blod, ert land, för att låta Germanien
Under ett Göthiskt ok, ur det Österrikiska, falla?"

J. "Ja, en främmande är han i Tyskland." — Prinsen åt väggen

Såg vid de orden upp. Der sutto de Sachsiska Förstars
Bilder i rad, ibland dem främst den Konglige Henrik.
"Ser du med varnande ögon på mig, du store, som riket
Lyfte igen, sjelfständigt och fritt, ur främmande våldsmäns
Nesligt burna förtryck. Väl, Arnheim, låna mig pennan!"

Prinsen satte sig ned, att under det vägrande svaret
Teckna sitt namn. Ren stod der ett *J*, då han tyckte det skrifvet
Icke med bläck, men blod. Med förskäckelse släppte han pennan,
Reste sig upp och såg med en ny förfäran åt väggens
Taflor, mött af en blick från Moritz. Ej nog med den blickens
Lefvande, talande kraft: han tyckte, att bilden sig rörde,
Steg ur ramen ned och nalkades honom, med fingret
Lyft åt det förstliga svärd, der låg; gick sedan åt dörren,
Vinkade der och försvann. Förbleknad ropade Försten:
"Drömmer jag? Såg jag en syn?" — Det gifves ock vakande drömmar!
Tanken skapar sig sjelf till en syn! Inbillningen diktar.
Men det var mening deri. Till blod förvandlades bläcket.
Ja, med ett penndrag blott utgjuter sig öfver en verldsdel
En oändelig ström af blod. — Han viste åt svärdet.
Svärdet är icke så grymt, så mordiskt vapen, som pennan:
Endast det drages i tid. Nu, ville han säga, är tiden,
Ja, en dylik tid, som den, i hvilken han trädde
Hämnande fram. Ej blott är faran för kyrkan och riket
Nu den samma, som då, men ock räddningsmedlet det samma.
Sachsen nu ock i sin hand det har. Förunderligt träffar
All ting in. En vän af Carl, en gunstling af honom

Moritz varit förut. Allt sen upproret i Böhmen,
Är jag Ferdinands vän. Hvad Frankrike då var för Tyskland,
Sverige är nu och mer. Då äfven gällde det närmast
Magdeburg. Du vill, o Moritz, den älskade staden
Rädda ännu en gång. I fall en gemenskap är möjlig
Mellan andarnes verld och vår, så var det din egen
Ande jag såg. — Lik godt! din färgade bild är på väggen.
Men du lefver hos mig, i min själ. Ej endast ditt minne
Talande står för mig; ej blott ditt stora exempel
Visar mig väg: inom mitt bröst jag känner din anda."

"Värdes mig höra med lugn", Ministern sade, i hjertat
Häpen, ehuru han log. "Se! just på exemplet af Moritz
Har jag grundat det råd, jag vågat bjuda Ers Höghet.
Från det blinda förbund, som gett Smalkalden ett föga
Lysande namn, han drog sig, ehur Protestantisk i hjertat,
Undan i tid; och stod, då de dårligt ifrande Förstar
Föllo, af Kejsaren sjelf upplyft till välde och höghet.
Sedan sprängde han först den hemliga minan mot honom.
Kanske skulle, i fall han ej bortryckts, Romerska kronan,
Hvilken Fredrik den vise, ej vis i detta, förvägrat,
Kommit igen, som den bort, som den bör, till de Sachsiska Förstar.
Tiden, min Prins, sig rör i stora och hvälfvande vågor,
Som upplyfta den sänkta och sänka den lyftade, vräka
Spillra vid spillra omkring. Så länge förhäfver sig Habsburg,
Att det faller till slut. Europa det fordrar och Tyskland.
Henriks älskade namn, Ottonernes härliga minnen
Fästa å nyo dess hopp, dess tröst vid det Sachsiska Huset.
Såsom Moritz vann churhatten, så kan den förbytas
För er son, om icke för er, till en kejserlig krona."

Johan förnam ej ett ord af det listiga, smickrande talet,
Djupt i tankar försänkt. Men Moritz, — från honom en stråle
Hade i Johans själ frambragt så synen som känslan, —
Moritz vid Arnheims tal sig kände förvirrad och slagen,
Rodnande öfver den list, hvarmed han smygt sig till rofvet
Efter sin frände. Han såg i sin tanke den ädla martyren,
Sådan han fördes af Carl i triumph, att skådas i bojor,
Ort från ort, i sitt fall dock mer beundrad än segrarn.
Honom om tillgift bad han ännu i sitt hjerta, som dubbelt
Kände sig straffadt nu, oaktadt den ära, i döden
Följde hans namn. Han såg med harm sin slingrande statskonst
Härmas förvändt till ett fall, kan hända, för Sachsen, för Tyskland.
Lik en förmörkad måne han stod; men klarnade åter
Af den himmelska glans, hvarmed en sällare ande
Nalkades honom och böd sin hand till evig försoning.
Johan Fredrik det var, med segerkronan, som Herren
Lofvat åt den, vid sin tro står fast, trots verlden och döden.
Öfver den ädle, som nu från Norden kommit med segren,
Sanning och frihet till värn, och öfver det öde, som Tilly
Magdeburg beredde, de två samtalade sedan,
Blickande än på Försten och än på Ministern med oro.
Ingendera dem såg, men Prinsen hvälfde i tanken
Allt hvad i Sachsen, der först Evangelii ljus i sin renhet
Tändes igen, för dess framgång skett: hur Fredrik den vise
Först gaf sanningen hägn; hur hon sedan frälstes af Johan,
Den ståndaktige, samt hans son, den i lidandet store;
Huru af Moritz sjelf, till slut, hon bragtes i trygghet.

Arnheim kände sig qvald, som en oren ande af ljuset,
Utan att ana likväl, hvad sällskap honom betryckte,

Medan han fortfor så: "För att Moritz likna i statskonst,
Måste ni ock, som han, ej akta att synas förråda
Trosförvandterna, ja, tron sjelf, så framt det behöfdes.
Oss emellan, min Prins, hvad är tron för regenter? Ett statshjul.
Hela det Lutherska larm ej mera betydt, än ett skolgräl,
Om ej regenterne funnit deri det skönaste medel
Att befästa sin magt, då de plundrade kyrkor och kloster."

"Gå!" utropade Prinsen med harm. "Det heliga ämnet
Känner jag bättre, än du. I statsvärf, icke i trosmål,
Vill jag låna ditt råd. Jag ser dig åter i morgon
Tidigt. Emellertid betänke vi svaret åt Gustaf."

— — — — — — — — — — —

Allt i de Svenskas läger var tyst. Den nattliga hvilan,
Helgad af bön och sång och troget vårdade pligter,
Är i ett christeligt hus ej sötare. Gustaf allena
Hade för Magdeburg ej ro. Det stod för hans tanke
Höljdt af aska och blod, och ropte på honom med ångest.
"Nej", utbrister han; "nej, jag mägtar ej längre förbida.
Såsom i Brandenburg, så skall jag i Sachsen med svärdet
Bana mig väg." Han såg ur sitt tält åt tornen i Potsdam,
Såg af dagen en glimt på den guldbevingade hanen,
Kallade till sig Horn och befallte ett skyndande uppbrott.

Horn med förundran och fröjd fann Oxenstjerna, från Preussen
Anländ nyss, och gaf sin vän om sakernas ställning
Allt det nödiga ljus. "Kom, följ mig", yttrade Axel,
"Följ mig till Gustaf." Han togs af honom med öppnade armar,

Fast ej väntad, emot. "Förlåt, min Konung, jag kommer,
Före den dag du befallt, hit förd af en manande oro;
Liksom en röst i mitt inre mig sagt: "För tapper, för ädel,
Gustaf en hejdande vän nu, mer än nånsin, behöfver.
Löper ej Vasas blod i hans ådror? Det brinnande blodet!
Gå, han är van att tåla af dig en kylande sanning."
Så af din Farfar sjelf jag tyckte mig höra en hviskning.
Nu, din befallning till Horn, min Kung! Betänk den å nyo.
Om du Johans gebit emot hans vilja beträder,
Gör du en tveksam vän till en afgjord fiende. Sachsen
Ej, som Brandenburg, kan blott med hotelser kufvas,
Medan Tilly här står, så när, att räcka det handen.
Kastar det sig i Kejsarens våld, så drabbar dig ensam
All hans samlade magt. Han föraktar förbundet i Leipzig
Redan nu: än mer, om det öfvergifves af Sachsen.
Tro mig, bida en tid, och Johan skall söka din vänskap.
Genom de halfva och vacklande steg, med hvilka, af Arnheims
List förledd, han tror upplyfta sig öfver det ena
Såsom det andra partit, han faller emellan dem båda.
Innan han vet, ett krossande slag af Ferdinands misstro
Träffar den dubble; och då, min Konung, ser du densamme,
Som nu tvekar att låna dig blott en väg och en brygga,
Hela sitt land och sitt hof förtro dig med böner och tårar."

"Kylande, såsom du sjelf har sagt, är i sanning din vishet,
Kylande hjerta och själ. En iskall hand i min varma
Lägger du, Statsman blott, då det gäller att menniska vara,
Gäller att rädda en mängd oskyldiga, lidande likar,
Rädda ett ädelt folk, som strider för Gud och sin frihet.
Mod och kärlek! utan de två, hvad vore väl mannen?

Ve, den beräknande konst, som förlamar det bästa hos menskan!"
Ropade hjelten och vände sig bort med gnistrande ögon.

"Om min köld dig ej kylt, så vore du redan förbrunnen *)",
Svarade Kanslern. Konungen teg. Nu öfver sin panna
Höll han sin hand, en stund besinnande, vände sig sedan
Till den vise igen och vänligt leende sade:
"Axel! likväl jag måste dig tåla, jag måste dig älska,
Som min gode ande, som vän af din Konung, och än mer
Vän af ditt fädernesland. Välan! Sten Bjelke till Dresden
Flyge och pröfve, om han förmår mer verka, än Chemnitz.
Men för Gud ansvare en dag, så Johan, som Georg,
Om hon ett offer blir, den sköna, berömliga staden."

"Falkenberg är der; ej dit en kejserlig stiger,
Medan han på murarna står, och dessa ej fallit",
Yttrade Horn; och lugn begaf sig Kungen till hvila.

— — — — — — — — — — —

Tilly emellertid höll krigsråd. "Hören, J tappre!
Gustaf vid Potsdam står. Om Johan, såsom jag fruktar,
Öppnar för honom en väg i sitt land; så torde den djerfve
Öfverraska mig här. Ej detta är stället att visa,
Hvilken af oss ej mer skall oöfvervinnelig heta.
Antingen bryte vi upp i afton, eller i morgon
Våge en storm. Hvad sägen J, Höfdingar?" Stumme de stodo,
Blickande snedt på hvarann. Ej någon öppning i muren

*) En verklig utlåtelse af A. Oxenstjerna, ehuru vid ett annat tillfälle.

Vunnits ännu med allt hvad der smattrade, smällde och skälfde.

Plötsligt af Pappenheim utropades: "Sen J, hur lyckan
Nu oss bereder en väg. Det tornet ramlar på stunden:
Svigtande ren, det står ej emot de kulor, som komma."
Straxt ett förfärligt dån, som skakade skogen och marken,
Hördes ifrån det ramlande torn. Dock icke i grafven
Föll det och blef en bro för fienden, såsom han väntat.
Sträckt längs muren, förhöjde det blott den vådliga branten.

"Dock", skrek hjelten igen och lyftade armen åt höjden,
Medan de två i kors på hans panna sig tecknande svärden,
Som vid hans födelse ren bebådat den väldiga krigarn,
Sedan försvunna och synliga blott vid stundande blodbad,
Viste sig, rodnande högt. "Dock skole vi upp, om det gällde
Himmelens eld emot. Ja, sutte det Lutherska nästet
Bundet vid stjernorna än, eröfra det skole vi, Tilly.
Neustads nyss förskansade högd med mina Walloner
Stormar jag, sjelf den främste." — "Och jag", skrek Adolph af Holstein,
"Pröfve de värn, som stå vid Kräckport." — "Tornet der borta
Oss bedrog med sitt fall; dock frestas jag", yttrade Mansfeld,
"Till att mäta dess bredd." Nu sågo de alla på Tilly.

Tyst begrundande stod han ännu och vägde beslutet,
Då en kullstjelpt bild af Madonna, begrafven i gruset
Af ett gammalt kapell vid den lund, i hvilken de samlats,
Fäste hans mörknande blick, och väckte hans påfviska ifver
Öfver det snöda och fräcka förakt af den heliga bilden.

Straxt en annan syn tilldrog sig allas förundran:
Under bilden ett par i mörkret glänsande ögon
Syntes: och lik en tiger i färg, i skepnad, i uppsyn,
Blott ej i storlek, sprang der fram en lurande vildkatt,
Som från menniskor skild i skogen närde sin mordlust.
Upp i ett skuggrikt träd, som midt i ruinerna växte,
Såg han med viftande svans och klef dit, smygande varsamt.
Der bland löfven en mor låg gömd med rufvande vingar
Öfver fem ofjädrade små. Hon märkte ej faran,
Innan hon kände hans klo. Ej straxt dock dödde den arma:
Alla de små hon såg förut af den lekande mördarn
Kastas, en blödande boll, och sjelf i dem alla hon dödde.

"Se! ett tecken oss ger den mägtiga himmelens Drottning",
Ropade Tilly. "Hon sjelf till storms oss manar och anför.
Fordom tillbedd här, sitt namn den eviga Jungfrun
Lånte åt Magdeburg, som blomstrande stod i dess hägnad.
Nu föraktad, begär hon hämd och lofvar oss seger."

"Generalissima sjelf i den heliga striden, af Kejsarn
Helsad så, en vink hon ger oss, äfven om sättet
Att eröfra vårt mål", utropade Adolph af Holstein,
Hemligt leende dock, en half protestant i sitt hjerta.
"Se! det listigt smygande djur hon oss sändt till en förbild.
Sedan med låtsad flykt vi staden söft i en dödssömn,
Öfverraske vi den, likt fågeln, vi sågo här gripen."

Bifall vann den fintliges råd af de öfriga alla,
Äfven af Tilly, hvars blick uppglödgades under de askgrå,
Hängande ögonbryn. Bakom den dystre en ande

Stod, mer dyster än han, lik skuggan, som långs med en bergsvägg
Stiger, då solen sänks, allt högre vid sidan af vandrarn.
Alba i Tilly igen upplefva, har Inqvisitionen
Sett med triumph, och autodafér af hans segrar sig väntar.
Alba det tecknet gaf, som den dårade höll för Marias.
Nu till Philip han flög med fröjd och bådade seger,
Sedan han hört af sin hjelte de ord: "Ja, tydligen talar
Här den gudomliga sjelf. Hvad öde hon staden bereder,
Viste hon oss i det bo, der ungarne blödde med modren.
Så i den syndiga staden min hämd för den himmelska Jungfrun
Barnet i vaggan ej mer, än den gamle, som rör den, förskone!"
Sade och böd upplyfta och rena den heliga bilden.

Sedan bars den med stånt till hans tält. Högtidligen gingo
Prester och munkar förut med spiror och fanor och vaxljus.
Rökelse göts i hvirflande moln, och Ave Maria
Skallade upp till skyn. Omgifven af Prinsar och Grefvar,
Krönte han sjelf det präktiga tåg; och hären i häpen
Andakt stod, och såg den seger förkunnande bilden:
Harmsen, då straxt derpå befalltes det låtsade aftåg.

— — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — —

Såsom när åskan en natt har väckt allt folket i staden,
Sen med blixt på blixt, som smälta ihop till ett eldhaf,
Sen med knall på knall, som ej bergen hinna besvara,
Hon dem hållit ett par förskräckliga timmar i väntan,
Att vid nästa sekund af de synen förblindande viggar
Se antändas sitt tak och känna sig träffade sjelfva,

Hon dock stannar till slut och svagt blott mullrar på af-
stånd:
Så de belägrandes verk blef tyst. Kanonerna tego,
Kulorna hveno ej mer, ej bomberne. Redo tilll aftåg
Fienden syntes; och ned från vallarna, der de arbetat
Dag och natt med spade och murslef, borgarne stego,
Glade, att få i sitt hem hos barn och maka sig hvila,
Som de i veckan ej fått. "Det är Sabbatsafton! O, hvilken
Sabbat för oss, för vår frälsade stad! Med hvad glädje
i morgon
Mötas vi alle, att Gud i hans hus lofsjunga och prisa!"
Så, när de skildes, hvarann lyckönskade unga och gamla.

Äfven Hertigen gick med lugnadt hjerta från vallen,
Glad åt det dristiga råd, han gett de trogna och tappra,
Hvilkas betryck och nöd nu öfverståndna han trodde.
Ljuft med det hoppet han sjönk i den länge lediga bädden.
Nära det rum, der han sof, var en sal, der fordom af Moritz
Hängdes de vapen, han bar, då, från stadens fiende plötsligt
Vorden dess vän och beskyddare, Burggrefsstolen derinne,
Stolt att det fria och manliga folk tillhöra, han intog.
Nu en vakt, som der stod, förskräcktes: han trodde sig höra
Klirrande svärd mot svärd och dån af en fallande rustning
Hertigen sjelf att väcka han gick: ty han mindes den sägen,
Att vid en faras hot de rostiga vapnen sig rörde.

— — — — — — — — — — —

Falkenberg en minut ej sofvit. Det svagare Neustadt,
Der, ur en graf, hvars vatten sig nedsänkt mer än till
hälften,
Ställets sluttande höjd af fienden kunde bestigas,
Ville han sjelf bevaka, och står på vallen och lyssnar.

Endast vädrens gny han hör, och ser i det djupa,
Ej af månen, ej af en stjerna, fördelade mörkret,
Rörliga bloss en mängd, som i fiendens läger ett uppbrott
Hvimlande röja, och bort allt mer förlora sig synas.
Så af ett aftågs sken de belägrade skulle bedåras.
Nu han ärnar också de öfriga fästen besöka,
Då en gäll trumpet bebådar en kejserlig härold.
Åt det nattliga bud förundrad, far han till rådsaln,
Följd af en ridande tropp, som, vald af de trognaste kämpar,
Dag och natt var beredd att flyga med Hjelten kring staden.
Budets förmildrade ton och de lockande vilkor af Tilly
Hör han med köld och styrks i den tron, att flykten är verklig,
Ja, att det hastar med den, att den väntade Hämnaren nalkas.

Wolfram, som sjelf det listiga råd, att den vaksamma Svensken
Draga från Neustadt hit, uppfunnit och fienden meddelt,
Yrkar, i fredens namn, med flit mångordig, på bifall.
Midt i hans tal likväl affärdades budet med afslag.

Under tiden en tropp af Walloner i nattliga mörkret
Smygt sig krypande fram och stigit i grafven vid Neustadt.
Vattnet till medjan dem når och omkring de vadande sqvalpar.
Vakten ej hör det, med vin af Wolframs tjenare insöfd.
Pålarne hindra ej mer; stormstegarna stå, och till målet
Nalkas de klättrande ren, då "wer-da?" af den vaknade väktarn
Ljuder emot dem. De stanna, och allt är tyst. I sin slummer
Faller den druckne igen, för att mer i tiden ej vakna.

Främst, som han lofvat, dit upp, med en kejserlig fana i handen,
Svänger sig Pappenheim och ropar: "Seger, Maria!"
Upp i hans lyckliga spår sig tränga Wallonerne alla.
Så, när en stormil hotar ett skepp, och der ljuder det ordet
"Refva!" är man vid man på ögonblicket i tågen.

Falkenberg, fördröjd af förrädiska frågor i rådsaln,
Nu får höra en röst, som, vaknad i närmaste boning,
Sjunger en psalm af Luther, bestämd för Sabbatens morgon.
"Helgen är inne: från verldsliga värf, som ej yrkas af nöden,
Skiljom oss!" säger han, brytande af, och hastar ur salen.

Knappt på sin häst, som, ej mindre än han otålig, derute
Stampat och rifvit opp mull och spetsat sitt öra och gnäggat,
Sitter han, innan han hör ett larmskott, hör det från Neustadt.
Ilande far, som en blixt, den brune och vädrar ett svärdslag,
Stolt att främst få flyga med Hjelten, följd af de andras
Täflande mod i galopp. Mot stenarna dåna och blixtra
Hofvarnes slag. Deraf blott vet man, att fötter, ej vingar
Bära de skenande. Än en minut, och de äro i Neustadt.
Redan en gata han finner besatt af en kejserlig förtropp.
Den med en mördande skur han helsar. Hvad kulorna sparat,
Hugger och trampar han ner, sig störtande öfver de häpna.
Nu om ett hörn han sig vänder och ser en starkare skara
Vänta på afstånd. Äfven, att den nedsabla, han ilar,
Lyftande högt sin arm med det blixtrande, blodiga svärdet.
Honom lika i mod och åtbörd följde hans kämpar.

Ingen märkte, hvad lömskt försåt förrädare lagt der,
Genom en kedja af jern, som öfver gatan sig sträckte.
Ren med triumph, från sin luftiga högd, på det stående fotfolk
Blicka de ned och måtta sitt hugg, då plötsligt i kedjan
Stupande, man öfver häst, och häst öfver man sig vältra.

Falkenberg likväl, hvars hingst det mötande hindret
Skönjde i tid och öfver det tog ett språng i en båge,
Midt ibland fienden kom, som öfver de fallna sig störtar.
Svängande om sitt väldiga svärd, en skänk af hans Konung,
Tränger han sig allt djupare in i fientliga troppen,
Tills han åt sidan bryter sig ut och flyr, men är sårad.

Templen sig öppnade ren och fylldes af tidiga skaror.
Redan sjöngs der den Eviges lof, som låter ur töcknen
Åter sin sol gå upp, och säger åt stormen: var stilla.
Ty i det lugnande hopp, hvarmed det lagt sig till hvila,
Vaknade folket, och morgonens text triumpherande lydde:
"Såsom en fågel, då snaran blir lös, så äre vi frälste
Genom din hjelp, o Herre, som jord och himmel har skapat *)."
Bäst af en gråhårsman i närmaste kyrka de orden
Fördes så ut, att lik den befriade fågeln, åt himmeln
Upp man tyckte sig lyft med de saligas tacksamma glädje:
Hördes derute ett sorl af klagande röster, som ropte:
"Fienden — ve oss! — är här." En stum förskräckelse isar
Prest och församling. En ryslig minut det syntes, som kyrkan
Till en konstsal, full af marmorbilder, förvandlats.

*) Ps. 124: 7. Det var den verkliga texten för dagens tidiga Gudstjenst.

Samma minut, i blodig gestalt, den sårade hjelten
Släpar sig midt i församlingen fram. I den tynande handen
Håller han svärdet ännu och säger: "Ormar har staden
Närt i sin egen barm, förrädare sitta i rådet.
Dock försvaren er än, J redlige. Hämnaren kommer.
Hören! i dag" — är han här: så ville han säga; men ordet,
Det i en döendes mun profetiska, dödde med honom,
Ej att besannas bestämdt. Dock togs det af rösten derofvan
Upp från hans bleknade läpp. — "Han är här, den hjelten, som hjelpa
Skall, dertill skickad af Gud. Och kommer han ej till vårt bistånd,
Kommer dock Herren sjelf till dem, som på honom i nöden
Sätta sin tröst och ej i sitt eget bemödande tröttna.
Skyndom oss alla till strids med Gud för fädernestaden,
Unge och gamle. Till strids inviger oss här i sitt tempel
Herren Zebaoth sjelf. Och vore det endast till döden:
Bättre är falla i strid, med svärdet i handen, än hemma
Slagtas på egen tröskel och se misshandlas de sina.
Sådant öde bereds åt de folk, som besegras af Tilly.
Hela vår stad till ett brinnande bål han lofvat åt Påfven.
Dö åtminstone må vi förut, om ej segra vi kunna.
Men förlorom ej hoppet ännu. O, kommen, i Guds namn
Kommen: jag sjelf, fast grånad, skall följa er. Kan jag ej strida,
Skall jag bedja för er, som nu jag beder: "O, Herre!
Fräls oss, strid för oss du! Förbarma dig öfver oss, Fader!"

Lyftande öfver sitt bröst de sammanfogade händer,
Bad den gamle, med ögonen sänkta; och sedan han bedit,
Såg han åt himmelen upp med tröst, och begynte: "Vår Gud är

Oss en väldig borg." Uppstående, stämde i sången
Hela församlingen in, och sjungande gick hon ur kyrkan,
Sjungande grep hon till vapnen, och sjöng, då hon fienden mötte.
Förd af sin endast med andans svärd beväpnade herde,
Hoppas hon nå i hans spår ett fädernesland, som är evigt,
Om hon ej mägtar det jordiska mer försvara och rädda.

Vittne härtill och glad, att känna igen i den gamle
Braun, honom kär som en far, nu först den förbleknade hjeltens
Ande sin flygt upphöjde och njöt sin saliga frihet.

Striden emellertid brann fort vid hörnet, der kedjan
Ryttarne fällt, som, med hugg anfallne, dock reste sig åter
Blödande: många likväl, med dödens färg i sin uppsyn,
Sönko tillbaka igen. De öfriga stodo så faste,
Nu till fots, som förut till häst pilsnabbe de varit.
Arm sig höjde mot arm, och klang gaf klinga mot klinga.
Redan tröttna begynte de få, och veko tillbaka,
Vända likväl mot fienden än och huggande framåt.

Plötsligen öppnas en port; och från sidan öfver de stolta,
Om sin seger och stadens besittning vissa, Walloner
Störtar sig fram en tropp, i hvars spets en man, som ett lejon
Oemotståndelig, kom, med två unglejon i följe.
Schmidt, som i rådet satt och var främst af de borgliga stridsmän,
Hade ur templet, då der han såg den döende hjelten,
Skyndat sig ut, med en handfull kämpar, som växte på gatan,
Genom det ropet: "Schmidt oss anför!" ökad och eldad.

Falkenberg härvid, ehuru af etherns åt höjden
Dragande ström hänförd, sin flygt dock sänkte tillbaka.
Varm ännu för sitt kall och sin Konung, grep han med ifver
Efter sitt svärd. Förgäfves! Dock Schmidt af hans anda en ledning
Får, och bevisar sig nu en höfding, ej endast en kämpe.
Se! hur en Pappenheim han segern rycker ur händren.

Dagen, som ren framstrålade klar, för folket i fönstren,
Viste en syn, der moln af rök än fasorna skymde,
Än dem förhöjde, då, blodig och blek, emellan dess hvirflar,
Här en stupad rad, och der en stupande syntes.
Nu den skara jemväl, som Braun anförde från templet,
Hvimlade fram från ett hörn, och långs den sluttande gatan
Hotade fiendens rygg, som frälste sig genom en tvärgränd.
Snabb var hans bäfvande flykt. Åt muren drifven tillbaka,
Mätte han ren i tanken sitt fall från vallen i grafven.

Tilly, som fattat det hopp af Wolframs löften, att staden
Vunnes med ens, af nattligt försåt öfverrumplad, nu stridens
Växande lågor förnam, och befallte att stormen begynna.
Mansfeld, all sin kraft anspännande, sträfvar åt Heidecks
Ramlade torn. Förgäfves! — Med lik blott fyller han grafven.
Mången lefvande ock med de döda från slippriga branten
Halkade ner. Ej bättre det lyckas för Adolph vid Kräckport.
Slagen tillbaka från två försök, han det tredje befaller;
Men hans kämpar stå orörliga: ingen ett hopplöst
Offer vill bli. "Jag sjelf vill", ropar han, "visa er vägen."
Få blott följa likväl. För stolt att vända tillbaka,
Klänger han fort och ser derofvan sin fiende Christian
Hånfullt le. I blindt raseri mot honom han rusar,

Såsom en sårad björn åt det träd, dit jägaren flydde.
Men som denne der står, med spjutet beredt till ett dödshugg,
Så med sitt svärd står Christian färdig att möta den djerfve.
Dock ej hindrar han sjelf och förbjuder de andra att hindra
Prinsen, att nå bröstvärnet och der framträda till envig.
Enskildt hat till hvarann de buro vid hofvet i Werthheim;
Genom Julias höga behag och strålande skönhet
Söndrade. Ej den ena dock mer än den andra var lycklig.
Hennes hjerta och hand åt en Svensk*), åt en af Germaniens
Hämnare, den hon ej skådat ännu, bestämdes af äran.
Häpen derofvan, häpen dernere, såg man de båda
Prinsarne börja en strid, som vandrande riddare fordom.
Redan med ögon och svärd de hota och nalkas och mötas,
Åskmoln likt, som stöta ihop: då en kula från fältet
Kommer förflugen och surrande rör vid Christians refben.

Sårad förut, ehuru han sjelf ej kände till såret,
Vacklar han, fäller sitt svärd och, räckande handen åt Adolph,
Säger: "En fåfäng tvist i den stora och heliga striden
Blande vi dårligt. Ditt hat till mig förlåter jag gerna,
Icke din otro, icke ditt brott mot riket och kyrkan."

"Brott", föll Adolph in, "du sjelf är brottslig mot Kejsarn,
Brottslig mot riket, då här till en fremmande magt du dig sällat.
Dock ej stridom med ord, sen icke med svärd vi det kunne.
Du är sårad och jag din fånge. Tiga oss egnar."

---

*) Johan Banér, som i sitt andra gifte hade Prinsessan Elisabeth Juliana till Löwenstein.

"Ej min fånge: den väg, du kom, du stige tillbaka",
Svarade Christian och böd sitt folk, att Prinsen, som ensam
Blott till en enskild strid uppstigit, lemna sin frihet.
Tvekande Adolph stod, då portarne öppnas till staden.

Pappenheim, då han såg Wallonerna fly, och den stora
Mägtiga skaran, som Schmidt anförde, nalkas åt muren,
Vände ifrån dess högd åt gatan kanonernas mordgap.
Nu det olyckliga folk dess egna vapen förkrossa.
Radtals falla de ned. Dock framåt tåga de tappre
Efter sin hjelte ännu, då hans tinning träffas af döden.
Allt är förloradt med honom. I flykt förvandlar sig striden,
Fåfängt en stund fördröjd af två så tappra, som sköna
Söner af Braun, den ena en bild af den andra. Ur templet
Hade de följt med Schmidt och följde med honom till himlen,
Värde att falla som han. En samfält kula dem fällde.
Samfält allt för dem varit: i vaggan de legat tillsammans,
Stapplat de första steg ur modersfamnen på en gång.
Arm vid arm genom skolan, och dän in i verlden de vandrat.
Ingen sorg eller glädje de känt, som gemensam ej varit.
Lika i dygd och förtjenst, dem en lika belöning bereddes.
Schmidts två döttrar, som nyss med sin bön dem följde till striden,
Voro de englar, som hvar sin palm för dem höllo vid målet.
Ej en förgängelig palm, och ej på jorden var målet.
Döende räckte de än en broderlig hand åt hvarandra,
Sälle att ej åtskiljas i döden mer än i lifvet.

Begge de rymliga gator, der nyss det hvimlade ändlöst
Af de två framträngande skaror, nu visa blott döda
Eller döende qvar. En sväfvar der dock, som är oskadd.

Braun med ett Skriftens ord hugsvalar här en med döden
Kämpande, der en förblödd, som än uppvaknar till plågor.
Under det väntar han sjelf, hvar stund, att en kula skall komma,
Eör att äfven hans hufvud till Schmidts nedlägga i stoftet.
Dock för de lidande än behöfver han lefva, och skyndar
In i staden, att vård om dem begära af rådet.

Nu af Pappenheim i triumph stadsportarne öppnas,
Neustads först, och de öfriga sen, för strömmande skaror,
Så i gestalt som i drägt mångskiftande, Bayrar, Tyroler,
Ungrar i svart, Kroater i blodröd drägt, med en uppsyn,
Lik den ulfs och den björns, som dem lånt sin håriga prydnad.

"Gån", så Tilly dem böd, blodtörstig och drucken af högmod,
"Plundren och mörden och brännen. Ej hus, ej folk skall förskonas.
Blifve der qvar blott aska och ben! Upproriskt och kätterskt,
Det hårdnackade folk skall straffas, till varning för sekler."

Liksom af jägarn ett gnällande band släpps in i en djurgård,
Der med förskräckelse fly de till offer lemnade rådjur,
Löpande än på fältet, med fart af den vingade pilen,
Än bland buskar sig gömmande ner, med darrande lemmar;
Så kring staden spridde sig nu de plundrande skaror.
Allt dess eget folk från torg och gator försvunnit.
Äfven ur fönstren sig drog hvart ansigte undan de ögon,
Som dit blängde med mord- och roflust. Portar och dörrar
Stängdes förgäfves: in der rusade rytande vilddjur.

Ren då de kommo, af sablarna blod på trösklarna stänktes:
Efter dem strömmade blod på trapporna. Funno de intet
Öfrigt i huset mer att plundra, att mörda, att skända,
Tände de eld derpå och gingo att skölla ett annat.

Wolframs hus var det första. För sent den skyddande vakten
Kom, och förtvifflad att se sitt brotts oväntade utgång,
Brast han i bannor ut, och, sjelf nedhuggen på gatan,
Låg han, af dem, åt hvilka han sålt sig, trampad i stoftet.

Icke de brottsliga blott den ofärd drabbar, med hvilken
Länder och städer och folk hemsökas af himlens i tiden
Varnande slag, en kommande doms beredande förbud.
Vittne till Wolframs fall, och sjelf förföljd af hans bödlar,
Led hans dotter än mer. Hon ensam, jemte den lilla,
Som, då de andra sin mor från altanen följde åt himlen,
Oskadd låg i sin vagga, ännu af huset var öfrig.
Femtonårig, och lik den heliga jungfrun i himmelsk
Fägring och oskuld, bar hon den späda på armen och flydde.
Gud och hans heliga hus åtminstone måste de akta,
Tänkte hon, ilade dit och lyfte, vid altaret knäböjd,
Barnet på händerna upp, som ett offer, åt himmelen ämnadt.
Då i den främst förföljandes ögon lyste det guldkors,
Som på sitt bröst hon bar, till minne af löftet åt Herren,
Nyss vid det altar besegladt, dit nu till honom hon flydde.
Plundrarens hand hon kände sig när, och tryckte till barmen,
Stark af förtvifflan, den lilla så fast, att hans finger förgäfves
Trängdes att skilja dem åt. Då lyfte barbaren sin högra,
Spjutbeväpnade hand och bårade genom dem begge.
Såsom en engel står vid en dödssäng, sväfvade modren
Öfver det döende par och slöt i sitt sköte de frälsta,

Jemte de tvenne förut förlossade; nu till sin undflygt
Färdiga, likt luftskeppet, hvars band vid jorden blir afklippt.

Om det glänsande rof med mördaren tvista de andra.
Sedan blir altarets skrud emellan dem sliten och skiftad.
Äfven en inväfd bild i guld af den döende Christus
Stycka de, lika i blick och gestalt de bödlar, som målarn
Visar oss kastande lott vid hans kors. Ej mer hvad gudomligt,
Än hvad menskligt är, de helgerånande akta.
Sjelfva de dödas boningar, likt hyenor, de plundra
Allt hvad förvandladt der för de lefvande jorden vill gömma,
Moderligt huld, rifs upp och vräks för ögon och fötter.

Midt i en trädgård stod afsides en boning för sommarn.
Äfven i rummen var grönt. Längs väggen och in genom fönstren
Slingrade sig en ked af doftande blommor och murgrön.
Skönare dock var den vår, der andades helsa och glädje
Hos två systrar, som allt omkring sig gåfvo sin egen
Oskulds ljufva behag. Man tyckte sig känna derinne
Liksom doft eller glans af saliga gäster från himlen,
Som de fromma besökt, då de sofvo, eller vid bönen.
Så i morgons de två dem älskande bröder det kände,
När de trädde dit in, att dän till templet dem följa.
Schmidt, för hvars hjerta i dem upplefde den saknade modren,
Böd, då till strids han gick, dem skynda tillbaka i skygden
Af det bland lummiga träd förborgade, ensliga huset.

Öfver det höga staket blott löfverk syntes, och ingen
Plundrare lockades dit. Dock lyddes åt jemmern i staden

Systrarna, nu allt mer oroliga. Endast en åldrig
Tjenare dem till beskydd der fanns. Nu honom att spana
Sända de bort, i hopp att förbli fördolda som hittills.
Men då, att smyga sig ut, han stack ur den öppnade porten
Hufvudet, föll derpå ett slag af en Bayrares sabel:
Som, då han märkte det hus, der stod, dit skyndade, åtföljd
Af tre andra. Med skräck de två värnlösa i fönstret
Blefvo dem varse. "Ack, hvem skall försvara oss?"
ropte den ena.
"Gud och hans ord!" Så svarande, tog den andra ur skåpet
Bibeln och lade den fram, med alla de dyrbara smycken,
Som till kärlekspanter de fått af föräldrar och fästmän.
Sedan gömde de sig i ett lönskåp, fogadt i väggen.
Såsom en pudel, sänd af sin herre att hemta hvad honom
Tillhör, springer från hörn till hörn och vädrar; så sökte
De rofgirige först derute i vråar och vinklar,
Tills i det innersta rum de skatten funno på Bibeln.
En af dem, i sin ungdom bestämd och fostrad för kyrkan,
Kände den heliga boken och böd de andra den vörda.
"Bröder!" sade han, "Gud der talar och bjuder oss skona
Huset och dem, som här bo. Frivilligt de gett oss så mycket;
Tackom derför och lemnom i fred det christliga folket."

Systrarne hörde hans tal, och den ena var frestad att ropa:
Vare med dig Guds nåd! men teg och tänkte det endast.

Bayrarne gingo. Men straxt en ny rofsökande skara
Hördes derute. I väggen igen de unga sig slöto.
Så i panelningen gömd var dörrn, att, fast de på väggen
Synade list och tapet, upptäckte de icke de dolda.
Endast ett trädgårdshus, det gaf dem intet att plundra.
Harmsne deröfver, och dels af boken, dels af en klädnad,

Hvarpå en synål satt, misstänkande dock, att der gömdes
Menniskor, tände de an ett hörn och ämnade bortgå.

"Väntom!" ropade en, och leende hvälfde de svarta,
Djupt ur pannans buskiga bryn framtindrande ögon,
"Snart få vi se, om här ej visa sig dejliga qvinnor."

Midt ur lågan till slut, med håren och slöjorna svedda,
Smögo sig, bleka och darrande, fram de olyckliga systrar.
Såsom en glada ur skyn nedstörtar sig öfver ett dufpar,
Sprungo de vilde att gripa de än i sin ångest så sköna.
Ingen tillflykt fanns för de jagade, utom i dammen,
Der dem en himmel emottog, speglande den, som dem
väntar.

Detta de salige två, som dem älskat i tiden, dem evigt
Älska ännu, nyss fasande, nu med förtjusning bemärkte,
Der de sutto med Schmidt på en snöhvitt glänsande molnsky.
Dit, såsom svanor ur sjön begynna sin himmelska vandring,
Flögo de nu odödliga upp till de älskades möte.
Lätta som strålar af ljus, de kände sig dragna åt höjden:
Dock fördröjde de än sin flygt, att förbida, hvad öde
Braun var beredt. Hvad kan han mer uträtta i tiden?
Skingrad är hela hans hjord, och staden är lemnad till offer.
Ej åt soldaternas blott, men åt eldens omätliga roflust.
Hvila behöfver han. Dock ej hvilar hans christliga kärlek.

Först till Pappenheim, och sen med den ädle, som vänligt
Honom emottog, går han till Tilly och beder för staden.
Hjelten från Schwaben sin bön med hans förenar och
säger:

"Straffas borde den fräckt upproriska staden, och straffad
Är hon ju redan. En hälft är förstörd. Förskona den andra.
Se den stolta, som skröt af sin frihet, sin ålder, sin rikdom,
Ligger i stoftet nu för din fot och beder förkrossad,
Genom en ödmjuk prest, om nåd. Han sjelf är för öfrigt
Fridens bud från den magt, hvars nåd vi alle behöfva."

"Ej för mig bönfalle hon; nej, för den heliga Jungfrun,
Hvilken, ehur hon bär hennes namn, hon förnekade trolös,
Göre hon bigt och bot, och hölje med aska sitt hufvud.
Se, min vän, soldaten är värd en lön för sin möda:
Plundre han än en stund. Sen vill jag besinna, hur mycket
Jag må spara till slut"; så fältherrn svarade omildt.

Braun, som på knä sig lagt, med nedböjdt hufvud och händren
Stödda mot marken af vanmagt, nu vid det svaret, som kränkte
Både hans Lutherska tro och menniskoälskande hjerta,
Dignade sanslös ner. Lifskrafterna brusto, när hoppet
Ej mer styrkte hans nit. Ännu hans ögon sig öppna,
Blicka åt himmelen, strålande än, och bedjande slockna.

Upp till de andra i skyn hans ande var lyft, då de alla
Häpnade öfver en engel, som, lik de på yttersta dagen
Kommande, stod på ett svart, af purpur skiftande stormmoln,
Blåsande ur en basun. Straxt hven öfver staden ett Herrans
Väder, och bragte i nytt raseri de härjande lågor.
Nu ej gnistor blott, men bränder flögo i luften,
Och antände de längst aflägsna af tornen och taken.

"Hvi med den grymme, som böd den olyckliga stadens förstöring,

Den Barmhertige sjelf sig förente och sände sin engel,
Att, med hvad värst bland menniskor finns, samverka till ofärd?"
Frågade Braun, och de öfrige, blott med en blick af förvåning
Upp till det himmelska bud. Den höge, med magt af den Högste,
Sträckte ur molnet sin hand: och lågan, som under sin stormflykt
Rundt om staden förkortat den nöd, som den syntes föröka,
Sparande blott domkyrkan, hvars torn ur det brusande eldhaf
Lyfte sig trygga åt skyn, nu flög åt fiendens läger.

Allt, hvad han plundrat, der låg i brokiga högar, på marken
Spridt med en vild och bedröfvelig prakt, af Pfalziska kläden,
Hollands lärfter och Franska tapeter och spetsar från Brabant,
Indiska tyg och än ej spunnet silke och bomull,
Mellan fanor och tält och ved, halmkärfvar och hölass.
Midt i den samlingen föll den flygande branden, och plötsligt
Stod den i låga och rök. Ej många minuter det dröjde,
Innan i luften försvann ej allenast det dyrbara bytet,
Utan ock allt, hvad i fält för folk och hästar behöfves.

Tilly på afstånd satt i högqvarteret och talte,
Då han i fönstret fick se det i rök försvinnande lägret.
"Skynde, att härens behof förse, de män, som det tillhör",
Sade han, vänd till en främst hans bud afvaktande höfding.
Utan att röra ett anletesdrag, fullföljde han talet.

"Kyrkan jag hämnat i dag, och Kejsaren såsom jag borde.
En varnagel tillika jag gett åt förstar och städer,
Som uppresa sig fräckt mot andelig ordning och verldslig."

Detta åt Christian var sagdt, som fram till honom nu trädde,
Grymt misshandlad, med blödande sår, halfnaken af plundring;
Dock i hans ställning och gång en prins och en hjelte sig röjde.
Så är ett lejon ännu, då det bundet förs, dock ett lejon.

"Magdeburgs ruin är för Grefven af Tzerklas en värdig
Minnesstod", var hans svar. "Och må ur det glödande gruset
Habsburgs blodiga örn uppflyga med nöjet af hämden!
Dock af din gräsliga autodafé skall ej, som du väntar,
De för sin bibliskt grundade tro, sin lagliga frihet
Kämpande Ständers mod nedstämmas, utan förhöjas.
Räds, att från denna förskräckliga dag skall segern med äran
Från dig fly, och din femtioåriga lager förvissna."

Bleknande, dock i sitt lugn ej störd, den stolte befallte:
"Fången skall föras till Wien och såsom en Förste behandlas."

Redan tre bedröfliga dygn, att begrafva de döda,
Hvilka ej elden förtärt, som ej jordats i askan och gruset,
Hade man användt. Dock, begrafva dem kunde man icke,
Endast ur staden släpa och ner uti elfven dem störta.
Denne blef röd af blod och tycktes sörja den stora,
Präktiga staden, hvaraf den nu blott hemska ruiner
Kan för de seglande te i sin åter klarnande spegel.

Nu, då af staden en del åtminstone hunnit bli renad,
Tilly en stolt triumph der höll, åtföljd af befälet
Samt en utvald tropp, i gestalt så skön, som i vapen.
Dock der han tågade fram, än funnos ej döda allenast,
Men ock döende qvar. Ett barn, bland andra, der qvidde,
Fåfängt diende än den ren afsomnade modren.
Äfven sprungo der små värnlösa och sökte de sina,
Sökte sitt hem. Det fanns ej mer. Blott glödande aska,
Ramlande murar och hotande svärd dem möta, och ingen
Aktar dem, ingen dem hör, då öfver sin hunger de klaga.
"Se!" utropte och matt sig lyfte en qvinna i dödskamp:
"Se af dessa trophér, omensklige, prydes din seger."

"Under! mirakel!" skrek en munk, som följde med fältherrn.
"Oskadd midt i förödelsen står den kyrka, som stadens
Höga beskydderska, Guds välsignade moder, var helgad.
Sjelf hon bevarat den nu, och försont tillegnar sig åter
Der sitt chor och sitt altar. Dit ställ triumphen, o Höge!
Dit må vi bära den Heligas bild, lofsjunga för segern
Och i staden igen inviga den hämnades dyrkan."

Bifall vann hans förslag, och tempelportarne uppslås.
Hvilken bedröfvelig syn! Mer skuggor än menniskor lika,
En oräknelig mängd af de yppersta slägter i staden,
Som en fristad der för de mördande skarorna funnit,
Der sin död förbidade nu af hunger och sjukdom.
Tre förskräckliga dygn de suckat i plågor, af hvilka
Den var störst, att en den andras lidande ökte,
Trängande, andande död på de kära, han önskade hjelpa.

Nåd gör Tilly till slut och lif och frihet dem skänker:
Ack! en bedröfvelig nåd! Ej finna de mera sin boning,

Ej en vän, en granne igen. Landsflyktingar vordne
Midt i sin fädernebygd, som fremlingar irra de hemma.
Knappt urskilja de mer, bland ruinerna, hvar deras hus stått:
Lyckliga syntes dem nu de i askan och floden begrafna.

Dock med tiden af dem upprestes ur gruset ånyo
Magdeburg. I dem till ett nytt uppblomstrande slägte
Var, för en sällare tid, en stam bevarad af himlen.